

SZENT ISTVÁN
PÁZMÁNY

SZENT ISTVÁN
PÁZMÁNY

TÓTH TIHAMÉR

ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

GYÜJTEMÉNYES DÍSZKIADÁS

TÓTH TIHAMÉR
ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

XIV. KÖTET

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

A TIZPARANCSOLAT

A PÁZMÁNY-EGYETEM TEMPLOMÁBAN AZ 1927.–28. TANÉVBEN ELMONDOTT SZENTBESZÉDEK

I. KÖTET

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

NEGYEDIK KIADÁS

Nihil obstat. *Dr. Michael Marcsil*, censor dioecesanus. Nr. 1244/1936. Imprimatur. Strigonii, die 22. Aprilis 1936. *Dr. Julius Machovich*, vicarius generalis.

Kiadja a Szent István-Társulat.
Stephaneum nyomda Budapest. Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

BEVEZETŐ BESZÉDEK.

I.

Korszerű-e még a tízparancsolat?

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Megilletődött szeretettel és őszinte melegséggel üdvözöllek mindnyájatokat, midőn az új egyetemi év megnyíltával a mai napon először gyűltetek az egyetemi templom szószéke alá. De szóljon köszöntésem annak az ezernyi-ezer láthatatlan hallgatómnak is, akik a rádió hullámain fogják figyelemmel kísérni az innen elhangzó beszédeket.

Az a buzgó figyelem és áldozatos kitartás, amellyel a mult iskolai év folyamán a «*Krisztus királyságáról*» szóló szentbeszédeimet kísértétek, nemcsak megtiszteltetést jelent a szószék iránt, hanem egyben fokozott kötelességet is ró a szónokra. Ennek a kötelességnek tudatában sokáig gondolkoztam, milyen témát válasszak az idei évre. Melyik volna szent vallásunk tanításai közül a mai ember számára a legfontosabb, a legtöbb tanulsággal járó? A mai beteg, küzködő, vajudó társadalom javulását mitől várhatnók bizalommal?

S mikor az egész évi beszédsorozat legmegfelelőbb témáján gondolkodtam, eszembe jutott egy apró kis esemény, ami jórégen történt velem Bécsben. És ha én most ezt a jelentéktelen kis dolgot elmondom nektek, Kedves Testvéreim, azt hiszem, hogy ezzel már be is jelentettem és meg is indokoltam az idei beszédeim témáját.

Majdnem két évtizede már annak, hogy a bécsi egyetem hallgatója voltam, és az egyik napon egy utcasarkon összetöpörödött,ráncosarcú koldusasszony nyujtotta felém kezét. Mindennapos eset egy nagyvárosban . . . De az öreg koldus franciául szólt hozzám: «Ayez pitié de moi», «könyörülj meg rajtam!»

Ejha! — villant fel bennem; ez már mégsem mindennapos dolog hogy franciául koldul valaki! Megszólítottam: «Parlez-vous français?» «Beszél ön franciául?» A legkifogástalanabb franciasággal felelte: «Igen, beszélek. Angolul is.»

— «Do you speak English?» — kérdem most már egyre növekvő csodálkozással. «Beszél angolul?»

— «Yes, I do!» — hangzik a felelet. «Igen, beszélek!»

Hát ezt nem lehetett annyiban hagynom! Szóba elegyedtem az utcasarkon kolduló öreg asszonnyal. És most következett egy szomorú, végtelenül szomorú visszaemlékezés fiatal évekről... jómódról... idegen nyelvek tanulásáról... Csak a beszélgetés végét említem, amit a vén koldusasszony olyan kimondhatatlan szomorú hangon mondott el: Hát kérem ezért jutottam ide: *fiatal voltam, szép és sok pénzem volt*...

Testvéreim! Eddig szól a kis történet...

És most itt áll előttem egy másik öreg, megvénhedt koldus: *az egész mai emberi társadalom*, és segítségért nyujtja kezét az úton általmenők felé. Hihetetlen megrázkódtatások és az ősi szent örökség esztelen eltékozlása után jutottunk útszélére. Tudunk mi franciául, tudunk angolul; van rádiónk, gyorsvonatunk, villanyvilágításunk, hullámfürdőnk; táncol a mai ember jazzbandre, jár külföldi fürdőbe, színházban szórakozik, orfeumban mulat; épülnek a könyvtárak, emelkednek az iskolák, gyűléseznek a kutatók, — *mi kell még, mi kell még? Ez sem elég a boldogsághoz?*

És valahogy *csakugyan nem elég!* Mert a mai ember, a technikai kultúrától megittasult ember, ez a nagyvilágot meghódító ember mégis csak betegágyon vergődik. Érezzük, mindnyájan érezzük, hogy valahol kizökkent sarkából a világ tengelye. «Fiatalok, szépek és gazdagok» voltunk, mint ifjú korában az a koldusasszony, és megszédülve saját tudásunktól, saját technikánktól, azt hittük, hogy *ez minden*, erre lehet építeni emberies életet, nyugodt földi életet, emberhez méltó társadalmat.

Valaha nem bíztuk el magunkat ennyire. Valaha tudtuk, hogy az emberi munka csak felépítmény, de az alap az Isten törvényeinek tiszteletben tartása. Valaha még azt írta a költő, hogy: «minden ország támasza-talpköve...» micsoda? a gép? a tudás? a pénz? nem!... «a tiszta erkölcs». És ha ma megdöbbenve vesszük észre az egész emberi építménynek, az emberi társadalomnak recsegő ingását, félelmes roposását, nincs más mentség, mint visszatérni a nélkülözhetőnek gondolt s hűtlenül elhagyott alapokhoz: *az Isten tíz parancsolatához*. Ime, Testvéreim, az én témám a jövő két év szentbeszédeihez. Miről fogok beszélni a következő két esztendőben? **Az Isten tíz parancsolatáról.**

I. A kérdés fontossága.

A) Mielőtt azonban az egyes parancsok vizsgálatához foghatnék, az első beszédeket bizonyos tekintetben előkészítésre, bevezetésre kell fordítanom. Nevezetesen feleletet kell adnom egy kérdésre, amely — jól érzem — sok hallgatóm lelkében fölmerülhet. És ez a kérdés így hangzik: *Lehet-e még a tízparancsolat fontos, életbevágó beszédtárgy a mai emberiség számára?* Hiszen három és fél évezrede annak, hogy az isteni akarat törvénybe foglalta azokat a parancsokat; lehet-e a mai, gyökeresen elváltozott, teljesen más körülmények közt folyó emberi életet évezredes törvények alapján szabályozni?

Vagy — világosabban kifejezve magamat: **korszerű-e még s nem elavult-e már a tízparancsolat?** Mert hiszen sokan lépten-nyomon hirdetik ezt a gondolatot; vagy ha nyiltan nem is hirdetik, de aszerint élnek.

«*Ne hazudjál!*» — követeli a tízparancsolat. Lehet ma hazugság nélkül meghalni? — kérdik sokan. Lehet ma csalafintaság nélkül átvergődni az életen?! Lehet ravaszkodás nélkül előrejutni?! Lehet körmönfont képmutatás nélkül országot kormányozni?!

«*Ne lopj!*» — követeli a tízparancsolat. Lehet ma megvesztegetés nélkül megélni?! Panama nélkül fényűzően élni?! Hamisság nélkül üzletet kötni?!

«*Ne paráználkodjál!*» — követeli a tízparancsolat. Jaj, hát lehet ma az ifjúkort tiszta élettel eltölteni?! A házasságig szeplőtelenül élni? A házasságban hűnek maradni?!... Nem, nem! — kiáltják erre sokan; ezek elavult, háromezer-ötszázéves törvények! Ezek már nem köthetik a mai embert!...

Nos, Testvéreim, úgy érzem, hogy mielőtt a tízparancsolat részletezéséhez fognék, előbb ennek a problémának megvilágítása lesz feladatom. Sőt! Erre a gondolatra nemcsak az első bevezető beszédet fogom szánni. Oly alapvetően fontosnak tartom ennek megvilágítását, hogy az év folyamán többször, az egyes parancsok részletes tárgyalásánál ismét és ismét vissza fogok térni erre a gondolatra.

Melyikre?

B) Hát arra, hogy a tízparancsolat előírásai, minthogy azok valóban három és félezer esztendősek, nem elavultak-e már? Lehetnek-e azok a mai, hihetetlenül bonyolult emberi társadalomnak is irányító szabályai? Minden egyes parancsnál szeretném kiemelni, hogy a tízparancsolatot nemcsak

azért kell megtartanunk, mert annak áthágása *bűn Isten ellen*, hanem azért is, mert annak áthágása *bűn az emberi természet, a boldog földi élet, az emberi társadalom ellen is.* Rá fogok mutatni arra a fontos gondolatra, hogy ha ezek **a törvények régiek is, de korántsem elavultak.** Hogy ezek a törvények nem is háromezer évesek, hanem hat, vagy tíz, vagy nem tudom hány évezredesek, mert *olyan régiek, amilyen régi maga az emberiség.* Igaz: az Úr Isten három és félévezreddel ezelőtt kodifikálta ezeket írásban a Sinai-hegy kőtáblájára; de viszont évezredekkel előbb, az ember teremtésének pillanatában írta bele ezeket az emberi szív elevenébe, az emberi természet legmélyére és ezért ha még új évezredek vagy tízezredek fognak is elröppenni az emberiség feje fölött, és ha az emberiség még oly csodálatos technikai vívmányokkal fogja is teleszórni a földet, ezek a törvények, a tízparancsolat fönségesen egyszerű szavai dacolni fognak minden mulandósággal.

A tízparancsolat nemcsak a zsidóknak szólt és nemcsak a régi embernek. Mert az, hogy hamisan esküdni nem szabad, lopni-csalni nem szabad, ölni nem szabad, erkölcstelen életet élni nem szabad, — *az minden idők minden társadalmának rendíthetetlen alapköve.* Testvéreim! Ha az óriási világmindenségben csak egyetlen hajszállal is eltérnének a rohanó csillagok arról a pályáról, amelyet a teremtő bölcs akarata számukra kijelölt, tudjátok mi lenne a következménye? Világot megsemmisítő összeütközés katasztrófája.

Hát ettől persze nem félünk, mert az élettelen, akarattal nem bíró világtestek ezt meg nem tehetik.

De az élő, szabad akarattal cselekvő embernek megvan az a szomorú kiváltsága, hogy letérhet arról a pályáról, amelyet az isteni akarat az ő erkölcsi életének útjául kiszabott. Letérhet — Testvéreim! — *de nem szörnyű katasztrófa nélkül!* És ezek a beszédek erre is rá akarnak mutatni. Rámutatni, hogy a tízparancsolat betartásától nemcsak örök életünk, hanem földi boldogságunk is függ, és *vagy hűséges marad az emberiség Isten parancsaihoz, vagy lemond a nyugodt, békés, boldog, egészséges emberi élet lehetőségeiről!* Mert a tíz rövid mondat azokon az öreg táblákon minden idők minden embere számára készült.

II. Ha megtartanók a tízparancsolatot...

Hogy mennyire valóban így van, ahogy mondtam, hogy a tízparancsolat megtartása vagy meg nem tartása mennyire a saját érdekünk, s nem az Úristené, arra a beszédek folyamán többször rá fogok mutatni.

De már most is szeretnék egy . . . — hogy is mondjam? — képet adni, Testvéreim, arról, hogy a tízparancsolat menynyire elevenébe vág mindennapi életünknek. Valahogy úgy elképzelem magamnak, milyen is lenne, mennyire megváltoznék ez a mi küzködő, szomorú földi életünk, ha egyszer az emberek elhatároznák: No, **holnaptól kezdve komolyan vesszük a tízparancsolatot!**

Testvéreim! Eresszük meg kissé képzelőtehetségünket: Ma éjjel az emberek elhatározzák, hogy holnaptól kezdve egész pontosan betartják a tízparancsolatot. Vajjon mi lenne akkor?

Hajnalodik . . . itt is, ott is kelnek már az emberek a nyugodt éjszakai pihenésből, s csodálatos: ma nem a reggeli kávéért kiáltanak először, hanem valamennyien térdrehullanak ágyuk előtt, és rövid, meleg, felüdítő imában köszöntik az Úristent. Mindenki elvégzi imáját, — hiszen ma érvényben van a tízparancsolat!

Jön a reggeli kávé s hozzák vele a friss reggeli lapokat. De milyen furcsa! A kávé még soha ilyen ízletes nem volt; az ujság lapjain meg üres foltok ásítanak, főleg ott, ahol máskor a pletykák és családi botrányok szoktak terpeszkedni. Hja, érvényben van a tízparancsolat! Csalni nem szabad s azért olyan finom, felhigítatlan a tej; és hazudni nem szabad, azért olyan üresek az ujságok . . .

Vége a reggelizésnek. Mindenki siet a munkájára. Megy a tömérdek diák az iskolába, s mind csodálatosan jókedvű, mert nem azon jár az esze, mit fog hazudni a tanárjának, miért nem tudja a leckét — hiszen ma hazudni nem szabad —, hanem a leckét ismétli fejében, a jól megtanult leckét, hiszen ma kötelességét mindenki teljesíti!

Mennek a családapák a hivatalba. Érdekes! Ma már nyolc órakor mindenki a helyén van s a felek ügyes-bajos dolgát oly szeretettel intézik el . . . Ugyan mi ütött ezekbe az emberekbe!?

Mennek a munkások a gyárba; mind frissen, megelégedetten nyúl a gép, a szerszám után. Nem is merne ma köztük bárki is lázítani . . . Nem szidják a gyárost, a gazdagokat, az urakat . . . Hja, érvényben van a tízparancsolat!

És elindul a gazdasszony a csarnokba bevásárolni... Micsoda kényelem, micsoda biztonság! Vesz egy liter tejfölt és meg sem kóstolja; úgyis biztos, hogy ma nincs benne gipsz. Vesz paprikát és nincs benne vörös téglapor. Vesz mézet és nincs benne szirup. Vesz virslit és nincs benne krumpliliszt. Vesz vajat és nincs benne margarin. És mikor visszaadnak a tíz pengőből, meg sem olvassa! És senki nem alkuszik, hiszen ma úgysem szabad csalni! A mészáros megveszi az ökröt és biztos benne, hogy előbb nem itatták tele vízzel. Sőt, amikor már elmegy, utána is szalad az eladó, hogy: «bocsánat, véletlenül egy pengővel kevesebbet adtam vissza, tessék, itt az egy pengő».

Mondjam még tovább, Testvéreim, hogy mi lesz azon a napon, amelyen *egész komolyan vesszük a tízparancsolatot?* Jön haza messze útról a férj és felesége azzal az igaz örömmel repül nyakába, amit csak az egészen nyugodt lelkiismeret s a folt nélkül megőrzött házassági hűség adhat. Jön iskolából a gyermek s oly boldogság tudni a szülőknek, hogy minden szava szent igazság.

Délután éppen nagy népgyűlés van, de a máskor dühös arccal tajtékzó s órákhosszat beszélő szónokok alig tudnak két percig is beszélni: mert ma csak az igazságot szabad mondaniok.

Mondjam még tovább? Délután ötórai teára jött össze egy csomó jó barátnő. Évek óta szokták ezt tenni, de ma olyan nehezen indul a beszélgetés. Pedig még hiányzik egynéhány társuk, akit távollétében alaposan meg lehetett szapulni; de igaz is: ma nem szabad éles nyelv hegyére venni senkit.

Az utcákról eltűnik a rendőr, nincs dolga: hisz ma nincs bűnös ember! Az oszlopokról leveszik a sok sikamlós hirdetést, képet és este ifjaink nyugodtan sétálhatnak a főváros utcáin: ma nem szabad senkit bűnre vinni! Kinyitják a börtönöket, — hisz nincs többé gonosztevő! Az adóhivatalban... ó, ott tolong ám a sok ember: «Kérem, tessék csak kijavítani az adóbevallásomat; a jövedelmem tulajdonképen tízszer annyi, mint amit bevallottam...»

Ilyen lenne egy nap, amelyen komolyan megtartanók a tízparancsolatot. És ha egy napból egy hét lenne? És ha a hetekből egész élet? *Micsoda földi paradicsom virágoznék ki ebben a siralom völgyében!...*

— Fantázia! Micsoda költői fantázia, — mondják erre. Nem, nem, Testvéreim! Ez nem fantázia, hanem *az Isten*

akarata! Az Isten akarata, hogy tartsuk meg a tízparancsolatot és ezzel biztosítsuk a földi élet egyensúlyát. Ó, a földi élet akkor sem lesz mennyország! Szenvedés, betegség, halál akkor is megmaradnak. De eltűnik életünkből az a tömérdek sok kín, amelynek okai *egyedül mi magunk vagyunk.* Eltűnik, — s akkor megint elviselhetővé lesz, megint nyugodtá lesz — mit mondjak? — megint boldoggá lesz az emberi élet! Mert ne feledjük el — Testvéreim! — hogy Krisztus Urunk nem csak az által Megváltónk, hogy a lelkünket megszabadította a bűntől, hanem az által is, hogy az emberi földi élet számára is a legmegfelelőbb polgári és szociális törvényeket adta.

*

Kedves Testvéreim! A mai ember elbizakodottságában megpróbálta darabokra törni azt a két kőtáblát, amelyre az Isten törvényei írva vannak. Eh! nincs nekem szükségem ezekre az ósdi törvényekre!... De íme, ma egyre világosabban ébredünk annak tudatára, hogy az összetört kődarabok nemcsak kezünket sebezték véresre, hanem megingatták az emberies élet legszilárdabb alapjait is. Minél gyöngébb a tízparancsolat befolyása a modern életre, annál több emberi törvényre és rendőrre van szükségünk; de ez is eredménytelen fog maradni, és világossá válik az igazság, hogy egy Kis Katekizmus csak a földi élet biztonsága szempontjából is többet ér egy szakasz rendőrnél.

Valaki nemrégiben kiszámította (az «America» folyóirat 1927 február 26-i szám, 457. lap), hogy az Egyesült-Államokban ... tudjátok, hány törvény van? *Tízmillió! Tízmillió törvény!* Nincs ember a világon, aki ezt egyszer életében csak végig is tudta olvasni, még talán a címüket sem; de nincs olyan ország sem a világon, ahol oly döbbenetes bűntettek, gyilkosságok, rablások volnának napirenden, mint éppen az Egyesült-Államokban, ahol évenkint 15.000 gyilkosság történik és évenkint négybillió dollárnyi vagyont lopnak el («America» 1927 augusztus 20., 447. lap).

Ime, Testvéreim, a világos ellentét: *tízmillió törvény, tízmillió emberi parancs, — és szörnyű gonosztettek;* vagy: *tíz rövidke mondat, az Isten tíz parancsolata, — és boldog, emberies élet!*

Nézzétek: ez lesz az idei szentbeszédek tárgya.

A külföldi lapok nemrégiben közölték azt a szenzációs hírt, hogy a svájci kínai követ, Lu, katolikussá lett, Bernben leköszönt állásáról, összecsomagolta nagycsomó magas ki-

tüntetését, ajándékba elküldte a pápának, ő maga pedig belépett noviciusnak a lophem-i bencések (Belgium) közé. (La Croix, 1927 augusztus 18.). Ki tudja, mennyi küzdelmen, lelki vívódáson ment át a kínai követ, míg a pogányság tévelygéséből eljutott a bencéskolostor csendes boldogságába!

De végre eljutott . . .

Úr Isten! Mi is küzdünk, vívódunk, járjuk a meghasonlott modern élet útjait! Segíts meg, kérünk, hogy parancsaid megtartása által nemcsak a túlvilági örök életnek, hanem a mainál nyugodtabb, egyensúlyozottabb, emberiesebb földi életnek is lehessünk részeseivé. Amen.

II.

A tízparancsolat s a földi élet.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Minden rendezett társadalomban írott törvények szabályozzák a társadalom tagjainak életét. Ezek a törvények azonban korok és szükségletek szerint alakulnak s a népek törvénykönyvei időnkint nagy változásokon mennek keresztül.

Van azonban egy rövidke törvénykönyv, amely már negyedik évezrede, hogy kőbe van változatlanul leírva s ki tudja, hány évezrede írva az ember szívébe: az Isten tízparancsolata. (Móz. II. 20, 1—17., Móz. V. 5, 6—21.) Ez a rövidke tíz törvény szabályozza az *egyes ember* erkölcsi cselekedeteit is; de nem hiába, hogy egy egész népnek adta azt Isten eredetileg a Sinai-hegyen, — ugyancsak ezek szabályozzák s döntik el *egész népek és társadalmak* nyugalmát, rendjét, boldogulását is.

A tízparancsolatot megtartani nem könnyű feladat. Töméntelen a kísértés, a nehézség, az akadály, ami annak áthágására vinne; s nem fogjuk tudni másképp legyőzni ezeket az akadályokat, csak ha egész világosan áll előttünk, hogy mit jelent a tízparancsolat betartása az ember földi élete, s mit az ember örök élete szempontjából.

Szenteljük tehát — Testvéreim! — a mai beszédet az első gondolatnak: **Mit jelent a tízparancsolat a földi élet szempontjából?** A következő vasárnapi beszédet pedig a másik kérdésnek: Mit jelent a tízparancsolat az örök élet szempontjából?

I. Jaj annak a népnek, amelyik széttöri a Sinai-táblákat!

A) Van a franciáknak egy rendkívül élesszemű s érdekes tollú írójuk, katolikus plébános Párisban. Irói neve: Pierre l'Ermite. Talán egyesek közületek ismerik is e nevet. Több könyve magyarra is le van fordítva.

A francia katolikusok nagy lapjában, a La Croix-ban a multkoriban ez a plébános egy igen érdekes párbeszédet írt le, melyet ő egy hölggyel folytatott. Idős hölgy, de nincs rajta a tisztes nagyanyák bája, sem a szerénység tiszteletet parancsoló tekintete; selyem, ékszer és rizspor birkóznak rajta a szaladó idő tagadhatatlan nyomaival. Az ő plébániájához tartoznék, de templomba soha nem megy. Hanem azért az utcán el nem mulasztaná kegyes fejbillentéssel üdvözölni plébánosát, sőt nagyon szerette volna az ötórai teán vendégei közt is látni, . . . (ezzel tett volna eleget valamennyi vallási kötelességeinek) . . . A pap azonban egyetlen hívására sem ment el.

Egyik nap aztán ez az öreg hölgy, mikor az utcán éppen a pap mellett megy el, magából kikelve, haragtól reszketve szól rá a papra, akivel eddig még soha nem beszélt: «Monsieur le Curé! Plébános úr! Hát oda nézzen csak!» . . .

A meglepődött pap a jelzett irányba néz . . . Hát hiszen — mi tagadás benne! — volt is ott néznivaló. Hatalmas autóbuszok zörögtek végig az út közepén, *tömve vörös sapkás, vörös zászlós kommunista gyermekekkel*, akik teli torokkal énekelték az Internacionálét.

— Szörnyűség! — kiáltotta az öreg hölgy, s fehérre meszelt arca egész komolyan vörössé lett. — Útálatos dolog!

A papnak is mintha valami a szívét szorongatta volna a megdöbbentő látványtól, de nyugalmat erőltetve felelt:

— Madame, ez tulajdonkép egészen logikus dolog.

— Mit?! Logikus?! — képedt el a hölgy.

— No, igen. Egész logikus. Mert ha nincs Isten, ha nincs másvilági élet, ha nincs jó és rossz, akkor a kommunistáknak igazán nincs okuk, hogy sokat teketóriázzanak a polgári társadalommal . . .

A hölgy ingerülten felelte:

— *De van Isten!*

— Igen, Madame?! *Én önt sohasem láttam a templomban!*

— Nekem saját istenem van . . .

— Saját istene?

— Igen, saját istenem. Ez kényelmesebb.

Itt aztán a különben higgadt és udvarias papot is elhagyta nyugodtsága, s kipakkolta, ami már hónapok óta szívén feküdt.

— *Tudja azt, asszonyom, hogy ami most itt történik, azért a felforduláért, lelkiismeretlenségért, azért ön felelős!*

— *Én?!* — képedt el a hölgy.

— Igen, *ön és az önhöz hasonlóak!* Ön az ú. n. vezető társadalmi osztályhoz tartozik, amelyiknek a sónak, kovásznak, a világító fénynek kellene lennie. És azok-e önök? A szomszédjuknak, a cselédjüknek, a házmesternek, az ismerősöknek nem adják-e egész éven át a vallási közönyösség példáját? Miért higyjen a nép valamit, ha önök semmit sem hisznek! A nép önök után indul! És ha önök előtt semmi sem szent, miért legyen szent a nép előtt — mondjuk — az ön útitáskája, brilliánsgyűrűje, vagy az ön — bőre?! Nagyságos Asszonyom! Mindenért felelünk Isten előtt, mindenért! . . .

A hölgy dühösen végignézte a plébánost tetőtől-talpig, félrehúzta a száját s hátatfordítva csak ennyit mondott:

— Kedves Tisztelendő Uram, ha prédikációt akarok hallani, elmegyek a templomba . . .

S mérgesen tovább állott . . .

Hát hiszen nem mondom, hogy a pap egészen udvarias volt; és talán nem is volt egészen igaza . . . De, hogy annak a hölgynek *egészen nem volt igaza*, az biztos! Mert nézzük csak közelebbről, hogy ha bárkinek joga lenne saját egyéni «istent» faragni magának és saját egyéni erkölcstant, hová jutna az ember földi élete, az emberi társadalom.

B) A mult vasárnapi beszédben egy elgondolt képben mutattam be, mily áldásosan nyugodttá válnék már földi életünk is, ha az emberek komolyan megtartanák a tízparancsolatot. Nézzük ma ennek a képnek másik oldalát is: **Mi várna az emberiségre, ha egy napon végkép szakítana a tízparancsolattal?** Micsoda döbbenetes süllyedés!

Törüld el *az első parancsot* és engedd meg, hogy mindenki saját maga alkosson «istent» magának; s akkor vagy megint eljutunk a pogány Róma Pantheonjába a 30.000 isten közé, vagy sínylődünk állatnál alacsonyabb erkölcstelenségben, mert hamarább él a madár levegő nélkül s a hal víz nélkül, mint az emberi lélek Isten nélkül.

Törüld el a második s negyedik parancsot s engedd meg, hogy minden utcagyerek káromkodva rázhassa öklét Isten felé. Az isteni tekintély lerántása után vajjon sértetlen marad-e az emberi is? Már pedig ahol nincs tekintélye a szülőknek, nincs a törvénynek, nincs értéke az adott szónak, lehet-e ott civilizált életről szó, vagy nem inkább csak a zsarnok korbácsával összeterelt s fékentartott emberi hordákról?

Törüld el a harmadik parancsot, a vasárnapi istentiszte-

letet és munkaszünetet. Hajrá! Éljen a szakadatlan munka, éljen a gyári szirénák búgása! Ezt is megpróbálta már az ember; a vasárnapi harangok szavát sok helyen elnyomják a zakatoló gépek. Mondjátok: boldogabbak, szabadabbak lettünk-e így, vagy nem szakadt-e nyakunkba spártai helóták rabszolgaságánál súlyosabb teher? Igen: haladni kell, fejlődni kell . . . de volt-e még valaha is az emberiség történetében több lefojtott elkeseredés, több ökölbe szorult kéz, több villámló szem?! Voltak-e már valaha vörös sapkás, vörös zászlós kis gyermekek, mint ma, a vasárnapi megállást sem engedő fejlett technika korában!

Orvosok s nemzetgazdászok hirdetik, mily áldás rejlik a munkaszünetet jelentő vasárnapban és az Egyház tanításában, mely szerint a leggazdagabbnak is kötelessége dolgozni, de a legszegényebbnek is joga van pihenni. De ugyancsak milyen áldás az, hogy a vasárnapot istentisztelettel kell megülni, s legalább ezekben a szent percekben emelkedik magasba a mindennapi küzdelemben halálrahajszolt emberi lélek.

Törüld el az ötödik parancsot, s mehetsz-e nyugodtan az utcára?

Törüld el a hatodik parancsot, hirdesd ki a szabad szerelmet és néhány évtized mulva látsz-e még emberi arcokat a földön, látsz-e még mást, mint rokkant gerincet, beesett arcot, kiégett szemeket, elposhadt vért?

Törüld el a hetedik s tizedik parancsot, és vadállatok rablóháborúja tör ki az emberek közt egymás vagyonáért.

Törüld el a nyocadik parancsot, s a férj nem bízhatik feleségében, az anya nem hihet fia szavában.

Ime, Testvéreim: *az adott szó szentsége s a törvények tisztelete, fölebbvalók megbecsülése, s a munka szeretete, családok boldogsága s nemzetek jóléte állnak vagy buknak a tízparancsolattal!*

Ha társadalmunk mai ziláltságát és jövőjét nézzük, fojtogató bizonytalanság üli meg lelkünket: mindenütt sötétben tapogatózás, elfojtott gyűlölet, forradalmi remegés, új életformák keresése. De ha a multban kiállott katasztrófákat nézzük, csüggedésre még sincs okunk. A keresztény társadalom kiállott már nagyobb csapásokat is; jussanak csak eszünkbe Róma pusztulása, a vandálok, hunnok, törökök rombolása, a harmincéves háború borzalmai. Igen, mindezt kiállotta a keresztény Európa. De hogyan tudta kiállani? Mert akkor *eleven volt benne egy erőtadó, éltető gondolat: erős volt hite az Istenben!*

És — Testvéreim! — ha a mai nyugtalanságot és társadalmi megrázkódtatásokat aggodalommal szemléljük, ez csak azért van, mert ez az Istenbe vetett erős hit *megfogyatkozott bennünk*. És mi foglalta el helyét? Tanácstalanság, kétségbeesés, öngyilkossági járvány az emberiség egy részénél, — féktelen tobzódás, fényűzés s erkölcsi szabadosság a másiknál.

Szociológusok, tudósok, írók sokan keresik manapság, vajjon kik ásták azt a sírt, amelynek szélén a mai emberiség tántorog. Hát akarjátok tudni, kik ástak rajta legtöbbet? Nem szeretnék olyan heves lenni, mint a párisi plébános. De kimondom: azok, *akik az emberi lelket megfosztották az Istenbe vetett hittől s akik összetörték a tízparancsolat tábláit.*

Az anyagi élet szűk horizontjához szokott mai embert nem könnyű dolog felemelni a tízparancsolat ideális magaslataira, — mégis meg kell tennünk.

A nagy tömeg oly lekicsinylő ajkbiggyesztéssel néz ma minden magasztos, lelki, isteni gondolatra, mint a szemétdombon kapargáló tyúk a magasságokban keringő királyi sasra. «Dőre madár! Mit szárnyalsz te az üres levegőben, ahol még szemétdomb sincs, amelyen mag után lehessen kapargálni?!» És a katolikus Egyház erkölcstana mégis vállalja az óriási munkát, hogy ebből az anyagias tyúknemzetségből királyi sasnemzedéket neveljen.

Mit akar a tízparancsolat? Azt, hogy legyen katolikus szemünk, katolikus fülünk, katolikus nyelvünk, katolikus kezünk, katolikus lábunk és katolikus szívünk.

Akarunk élni? Akarunk nyugodt, békés földi életet? Nincs más útja, mint amit az Úr hirdetett: az Isten törvényeinek betartása!

Jaj annak a népnek, amelyik széttöri a Sinai-táblákat!

II. Jaj annak az egyénnek, amelyik széttöri a Sinai-táblákat!

Az Úr, mikor a tízparancsolatot kihirdette, kemény büntetéssel is fenyegette áthágóit, s jutalmat ígért megtartóinak. (Ex. 20, 5—7. 12; Deut. 5, 9—11. 16.). Ez sok mai embernek szálka a szemében. Ők jók akarnak lenni, de nem jutalomért; kerülni a bűnt, de nem félelemből.

Hát — Kedves Testvéreim! — az Isten sem akar rabszolgai félelmet vagy kereskedői spekulációt. És ha valaki föl tud emelkedni arra a magaslatra, hogy Istenhez *mindig*,

minden helyzetben hűséges pusztán az Isten iránti szeretetből, anélkül, hogy a jutalomra vagy büntetésre gondolna, hát ez rendkívül nagy erkölcsi finomságra vall. De . . . már csak engedjétek meg, hogy a mindennapi tapasztalatra hivatkozva megkérdezzem, ki nem érezte volna még soha a levertség s gyöngeség oly pillanatait, amelyekben bizony a jó mellett vagy a rossz ellen semmi más nem adott erőt, csak a jutalmazó vagy büntető Isten gondolata!

Isten jutalma és büntetése! Mi ugyan jól tudjuk, hogy ez a nagy kiegyenlítődés nem történik elsősorban a földi életben; de tagadhatatlanul lépten-nyomon találkozunk esetekkel, amelyekben lehetetlen észre nem vennünk az isteni törvények s a boldog emberi élet közti összefüggést.

Herceg Eszterházy Antallal történt az osztrák-porosz háborúban 1866-ban. Súlyosan megsebesülve kínlódott a csatatéren, mikor az egyik ellenséges porosz katona rátalált. Rettenetes kínjai közt a herceg arra kérte a katonát, hogy egy lövéssel szabadítsa meg szörnyű szenvedésétől. A katonának azonban eszében volt az Isten parancsa s nem teljesítette a kétségbeesett kérést. Ellenben vállán bevitte a kötözőhelyre, ahol nyugodtabbá vált a herceg is s hálából aranyóráját adta a katonának, akinek sejtelme sem volt, hogy kinek az életét mentette meg . . . A háborúnak vége lett; a herceg felgyógyult . . . Sok idő telt el azóta . . . Egy napon idegen férfi állít be az egyik Eszterházy-kastélyba s munkát keres. A herceg meglepődve tekint az ismerős arcú idegenre s kéri, mutassa meg az óráját . . . Az idegen előveszi: a herceg aranyórája volt! Ő mentette meg az életét! . . . Hát, Testvéreim, feleljetek a kérdésre: hogy került ez az elszegényedett porosz katona éppen Magyarországra? És éppen a herceg Eszterházy-kastélyba? . . .

1914 októberében történt a világháborúban a szerb harctéren. Az a tábori kórház, amelyben én szolgáltam, már hetek óta dolgozott a Szerémség egyik városkájában, Rumában. Egyik nap lábtöréssel hozták egy negyven év körüli népfölkelőnket. A sebe nem volt súlyos . . . A sebesült nagy örömmel mutat nekem egy marék ezüst egykoronást és ötkoronást, — mind össze-vissza görbülve. «Tetszik tudni, Tisztelendő Úr, gyüjtés volt köztünk az egyik nagyon szegény bajtársunk családjának. Megnézem a nyakamban a pénzes zacskót . . . csak egy darab 20 koronás bankóm van benne, meg egy rézfillér. Márcsak egy fillért mégsem adhatok! Fölváltottam a 20 koronást, 1 koronát adtam a gyüj-

tésre, a többit meg — csupa ezüst pénzt — visszatettem a nyakamba. Tegnap aztán jött a golyó . . . pontosan neki az ezüstkoronásoknak, de ott «gellert» kapott s lecsúszott a lábamba . . .»

Úgy-e, hogy el lehet gondolkozni az ilyen esetek fölött!

A napokban nálam járt egy 22 éves egyetemi hallgató! Csupa ambíció, csupa munkakedv, csupa feszülő remény, ígéretes jövendő. Azt mondja: «Tisztelendő Úr! A társaim évek óta folyton hecceltek: Te meg fogsz bolondulni, ha tiszta, önmegtartóztató életet élsz! Hát, ha kárörvendő tudnék lenni, most én mondhatnám el: Őket hová vitte a bűn, a bolondulás szélére, én meg mennyire érzem magamon az Isten áldását . . .»

De mit is említsek még több esetet?!

Te magad is nem érezted-e már, — Kedves Testvérem! — mily nyugodt öröm töltötte el lelkedet, valahányszor egy-egy kísértést legyőzve hű tudtál maradni az Úr törvényeihez! S viszont mily mardosó önvád kínzott, ha oly szerencsétlen voltál s elestél a kísértésben! Nem érezted-e a Szentírás szavainak igazságát: «Boldog, ki féli az Urat s kedvét leli törvényeiben». (Zsolt. 111, 1.)

*

Kedves Testvéreim! Ha az ember földhöz szorítja fülét, messziről meghallja a közelgő lovas dobogását. Ma nem is kell fülünket földhöz szorítanunk, hogy meghalljuk az eljövendő kor lábadobbanását.

Milyen lesz ez az új kor? Milyennek *kell* lennie?

Erkölcsösebbnek! Vallásosabbnak! Katolikusabbnak! Hiszen a vergődő emberiség eddig már annyiféle új orientálódást keresett, hogy most már igazán nem marad más út számára, mint visszatérni a régi Egyház régi hitéhez és régi erkölcseihez. A katolikus Credo és a katolikus erkölcstan gránithegyen áll: Péter sziklájának s a Sinai-hegynek gránitján. Csak ez az elalkuvás nélküli, teljes, százpercentes, — hogyan is mondjam? . . . — *ez a radikális katolicizmus képes elég mélyre ásni az alakuló új világ alapjait.*

Igen, — Testvéreim! — ne ijedjünk meg a szótól: **radikálisan katolikusoknak kell lennünk.** Miért? Mert az ellenség is ugyancsak radikális. Radikálisan akarja felforgatni a családot, radikálisan a házaséletet, radikálisan a politikát, radikálisan a nevelést, a társadalmi rendet.

Még ma is vannak köztünk emberek, akik a világon hol

itt, hol ott fejét megrázó vörös szörnyet, a kommunizmust nem veszik komolyan. Én komolyan veszem.

Komolyan veszem, mikor az orosz iskolába beiratkozó gyermekekkel aláíratják ezt a nyilatkozatot: «Nem hiszek Istenben, semmiféle vallásban».

Komolyan veszem, mikor Párisban vörössapkás gyermekek éneklik az Internacionálét.

Véresen komolyan, mert látom, hogy a mozgalom óriási tömegeket tud magához kötni. De miért tud? Mert *mer* radikális lenni, *mer* fanatikus lenni! Aki vakon bízik eszméiben, az mindig imponál az embereknek. Noshát, Testvéreim! Az anarchia és kommunizmus fanatizmusa ellen csak egyetlen egy komoly erő van a világon — s ez a katolicizmus. De a teljes katolicizmus, a nyilt, tüzes, radikális katolicizmus!

Testvéreim! Nagy a számunk; erőt is mellé! Nagy a statisztikánk; dynamikát is mellé!

Tűz ellen nyilt tüzet! Zászló ellen zászlót! Lelkesedés ellen lelkesedést! Hajlongó nádszál ellen gerinces katolicizmust! Bűnnel alkudozás ellen bűnt legyőző tízparancsolatot! Mit mondjam tovább; **Vörös zászló ellen Krisztus keresztjét!** Amen.

III.

A tízparancsolat és az örök élet.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Páris környékén az utóbbi évtizedek alatt sok népes munkástelep keletkezett. A legszegényebb viszonyok közt, a legrongyosabb nyomorúságban tengetik ott életüket emberek százezrei, védhetlen zsákmányul dobva a legelkeseredettebb kommunista agitációnak. És ha mégis van köztük még vallásosságnak, emberies életnek s tiszta örömnek nyoma, azt azoknak a hőslelkű katolikus papoknak köszönhetik, akik elmennek közéjük, ott élnek velük együtt a barakklakásokban s hideget, szegénységet, nélkülözést megosztva hirdetik köztük az Isten törvényeit.

Az európai társadalmi rendet felfordítani akaró agitáció hullámai csak a krisztusi hithirdetők személyein törnek meg! Az egyik francia kommunista vezér, látva egy ilyen papnak hihetetlen önfeláldozó munkáját, így szólt: «Az ön vallása az egyetlen erő, amellyel nekünk számolnunk kell. A kormányok magukhoz képest semmit sem jelentenek. Ha nincs a római Egyház, már régen felrobbantottuk volna az egész «társaságot». *(Lhande:* Le Christ dans la banlieue. Paris. 1927.)

Kedves Testvéreim! Amit ez a kommunista vezér kifejezett, ez a gondolat volt tárgya a mult vasárnapi beszédemnek: Mit köszönhet az emberi társadalom, a nyugodt társadalmi munka s mit köszönhet az egyén földi élete a tízparancsolatnak?

Ámde jól tudjuk, — Testvéreim, — hogy a földi élet csak utazás, csak átmenet az örök élet, a végcél felé, s ezért természetesnek találjuk, hogy az isteni törvények a földi boldoguláson túl mégis *elsősorban az ember örök életének biztosítását szolgálják.* És ezeknek a kétségkívül nehéz törvényeknek megtartása csak akkor fog nekünk sikerülni, ha a mult vasárnapi témát a mai beszédben kiegészítjük egy

másik fontos gondolattal: *Mint biztosítja a tízparancsolat betartása számunkra az örök életet is.* Vagyis más szóval: **Mit jelent a tízparancsolat az örök élet szempontjából?**

I. «Ha be akarsz menni az életre...»

A) Egy napon kedves, gazdag fiatalember állott az Úr Jézus elé, szent arcára emelte tüzes szemét, s az istentkereső lélek epedésével kérdezte: «Jó Mester, mit cselekedjem, hogy az örök életet elnyerjem?» (Máté 19, 16.)

Testvéreim! Nem éppen ez-e a mi nagy problémánk is? Nem állhatnánk-e mi is, mai emberek, mindnyájan a kérdező ifjú mellé: «Uram, rámszakad ennek a zűrzavaros életnek mérhetetlen gondja s elfojtja bennem a lélek szárnyalását. Pedig tudom, hogy van lelkem; de mit tegyek, hogy megmentsem azt? Uram, sátáni gonoszság bűnös fertője tátong köröttem, s halványra sápasztja megtépett lelkemet. Uram, mit tegyek, hogy megmentsem lelkemet az örök életnek?...»

Igen, ez a mi problémánk is.

Hát figyeljük csak, Testvéreim, mit felel az Úr!

Jézus pedig mondá: «*Ha be akarsz menni az életre, tartsd meg a parancsokat.*» (Máté 19, 17.)

Hogyan? Ennyi hát a nagy titok? Ez a nagy útmutatás? Ez a rövidke pár szó?

Igen, ez a pár szó: «*Tartsd meg a parancsokat.*» De ha Krisztus Urunk az örök életet köti hozzá, érdemes, hogy mélyére hatoljunk ezeknek a látszólag oly egyszerű krisztusi szavaknak.

Elsősorban is szeget üt fejemben mindjárt a mondat első fele: «*Ha az életre be* **akarsz** *jutni . . .!*» Ha **akarsz!**

Hogyan? **Hát tehetem azt is, hogy nem akarom?** Átélhetem úgyis ezt a földi életet, hogy az örök élet eszembe sem jut? Ó, Testvéreim, nézzetek végig a magáról megfeledkezett világon, a dorbézoló, léha milliókon, s máris érzitek a választ!

Ha **akarsz!** Tehát tőlem, egyedül tőlem függ, mi lesz velem a síron túl.

Tőlem függ! Isten senkit sem kényszerít, hajánál fogva senkit sem visz mennyországába. Az ember szabad: dönthet örök sorsa fölött.

«*Ezek a papok folyton a mennyországról beszélnek nekünk!*

Mindenáron oda akarnak minket erőltetni!» — fakad ki némelyik ember. Mily tévedés! *Még az Isten sem erőltet oda!* Teljesen privát ügyed! Csak egyet ne felejts el; ha nem törődsz lelkeddel, nem Egyházunknak lesz belőle kára, sem Istennek. Hidd el: nem neki lesz kára!

Az ember szabad elhatározó képessége nagyszerű érték, de veszedelmes adomány is. Szabadon cselekszel, — de felelsz is érte: ha az Isten törvényei szerint használtad életedet, örök boldogság; ha azok ellenére, örök kárhozat!

B) Talán lesznek, akik itt szeretnének közbeszólni.

— Igen, igen, — mondanák — kell erkölcs, kell becsület, de hát *lehetek én becsületes ember vallás nélkül is!* Lehetek tisztességes anélkül is, hogy imádkoznám és misére járnék, anélkül, hogy az örök jutalomért tenném a jót s a büntetéstől féltemben kerülném a rosszat . . .

Valóban felvetődik a kérdés: **lehet-e az ember tisztességes, becsületes vallásosság nélkül is?**

Az élet mintha igenlő választ adna.

Tagadhatatlanul élnek köztünk emberek, akikben megfogyatkozott a vallásosság, a régi eleven hit, akikről legalább a világ, vagy talán saját maguk is azt gondolják, hogy hitetlenek, és mégis teljesítik kötelességüket, el nem vennének egy fillért sem a más vagyonából s nem bántanák a más jó nevét.

Kétségtelenül így van, Testvéreim.

És mégis! Ne lepődjetek meg, ha a *vallás nélküli erkölcsösséget nem tudom sokra értékelni.*

a) Nem tudom sokra értékelni először azért, mert az élet kiábrándító eseteket mutat fel ellene.

Mit mutat?

Azt, hogy ilyen — nem Istenre, nem vallásos meggyőződésére alapított — erkölcsösség sok esetben nem más, mint *finom udvariassági forma*, amely azonban benső tartalmat nem takar. Nem más, mint a *külső látszatnak megóvása*, ügyes bujkálás a társadalmi illemszabályok s az állami büntetőtörvények paragrafusai között; oly külső élet, amelytől a *titokban végbevitt tettek és vágyak 180 foknyira térnek el.* Bizony lépten-nyomon látjuk, hogy a vallás nélküli erkölcsiség csak addig tart, amíg az élet önlegyőzést, áldozatot, lemondást nem követel, s *mihelyt ezt követel, abban a pillanatban össze is omlik.*

Talán egy hasonlat mindennél jobban megmutatja a vallás nélküli erkölcs gyöngéjét. Egy úr beszélte, hogy mialatt Mün-

chenből Bécsbe szállott repülőgépen, fönséges kalandban volt része. Magasan a Duna fölött, a kéklő alsóausztriai hegyek fölött, 2000 méter magasságban siklott a gép, mikor ott fenn, a szédítő magasban hatalmas sassal találkoztak. A királyi madár egy pillanatra tétovázva nézett a gépre, de aztán fönséges nyugalommal — szinte azt mondanám: lekicsinyléssel — körözött tovább. Szólni nem tudott; de ha ha tudott volna, alighanem ezt mondotta volna: No, lám! Hát ti is itt vagytok a magasban!? Itt ám, amíg csönd van s melegen süt a nap s nincs vihar! Hej, de ha majd egyszer fergeteg forrong a felhők fölött! . . . Hogy fogtok ti zuhanni! És én?! Én azt is kiállom baj nélkül! . . .

Kell-e még magyaráznom, Testvéreim, mi a különbség a vallás nélküli s a vallásos erkölcs között?

b) De érzem, hogy ezzel még mindig nem tudtam mindnyájatok nehézségére megfelelni.

— Elismerem — mondhatná u. i. valaki —, hogy sok esetben igaz, amit most hallottunk. De nekem van egy ismerősöm, előkelő hivatalnok. *Katolikusnak keresztelték, de vallását nem gyakorolja. És mégis, tűzbe merem tenni kezemet:* akkor is becsületes, mikor áldozatába kerül; akkor is teljesíti kötelességét, mikor senki sem látja. Mi ennek a nyitja?

Hogy mi ennek a nyitja — Testvéreim? Hát ez: Ha vannak kötelességüket *mindig* teljesítő, *mindig* becsületes, *következetesen* jellemes, erkölcsös emberek, akik emellett vallástalanok is, hát ezek — csalódnak!

Csalódnak? Hogyan?

Hát úgy, hogy *nem annyira hitetlenek ők, mint talán maguk is gondolják!* Régi, gyermekkori hitüktől ugyan már elhidegültek, de a katolikus gondolkozás észrevétlenül is dolgozik bennük és dolgozik az egész európai életfelfogásban. A keresztény erkölcsi felfogás két évezreden keresztül annyira át- meg átjárta az európai közvéleményt, hogy ma már az egész levegő, amit magunkba szívunk, inficiálva van annak bacillusaival — jó értelemben! — és ma már egész természetes dolgoknak tartunk olyan tetteket és elveket, amelyek pedig végső fokon a keresztény erkölcs termékei. Ha a Nap le is áldozik, úgy-e nem lesz azért mindjárt sötétség! És a kereszténység annyira át- meg átjárta Európát, hogy aki ezt a levegőt szívja, észrevétlenül még akkor is inficiálva van a becsületesség, a tisztesség, az erkölcs éltető bacillusaival, mikor a hit fénylő napja benne talán már le is áldozott.

Sőt még tovább megyek és állítom, hogy ha nem kato-

likusok, sőt nem keresztények közt is élnek becsületes, nemesszívű, erkölcsös emberek — amint valóban élnek is —, *még ezeket is a tízparancsolat javára s a katolikus erkölcstan javára könyvelhetjük el!*

A katolicizmus javára?

Igen! Mert van a mi szent vallásunknak egy fönséges tanítása, mely szerint nemcsak az a 300 millió ember tartozik a katholikus Egyházhoz, akik katolikus módon vannak megkeresztelve; hanem a *katolikus Egyház lelkéhez tartozik minden e világon élő ember* — külsőleg bárminő valláson lenne is —, *aki meg van győződve saját vallása igazáról, jóhiszeműleg keresi Istent s az ő törvényeit legjobb belátása szerint betartani igyekszik!* Testvéreim! Fönséges tétele hitünknek: ahol csak van a világon egy férfiúi homlok, amelyik nekifeszül a rohanó bűnáradatnak; ahol csak van egy női szív, amelyik győzelemmel tapos a kísértő bűnre — szóval: ahol valami erkölcsi jó csak történik a világon, *mindaz mindig az Úr Krisztus segítő erejével történik!*

Az egyik őskeresztény író, *Tertullián*, mondta egyszer, hogy az emberi lélek természeténél fogva keresztény, «anima naturaliter christiana». Mit akart ezzel jelezni? Azt, hogy a keresztény élet annyira megfelel az emberi természet legnemesebb vágyainak, hogy az emberekben — még a pogányokban is — megnyilvánuló jóság, nemesség, erkölcsös felfogás tulajdonképen mind keresztény talajból fakad. Igen: erkölcsös emberek élhetnek a Ganges partján is, erkölcsös emberek élhetnek a messzi sivatagok oázisain, a járatlan őserdőkben és a világvárosok pokoli forgatagában is és mi mindnyájukról tudjuk, hogy ha jóság, nemesség és becsületesség lakozik szívükben, azt — tudtukon kívül is — az örök Igének köszönhetik. Annak az Úr Krisztusnak, aki — Szent János evangéliuma szerint — «megvilágosít minden világra jövő embert» (Ján. 1, 9.), s aki lelkünkre kötötte, hogy ha az életre be akarunk menni, tartsuk meg a parancsokat.

És ezzel eljutottunk az Úr szavainak második feléhez: «Ha be akarsz menni az életre, *tartsd meg a parancsokat*».

II. «Tartsd meg a parancsokat!»

Kedves Testvéreim! Isten minden teremtményét törvény alá vetette s a világ rendjét, szépségét, harmóniáját éppen e törvények betartása biztosítja. A csillag futásában,

a növény virágzásában, az állat életében engedelmeskedik Istennek; fizikai törvények kötik azokat, máskép nem is cselekedhetnének. Isten csak az emberrel tett kivételt; neki is előírt ugyan törvényeket, de csak szabadsággal: Akarom, hogy megtedd; de élhetsz úgy is, hogy nem teszed meg, — s akkor vesztedre élsz!

A) Itt megint megszólal az emberi okoskodás: «De hát akkor mégsem vagyok szabad! Ha Isten törvényt ír elő, akkor már nem vagyok szabad!»

Dehogy nem! **A törvény csak tökéletesítése a szabadságnak.** Úgy-e: aki *festeni tanul*, meg kell tartania a perspektíva törvényeit. De kötve van ezzel festői szabadsága? Nincs! Jogában áll be nem tartani a perspektíva törvényeit, — de aztán meg is nézheted azt a képet! Neked is lehet be nem tartani Isten törvényeit, csak nézd is meg, mily torzkép lesz lelkedből!

Aki *zenét tanul*, be kell tartania a harmónia törvényeit. De kötve van szabadsága? Nincs! Jogában áll komponálni, zenélni, énekelni ezek ellenére is, — csak legyen fül, amelyik kibírja ezt a disszonanciát! Te is leélheted életedet Isten törvényei ellenére, — de hidd el: telve lesz az disszharmóniával.

Aki a *Lomnici csúcsra* mászik, annak ösvényt készítenek, sok helyen lánckapaszkodóval s korláttal. Kötve van szabadsága? Dehogy! Próbálhat saját útjain is járni, csak magára vessen, ha lezuhan.

Ime, Testvéreim! Ha azt akarjuk, hogy életünk remekművét, életünk képét helyes távlattal fessük meg, meg kell tartani Isten törvényeit. Ha azt akarjuk, hogy életünk harmonikus legyen, Isten törvényei mondják meg, mily akkordokat kell megütnünk. Ha azt akarjuk, hogy biztosan menjünk át az élet veszélyein, le ne zuhanjunk s elérjünk az örök élet magaslataira, megint csak Isten törvényei mutatják az utat.

Hát csak azt ne mondjuk, amit egyesek, felületesek, nem gondolkodók mondanak: «Annyit, oly sokat követel az Isten! A katolikus vallás annyit parancsolgat, megkeseríti életünket!» Testvér! Sehol jobban nem mutatja meg Isten, hogy «jó Atyánk», mint mikor parancsait adta és megköveteli, hogy azokat megtartsuk.

B) Mert Isten tulajdonképen **csak azt teszi velünk, amit minden atya idegenbe menő fiával.**[1]

[1] Kolb S. J. nyomán.

Mondjuk: fiad elvégezte iskoláit, egy évre külföldre küldöd világot látni; és ha hazajön, átadod majd neki egész üzletedet. Az utolsó estét töltöd vele. Búcsúztok. Mily érzelem kél benned? Ó, csak boldog legyen szegény! Ó, csak baj nélkül kerüljön vissza! Félsz, hogy tapasztalatlan, s a világ rászedi. Nem is volnál atya, ha lelkére nem kötnél egyes dolgokat. Miket? *Ugyanazokat, amiket Isten, legjobb Atyánk, lelkünkre köt*, mikor útnak enged, a földi élet veszélyes útjának, hogy baj nélkül térjünk egykor Hozzá s átadhassa kincseit.

Nézd csak, legelőször is mit kötsz fiad lelkére!

Aztán ne feledkezzél meg atyádról! Sokat jusson eszedbe, hogy vár téged és aggódik érted. Gondolj sokszor szeretettel reá, s ha jön a kísértés, ez majd megerősít ellene; és ha valami munkád nehéz, gondold el: örömet okozok atyámnak s megteszem . . .

Úgy-e, ez az első figyelmeztetés, melyet távozó fiadnak adsz; és a legnagyobb sértés, melyet neked okozhatna, az lenne, ha az idegenben elfeledne, megtagadna, szégyellene téged.

De ha ez az első, amit fiadtól követelsz, hát csodálod-e, hogy Isten is ugyanazt követeli az I. parancsolatban: «Én vagyok a te Urad, Istened!» Nem látsz ugyan engem, de soha ne feledkezzél el rólam! Bárhol élsz, sokat gondolj reám: reggel és este el ne múljék anélkül, hogy meleg, forró imában nem beszélnél hozzám. És ha nehéz becsületesnek maradnod, gondold: «Megteszem! Örömet okozok Atyámnak!» És csak ne szégyelj az emberek előtt! És meg ne tagadj!

«*Aztán atyád nevét tartsd tiszteletben!*» Jaj, mily szégyen lenne, ha a család régi becsületes nevét saját fiam mocskolná be! De nem ugyanezt kéri-e Isten tőlünk is a II. parancsolatban?!

«*Aztán írj ám gyakran, minden héten!*» Minden héten szakíts félórát, melyben minden földi gondodat elfelejted, és idehozod a templomba lelkedet, s kibeszéled, kipanaszolod magad a szentmise alatt. És ha fiad hetekig nem írna, úgy-e ezt éreznéd: «A hálátlan! Elfeledkezett rólam!» S mit mondjon Isten, ha te is elfelejted az Úr napját megszentelni!

De az atyai szív még ezzel sem éri be: *tanácsokat ad, hogyan éljen a fiú*. Mindenkivel szemben *légy kedves, tisztelettudó, figyelmes* (nem látjátok Isten IV. parancsát?), ne légy

hirtelenkedő, szeretetlen, békétlen (V. parancs). A messze idegenben tömérdek csábítás környezi majd lelkedet s el akarja rabolni tisztaságodat; édes fiam, vigyázz, *mit beszélsz, nézel, teszel* (VI. parancs). Apák, anyák, jöhetne-e tragikusabb hír annál, hogy fiatok az idegenben elzüllött! De van-e, ami mennyei Atyánknak is jobban fájna?!

És ha hallanátok, hogy fiatok *letért a becsület útjáról*, más vagyonához nyúlt, — mily szégyen volna ez (VII. parancs)! Vagy ha *hazudik, más becsületében gázol* (VIII. parancs)!

Ime, Testvéreim, Isten parancsai szeretetének legszebb jelei; nem azért adta azokat, hogy életünket megkeserítse, hanem, hogy általuk szerencsés hazatérésünket biztosítsa, egykori hazatérésünket mennyei Atyánkhoz, amint az atya is azért adja fiának tanácsait, hogy a romlástól megóvja őt. S amint a földi apa idegenből örömmel várja haza fiát, úgy vár minket is mennyei Atyánk földi 60—70 éves utazásunk után — ha *megtartottuk parancsait!* Mert maga az Úr Jézus mondotta: «Ha be akarsz menni az életre, tartsd meg a parancsokat!»

Ime: az örök élet szempontjából ez az értelme Krisztus szavainak s ez a jelentősége a tízparancsolatnak.

*

Kedves Testvéreim! A mai és multkori beszédem összefoglalása gyanánt itt áll előttünk a tízparancsolat, mint nyugodt *földi* életünk s *örök* életünk biztosítója. Nincs ember, aki kivonhatná magát e törvények parancsszava alól. Ezek egyformán kötelezik a kis gyermeket s az öreg embert, kötelezik a szegényt és gazdagot, kötelezik a világi híveket és a papokat. Ismétlem: kötelezik a *papokat* is!

Tudom, csodálkozva néztek: miért kell ezt külön kiemelnem? Hát azért — Testvéreim! — mert a héten egy hosszú, elkeseredett, szemrehányó levelet kaptam valamelyik hallgatómtól. Mi volt a levél tartalma? «Önök itt prédikálnak nekünk a tízparancsolatról ... Mielőtt ezt tennék, előbb tartsák meg maguk a papok, mert ők sem tartják meg ...»

Hát — Kedves Testvéreim! — nem tudom, micsoda szomorú tapasztalatok beszélnek a levél írójának elkeseredése mögül; de hadd mondjam ki ünnepélyesen, hogy a tízparancsolat, igenis, nemcsak a világiakat, hanem a papokat is kötelezi; sőt a példaadás miatt *kötelezi őket még fokozottabban is*, és ha valamelyikük mégis áldozatává lesz az emberi

gyöngeségnek, senki azt jobban nem siratja, mint a szent katolikus Egyház s a Krisztus Szíve szerinti buzgó papok!

Igen: a tízparancsolat elevenbe vág; vág mint az olló, éles, mint a véső! Igen; ezt ki tagadhatná? Ki tagadhatná, hogy a mai fejetetején álló világban is mindig és minden helyzetben hűségesnek maradni az Isten parancsolataihoz, — hogy ehhez bizony hősies elszántság, áldozatos lelkesedés és Krisztust-követő önlegyőzés szükséges! Az a lélek, amelyik ma Krisztus nyomdokaiban jár, főleg kettős harcra legyen elkészülve: az egyik a saját rendezetlen ösztönei ellen vívott vért verítékező küzdelem, a másik a magasabb, eszményi célok iránt értetlen világnak lekicsinylő s támadó magatartása.

És mégsem engedhetünk!

Ha azt látjuk is, hogy az emberi élet és az isteni törvények nem egyeznek, nincs jogunk követelni az Isten törvényeinek alkalmazkodását, hanem csak *az emberi élet* reformálását. Krisztus vallását nem szabad — mint egyesek követelik — «a korszükségleteknek megfelelően reformálni»; Krisztus evangéliumát nem szabad «reformálni», de épígy a krisztusi erkölcstant sem szabad «reformálni». Az elpuhult, tunya, élvezethajhászó ember szívesen venné a tízparancsolatnak revideált, átdolgozott kiadását, — mondjuk pl. a hatodik parancs kihagyásával; de amint a Nap nem igazodik a zsebórák után, amint az atomok vegyülési törvénye nem igazodik akár a legnagyobb kémikusok után sem, amint az égitestek pályája nem igazodik a legnagyobb csillagászok után sem, amint a világegyetem törvényei nem igazodnak a legelső fizikusok után sem, — épígy *az Isten törvényei sem igazodhatnak az emberek után!* Amint egyetlen egy igazságot, egyetlen egy törvényt ki nem semmizhetünk az Isten természeti világából, úgy egyetlen egy erkölcsi törvényt nem alkudhatunk el természetfölötti világából sem.

De hát valamire mégis csak szüksége, égető szüksége van a mai embernek! Igen! De nem új hitre, nem új vallásra, nem új parancsokra, hanem: *új szívre, új lélekre, új odaadásra*, a **régi hit új szeretetére!**

Testvéreim! Isten tízparancsolatát mindig mindenben megtartani nem könnyű; *de mi mégis meg akarjuk tartani, mert tudjuk, hogy ettől függ az emberiség boldogulása e világon* s **ettől függ örök boldogságunk a más világon.** Amen.

IV.

A tízparancsolat megszegése: a bűn.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Három beszédet szenteltem már arra a célra, hogy az idei prédikáció-sorozat témájának, a tízparancsolatnak korszerűségét és földi s örök életünk sorsára gyakorolt döntő hatását kiemeljem. Mielőtt a jövő vasárnapon belefoghatnánk az isteni parancsok részletes vizsgálatába, még egy alapvető kérdésnek megbeszélése vár reánk s erre szeretném fordítani a mai beszédemet.

Az Úr parancsokat írt az emberi élet útjelző tábláira s aki azokat áthágja, bűnt követ el. Isten azt szeretné, hogy minden ember tartsa meg törvényeit. Viszont azonban szabad akaratot is adott és szabad elhatározóképességet az embernek és ennek következtében tőlem függ, hogy megtartom-e Isten törvényeit, vagy megszegem azokat. Tőlem függ! De ha megszegtem, — ez a bűn; s a bűnnel reám szakad a világ legnagyobb tragédiája! A bűnnel elveszítem az Isten kegyelmét. Tudjátok, mi ez? Aki vagyonát elveszítette, sokat veszített; aki jobbkarját elveszítette, még többet veszített; aki Istenét elveszítette, *mindent elveszített!*

Az Isten törvényeinek áthágása, a bűn, a legnagyobb rossz a világon — így tanítja ezt szent vallásunk. És ezért követeli tőlünk hajthatatlanul, hogy bármit a világon, — *de bűnt nem!* Dehát, Testvéreim, valóban így van-e? Valóban olyan szörnyű tragédia-e az a bűn? Valóban annyira sérti-e Istent? Valóban lázadás az ellene? Hogy én megtartom vagy nem tartom meg az Isten tízparancsolatát, hát nem mindegy ez az Istennek? Íme, a mai beszédem témája:

I. Mit tart a bűnről a világ? És

II. Mit tart a bűnről Isten?

I. Mit tart a bűnről a világ?

A) Kedves Testvéreim! Nemrégiben egy amerikai színésznő különös biztosítási szerződést kötött egy angol biztosítási társasággal. A szerződés úgy szól, hogy az illető hölgy 50.000 font sterlinget — óriási összeget! — kap, ha tíz éven belül bármi okból, szerencsétlenségből vagy betegségből kifolyólag nem tud többé . . . nos, vajjon mit nem tud? Nem tud dolgozni? Nem tud megélni? Nem! Ha nem tud többé . . . *kedvesen mosolyogni.* (Schönere Zukunft. 1927 okt. 2. sz.) Ötvenezer fontra biztosította a nevetését!

Mikor az ember ezt a különös biztosítási szerződést olvassa, a mai életfelfogásnak valami szimbolikus, jelképes megnyilatkozását látja benne. Nem azt mondom, hogy nem szabad az embernek mosolyát bebiztosítania; ha valakinek kedve van hozzá, tegye meg. De — Kedves Testvéreim! — nem érzitek-e ki belőle a mai felületes világfelfogás léha leheletét? *Csak* nevetni, *csak* könnyen venni az életet, *csak soha komolyan a földi életről nem gondolkozni!*

Igen; korunknak óriási, legfőbb hibáját éppen ebben láthatjuk: hogy *nem vesz semmit komolyan*, hogy **«nincs semmi bűne»**.

Csodálkoztok: «Ez baj?» De mennyire! Nincs többé bűn, azaz: nem vagyunk eléggé komolyak ahhoz, hogy bármit is bűnnek tartsunk. Az Úr Jézus elmondhatta magáról, de csak Ő: «Ki fedd meg engem közületek a bűnről?» De ma *mindenki* ezt mondja, ezt hiszi magáról! Ma senkisem bűnös, senkisem hibás! Ma minden ember büszkén kérdi: «Ki fedd meg engem a bűnről?» A szülő kérdi, a gyermekek kérdik, a nevelő kérdi, a kormányok kérdik . . . Nincs ijesztőbb jele mai pusztulni indulásunknak, mint az, *hogy nyakig vagyunk a bűnben, de ezt nem érezzük; sőt jól érezzük magunkat benne!*

Rengeteg a bűn, — s mégis, reggeltől estig tolakodnak-e az emberek a gyóntatószék körül? Nem! Mert kiveszett *a bűntudat!* Mutassatok egy ujságot, amelyik arra tanít, hogy «bűnt» ne tegyünk! Mutassatok egy iskolát, ahol — a hittanon kívül — csak ki is ejtik a gyermekek előtt, hogy ez meg az bűn, azaz Isten megbántása! Mutassatok egy törvényszéki ítéletet, amelyben valakit elítélnek, mert «bűnt» követett el, azaz Istent megbántotta. Nem! *Bűnről* beszélni ma nem illik, nem modern dolog. *Bűn nincs! Csak hiba, elnézés, tévedés, öröklött terheltség, emberi gyöngeség . . .*

B) Pedig, Testvéreim . . . Mikor az Üdvözítő kereszt-

jére nézek, szeretnék fölkiáltani. Nagyot kiáltani, hogy az egész világ meghallja, és minden ember megrendülve írja szívébe: *Emberek, nézzétek, mi az a bűn! Mi az a bűn, mely ilyen engesztelést követelt!*

Mikor a szenvedő embert nézem, szeretnék felkiáltani: *Emberek, nézzétek, mi az a bűn, ami idejuttatott minket!* Isten az embert boldogságra teremtette. Boldogságra már ebben a földi életben is. Az volt Isten eredeti terve, hogy miután az ember éveit nyugodt örömben leélte itt a földön, a keserű halál megízlelése nélkül jutott volna Isten örök országába.

Miért nincs ez így? Az ember, a boldogságra teremtett ember miért kínlódik, miért szenved annyit? Megfelel Szent Pál: «Egy ember által jött be a világra a bűn és bűn által a halál». (Rom. 5, 12.). A bűn megrontott, mindent elrontott.

Már most azt hinné az ember, hogy aki mindenünket elrontotta, azt gyűlöljük, — úgy-e. Ó, dehogy. A bűn áldozatai vagyunk és mégis szeretjük a bűnt. Szeretjük? Sőt: tanítjuk mindenfelé! **Az egész világ egy nagy bűniskola, ahol mindenki csak a bűnt dícséri.** Jön egy festő; ecsetje csábítóan rajzolja elénk a bűnt, hogy megszeressük. «Ez bűn? Nem bűn az, kérem, csak modern művészet!» Jön a szobrász; életet önt a kőbe, a költő a szavakba. «Ez bűn? Nem bűn az, kérem, csak modern irodalom!» A bölcselő elmélkedik, hogy nincs bűn, csak gyöngeség, hiba, gyarlóság, tökéletlenség . . . Ime: így vélekedik a bűnről a világ.

De hát a bűnről vallott keresztény felfogás talán mégis csak túlzás! Talán nem is olyan szörnyű dolog az a bűn?! Talán csak az Egyház találta ki! Nézzük tehát:

II. Mit tart a bűnről Isten?

A) Mi a bűn az Isten szemében? Hogy ezt megmutathassam, nem fogok filozófusok könyve után nyúlni. Hiszen a legjobb akaratú bölcselők is e téren csak tapogatnak. Hanem van egy régi könyvünk, amelyről tudjuk, hogy Isten sugallatából készült, az leírja az első bűnt, az első bűnbeesést: **Hogyan történik a bűn?**

Tudom — Testvéreim! — hogy talán vannak, akik idegenkednek, fejüket csóválják, amikor most ezt hallják, hogy a paradicsomi bűnbeesésről fogok beszélni. «Hát nemcsak allegória, jelkép, ősi monda ez?» Testvéreim! éppen ezért fogok ennél hosszabban időzni, hogy belássuk ebben a régi

történetben rejlő bölcseség mélységét. Hogy lássuk, hogy azt senki más le nem írhatta, mint Isten, ki egyedül ismerhette a bűnt, minden forrását és következményét. A paradicsomi történet nemcsak az *első* bűnnek, hanem valamiképp *minden bűnnek leírása.*[1]

a) Mindannyian jól ismeritek *az első emberpár bűnbeesésének történetét.* De ha a felületről kissé mélyebbre szállunk, nézzétek csak, mennyi új gondolatot látunk benne. Próbáljuk csak végigkísérni a bűn útját; nézzük az első bűn lélektani elemzését.

Jön a kísértő a legnagyobb hazugsággal, mit valaha a világon mondtak: *Miért tiltotta meg Isten, hogy egyetek?* (Gen. 3, 1.). Nem így kezdődik-e minden kísértés ma is? Gondoljunk csak vissza: Miért tiltaná ezt vagy azt az Isten? Hisz oly jó dolog ez! Oly jól esik érzékeimnek! Hát Isten ellensége volna boldogságomnak! stb. Testvér! Légy őszinte, mikor tanakodtál: elkövessem, ne kövessem el? — nem hallottad-e ugyanezeket a szavakat: «Miért tiltja az Isten?»... És valld be, nem úgy tettél-e, mint az az első asszony; panaszkodtál (legalább magadban), hogy Isten a tiltott gyümölcsöt miért nem engedi meg; hogy Isten boldogságodnak ellene van. Mert valamit tiltott, amire ösztönöd húzott volna, panaszkodtál, vagy legalább is magadban úgy érezted, hogy «Isten kegyetlen», hogy «zsarnok».

b) Most nézzük csak, hogyan keletkezik tovább a bűn. Az asszony csak egészen gyengén utasítja vissza a csábítást: *Nem eszünk, nehogy esetleg meghaljunk.* (Gen. 3, 2. s köv.) *Esetleg! Éva, hová lett a te erős hited! Hová lett hálád Istennel szemben!* Úgye — Testvéreim —, erősen, határozottan azt kellett volna felelnie: «Nem eszünk, mert Isten mondta, meghalunk!» De nem ezt feleli. Nem azt, hogy «Isten adta életünket, mindenünket, hát szívesen lemondunk, ha valamit tilt», — nem azt! «Nem eszünk, nehogy *esetleg* meghaljunk!»...

c) No csak ez kell a csábítónak! «*Dehogy haltok meg!*» (Gen. 3, 4.) Ime, előbb még csak inog a hit, itt már teljes a hitetlenség! Ó, ti mai hitetlenek! Telekiabáljátok a világot, hogy mily modernek vagytok; hogy Istenben nem hinni mennyire modern dolog, mennyire mai emberhez illik! Ime: a világon a legelső kísértés a hitetlenség volt; s a hitetlenség oly régi, mint maga a világ. Mikor ti azt mondjátok, hogy Istennek nem hisztek, csak a régi kísértő visszhangjai vagytok: «Dehogy haltok meg!»

[1] Mac Carthy nyomán.

d) A szerencsétlen nő elhallgat, már majdnem teljesen le van győzve. A kísértő erre még bátrabb lesz: «*Megnyílnak szemeitek, lesztek mint Isten*» (Gen. 3, 5.). Itt már lázadásra csábít! Az ember mindig Isten akart lenni, legalább méltósága egy részét ellopni. A régi római császárok istentiszteletet követeltek maguk részére s a tudományában elvakult mai ember az észt teszi Istenné!

e) A szerencsétlen Éva szívja a mérget tovább. Fölnéz a gyümölcsre; s *látta az asszony, hogy szép a fa s szép a gyümölcs és evett.* (Gen. 3, 6.) Látta, — a szemével látta; ki nem tapasztalja, hogy a szem az első ablak, amin a bűn bejön a lélekbe? Gőgös vagy? — mi tett azzá? Az emberi nagyság hiú látása. Kapzsi vagy? — mi tett azzá? Az arany látása s csillogása. Erkölcstelen tűz emészti lelkedet? — mi gyujtotta lángra? Nem vigyáztál a szemedre!

B) Megtörtént az első bűn. **Mi lett a következménye?** Mit is ígért a bűn? Ígérte: «*Megnyílnak szemeitek s látni fogtok*». — *Hát — megnyíltak! De mit láttak? Szégyent, félelmet, lelkiismeretfurdalást.* Ez az egyetlen tudomány, amihez a bűn hozzásegíti az embert!

a) A *szégyen* minden bűnnek következménye. Elbújhatik a bűnös a világ elől, el a törvény elől, de nem önmaga elől. Lehet valaki annyira züllött, hogy bűnével dicsekszik; lehet álfilozófus, aki a gonoszt a jó színébe öltözteti; lehet pogány, aki oltárra állítja a bűnt; lehet költő, aki éneket zeng a bűnnek; . . . de jönnek napok, percek, mikor a züllött embernek, az álfilozófusnak, a pogánynak, a költőnek lelke fölsír s szinte összeroppan a bűn szörnyű szégyene alatt. Ezt a büntetést el nem kerüli senkisem.

b) Főleg, ha fölébred a bűn második következménye: *a félelem.* «*Hallottam hangodat a paradicsomban s megijedtem.*» (Gen. 3, 10.) Megijedtem? Istentől megijedtél!? Ó, Testvéreim! Amíg bűnünk nem volt, emlékeztek, mily öröm volt Istennel beszélgetnünk! Hogyan térdeltünk oltára előtt! Most? Miért félsz a templomtól, a gyóntatószéktől? Miért szeretnéd elfelejteni, hogy van Isten, hogy van lelked, van örök élet, van számadás! Miért félsz az Istentől?!

c) **De hiába rejtőznek el. Jön a bűn harmadik hatása:** *a lelkiismeretfurdalás.* Isten megszólal s kérdi Ádámot: Hol vagy? (Gen. 3, 9.) Mi más a lelkiismeret szava, mint Isten szava: Mit tettél? Hová lett ártatlanságod? Mi az a piszok lelkeden?

Ó, az a lelkiismeret! *Az a vádoló, szemrehányó, kínzó*

lelkiismeret! Testvéreim! Ha semmi más érvünk nem is volna, maga a *lelkiismeret* eléggé bizonyítaná, hogy van Isten s hogy mint gondolkozik Isten a bűnről s hogy ez az Isten őrködik törvényeinek betartása fölött. Akárhogyan próbálnád, akármit gondoljál is ki, szavát elnyomnod nem lehet. Szól, tanuskodik, vádol. Még ez sem elég, — valóságos büntető bíránk, hóhérunk. Van ostora, amellyel ver; van tüze, amellyel éget; van kígyója, amellyel marat; van harangja, amellyel sikoltoz; van fulánkja, amellyel szúr. Nem hagy nekünk nyugtot sem éjjel, sem nappal.

A bűnös lélek önmagától visszaborzad, megretten a piszoktól és rettenetes tépelődése közt akárhányszor így kiált fel: Inkább a halált, mintsem ezt az örökös szörnyű lelkifurdalást!

C) Nos és eljön a halál is! És itt kissé megállunk, — Testvéreim! — mert itt látjuk teljes világosságban, mint utálja Isten a bűnt. **A bűn büntetése: a halál.**

Mi a halál? Testünk elérkezik a földi élet végéhez s feloszlásnak indul.

Az emberről azt szoktuk mondani, hogy ő az Isten legjelesebb földi teremtménye. És ez áll nemcsak az ember lelkére, hanem testére is. Testünk is valóságos remekműve az Istennek: szebb, mint bármi más teremtményé a világon. Micsoda ragyogás az ember szemében! Mily nemesség tartásában! Mennyi értelem az arcvonásain! De főkép: a test mily alkalmas, engedelmes eszköze a halhatatlan léleknek!

És most mondjátok: ezt a remekművet Isten csak azért teremtette volna, hogy pár pillanatig itt a földön éljen s aztán porrá máljék? Hol az a festő, az a szobrász, aki meg alkotja remekművét s a következő percben, melyben elkészült, széjjelveri? Hol az az építész, aki gyönyörű palotát emel, s amint elkészült vele, felrobbantja? Pedig Isten ilyen lenne, ha ily rövid földi életre tervezte volna az ember testét. Nem! Isten a halált eredetileg nem akarta! *A bűn hozta a halált!*

Testvér! Egy pillanatra gondold el, mi az a halál! Jöjj csak ide az ágy mellé — no, ne félj —, itt fekszik egy haldokló. Ne félj, nem beszélek most arról, mily szörnyű kínjai vannak, mint vergődik a szíve, mint akadozik a lélekzete, mily rémítő látomások ijesztik — nem, ezen már túl van. Éppen hogy piheg még. Pedig hatalmas király volt, tudós felfedező volt, gazdag bankdirektor volt, világhírű

színésznő volt, fiatal bakfis volt. És milyen ruhái voltak! Hej, milyen merészen rövid, kivágott ruhái! És hogy járta valaha — dehogyis valaha; a mult héten — a tangót és a fox-trotot! Nézd csak, mily okos fő volt, mennyi gondolat volt benne, — s most mily viaszsárgán, csendben hallgat ott a párnán. Nézd azt az erős kart, amelyik csaták tüzében életet s halált osztogatott, nézd: most nem tud megmozdulni. Nézd azt a csodás szemet, amelyik lelkek egész tömegét varázsló erővel bűvölte a bűnre, amely tudott oly kacéran nézni, oly kihívóan nézni, amely tudta úgy szívni magába a bűnt, nézd azt a szemet: mily bágyadt, megtört, üveges, ijesztő most . . .

De várj csak. Ez még csak kezdete a büntetésnek. Isten bünteti a bűnt itt a földön is, a halál előtt is. De bünteti főleg a halál után.

Még nem haltál meg, és már nyitogatják a parfümös üveget, mert kezd a levegő rossz lenni. Kezdődik a feloszlás. Aztán, még alig mondtak el holttested mellett egy Miatyánkot, a házmester bekiált: «Vigyék már a halottas házba! Itt nem szabad tartani, rontja a levegőt! . . .»

Hallod?! «Rontod a levegőt», te, akire még tegnap reszketve néztek alattvalóid; te, aki embereket bűnbe vittél, lelkeket rontottál meg, — most rontod a levegőt!

És az ember próbál küzdeni, rugkapálni az enyészet ellen: — nem használ semmit. Amerikában — nem vadaknál, hanem a legelőkelőbb körökben — dívik az a szokás, hogy a halottat kifestik, puderozzák, ajkait szép formásra összevarrják, hogy arca oly friss, piros, mosolygós, mint soha életében nem volt, — és nem használ semmit!

És mi jön a temetés után? Mi lesz veled pár hét mulva a temetés után? Erről nem beszélek. Nem! Arról a marék hamuról sem, a darab csontokról sem, ami belőlünk megmarad. Ha valaki rád akadna néhány nap mulva halálod után, a hideg kilelné ijedtében.

Gondolkozzál csak ezen: Az öreg fenyőfa kidől a hegytetőn: vén kora dönti ki, vagy a favágó fejszéje, mindegy, — ki fél tőle, mikor a kidőlt tölgyre néz? Senki. Sőt bútort készítünk belőle, évtizedeken díszítjük vele házainkat, ágát szobánkba visszük, hogy jó illatot adjon . . . *De téged kivisznek a sírba, hogy ne rontsd a levegőt, s borzad, aki reád néz!*

Még amit az ember saját maga alkotott, attól sem félünk. Régi, évszázados poros szobrokat fölkeresünk, ha pusztulnak is s omladozó várromokon elmerengünk, ha összedől-

tek is, — *csak az ember teste lesz halála után olyan ijesztő, oly megdöbbentő.*

No, most már jöhetsz, s beszélhetsz énnekem: «Ó, mi az a bűn? Semmi! A papok ijesztgetnek vele!» Most már jöjj és beszélj: «Ugyan mi kára van abból Istennek, ha meg nem tartjuk parancsait!» Most már jöjj és beszélj: «Olyan jól esik, olyan élvezetet okoz nekem ez vagy az a bűn, nem lehet az, hogy Isten haragudjék, mikor én boldog vagyok». Beszélhetsz nekem! *Testvéreim! Mi lehet az a bűn, ha Isten mindjárt az első bűnért ráküldte az ő legszebb teremtményére, az emberre ezt a nagy büntetést: a megalázó, visszaijesztő, kérlelhetetlen halált! Istenem! Mennyire bánthat téged a bűn!*

És még többet mondok, Testvéreim, amin még inkább csodálkozni fogtok. Élt itt a földön egy ember, aki Isten volt. Vajjon Ő is meg fog halni? Igen, Ő is aláveti magát a szörnyű ítéletnek. Nézzétek csak: az Olajfák hegyén mint hull véres verejtéke s mint hagyja el ajkát a megrendítő ima: «Atyám, ha lehetséges, múljék el tőlem e pohár». (Máté 26, 39.) S mi volt a válasz? Nem lehetséges! Mert az emberek bűneit magára vállalta, a legkínosabb szenvedéseket kellett elviselnie és szörnyű gyalázatok közt lelkét kilehelnie. *Istenem! Mennyire bánthat Téged a bűn, ha egyszülött Fiadnak sem kegyelmeztél!*

De legalább, hogy ez a hihetetlen nagy áldozat megtörtént, hogy Isten Fia meghalt a bűnért, hát legalább most már vége a halál pusztításának, most már nincs többé halál? Nem! *Az ember meghal ezután a nagy áldozat után is!*

De legalább a kárhozat tüze kialszik ezután? *Nem! Örökké égni fog!*

De legalább, akik oda kerültek, egykor ki fognak szabadulni? *Nem! Egyetlen egy sem!*

Ó, Uram, Uram! Hát akkor miért haltál meg? Mi az a megváltás?

A megváltás az, hogy akik akarnak *(akarnak!)* az Istenhez jutni, azok a szentségek felvétele által az Isten kegyelmét kapják, régi bűneiket eltörölhetik, erőt nyernek, hogy újakat el ne kövessenek, s így Isten megkönyörül rajtuk és szeretni fogja őket. Aki azonban tovább is szereti a bűnét s folytatja azt, azt az Isten nem húzza hajánál fogva a mennyországba, azt nem szereti az Isten, azt útálja az Isten, mert abban a percben nem volna többé Isten, amelyikben a bűnt nem útálná.

Testvéreim! Kérdeztétek: mi a bűn Isten szemében. Hát itt van: *ez a bűn az Isten szemében!*

*

Kedves Keresztény Hívek! Egy régi történettel fejezem be mai beszédemet. Az egyik gyönyörű spanyol városban, Toledóban tanácskozásra hívta össze főembereit V. Károly, a leghatalmasabb spanyol király, akinek óriási birodalmában a nap soha le nem nyugodott. Persze, nem hiányozhatott az urak közül a király különös kegyeltje, Gandia hercege sem: Borgia Ferenc . . .

Dehát örökké csak nem lehet nehéz kormányzati ügyekről tanácskozni! Hosszú, fáradságos nap után csak megérdemelnek az urak egy kis felüdülést! Esténként tehát vígan járta a vörös borral teli pohár s narancssárga és gránátalmaszínű selyemibe öltözött előkelő hölgyek vígan mulattak a tüzes andaluziai muzsikára, mikor egyszer . . . egyszer csak betoppant egy hivatlan vendég és egyenesen a gyönyörűséges Izabella császárné szemébe nézett. Akinek egyszer ez a csontkezű, üres szemű kaszás a szemébe néz, az többé ki nem tudja nyitni szemét. Így halt meg a gyönyörűséges Izabella császárné.

Granadában volt a temetés, az ősi sírboltban, és Borgia herceg kapta a megbízást, hogy midőn sírba teszik a koporsót, még egyszer meggyőződjék, hogy a holttesttel az udvari etiket szerint jártak-e el? Leveszik a koporsó fedelét a néhány napos halottról . . . és a herceg megdöbbenve csapja össze a kezét: *Izabella! Te vagy az!? . . . Te szépséges Izabella, te vagy ez az eltorzult, felismerhetetlen hulla?! Oh, Izabella! Minden hiúság, csak egynek van értelme: lelkileg élni az örök Isten gondolata szerint . . .*

A megrendült Borgia Ferenc aztán hazament a temetésről, visszatért előbbi hivatalába, Katalonia kormányzói székébe, de úgy élt . . . Testvéreim! — úgy élt nehéz világi hivatásában is, hogy az Egyháznak tündöklő nagy szentje lett belőle.

Ime — Testvéreim! — a beszéd végére idejutottunk . . . kezdtük a mosolyát bebiztosító amerikai színésznővel, s végezzük a koporsóban rothadó spanyol császárnéval . . .

Úr Isten! Segíts bűn nélkül úgy leélni földi életünket, hogy mosolyunkat bebiztosíthassuk, — de nem tíz évre, **hanem hogy egyszer osztályrészünk lehessen a Hozzád mindig hűséges lelkek mosolya, derűje s örök boldogsága!** Ámen.

AZ ELSŐ PARANCSRÓL.

V.

«Én vagyok a te Urad, Istened!»

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A klasszikus Athénbe vezető út mentén, még jómesszire az Akropolis aranyos templomától, messze a pogány istenek beláthatatlan tömegétől, állott egy egyszerű csupasz oltár. Elhagyatott kövére csak ez a két szó volt vésve: ΑΓΝΩΣΤΩ ΘΕΩ — «az ismeretlen istennek». Márványszobor nem díszítette, virágot soha nem kapott, senki az utasok közül meg nem állott előtte áldozatot bemutatni . . .

És mégis . . . egyszer egy napon ismeretlen utas pihent meg az oltár előtt . . . Messziről, nagyon messzi útról jöhetett; látszott külsején, hogy nem is görög ember. Némán állott az ismeretlen férfi s tüzes szeme hosszan tekintett Athén felé . . . Gondolatban elvonult előtte az athéni nép döbbenetes vallási s erkölcsi eltévelyedése . . . Mindenütt léha tömeg . . . a testi élet tobzódása . . . féktelen élvezetvágy és durva bálványimádás: utcák, házak, templomok tömve faragott istenekkel. Istenekkel, akik némák. Istenekkel, akik maguk is tobzódnak. Istenekkel, akik bálványok. És a szótlanul szemlélő idegen utasnak — Szent Pálnak — szívét névtelen fájdalom markolta össze. Belépett a pogány városba s — mint a Szentírás mondja — «megrendült a lelke a bálványimádásba merült város láttára». (Ap. Csel. 17, 16.) Kiállott az Areopág közepére és a féktelen élvezetet hirdető epikureusok közt s a materialista sztoikusok közt elkezdte hirdetni az «ismeretlen istent», a mi Urunk Jézus Krisztust.

«Athéni férfiak! — szólt hozzájuk — amikor körüljártam és szemléltem bálványképeiteket, olyan oltárra akadtam, amelyen ez a felirat vala: Az ismeretlen istennek. Amit tehát ti nem ismertek és mégis tiszteltek, azt hirdetem én nektek.» (Ap. Csel. 17, 22. s köv.) És olyan tüzes szeretettel, ahogyan csak Szent Pál tudott prédikálni, kezdte hirdetni az élvezetbe s bálványimádásba merült városnak az egy igaz Istent.

Testvéreim! Ma is Szent Pál lelkesedésére volna szükségünk, ma is Szent Pál tüzes szeretetének kell lelkünkben égnie, mikor a magáról megfeledkezett világ elé kiállunk a tízparancsolat hirdetésével és legelső, alapvető szavait akarjuk érvényre juttatni a mai emberek között.

«*Én vagyok a te Urad, Istened! Idegen isteneid ne legyenek énelőttem!*» (Móz. II. 20, 2.) Így hangzik az Isten első parancsa. De — ah! — mit tud a mai ember az egy igaz Isten tiszteletéről?! Szent Pálhoz hasonlóan nem markolja-e a fájdalom a mi szívünket is, mikor látjuk, hogy az igaz Isten tisztelete nagy tömegeknél az athéni országút elhagyatott oltárának sorsára jut, mialatt pogány bálványok előtt hétrétgörnyed a mai sokaság!

Testvéreim! Szenteljük a mai és jövő vasárnapi beszédet ennek a kettős gondolatnak. Ma: *Mit kellene tartania az embernek az Úristenről?* A jövő vasárnap pedig: Mit tart az emberek nagyrésze az Istenről.

«Én vagyok a te Urad, Istened!» — szól az Isten I. parancsa — és nyomán két kérdés merül fel előttünk:

Először: **Mit értsünk azon, hogy Isten a mi Urunk?** Milyennek kell lennie a viszonynak az Isten és ember között? Azután pedig: **Milyen erősítő energiák fakadnak abból a gondolatból, hogy Isten a mi Urunk, Atyánk?**

I. Mit értsünk azon, hogy Isten a mi Urunk?

«*Én vagyok a te Urad, Istened*» — hangzik a halhatatlan Isten szava a Sínai-hegy dörgő felhői közül, s meghajtott fővel hallgatja a halandó ember. Az isteni szó nyomán elvonul előttünk minden tehetetlen kicsinységünk, esendő gyöngeségünk. Az évezredek, százezredek, millió évek, melyekben Istenen kívül semmi sem volt... A világot egyetlen «legyen» szavával létrehozó Teremtő fönsége... Az én születésem erre a földre: kicsinyke hangya megérkezése a kicsiny földgolyóra... Az én halálom: porszem eltávozása a Földről... De mindezeken túl az én örök életre hivatott lelkem, mely Isten kezéből jött és Istenhez tart vissza.

Én vagyok a te Urad, Istened! — hangzik az Úr szava, s minden szívdobbanásom, minden érlüktetésem, minden vágyam, sóhajom csak erősítő visszhangja az isteni szónak.

Ebből a fölemelő tényből, hogy teljesen az Istené vagyok, kettős kötelesség folyik: *Szeretni az Istent és élni az Istenben.*

A) *Szeretni az Istent!* Szeretjük az Istent — könnyen mondjuk ki e szavakat, de vigyázzunk: hazugsággá ne váljanak azok ajkunkon!

Nézzétek csak, Testvéreim: Szellemi lelkünket anyagi testünk korlátai fogják körül. Ebből az következik, hogy mi minden érzékelni, azaz látni, hallani, megtapintani akarunk; ami meg nem esik érzékeink alá, az könnyen elvont, homályos, ködös fogalom marad számunkra.

Hát ezért mondom — Testvéreim! — hogy vigyázzunk! *Istent nem látjuk, nem halljuk, nem érzékeljük — és mégis mindenekfölött kell szeretnünk!* Hogyan válik ez lehetségessé? Mikor szeretem Istent mindenekfölött? Vajjon akkor, ha túlvilági melegség, boldogító ellágyulás, az Isten megérzésének misztikus öröme ömlik el lelkemen, valahányszor Istenre gondolok? Korántsem. Az Úr Jézus világosan tanítja is: «Nem mindaz, aki mondja nekem: Uram, Uram! megyen be mennyek országába; hanem aki Atyám akaratát cselekszi, ki mennyekben vagyon, az megyen be mennyek országába.» (Máté 7, 21.)

Szeresd a te Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes elmédből, s minden erődből, — ez a krisztusi etika alappillére. De tudjátok, ki szereti az Istent? Tudjátok, mit jelent ez: szívem, lelkem, elmém, erőm? Jelenti az *egész* embert, az *egész* életet.

B) S ezzel már ott vagyunk a második követelménynél: **az egész élet átitatása Istennel**, a mindenütt jelenlevő, mindent látó Isten gondolatával, Istennel vagyok — legyen vasárnap vagy hétköznap! Istennel vagyok — legyek gyárban vagy boltban, hivatalban vagy iskolában! Istennel vagyok — legyek íróasztalnál, műhelyben, konyhában, templomban, szórakozóhelyen! Istennel vagyok — ha csendes éj sötétje borítja is reám fátylát. Tudjátok: ki szereti igazán az Istent? Az, aki ha a nap bármely percében, bármely foglalkozása közül hívna el Isten, mindig készen találna. Az, akit akárhonnan húznának a szentáldozáshoz, bátran mehetne — s nem kellene előbb lelkét megmosnia.

Isteni nemzedék vagyunk! — mondhatjuk bátran. Él bennünk valami isteni szikra, egy fénysugár, egy erecske az Istenből; s ez a szikra vágyik vissza a minden tűz örök eredetéhez; ez a fény rohan vissza minden világosság ki-

meríthetetlen forrásához; ez az erecske föltarthatatlanul tör minden élet végtelen óceánjához. Mint az emberi szív mélységeinek utólérhetetlen ismerője, Szent Ágoston írja «Vallomásai»-ban: «Magadnak teremtettél minket, Uram, és nyugtalan a mi szívünk, míg benned meg nem nyugszik.»

Igen, Uram, *Te vagy a mi Urunk, Istenünk!*

II. Mi következik abból, hogy Isten a mi Urunk?

De ha ez így van — Testvéreim! — akkor ebből számunkra az erősítő energiáknak páratlan forrásai is fakadnak.

A) Mert hogy Isten a mi Urunk, abból nemcsak az következik, hogy Neki joga van ahhoz, hogy nekünk parancsoljon. Föltétlenül joga van, — *ez is* következik. Hogy Isten a mi Urunk, abból nemcsak az következik, hogy nekem vonakodás nélkül, okoskodás nélkül föltétlenül hódolnom kell Isten parancsai előtt. Kell, — *ez is* következik. Hanem következik *még az is*, hogy *ha én hűséges, engedelmes fia vagyok az én mennyei Atyámnak, az ő két karjában olyan támaszra akadtam*, **amelybe a szenvedés óráján bátran kapaszkodhatom, ha beborult is fölöttem a csillagos ég!**

Igen, éppen azért, mert vannak, akik úgy gondolják, hogy az istenbevetett hit csak a másvilágon kamatozik, éppen azért külön ki akarom emelni, hogy az istenbevetett hitnek már itt a földön is páratlan ereje és hatása van.

Emlékezzetek csak az egyik fönséges evangéliumi jelenetre: a tanításban elfáradt Üdvözítő késő délután csónakba száll tanítványaival ... Csendes, felhőtlen ég ... Szellő sem mozdul, madár sem rebben ... Az apostolok ütemes evezőcsapásai alatt csendesen siklik a csónak ... És az Úr, az elfáradt Krisztus elalszik ... Egyszerre valahonnan magányos szélfuvalom szalad elő ... Felhők jönnek ... Újabb szél, de már nagy lökéssel ... Vihar ... Orkán ... Recsegnek a csónak bordái ... A hullámok átcsapnak fölötte ... Az apostolok küzködnek, vizet merítenek, hiába. Végre felköltik az Urat. Szent Máté evangéliuma meg is őrizte ijedt kiáltásukat (talán, hogy mi is ezzel tudjunk az Úrhoz fordulni): «*Uram! Szabadíts meg minket, elveszünk!*» (Máté 8, 25.) Az Úr felnyitja szemét: «*Mit féltek, kicsinyhitűek!*

Kicsinyhitűek! Csak ennyi az Úr szava, mikor a leg-

nagyobb orkán tombol körülte! *Kicsinyhitűek* — mondja az Úr. S talán még hozzágondolja: Ó, hát ezekből lesznek az apostolok? Ezeket küldjem a világot megtéríteni? Ezt a Pétert Rómába, ezt a Jakabot Spanyolországba, ezt az Andrást Thráciába? Ezek mennek majd a vadállatok körmei elé? Nos hát, hogy el ne feledjétek, *mit tesz az Krisztussal lenni, mit tesz az, ha Isten veletek van* — ekkor fölkel az Úr, feláll a rengő csónak orrára; áll, mint egy szobor . . . rászól a tengerre . . . s a tajtékzó tenger megtorpanva Krisztus lábához hunyászkodik, mint mikor a pajkos vadászkutya nagyon előreszaladt s gazdája visszafütyüli . . . Egy pillanat alatt csodás csendességben fénylik a víz síma tükre...

Testvérek! Magyarázzam még nektek, mit jelent az: «Én vagyok a te Urad, Istened!» Mily fönséges erőt jelent az, ha érzem, hogy Isten van velem! Hogy mit jelent az, ha az *Úr akár a bűnkísértés* tomboló hullámain, akár *a sírok csendes birodalmában* szól: Mit félsz, kicsinyhitű! Veled az Úr!

B) **Mit jelent a kísértésben,** hogy «velem az Úr!»

Testvéreim, keresztény hitünk ősi vértanui! Mikor százszámra vérben fetrengtetek a római Colosseum porondján — mi adott nektek erőt? *Veletek volt az Úr!*

Testvérem! Aki egy modern világváros ötemeletes bérkaszárnyájában rendíthetetlenül állasz keresztény életed mellett, mikor körülötted az aranyimádás, istenkáromlás, erkölcstelenség hullámai nyelnek el mindenkit — *ó, meg ne inogj, tarts ki, — veled az Úr!*

Testvérem! Aki a bárokban szolgálsz fel, akinek kenyeret a színpad festett világa ad, aki körül Sodoma-Gomorrha hullámai csapkodnak — *ó, meg ne inogj, veled az Úr!*

Testvérem! Te 16 éves inasfiú, mikor kora hétfői reggel belépsz a gyárba kétszáz más inasfiú közé — fiúk közé, akik közt talán te egyedül vagy, aki tegnap szentmisén voltál; fiúk közé, akik közt talán egyedül vagy, aki az éjjel zülleni nem voltál; fiúk közé, akik Krisztusodat, vallásodat, erkölcsös életedet naphosszat szidják — *Testvérem, te 16 éves inasfiú, meg ne inogj — veled az Úr!*

De még többet is mondok.

Tudjátok, Testvéreim, hogy az elkeseredett ószövetségi próféta tüzet kívánt a bűnös Ninivére. És ismeritek a «Quo vadis?» legendáját. Hogy mikor Szent Péter már reménytelennek látta küzdelmét a pogány Róma gonoszságával szemben, el akart menekülni a városból. De Róma határá-

ban nagy kereszttel a vállán a véres Krisztus jött vele szembe. «Quo vadis, Domine?» — röppent el Péter ajkáról a csodálkozó kiáltás. «Hová mégy, Uram?» «Megyek Rómába, hogy másodszor megfeszíttessem magamat.» A lecke használt és Szent Péter visszatért.

Jaj — Testvéreim! — hányszor jön reánk is, akik a krisztusi élet hirdetésének követségében ma dolgozunk, levertség; hányszor akar kiszaladni ajkunkon az elkeseredés panasza: «Uram, tüzet, kénköves tüzet erre a förtelmes, gonosz világra!» Hányszor akarja befészkelni magát lelkünkbe Szent Péter csüggedése: «El, el ebből a velőkig romlott, pestises világból!» — De akkor . . . akkor eszünkbe jut, hogy «velünk az Úr», aki parancsol a hullámoknak s szeleknek. Eszünkbe jut, hogy velünk van Krisztus, akinek lábanyomán tavasz zöldül a száraz avaron is és liliomok nőnek a pocsolyából is.

Igen, ha: *velünk az Isten!*

Hát érzitek most már, — Testvéreim! — mit jelent számunkra az istenbe vetett hit a kísértések, lelki küzdelmek, lelki szárazság s elcsüggedés napjaiban?

C) De még egy gondolattal tovább is akarok menni. **Mit jelent a sírok csendes birodalmában is,** hogy «velünk az Úr!» Holnapután összeszorult szívvel ülünk majd kedves halottaink sírja mellett s amint a sárga falevél nesztelenül hull . . . hull a ködös novemberi alkonyatban, rásuhan lelkünkre az elmúlás fojtogató melancholiája . . .

Nem, nem, Testvérek! Föl a fejjel! Tudjátok mit jelent az, hogy van Istenem? Jelenti, hogy *van életem a síron túl is!* Körülöttem minden pusztul, minden porlad, minden kidől . . . és mégis: van örök élet: ha van Isten, *kell* lennie!

Az örök élet gondolata adja meg a kereszténység fönséges komolyságát! Vedd el ezt belőle, s mi marad meg? Szépen kiépített rendszer szeretetről, karácsonyról, békéről — de hiányozni fog a *gerince*, amely egyenesen tartja. Másvilág nélkül, arra előkészület nélkül a kereszténység csak limonádé, cukros víz, poézis, díszítés lenne, de mikor reánk zúdulnak a kísértések, nem tudna erőt adni.

Hát ebből érthető most már egy érdekes tény: *A bűnös világ bűnös fiai vígan tudnak élni, de kétségbeesetten halnak meg. A keresztények pedig komolyan élnek, de békében halnak meg!* S ezt a másvilági élet gondolata adja meg nekik. Ahol nem segít sem tudomány, sem művészet, sem orvos, sem patika, sem ügyvéd, sem rokon, sem barát — ott a

haláloságynál; ott ahol, kincs és pompa, szépség és hatalom, hírnév és becsülés mind elhagyja a haldokló, ott nincs semmi más, nincs egyetlen gondolat, amely erőt adna, mint csupán ez: *van Isten!* Akinek az Úr volt az Istene, annak a halál nem vég, hanem kezdet; nem borzalom, hanem kapu, melyen át kell mennie; a földi haza után az örök haza vár, az előszó után jön a könyv, a földi megszűnés után az új életre születés. Egy idős orvos mondotta: «Ötven évi orvosi praxisom alatt ezreket láttam meghalni. Voltak, akik tompán, állatias rezignációval, voltak, akik tehetetlen haraggal, kétségbeeső ellenkezéssel s reszketve várták a halált. Csak egyfajta haldokló nézett mindig nyugodtan, nézett békésen a halál szemébe, a hívő katolikus.»

Igen, Testvéreim! Tudjátok, miért tud a hívő ember nyugodtan nézni még a halál szemébe is? Azért, mert a körülötte elsüllyedő egész világ sötétségében is fölvillan előtte a remény, a vigasztalás, a menekülés fénysugara.

Mindnyájan résztvevő lélekkel olvastuk ezen a héten a megdöbbentő katasztrófát, amely a braziliai partok mellett egy nagy olasz hajót, a «Principessa Mafalda»-t érte. Koromsötét éjszakában léket kap a hajó, felrobban a kazánja s 1200 utasa néz megdöbbent szemmel a halál szemébe. Órákon át agonizál a nagy hajó . . . süllyed . . . egyre süllyed; s mikor a pánik már tetőfokon állott, egyszerre csak sugár villan a vaksötétben: a mentésre érkező «Formosa» hajó reflektorfénye. A hajótöröttek úgy lélekzenek föl, mintha mázsás szikla szakadt volna le róluk. A hatalmas hajótestet ugyan nemsokára elnyelte a sötét tenger, de az utasok jórésze megmenekült.

Nem ez-e az emberi élet is? Nem ez a haldokló ember halálfélelme is? De nem ez-e a mi fölcsillanó reményünk is? A halálrasebzett testet ugyan elnyeli a sír, de lelkemet várja az Isten fényessége. Várja, — ha méltón éltem az Isten I. parancsolatához: «Én vagyok a te Urad, Istened!»

*

Kedves Testvéreim! A modern élet forgatagából vett hasonlattal szeretném befejezni mai beszédemet.

Az Északamerikai Egyesült-Államokban 120 millió lakos él s ezeknek van 20 millió autójuk. Ott úgyszólván már nem autót venni nehéz, hanem az autóval valahol megállani. A töméntelen autótól u. i., ha azok bárhol megállhatnának, mozdulni sem lehetne az utcákon. Lépten-nyomon olvassuk

is az utcákon az ilyen feliratokat: «*No parking here*», «*itt nem lehet megállani*». Ha valahol ki akarunk szállni, néha negyedórán keresztül kell keringeni az autóval a környező utcákon, míg akad egy hely, ahol végre szabad megállni. De még így is megesik, hogy ha valaki kiszállott, visszatértekor a tömérdek autó között bizony nem találja meg a sajátját.

«*No parking here*», «*itt nem szabad kiszállani*» — hangzik szent vallásunk figyelmeztetése is lépten-nyomon fülünkbe. Bármilyen jól megy a földön dolgod, bármint csalogat test, ösztön, pompa, élvezet — «*no parking here*», «*itt nem szabad megállanod*», *nem szabad a földi életbe végkép belefelejtkezned!* Vigyázz, ha az arany és élvezetek állomásain kiszállasz, nem fogod többé találni kocsidat, mely az örök élet felé visz!

«Hát akkor legjobb, ha a modern életről, a modern kultúráról nem tudunk semmit!»

Nem; nem így!

Testvéreim! A középkor mélyen vallásos kultúrája a gótikus dómok árnyékában nőtt fel — s akkor ez volt a természetes. Visszamenjünk a középkorba? Nem! Hanem a mi feladatunk *új vallásos kultúrát fejleszteni a gyárkémények árnyékában, s a zakatoló gépek erdeje közt.*

Nem lehetünk pesszimisták! Egy korra sem mondhatjuk eleve, hogy az fenékig istentelen. Ha Krisztus velünk van «a világ végéig», hát ez áll minden korra — a XX. századra is.

Légy modern ember, használd az emberi ész találmányait, műveld a tudományt, szeresd a művészetet — jó . . . csak egyet ne felejts: «no parking here», — nem itt van a végső megállóhely, nem a technika a te istened, nem a tudomány, művészet a te istened, nem az élvezet a te istened, hanem — nekünk továbbra is *az Isten a mi legfőbb Urunk!* Életünkkel akarjuk megmutatni, hogy mi tudunk modernek és mégis hithű katolikusok lenni; hogy életünkben a tízparancsolat összefér a repülőgéppel és a turbinákkal; hogy a kölni dóm ívei harmóniában emelkednek magasba a Rajnavidék vaskohóinak izzótüzes kéményeivel; hogy a budai Mátyás-templom ívei ma is beillenek a Ganz-Danubius zakatoló dinamói közé — mit mondjam tovább? — hogy *a mai ember is alázattal tudja meghajtani fejét az Úr örök érvényű szava előtt:* **«Én vagyok a te Urad, Istened!»** Amen.

VI.

«Idegen isteneid ne legyenek!»

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Ma a bálványimádókról fogok prédikálni.

— Hogyan? Nem jól értettük!... Kikről?

— A bálványimádókról!

— Miféle bálványimádókról? A totemjeik előtt táncoló sioux-indiánokról? A fetisektől reszkető hottentottákról?...

— Nem, nem! *A budapesti bálványimádókról!*

— A budapesti bálványimádókról? Hát, kérem!... Csak nem lehet komolyan azt állítani, hogy a fölvilágosodott XX. században, itt a legmodernebb kultúra közepén, könyvtárak, iskolák, egyetemek, laboratóriumok árnyékában még bálványimádó emberek élnek?...

Várjatok csak, Kedves Testvéreim! Előbb feleljünk meg erre a kérdésre: *Mit tartunk bálványozásnak?* Minden tettünk, szavunk, értékelésünk bálványozás számba megy, ha azzal *emberi dolgoknak isteni tekintélyt, isteni tiszteletet adunk.* A régi pogányok köveket és fadarabokat, napot és csillagokat, tehenet, fekete bikát és macskát imádtak — megborzadunk ettől a gondolattól. Az ószövetségi zsidó nép, mikor elhagyta az igaz Isten tiszteletét, Baal, Dagon, Moloch és az aranyborjú előtt borult le, — szomorú eltévelyedés! Igen, a civilizált ember *ezt* nem teszi.

Azonban!...

A bálványozáshoz nem kell okvetlenül durva kődarab vagy faszobor, amely előtt meghajlunk; hanem *bálványozás az is, ha valamit Istennél jobban becsülünk, szeretünk, ha valamiben Istennél jobban bízunk.* Az a mi istenünk, aminek szívünkben az első helyet adjuk. Már pedig ha ez igaz, bizony akkor saját korunkról is szomorú megállapításokat kell tennünk. Városainkban nem állanak ugyan bálványszobrok, mint Athén s Róma utcáin állottak; lakószobáinkban nincs ugyan 30.000 bálvány, mint a Pantheonban volt; de ha benézünk *szívünk utcáiba s lelkünk, gondolkodásunk*

titkos redői mögé, nem kell-e igen sok emberről — szegényről s gazdagról, tudósról s tudatlanról — megdöbbenve megállapítanunk: *Jaj, mennyi bálvány torzarca vigyorog a mai ember lelkében is!*

«Én vagyok a te Urad, Istened! Idegen isteneid ne legyenek énelőttem!» — hangzik az Isten I. parancsa. A mult vasárnapi szentbeszédben vizsgáltuk a parancs első felét; nézzük most a másodikat. Vizsgáltuk, hogyan kellene az embernek az Úristenről gondolkoznia. Nézzük a mai alkalommal azt, hogy **a valóságban hogyan gondolkozik sok mai ember Istenről.** Végignézünk a mai emberek különféle csoportjai között s megdöbbenve fogjuk látni a sokféle bálványimádás pusztítását.

I. Akiknek nincs idejük az Istenre...

Kezdjük talán a szemlét a modern ember legszerencsétlenebb típusán: az élettől agyonhajszolt, a megélhetés gondjai közt földhöz tapadó emberek megfagyott lelkén. Léptennyomon akadunk embertestvérekre, akikre a fölületes ítélet után azt lehetne mondanunk: ezek hitetlen, istentagadó emberek! Valóban hitetlenek? Szó sincs róla! Istentagadó a mai ember? Alig egy-kettő! Hát akkor micsoda? Szárnyaszegett madár, földhöz láncolt sas, kubikos gödörben földrehorgasztott fejjel ásó napszámos, akinek a modern élet rohanó tempójában nincs arra ideje, hogy lelke és Istene is lehessen. Azt hiszem, ez a helyes megállapítás, Testvéreim! *Nem megátalkodott istentagadó a mai ú. n. «hitetlen» ember, csak nincs rá ideje, hogy* **tíz percet is szenteljen Urának, Istenének.**

Mert ha *csak tíz perce is* volna, nem hogy hitetlen nem maradhatna, hanem mind katolikussá válnék és mind ott térdelne a Sinai-hegy fönséges törvényhozója előtt.

— Igazán? Tíz perc is elég? — kérded csodálkozva.

— Elég! Egy rövidke elmélkedés, egy távirat-stílusban fogalmazott elgondolkodás is elegendő volna arra, hogy az ú. n. hitetlen ember istenhívő keresztény katolikussá váljék.

Nem hiszitek? Próbáljuk meg![1] Figyeljetek csak ide tíz percig!

— Te tehát, Testvérem, nem hiszesz semmiben?

[1] Pierre l'Ermite nyomán.

— Nem! Semmiben!

— Hát nézd, kérlek; ha elmégy a Szaharába s ott egy elejtett nadrággombra akadsz, vagy elmégy az Északi Sarkra s ott egy rozsdás tollhegyet találsz, mit mondasz?

— Hát azt mondom, hogy itt civilizált embernek kellett járnia.

— Egészen helyesen! És tudod, úgy-e, azt is, mit kiáltott Kolumbus, mikor hosszú, reménytelen tengeri út után végre egy megszenesedett fadarabot pillantott meg a víz tükrén!

— «*Föld! Föld!*» — ezt kiáltotta.

— Nos hát, édes barátom, ha nézem a szédületesen rohanó világtestek pontos menetrendjét, vagy nézem egy lepkeszárny utolérhetetlen tervszerűségét; ha nézem a világegyetem pompás óraművét, vagy egy függőcinke művészi fészekrakását, nem kiálthatok-e föl én is: «*Ég! Ég! Isten! Isten!*» Hiszen ha a világegyetem olyan óra volna, amelyik minden héten lejár s újra fel kell húzni, akkor *sem lehetne azt készítő órás nélkül elképzelnünk*. De úgy-e, ez mily gyönge hasonlat! Minden héten lejár?! Sőt! Évezredek, talán százezredek óta jár hajszálnyi pontossággal!

— Jár, jár — mondod —, de vannak hibái is!

— Igen, vannak. Mint a Napnak is vannak foltjai. De éppen ezek a hiányok is kiáltanak olyan magyarázat után, amelynek útja az Isten trónusánál végződik. Nézd a szenvedést, nézd a küzdelmeket, nézd a nélkülözést, nézd . . . nézd . . . és mondd: Ha nincs Isten, ha nincs folytatása a földi életnek, nem bolondokháza-e ez az egész földi világ?! Eszem is, szívem is, gondolkozásom is, érzelmeim is csak a Sinai-hegy magyarázatában nyugszanak meg: Én vagyok a te Urad, Istened!

— Hát hiszen jól van, Istent én is elismerem. De ti azt beszélitek, hogy lelke is van az embernek! . . .

— Lelke? Hát nézd csak: nem érezted még soha, mikor a jó és rossz közt habozva, ingadozva, megkísértetve valami nagy harc indult meg benned?

— De igen. Valami nagy küzdelem . . .

— Nos, látod. A test küzködik. De kivel? A küzdelemhez, úgy-e, ketten szükségesek! És mikor olasz pergőtűz pokla zúdult az Isonzó partján álló magyar katonákra és a test reszketett s fedezékbe búját volna, hát ki parancsolt mégis rá, a reszkető testre, hogy «Előre! Neki a harcnak!» *Nem a lélek-e, mely tud a testnek is parancsolni!*

— Igen, igen ... De hát Isten és az ember között, a végtelen Nagyság és a jelentéktelen porszem között mégis csak óriási a távolság! Törődik az a fönséges Isten azzal, hogy a picinyke Föld még picinykébb hangyái mint nyüzsögnek, bolyongnak, mit tesznek, beszélnek, mint élnek? Nem mindegy ez az Istennek?

— Hát nézd csak, Testvérem! Bármilyen foglalkozásunk lenne is, nem úgy vagyunk-e mi emberek is, hogy amit kiterveztünk, elkészítettünk, annak a színművünknek, épületünknek, könyvünknek, festményünknek sorsa továbbra is érdekel bennünket: Mi lett belőle? Kinek kezébe került? Mi lett további sorsa? Még az élettelen műveknek, festménynek, háznak, szobornak sorsa is érdekli alkotóját. Nem is szólva az élő utódaink sorsáról, a szülő s gyermek meleg viszonyáról! Vagy van olyan anya, akit nem érdekel idegenbe szakadt fiának sorsa? Van anya, aki egykedvűen venné, hogy leánya tisztességes életet él-e, vagy elzüllött-e? Nos, ha ez így van már velünk, emberekkel is, hát csak a végtelen jóság, az Isten járna el máskép? Csak őt hagyná közönyösen a mi sorsunk? Csak ő neki volna mindegy, hogy tisztességes életet élünk-e vagy pedig nyakig vagyunk az erkölcstelenségben?

— Igen, igen ... De hát annyiféle vallás van a világon, sokszor annyira ellenmondanak egymásnak, hogy a végén az a legjobb, ha egyiket sem követi az ember ...

— No, azt már nem mondhatnám! Nézd csak, Kedves Barátom, a táplálkozás módjáról is megoszlanak a vélemények. Sokan azt mondják: ha nincs hús, nem ér semmit az ebéd. Mások azt mondják: csak húst ne egyetek a világért sem, mert ez egészségtelen! Tehát — minthogy megoszlanak a vélemények — ebből szerinted az következnék, hogy a legokosabb, ha egyáltalában semmit sem eszünk?

— Ám jó; kell valami vallás. De hát nem mindegy az, hogy melyik valláson vagyok? Hiszen mindegyik jót akar. Egyik is csillag, másik is csillag, ugyanannak az Istennek az egén fénylenek.

— Hát legyen: csillag mindegyik! Mindenki szereti a kedves csillagokat. De hát hogy olvasni tudjunk, elég-e ahhoz a csillagok fénye? Hogy dolgozni tudjunk, hogy utunkon nyugodt biztonsággal haladni tudjunk, elég-e ahhoz a csillagok fénye? Nem Nap kell-e hozzá, a teljes fénylő Nap, *a teljes Krisztus, az igazi, csorbítatlan Krisztus?* Mindegy, akármilyen valláson vagyok? Nem! Kétszer kettő lehet

négy, vagy nem bánom: kétszer kettő lehet öt; de négy is meg öt is *egyszerre*, az már nem lehet! Már pedig azt jelentené, hogy mindegy, akármilyen valláson vagyunk. Az ószövetségi zsidónak vallási törvénye ezt mondja: Szemet szemért, fogat fogért... Krisztus meg ezt: Ha valaki megüti jobb orcádat, tartsd oda a balt is, — *hát már csak a kettő közül valamelyiknek nincs igaza!* A Korán azt tanítja: annyi feleséget végy, amennyit el birsz tartani; Krisztus azt tanítja, hogy csak egy feleséged lehet s csak a halál választhat el tőle, — *hát valamelyiknek csak nincs igaza!* A katolikus vallás azt tanítja, hogy az Oltáriszentségben maga az Úr Jézus van jelen; ezt tanítja, mert hisz Krisztus szavának. Vannak keresztény vallások, amelyek az Úr világos szava ellenére azt tanítják, hogy az Oltáriszentség csak emlék, csak egy darab kenyér és semmi más, — *hát valamelyiknek csak nincs igaza!* Már pedig ha csak egynek van igaza, akkor választanom kell. Átgondolok minden érvet, s nincs más választásom, mint a katolikus vallás. Mint valaki találóan jegyezte meg egyszer: *Az ember vagy hitetlen vagy katolikus!*

Ime, Testvéreim! Nézzétek meg az órát! tíz perce beszélek s tíz perc alatt eljutottunk a hitetlenségtől szent vallásunkhoz, a katolikus valláshoz. Azonban sajnos: *sok mai embernek nincs tíz percnyi ideje sem halhatatlan lelke számára, s ezért marad hitetlennek.*

II. Akik életmódjukban feledkeznek meg az Istenről.

Azonban — Kedves Testvéreim! — az eddig elmondottakkal még nem mondottam el mindent. A hitetlenek csoportja után néhány percet kell szentelnünk a megkeresztelt emberek másik csoportjának is; az olyan katolikusoknak, akik *anyakönyvi kimutatás szerint azok ugyan, hanem akik életmódjukban mégis megfeledkeztek az Úr parancsáról:* «Idegen isteneid ne legyenek énelőttem!»

Nézzünk csak egypár képet ezeknek életéből is.

A) Egy nemzetközi D-vonat fülkéjében ülök. A szakaszban utazik két kis gyermekével és a «Fräulein«-nel együtt egy finoman öltözött hölgy, igen gazdag földbirtokos felesége. Marienbadba mennek egy kis kúrára. A kisebbik gyermek — három év körüli leányka — ijesztően neveletlen.

Kiabál, követel, parancsolgat. Még rosszabb azonban az ötéves fiú; már öntudatosan érzi és mutatja, hogy a gazdag szülők első gyermeke arra született e világra, hogy legyen valaki, aki a Fräuleint szekirozza. Meg is teszi... S ott ül mellettük az anya; elegánsan, parfőmösen, igen gyanús képeslapok tömegébe temetkezve. A kis fiú is végiglapozza a képeket; még nem ütközik meg rajtuk. «Hiszen még olyan kicsiny!« — mondaná az anyja, ha figyelmeztetném.

Pedig mindkét gyermek nyakában Mária-érmecske lóg. Tehát katolikusok! De — Istenem! — mit jelenthet itt ez az érem?! És mi lehet ezeknél a vallásosság? Hiszen igaz, majd fognak egy kis hittant is tanulni («utóvégre ki bírna majd velük kamasz korukban!?»), dehát odahaza, a társaságban, a nevelőnőtől, az anyjuktól, az apjuktól... mikor fognak ezek a vallásról hallani?! Mikor és mit?

Isten? «Tetszik tudni, ma már nem divat róla beszélni.»

Katolikus Egyház? «Túlszigorú! Bizony, ma már enyhíthetne a törvényein!»

Ima, szentségek? «Hát hiszen mennek majd a gyermekek az első áldozáshoz! Többet tenni ennél? Nem! Ez az egyszerű népnek való! Elég lesz, ha a parti-cédulájukon majd be lesz nyomtatva, hogy «a halotti szentségek ájtatos felvétele után»... Ennyi elég!»

Nézzétek, Testvéreim! *Ennyit jelent a «vallás» sok mai embernek:* **egy kis biztonsági intézkedés, egy kis lélek-nélküli örökölt külsőség... s nincs tovább...**

En csak nézek... nézek... és már nem is tudom: valóban az asszony mondotta-e a föntebbi sorokat, vagy csak én hallucinálok? De mintha tovább is hallanám a hölgy szavát:

— Miért néz, kérem, oly ijedten reánk? Nem vagyunk mi vallástalanok! Látja, kérem, mikor én férjemmel vasárnap délelőtt vizitbe megyek, a Fräuleint, meg az egyik szobalányt is el szoktam küldeni a misére. Hadd beszéljen a pap a lelkükre! Utóvégre azt az elveszett félórát megnyerem én azzal, ha becsületesek lesznek és a Fräulein nem az én krokodilcipőmben megy a bálba és a Mari nem eteti a spájzból a mészároslegényét... A vallás ugyan kissé már elavult dolog. Főleg nekünk, intelligenseknek! De hát némi haszna mégis csak van, és az ember nem támad rá...

Még nem tudom, mi mindent hallottam volna a robogó D-vonaton, de a kis fiú éppen a fejem fölött mászkált a poggyászhálóban s onnan ráncigálta a Fräulein haját. A kis-

asszony tiltakozott, az anya fölnézett s most már valóban megszólalt mérgesen: «De, Fräulein, ne bosszantsa folyton azt a szegény kis Gyurikát!...»

Szegény Gyurika! Fogod te valaha tudni, mi az a fegyelem s engedelmesség!! Fogod te valaha csak megsejteni is Krisztus Urunk fönséges arcvonásait! Fog ez a fönséges Krisztus-kép valaha elevenen élni lelkedben, hogy a kísértések reádszakadó forgatagában erőt adó forrássá váljék? Soha! Soha!

Testvéreim! «Idegen isteneid ne legyenek én előttem!...»

B) Nézzünk egy másik képet, **a földi élvezetekhez tapadt emberek** típusát.

Előkelő hotel étterme szombat este kilenc órakor... A szálloda előtt a legjobb márkájú autók tábora: Fiat, Steyr, Renault, Rolls Roys... Bent: fehér asztalok, tompa vörös kis villanyégőkkel, a poharakban vörösbor, pezsgő... zene... lüktető élet... Bemegyek. Megállok a középen s felvillan bennem a gondolat: *Uram, Istenem, mi vagy Te ezeknek az embereknek!*

Mit jelent az Isten, vallás, erkölcs pl. annak a nagykereskedőnek az ablak mellett, aki egy hölggyel együtt vacsorázik, de ez a hölgy nem a felesége! Pedig úgy látszik, keresztények! Mit jelent Isten, vallás, erkölcs annak a két egészen fiatal arisztokratának, akik valamely külföldi követ hölgytársaságával mulatnak amott! Nos, igen, katolikusok ők! A multkor oly komolyan mentek a nagybátyjuk koporsója mögött! És a nagykövet leányának bérmálásán is ott voltak ők a templomban... És mikor a nagymama beteg lett, mindjárt apácát hivattak ápolni... Hát ennyi nem elég?!

Én Istenem! Ennyi az egész vallásosságuk! Mint mikor egy filmre azt mondják, hogy «igen vallásos» darab. Miért? Mert a 3000 méter pocsék jelenetből 15 méter jut egy gótikus templom portáléjának és öt méter egy másik jelenetnek: a hősnő, mielőtt erkölcstelen életre adja magát, — imádkozik egy Mária-kép előtt. «Nohát ez már csak katolikus film!» — mondják erre.

Édes Istenem! Jelent még ezeknek az embereknek bármit is a vallás?!

«Hogy ma valami vigilia-böjt van és nem volna szabad húst enni?!» — mondja az egyik. «Hát lásd: van ennek valami értelme? Hiszen rendelhetnék halat is; sokkal drágábbat, mint a hús. De hát van értelme az élet ilyen megkötésének! Ma is még ilyen merev formákkal előjönni?...»

«És hogy holnap ünnepnap van s misére kellene menni! Hát barátom, egész héten lohol-iazad az ember. Már csak jogom van egy reggel jól kialudni magam! Ha meg fölkeltem, csak jogom van egy kis motor-túrához!»

«És a hatodik parancs: ne paráználkodjál! Mi ez? Kínaiul van? Nem értem, mit mond. A mai világban ilyen elmaradtnak lenni?!...» És így tovább. *Pénz! Élvezet! Siker! Hatalom! Rohanás! Számítás! Csömör! Nagyvárosi élet!* ... ezek az idegen istenek kavarognak a fényesen kivilágított teremben ... És én úgy szeretnék belekiáltani a terembe; nagyot, hogy túlharsogja a jazz-bandet:

— *Emberek, Testvérek, sohasem hallottátok az Úr villámos parancsát: «Idegen isteneid ne legyenek énelőttem?!»*

C) Mondjam még tovább? Beszéljek még újabb bálványozásról.

Sok embernek bálványa a divat. — «Jaj, most kipakolnak az öltözködés, a kozmetika, a rúzs, a rövid ruha ellen!»

Nem! Most nem erre gondolok elsősorban. Bár hogy ez a bálvány is bőven lel imádókra, ki tagadhatná? De most nem erre gondolok. *Hanem gondolok a mások helytelen véleményének könnyelmű követésére. Igen: vallási téren is vannak helytelen divatok!* Előkelő urat temetek. A koporsót cilinderes, feketeruhás komoly férfiak állják körül. Még az utolsó imát mondom a halott fölött: «... Legyen meg a te akaratod, miképen a mennyben, azonképen itt a földön is». Itt megállok. Várom az ima folytatását. Valahol hátul két öregasszony folytatja: «Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma ...» *És a többiek?* Az egyik úr komoran belenéz a sírba, a másik cilinderét forgatja, a harmadik elmereng a szálló felhőkön ... de imádkozni? Nem; nem imádkozik egyik sem. Miért? *Mert nincs szokásban! Nem divat!*

Nos és a többi «nem divatok!» — «Voltál vasárnap szentmisén?» «Hát tudod: *a mi családunkban ez nem szokás.*» — «Voltál gyónni?» «Hát tudod kérlek: *az uram sem jár.*» — «Böjtöltök pénteken?» «Ez, kérlek, *nálunk nincs bevezetve* ...»

Testvéreim! «Idegen isteneid ne legyenek én előttem!»

*

Mondjam még tovább a bálványozásokat? Mert még mindig van tovább. Jaj, — ha futná az időből — mi mindenről kellene még beszélnem!

A negyediknek bálványa az izomerő, a sport, a boxbajnok.

Az ötödiknek bálványa a gép, a modern technika. A hatodiknak az aranyborjú, a pénzhajsza emésztő vágyai; miatta özvegyek sírhatnak — nem lát semmit; letaposott emberek jajgathatnak, — nem hall semmit...

Ime, micsoda irdatlan őserdeje a bálványoknak a legmodernebb XX. század kellős közepében! És van még egy különös hajtása a bálványozásnak: a babonaság, ami azonban annyira dúl a mai emberek közt, hogy annak megbeszélésére még majd egy egész prédikációt fogok fordítani.

A pogány bölcs, Seneca írja egy helyen az alábbi jellegzetes szavakat: «Ha a férfiak elkezdenek az istenek fölött gúnyolódni s a nők elkezdenek átlátszó ruhákban járni, — ez a vég kezdete».

Testvéreim! A mi erős erkölcsi felfogásunkon áll, a mi következetes katolikus életmódunkon áll, *hogy a pogány bölcs fenyegető megállapítása rajtunk be ne következzék.*

Testvéreim! Ne legyen szívünk bálványoké, hanem *szívünk, lelkünk, eszünk, akaratunk, minden lélekzetünk s vérlüktetésünk legyen Istené és legyen megvalósítása az Isten I. parancsolatának:* «Én vagyok a te Urad, Istened!» Ámen.

VII.

Imádd a te Uradat, Istenedet!

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Sokszor kerül szóba a társaságban, vajjon melyik nyelv a legszebb a világon. Vannak, akik a franciát teszik az első helyre; mások az olasz nyelv elsőségét védik; ismét mások — akik már hallottak spanyol beszédet — legjobban azért lelkesednek.

Tudjátok, én mit gondolok, Testvéreim? *Minden nyelv szép, amikor imádkoznak rajta!* Legyen az még olyan egyszerű nyelv is, legyen az még olyan primitív, fejletlen nyelv is, azonnal valami titokzatos természetfölötti szépség ömlik el rajta, mihelyt gyarló szavait a gyarló ember szárnyakul veszi, hogy általuk a fönséges Isten trónja elé emelkedhessék. Szép minden nyelv, mikor az édesanya gügyög rajta nekünk, felnőtteknek érthetetlen szavakat játszó kisgyermekéhez. Szép a nyelv, mikor a jegyes jegyeséhez önti ki általa szívének meleg érzéseit. *De minden nyelv akkor a legszebb*, mikor az emberi beszédet, az Istentől kapott ezt a páratlan emberi kincset, arra használjuk, hogy általa a fönséges mennyei Atya előtt öntsük ki lelkünk érzelmeit, vagyis: *mikor imádkozunk.*

«Amikor imádkozunk!...» Az imádkozás a legfönségesebb munka, amit az emberi szellem kifejteni képes, és éppen ezért a világ valamennyi szépsége közt a legmegkapóbb látvány: a fönséges Isten előtt térdelő, imába merült ember arca.

«*Én vagyok a te Urad, Istened!*» — hangzik az Isten parancsa. Mintha csak mondaná: Teremtőd vagyok, s te teremtményem vagy! — *elvárhatom, hogy hódolj előttem imádsággal.* Fönséges vagyok s te picinyke pont vagy! — *tartsd örömödnek, hogy hozzám fordulhatsz imádsággal.* Erős vagyok s te gyönge vagy! — *kérj Tőlem erőt, segítséget, vigasztalást az imádság által.*

Íme, a mai beszédem hármas beosztása: I. *Imádkozom,*

mert ez kötelességem. II. *Imádkozom,* **mert ez nagy megtiszteltetésem.** És III. *Imádkozom,* **mert ez erőm forrása.**

I. Imádkozom, mert ez kötelességem.

A) «*Én vagyok a te Urad, Istened!*» Testvéreim, tudjátok, mily kötelességet sürget ez a rövidke mondat? Sürgeti, hogy **imával hódoljunk Isten előtt és ezáltal** töltekezzünk **a mi Urunkkal!** Sürgeti a meleg, bensőséges egybetapadást az Istennel és nem éri be a hideg, kimért pillantással, aggodalmas rátekintéssel úgy néhanapján «a messziségben trónoló Istenre». Messze van tőlünk az Isten? Dehogy! «Benne élünk, mozgunk és vagyunk.» (Ap. Csel. 17, 28.)

Uram, mondd, hol lakozol? — kérdezték egy ízben az apostolok az Úr Krisztust.

Hogy nekem kötelességem imádkozni, tudjátok, mit jelent ez? Azt, hogy mi is kérdezzük ezt gyakran az Istentől: «*Uram, hol lakozol?*»

S mi lesz az első felelet? «*Dicsőségeddel telve van ég és föld*», Istennel telve az egész világ. Ő mindennek eredete. Ő minden nemes gondolatnak forrása. Ő minden jótettünk szerzője. Ó, hát nem kötelességem-e hódolni az Isten előtt?!

«Uram, hol lakol?» *Minden tiszta, bűntelen lélekben.* Minden tiszta lélek templom, oltár, monstrancia. Az én lelkem is, a tiéd is az? Ó, mily finom gyöngédséggel szabad csak a lelket érintenem!» «Theophoros» vagyok, «Krisztushordozó»; és én az «Istenhordozó», én a «Krisztus-hordozó» letérdelek és hódolok Istenemnek, Krisztusomnak!

«Uram, hol lakozol?» *A mindennapi élet apró kis alkalmaiban.* Mikor jót teszel s mikor szó nélkül szenvedsz, — Isten lakozik benned, ha *Érte végzed* a jót s tűröd a szenvedést. Mikor jön egy kellemetlen vendég, egy nem várt akadály, ágyhoz szegző betegség vagy kelletlen kötelesség, — Isten lakozik benned, ha *Érte végzed* a jót, s tűröd a bajt. És ez mind imádság, mind hódolat a fönséges Isten előtt. *Mindez imádság is!* Tehát nemcsak szóval lehet imádkozni és hódolni Isten előtt, hanem gondolattal is, sóhajjal is, tettel is, élettel is!

B) Ám viszont ez a hódolat az imádkozás legelemibb, legkatolikusabb kötelességem is. Testvéreim! Talán cso-

dálkozni fogtok azon, amit most mondok: Az Úristen alázatos imádása, a mindennapi imádkozás annyira szerves része a katolikus hitéletnek, annyira kötelességünk, hogy **aki nem szokott imádkozni, azt a katolikusok közé jogosan nem is számíthatjuk.**

Lépten-nyomon hallja az ember a panaszokat világi testvéreink ajkáról, hogy a katolikusokat az állások betöltésénél manapság minden téren mellőzik, visszaszorítják. Sajnos, tökéletesen így van! Azonban!... Akárhány ilyen panaszkodónak nincs joga vallási sérelmet emlegetni. Mert ha valaki csak akkor ébred katolikus vallásának tudatára, mikor egy állást nem kapott meg, annak nincs joga panaszkodni! A mi vallásunkban nem elég az, hogy valaki anyakönyv szerint az Egyházé; hanem kell, hogy életével, erkölcseivel, felfogásával is becsületet hozzon katolikus nevére. Hadd mondjam ki: *nem lehet az katolikus, aki nem szokott imádkozni!* Mert az imádkozás legemberibb kötelességem!

II. Imádkozom, mert ez megtiszteltetésem.

A) Az imádkozás azonban nemcsak kötelességem, hanem egyúttal nagy megtiszteltetés is számomra.

Ezt a gondolatot — azt hiszem — bővebben nem is kell kifejtenem. Még elgondolni is felemelő, hogy én, a földi jelentéktelen porszem a fölséges Istennél bármikor, bármilyen ügyben audienciát kaphatok. Nem kell ajánlólevelet vinni hozzá, nem kell előszobázni, nem a titkárát küldi hozzám tárgyalni, hanem azonnal személyesen fogad minden ügyben.

Testvéreim! Micsoda **fönséges demokrácia van az Egyháznak abban a tanításában,** hogy *az imának egyforma az ereje akár kunyhóból, akár palotából emelkedik az ég felé! Akár egy darab kenyérért eseng, akár országok kormányzásának gondját hordja szárnyain!* Nem számít, milyen környezetből jött: szegénységből vagy gazdagságból; csak egy számít: *milyen szívből jött!*

B) De ha az imádság reám nézve megtiszteltetés, az ember nem tudja elképzelni, **mi lehet azon szégyelleni, takargatni való.** Pedig ugye, mi tagadás benne, sok ember érzi magát feszélyezve, mikor nyilvánosan imádkoznia kellene!

Két évvel ezelőtt tibeti lámák csoportja járta Európa

nagy városait. Kölnben is megfordultak s a kölni lapok nem győztek eléggé csodálkozni azon, hogy a lámák a teájuk előtt imákat énekeltek s a kölni dóm előtt, meghatva annak szépségétől, fönségétől, nem törődve a bámészkodó tömeggel, megint csak vallásos énekbe kezdtek.

Talán mondanom sem kell, mit fogok én ebből kihozni. A tibeti lámák dícséretét, akik bátrak, mint a Mount Everest, ahonnan jöttek, — nos, meg a mi szégyenkezésünket, akik a civilizáció elpuhultjai vagyunk! Mert nem tudom, mi európaiak, keresztények, katolikusok, magyarok meg mernők-e tenni: *nyiltan imádkozni!?* Mondjátok: nem gyávaság az, hogy egy tál lencséért, a környezet bámészkodó tekintetéért étteremben, vonaton, kirándulóhelyen nem merjük elmondani imánkat, amit pedig odahaza el szoktunk mondani, s ami pedig reám nézve megtiszteltetés!

Nem hagyhatom megemlítés nélkül azt a példát, amit e tekintetben a holland katolikusok adtak. Néhány éve holland szülők jártak itt meglátogatni magyar gyermekeiket, akiket hónapokon át gondoztak szerető ápolással Hollandiában. Egyik csoportot én vezettem a fővároson keresztül. Ebédelni az Astóriába tértünk. Az egész társaságban csak én voltam pap. És mikor elkezdtük az ebédet, az egész társaság, a legtermészetesebb gesztussal, semmi rendkívülire nem is gondolva, az előkelő étterem kellős közepén keresztet vetett s elmondta evés előtti imáját. Nem tudom, mit gondoltak a hazai vendégek; de, hogy a hollandusok csak következetesen jártak el, azt nem lehet tőlük elvitatni. Utóvégre, aki kommunista, az vörös szekfűt visel: akárhol vagyok, hadd lássák, ki vagyok! Aki magyar ember, fölteszi a trikolórt: hadd lássák, ki vagyok! *Csak aki katolikus, csak az szégyelje magát?! A katolicizmus hit és kultúra! A katolicizmus nagy mult és biztató jövő! Van ezen restelni való?!*

Igen: hogy én imádkozom és katolikus módon imádkozom, az reám nézve nemcsak kötelesség, hanem nagy megtiszteltetés is!

III. Imádkozom, mert ez erőm forrása.

Azonban imádkozom nemcsak azért, mert ez kötelességem, nemcsak azért, mert ez megtiszteltetésem, hanem imádkozom azért is, mert ez erőm forrása.

«Ahová a napsugár be nem megy, bemegy az orvos» —

tartja egy közmondás; ami azt akarja jelenteni, hogy a testnek, hogy egészséges maradhasson, szüksége van a nap fényére s melegére. Tudjátok lelkünknek mi az éltető fénye, melegítője? Az imádság! Az emeli fel, tisztítja, melengeti, élteti. Mily mély megfigyelés rejlik Szent Ágoston szavaiban: «Aki jól tud imádkozni, jól tud élni. Aki meg abbahagyja az imádkozást, az elkezd bűnösen élni.»

Testvérem! Te szorulsz rá az imára, nem az Úr Isten!

Szoktál-e imádkozni, vagy nem, — azért kísértés bizony csak támad reád, reád tör a mai élet ezernyi kísértése, de hogy ellen tudsz-e állni a bűnnek, vagy elbukol benne, ez már nagyon függ attól, hogy szoktál-e imádkozásodban ellenálló erőt szerezni magadnak vagy sem.

Imával kezdted-e a napot, vagy nem kezdted, — a napnak talán csak ugyanannyi baja, küzködése lesz, de nem lesz annyi a te elviselő-, teherbíróképességed, életenergiád, kedved, kötelességtudásod!

Ime, imádkozzunk azért, mert nagyon rászorulunk, mind lelki, mind testi küzdelmeinkben.

A) **Rászorulunk az imára lelki harcaink között.**

Ki nem került még olyan helyzetbe, amelyben úgy érezte, hogy éppen róla készültek a Szentírás szavai: «Istenünk!... Csak annyink maradt, hogy szemünket Hozzád fordíthassuk.» (Paralip. II. 20, 12.) Hányszor fakad panaszra az ember ajka: Rettenetes kísértések kínoznak! Nem lehet kitartani! Ennyi csábító kísértés között, ennyi rossz példa között, ilyen üldöző gondolatok között, a testi vágyak ilyen pergőtüze között... nem lehet a becsület útján kitartani!

Testvérem! Ne panaszkodjál! Megpróbáltál-e már az imádság acélpajzsa alá menekülni, mikor a kísértő gondolatok, vágyak, ösztönök jégesője kopogott lelkeden?

— Hogyan? — mondod; igazán szolgálhat az imádság gyönge, finom szála ilyen áthatolhatatlan védőpajzs gyanánt?

Igen: *az Isten kezében a pókháló szála is lehet ércpajzs.* Nolai Szent Félix élettörténetében olvassuk, hogy mikor üldözői halálra keresték, bárhová menekült, mindenütt nyomában voltak. Végre halálrafáradtan egy sziklabarlangba szaladt be... A következő pillanatban egy pók ereszkedett le a fáról s szép hálót font a barlang bejárata elé. Nemsokára megérkeztek az üldözők is, de látva a pókhálót a nyíláson, tovább rohantak, abban a hiszemben, hogy ahol pókháló van a nyíláson, oda biztosan már régen nem ment be senki.

Testvéreim! Az Isten kezében a pókháló is védőpajzs

lehet. Minél többször támad reád kísértés, annál többször menekülj az imádság védelme alá.

B) **De rászorulunk az imára földi, testi, anyagi küzdelmeink között is.**

Az ember szétnéz a mai nagy nyomoron . . . a földre-horgasztott fejeken . . . a barázdás arcokon . . . a küzdelembe belefásult emberek tömegén s aztán felkiált: Úr Isten, mi lenne itt, ha még a benned való hitet is elveszítenék az emberek! Hisz úgy is nehéz az élet terhe, úgy is ijesztő az összetört életek s öngyilkosok száma: *de mi lenne itt akkor — Nélküled!*

Nem tudom, Testvéreim ! — ti nem látjátok azokat a néma összeroppantakat, akik itt vonszolják köztünk nyomorúságos életüket? Itt az utcasarkokon, a zálogházak előtt, az olcsó árúházak legolcsóbb holmijai előtt! . . . Tisztes úri hölgyek kopott cekkerrel . . . diplomás emberek, családapák rojtos nadrágban . . . Akik tizenöt évvel ezelőtt jobb napokat éltek . . . s most mint a nagy világomlás legmélyebbre sujtott áldozatai némán, szó nélkül mennek mellettünk. Már nem is panaszkodnak . . .

Jaj, Testvérek, mi tud rajtuk segíteni? Törvényjavaslat? Pártszervezet? Jótékony egylet? Agitációs beszédek? Nem elég, nem elég! Az istenbevetett hit értékét soha jobban mások még nem látták, mint a nélkülözésnek ezek a némán szenvedő hősei. Ó, aki vagyonának s földi reményeinek e nagy összeomlásából megmentette legalább istenhitét! Micsoda áldás, erőforrás az, akinek keresztrefeszített Krisztusa van! Krisztusa, de nem olyan, aki előkelő villában lakik zárt ajtók mögött; Krisztusa, de nem olyan, aki az Olympos gőgös elvonultságában trónol; Krisztusa, de nem olyan, akinek szeme előtt ismeretlen az emberi élet és emberi nyomor tengere, — hanem Krisztusa, aki beleágyazta magát az emberi földi életbe s nyomorúságba; Krisztusa, aki meghall mindent, az elfojtott panaszt is; Krisztusa, aki lát mindent, az ágy szélén virrasztva töltött könnyes éjszakákat is; Krisztusa, aki fénye vakoskodó szemünknek, támasza erőtlen lábunknak, óhaja s kielégítése szomjas szívünknek.

Testvérek, szenvedő Testvérek, imádkozzunk!

Nehéz szenvedés szorongatja szívünket . . . és nem bírjuk elkerülni a bajt. Testvérek! Krisztus velünk van, szívünkben van s erőt fog adni a győzelemhez, csak tanuljuk el Tőle, a szenvedők Királyától, hogyan kell elviselnünk, amit elkerülnünk nem lehet.

Krisztus hogyan viselte el a szörnyű szenvedést? *Imádkozott!* «Ki az ő földi napjaiban könyörgéseket és esedezéseket mutatván be hangos kiáltással és könnyhullatással Annak, ki őt a haláltól megszabadíthatta, meghallgattatott az ő mély tiszteletéért.» (Zsid. 5, 7.) *Meghallgattatott.* Hogyan? Az Úr elvette tőle a keserű kelyhet? Nem; hanem: *adott neki erőt, hogy áldozatát beteljesíthesse.*

Testvéreim! Tanuljunk imádkozni az imádkozó Krisztustól! Mennyit szenved a kereszten és mégis hogyan tud imádkozni szenvedése közt is! Dühös csőcselék az öklét rázza felé s Krisztus — imádkozik! Felszakadt sebéből hull a vére, hull, s Krisztus — imádkozik! Ráborul a legrettenetesebb sötétség, úgy látszik, még az Atya is elhagyta, s Krisztus — imádkozik! Igen, e rettenetes percben panaszkodik is, de panasza is imádság volt.

Jaj, Testvérek! Megtanulni ezt a csodás bölcseséget; tűrni, szenvedni imádkozva, és ha már úgy látszik, nem bírjuk tovább: hát panaszkodni Istennek, de azt is imádkozva! Testvérek: *imádkozva*, és nem lázadozva! Nem öklöt mutatva az égnek! Nem sztrájkkal fenyegetni az Istent! Nem öngyilkosságot emlegetni! «Legyetek a szenvedésben béketűrők, az imádságban állhatatosak.» (Róm. 12, 15.) «Ha valaki szomorú köztetek, imádkozzék.» (Jakab, 5, 1.) Nem tudom, szabad-e kimondanom, amit lelkem mélyén érzek: Elviselhetőbb lenne sorsunk még ebben a tönkretett szegény hazában is, ha több volna köztünk az imádkozó ember, s kevesebb a zúgolódó, panaszkodó, káromkodó.

*

Kedves Testvéreim! Ha össze akarnók foglalni a mai szentbeszéd gondolatait, ezt kellene mondanunk: Az Isten első parancsából, hogy Isten az én Uram, világosan következik, hogy az imádkozás *kötelességem;* Isten fönségéből következik, hogy az imádkozás *megtiszteltetésem;* az imádság áldásaiból meg az következik, hogy az imádság saját *hasznom s erőforrásom is.* A szomjas föld a harmattól kapja termő erejét; lelkünk beharmatozása az imádság áldott ideje. Az imádság szent perceiben belenézünk hatalmas Istenünk arcába, s ki minél többször néz reá, annak lelkén annál élesebben alakul ki az Isten képe. Márpedig az egész földi lét célja: *Kialakítani magunkon az Isten szent képét.*

Mikor az Úr Jézus a földön járt, egy ízben áldott karjaiba vett egy kis gyermeket s apostolaihoz ezeket az örök-

emlékezetű szavakat mondta: «Ha nem lesztek mint kisdedek, nem mentek be a mennyek országába». (Máté 18, 3.) Azt tartja a legenda, hogy ebből a gyermekből lett később Szent Ignác, Antiochia vértanu püspöke. Hát hogy mi igaz belőle, nem tudni. De azt tudom, hogy Szent Ignác igen sokat imádkozhatott és imádsága közben igen sokszor nézhetett Krisztus Urunk arcába.

Honnan tudom?

Onnan, mert egyébként megfejthetetlen az a lelki erő, többet mondok: az az epedő sóvárgás, amellyel az ősz püspök a szörnyű szenvedések közt kitartott s a biztos halált hónapokon át várta. Elfogták s viszik Rómába a kivégzésre Syrián, Kisázsián, Macedonián, Dalmácián át. Útjában azt hallja, hogy a római előkelő keresztények a császárnál közbenjártak megkegyelmeztetéséért. Smyrnából azonnal levelet ír hozzájuk:

— Szerettek engem? — írja nekik. — Azzal mutatjátok meg, ha engedtek áldozatul esni . . . Ó, jó nekem, ha a világnak meghalok, hogy Istenbe elmerülhessek . . . *Isten gabonája vagyok; kell, hogy a vadállatok foga őröljön meg, hogy Krisztus tiszta áldozati kenyerévé lehessek* . . . Már előre örülök a vadállatoknak . . . *Jöjjön reám tűz és kereszt, fenevadak szaggatása, minden kín jöjjön reám, csak Jézus Krisztushoz juthassak!* . . . Élő vizek forrása szökken bennem magasra és mindig csak azt susogja: *Jöjj haza Atyádhoz!* . . . *Jöjj haza Atyádhoz!*

Az ősz püspök vágya teljesült: 107. dec. 20-án a római aréna porondján kiéheztetett fenevadak valósággal lisztté morzsolták . . .

Úr Isten! *Sokszor fogok szent arcodba nézni reggeli, esti és napközi imáimban.* S úgye, majd halálomkor én is fogom hallani:

Jöjj haza,... haza... Atyádhoz! Amen.

VIII.

Miért nem imádkozol?

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Az elmult hét folyamán, amikor mai szentbeszédem anyagáról elmélkedtem, különös gondolatom támadt. Furcsának elég furcsa volt, de azért csak elmondom . . .

Először is visszagondoltam arra, miről beszéltem a mult vasárnapon. Beszéltem az imádkozásról. Isten teremtménye vagyok, tehát: *az imádkozás kötelességem.* Kicsinyke földi lakós vagyok, tehát: *az imádkozás megtiszteltetésem.* Gyönge, küzködő ember vagyok, tehát: *az imádkozás erőm forrása* . . . Igen, ezt mind világosan elmondtam az én kedves hallgatóimnak . . .

De, édes jó Istenem — jutott most hirtelen eszembe —, már ne haragudjál, hogy olyan kíváncsi vagyok: úgy szeretném tudni, hogy hát hallgatóim közül azóta a beszéd óta ugyan többen imádkoznak-e, mint azelőtt? Vajjon ezen a héten több imádság érkezett-e Hozzád? Vajjon, akik azelőtt nem imádkoztak, most elkezdték-e? . . .

És akkor az Úr intett annak az angyalnak, aki az «élet könyvét» kezeli; azt a nagy könyvet, amelybe minden szavunk, tettünk, sóhajtásunk, imánk fel van jegyezve . . . És az angyal kinyitotta előttem a nagy könyvet . . . és én nagyon-nagyon elszomorodtam! Hogy beszéltem a mult vasárnap: Testvéreim! imádkozzunk! Milyen figyelemmel hallgattak is! — és mégis, az eredményen a valóságban alig-alig látszik meg, hogy az emberek csakugyan megszerették volna az imádkozást.

Mielőtt azonban nagyon nekiszomorodhattam volna, szerencsére eszembe jutott: Hopp! Hiszen ezt én csak úgy álmodom! Talán mégsincs ez így! Talán mégis csak többet és jobban imádkoznak azóta az én hallgatóim! . . . Talán! . . . De talán mégsem imádkoznak! Talán *sok nehézséget, kifogást, előítéletet* kell még az imádság felől eloszlatnom, hogy megnyerhessem őket az imádkozó élet számára! . . .

Igen, úgy van! Érzem — Testvéreim! —, hogy még ezt a mai beszédet is az imádság megszerettetésére kell fordítanom. A multkori beszédben megmondtam ugyan, hogy aki nem imádkozik, az nem tartja meg az Isten I. parancsát. De hát a való tényállás mégiscsak az, hogy a mai emberek egy része — merjem mondani: katolikusok egy része? — keveset vagy semmit sem imádkozik. Semmit!

Fölteszem tehát az ilyen emberhez mai beszédemben a nagy kérdést: *Testvér, miért nem imádkozol?* — Erről fog szólni a mai beszédem: *Miért nem imádkoznak az emberek?*

I. Akiknek nincs idejük imádkozni...

Miért nem imádkoznak az emberek? Hát a legtöbbször előhozott mentségük néhány rövidke szó: «*Kérem, nincs időm imádkozni!* Nem vagyok én vallástalan; nem «elvből» nem imádkozom én; ha utam templom előtt visz el, be is nézek oda egy-egy percre... De hogy *minden* reggel és este *pontosan* elvégezzem az imádságot, az az én agyonhajszolt életem mellett teljes lehetetlenség!» «Nincs időm imádkozni!» — hallja az ember lépten-nyomon a mentegetőzést, ami más szóval annyit is jelent: *Nincs időm arra, hogy lelkem legyen...*

A) És sajnos, be kell ismernünk — Testvéreim! —, hogy a modern élet rohanó árjában ez nem mindig csak üres kibeszélés, hanem gyakran szomorú valóság. *Fejünkre nőtt a modern élet!* A gyár! A gép! A technika! Addig büszkélkedtünk vele, addig hívogattuk szellemét, amíg most aztán nem szabadulunk tőle: **fog és nem ereszt a modern élet hajszája!...**

Tudjátok, hány autóbusz szalad itt a pesti utcákon? No, nem sok: talán ha százon felül. És hogy mennyi jár New-Yorkban? Tizenkétezer! És hogy mennyi automobil rohan össze-vissza az Egyesült-Államokban? Húsz millió! *Hajrá, tempó!...* — kiáltja fülünkbe a mai élet. Folyton csak rohanni! Ma még ez van kiírva az utcákon: «Itt 5 km-es gyorsaságnál nagyobbal nem szabad hajtani». De úgy hallom, a jövő forgalma már ilyen föliratokat fog követelni: «Itt 30 km-es gyorsaságon alul nem szabad hajtani».

Hajrá, tempó! Előre!...

Hány emeletes volt eddig a legnagyobb ház? Ötven-

nyolc. De a napokban olvastam, hogy New-Yorkban elkezdik egy száztízemeletes ház építését. *Hajrá! Előre!* . . .

Előre? Nem! Álljunk meg egy pillanatra és gondolkozzunk.

Kell ez a szédületes iram? Testvéreim, kell ez az őrült rohanás? Igen: kell a gép, hogy segítsen az embernek; kell, hogy fölösleges izommunkától megmentse. De jaj az embernek, mihelyt a gép úrrá lesz fölötte! . . . Mikor hajszol s nem enged megállást . . . *csak egy ötperces imára megállást*, hogy legalább addig érezzem, hogy ember vagyok.

A technika zúgó tempója!

Ó, amire oly büszkék vagyunk! Vajjon megfelel-e az élet nagy, legfőbb, örök kérdéseire? Arisztotelesz még nem tudta a vérnyomást megmérni, — mi tudjuk. Tudjuk, de boldogabbak vagyunk-e? Raphael még nem tudott oly pontosan lefesteni egy tájat, mint ahogy a fényképezőgép egy pi lanat alatt elvégzi, de — boldogabbak vagyunk-e? *A végső kérdésekre, a legfőbb kérdésekre, a tulajdonkép egyedül fontos kérdésekre:* honnan jöttél s hová mégy — tudunk-e felelni? Nem! Pedig nem ezek a kérdések maradtak-e továbbra is az élet első kérdései? És nem azok lesznek-e akkor is, amikor a mai büszke technikai alkotásokra a még előrehaladottabb ember oly fölénnyel néz le, mint ahogy ma nézi a repülőgép utasa a mult századi delizsánszot? De szent meggyőződésem, hogy akkor is, ma is és mindig csak az imádkozó ember tud felelni a lét nagy kérdéseire!

B) **«Nincs időm imádkozni, mert éjjel-nappal dolgoznom kell a megélhetésért.»**

Hát nézd csak, Testvérem. Az egyik óceánjáró hajó nagy viharban indult útjára s — mint minden induló hajót — ezt is a sirályok egész felhője követte. Bár teljes gőzzel feküdt neki a hatalmas hajó a tomboló hullámoknak, mégis igen megérezte az ellenkező szelet; reszketve dolgozott minden gép s a hajó mégis igen nehezen haladt előre. «Szegény, kis sirályok! — szánakodott az egyik utas. A mi hajógépeink itt nem tudom hány száz és ezer lóerővel dolgoznak s mégis alig jutunk előbbre ebben a nagy viharban! Hát ti mit akartok itt a két törékeny szárnyatokkal s parányi izomerőtökkel!»

De itt hirtelen megállott a szánakodó ember s most már a csodálkozástól nem tudott hova lenni. A sirályok u. i. kecsesen kifeszítették Istentől kapott két szárnyukat, ráfeküdtek a tomboló szél hátára s míg a *pusztán* munkára,

erőfeszítésre, gépre, technikára hagyatkozó földi ember küzködve, verítékezve alig-alig haladt előre, addig a sirályok pehelykönnyen hagyták el a küzködő hajót, mert *gyönge izomerejüknek az ügyesen kiterjesztett két szárnyukkal jöttek segítségükre* . . .

A hajó, a *pusztán munkával* boldoguln akaró ember. A sirály két szárnya az embernek *imára emelt két keze.*

Mondd, Testvérem, még most is elveszett időnek tartod, amit munkádból az imádságra fordítasz? Még most is mondod, hogy «nincs időd imádkozni?»

II. Akik nem is akarnak imádkozni...

De nézzük most már a nem imádkozó emberek másik csoportját: az imádkozás sztrájkolóit. Ez még szomorúbb képet fog mutatni.

A) Valahol uzsonna alatt az imádságról esett szó (milyen ritkán jön elő vallásos téma!) és az egyik hölgy egész könynyedén, magától értetődőleg odavetette: «Tudjátok, amióta meghalt az egyetlen leányom, *azóta nem hiszek az Istenben, templomba nem járok* **és nem imádkozom!»** Igy! «Azóta sztrájkolok!» Nem ugyan ilyen sértő formában, de bizony valamiképen hasonló gondolatokkal küzködik sok más testvérünk is.

«Amióta elvesztettem a férjemet — mondja egy levert özvegy, — elvesztettem a lelkem egyensúlyát is és nem imádkozom!»

«Annyit kell nélkülöznünk! — mondja egy másik. — Folyton imádkoztam; Isten nem segített meg; most már nem imádkozom . . .»

Testvéreim! Mikor az idén hosszabb nyári távollét után visszajöttem lakásomra, valami ügyben telefonálnom kellett volna. Leemeltem a kagylót: semmi, a központ nem jön. Gondoltam: majd jön később. Ismerem a pesti közmondást: «Türelem kapcsolást terem.» Várok. Semmi! Végre is más állomásra kellett mennem; arról kapcsoltak és hallom is a választ: «Kérem, nem tetszett befizetni a havi díjat s az állomást kikapcsoltuk.»

Hát persze, hogy kikapcsoltak! Ezt értem! Ha nem fizetek, a központ kikapcsol! *De hát szabad-e nekünk is így tenni az Úristennel?!* «Imádkoztam, kértem valamit az Istentől. Nem kaptam meg. Alászolgája! Kikapcsolom ma-

gamat, megszakítom Istennel az érintkezést!» ... Helyes, józan eljárás ez?

Pedig így tesz sok ember. *És milyen helytelenül teszi!* A csapások s megpróbáltatások fájdalmával sok mindent meg tudok magyarázni, csak ezt az egyet nem, *hogy éppen akkor hagyjuk abba az imádkozást, mikor arra leginkább szükségünk volna*, mikor legjobban kell birkóznunk a ránk szakadó csapásokkal.

A görög mitológia azt tartja, hogy mikor Herkules és Anteus, a Föld fia, birkóztak, valahányszor a kimerült Anteus megérintette a Földet, édesanyját, mindig új erőre kapott. Hát hiszen ez csak mithosz. De az már nem mithosz, — Testvéreim! — hanem szent igazság, hogy ahányszor megpróbáltatásaim között meg tudom ragadni Isten karját, győzelmes erő száll már-már lankadó lelkembe.

B) «De kérem — panaszkodik talán valaki, — hányszor kértem én Istent, könyörögtem valamiért, mégsem hallgatott meg! Pedig az Úr Jézus ezt ígérte: «Amit kértek az Atyától az én nevemben, megadja nektek.» **Hányszor imádkoztam valamiért, s mégsem nyertem el!**

Bizony úgy van: nem nyerjük el mindig, amit kérünk. De meg is magyarázom, miért van így.

Hát figyelj csak ide, Testvérem! Kis gyermekeddel mégy és sötét erdőn visz át az utad. «Apám, félek! Add ide a kezedet!» Persze, hogy odaadod, mert szereted a gyermekedet! «Atyám, elfáradtam. Végy az öledbe!» Megteszed: mert szereted gyermekedet! «Atyám, éhes vagyok. Adj kenyeret a hátizsákból.» Megteszed; mert szereted gyermekedet. Most azonban a bokrok közt csábítóan pirosló mérges bogyókat lát meg a fiad. «Atyám, adj azokból, nagyon szeretnék enni belőlük!» Megteszed? Nem! Éppen azért nem teszed, *mert* szereted gyermekedet. S a tudatlan kisgyermek makrancoskodni kezd és duzzogni. Erre megteszed? Erre sem; éppen azért, *mert* szereted gyermekedet!

Testvéreim! Magyarázzam-e még, hogy *miért nem úgy kapunk meg mindent, amint azt imáinkban kérjük;* nem úgy, amint a mi kis földies gondolataink szerint kitervezzük; hanem úgy, amint azt az örök Isten az egész világot áttekintő gondviselésével számunkra a legjobbnak látja.

Merném-e még ezek után is azt mondani: Nem imádkozom, mert úgyis hiába!?

C) **«Úgyis hiába imádkozol?...»**

Hát nézd csak, Testvérem! A halász kiveti hálóját...

nem fog semmit. Mi sem természetesebb, mint hogy ott hagyja a munkát — «úgyis hiába minden!» Mi emberek, mindent az eredményért teszünk; a látható eredményért. A politikus, a kereskedő, a munkás, a katona, a nevelő . . . mind-mind látni szeretné munkája eredményét. S ha nincs eredmény, elmegy a kedvünk: «*Ugyis hiába!*»

Hát ez emberileg mégcsak érthető, sőt földi viszonylatban el is fogadható. *De gyökeresen félreismeri az imádság egész természetét az, aki annak értékét a külső, látható eredmények után ítélné meg;* aki, ha kivetett hálója üres marad, mindjárt kész az ítélettel: «hiába imádkoztam»; aki sztrájkot kezd, ha egy darabig látszólag «hiába» imádkozott.

Nincs alaptalanabb panasz, mint az, hogy «hiába imádkozunk». *Kötelességből imádkozunk* és *nem üzleti számításból.* Imádkozunk, mert teremtett lelkünket a meleg hála hajtja Teremtője felé. Imádkozunk, mert Istennel beszélni nemcsak legelső kötelességünk, hanem a legmegtisztelőbb emberi kiváltságunk is.

«Tudom, tudom! De tessék csak meghallgatni panaszomat! Beteg volt a férjem és oly meleg imával ostromoltam az eget: Uram, csak még most ne! Csak most ne halljon meg! . . . *És mégis meghalt!* . . .» — így panaszkodik az özvegy.

«Istentől messzire vezető utakon jár a felnőtt fiam. És meg nem szűnöm érte könnyek közt imádkozni: Uram, csak add vissza őt, a tékozló fiút, add vissza nekem és Magadnak! . . . *és a fiú lelke mégsem mozdul!* . . .» — így panaszkodik egy anya.

Érzem, hogy ezek s hasonló esetek mélységes tragédiái az életnek! És mégse mondd, — Testvéreim! — *ne mondd, hogy «hiába imádkoztál».* Hidd el, légy meggyőződve, hogy egyetlen levelet sem küldesz az Istenhez, amelyre válasz nem érkeznék. *Talán nem olyan válasz, aminőt vártál, de akkor is mindenesetre* **jobb,** mint ahogy a te földi kis látóköröddel magadnak kigondoltad.

Hogy ne haljon meg a férjed? Hiszen *egyszer* úgyis meghal! És ha *most* hal meg, — Uram, Te tudod, miért éppen most!

És a tékozló gyermek nem jön vissza, tehát «hiába imádkoztál?» Nem! Hogy az Isten hogyan válaszol az imára, sok esetben nem is tudjuk megállapítani. Imádkozzál, imádkozzál; meglesz a termés! Mikor? Azt hagyd az Úr Istenre. Hallottad már, hogy mikor a régi egyiptomi sír-

boltokat felbontották, a múmiák közt 4000 éves gabonaszemeket is találtak. Elvetették. S a 4000 *éves mag kihajtott!* A te könyörgő imád is, a te könnyeid is, a te szakadatlan aggodó szavaid is ki fognak hajtani!

A IV. században élt Szent Monika és fia: a csodás eszű, de meg nem keresztelt lelkű és pogány életű Ágoston. Szegény anyja reszketett fiáért, látván annak földies ambicióit és léha életét. A fiatal Ágoston hitetlen volt, rossz barátai voltak s erkölcstelen élete. *Szakadhat-e ennél több csapás egy anyára?!* Anyja korholta, — nem használt semmit. Fenyegette, — hiába. Sírt és imádkozott — eredménytelenül. Más anya felhagyott volna minden reménynyel. De Monika csak imádkozott elveszett fiáért, éjjel-nappal, hónapokon, esztendőkön át imádkozott. Tizenhat éven át!... S a mag mégis kihajtott s a megkeresztelkedett és megtért fiúból az Egyház egyik legnagyobb szentje lett: Szent Ágoston.

Testvérem! Csak ne sztrájkolj! Csak ne hagyd abba! Csak ne mondd, hogy hiába imádkoztál!

III. Akik nem tudnak imádkozni...

Ime, végignéztünk a nem-imádkozó emberek két csoportján: azokon, akik nem imádkoznak, mert «nincs rá idejük», s azokon, akik azzal mentegetik magukat, hogy «úgyis hiába» imádkoznak. *Nincs időd?* Kell lennie! Minél uzsorásabb marokkal szorítja ki belőlünk verítékező munkánkat az élet sodra, annál inkább kell néhány percet reggeli és esti imánkban az Istennek s halhatatlan lelkünknek biztosítanunk. *Hiába imádkozol?* Minél sötétebbre borult fölötted az ég, annál erősebben kell kapnod az imádság által Isten segítő keze felé.

De van az embereknek még egy harmadik csoportja is, komoly, vallásos lelkek egész tömege, akik máskép panaszkodnak s panaszuk nem alaptalan: «Kérem, **én akarnék imádkozni, de — nem tudok!** Úgy szeretnék egészen elmerülni Isten imádatában, de a mindennapi élet gondjainak ezernyi aprósága folyton betolakszik legmelegebb imáim közé! Ugy szeretnék ima alatt repülni és Istenen kívül semmiről sem tudni, és mégis folyton azon veszem magam észre, hogy az anyagias test visszaránt a földre! Úgy szeretnék a legszebb szavakkal kifejezést adni Isten

iránti érzelmeimnek, de nem tudom magamat kifejezni. **Úgy szeretnék jobban imádkozni, de nem tudok!...**

Így panaszkodnak néha a legjobb lelkek is, — hát ezekhez nem lesz ma egyetlen szavam sem?

De igen, Testvéreim!

Szeretném megvigasztalni őket Szent Ágoston szavaival: «Ha fáj, hogy nem tudunk jól imádkozni, már ez is imádság.» («Si vel dolemus, iam oramus.»)

De szeretnék egyúttal elmondani nekik egy kis elbeszélést is; hadd lássák, hogy az Úristen előtt nem a szépen stilizált, szóvirágos imádság a kedves, hanem kedves minden imádság, — legyen az még oly naiv szó, legyen az még oly ügyetlen mondat, legyen az egy bátortalan gondolat, cselekedet, életmód, — csak: *szívünk mélyéből fakadjon az* és igyekezzünk Őt a legjobban imádni, *ahogy csak telik tőlünk.*

Úgy szól az elbeszélés — és ez legyen egyúttal a mai beszédem befejezése is, — hogy élt valahol egy ünnepelt cirkuszi bohóc, aki kunsztjaival s mindenféle bolondságaival ha álra nevettette a közönséget, de mikor vége volt az előadásnak s az öltözőben a szegény «dummer August» lemosta arcáról a fehér és vörös festéket, fejét tenyerébe hajtva végtelen szomorúság fogta el lelkét. «Mily üres, mérhetetlenül sivár az ilyen élet!..» — fakadt ki lelkéből a keserű panasz.

Egy napon aztán felugrott: *Nem! Nem birom tovább!*

Tudjátok mit tett? Bekopogtatott egy kolostor ajtaján s felvételét kérte a szerzetbe!

Felvették...

Végtelen boldogság töltötte el lelkét. Hogy most már Istennek szolgálhat! Hogy most már sokat fog imádkozni! És valóban: mindennap kora hajnalban, délelőtt, délután, este ott térdelt a sok imádkozó barát között a szentélyben s szeretett volna velük imádkozni. De csakhamar csüggedés szállta meg lelkét: ő, a szegény, tanulatlan bohóc nem tudott latinul, nem értett egy szót sem az imákból és akárhogy szeretett volna, mégsem tudott Istennek úgy hódolni, mint többi társai...

Addig-addig töprengett-vergődött a szegény bohóc, míg a maga egyszerű eszével valami egészen furcsa dolgot talált ki. Csendes éjjeleken, amikor mindenki aludt a zárdában, nagy titokban előszedte régen félretett cirkuszi ruháit, magára húzta azokat és lábujjhegyen beosont a néma templomba. Az örökmécses titokzatos fénye ide-oda lobbant,

amint a bohóc=barát odaállott a Szűz Anya szobra elé s minden régi kunsztját, ügyességét, hajlongását bemutatta neki, a Szűz Anyának, de oly szépen, oly odaadással, mint azelőtt sohasem.

És így ment éjjeleken át, . . . a bohóc=barát csak így tudott imádkozni . . .

Hanem egyszer valaki megneszelte a dolgot és suttogni kezdtek a kolostorban, hogy az új szerzetes megbolondult. Az apát utána akart járni a dolognak s egy éjjel lesbe állott az oratórium ablakában.

Vár . . . vár . . . egyszer csak nyílik a templom ajtaja s a titokzatos csendben belép cirkuszi ruhájában az új barát. Meghajlik a Mária=szobor előtt s elkezdi ügyes cirkuszi mutatványait. Az apát megdermedve nézi egy ideig . . . aztán fel akar ugrani, hogy a bolondot eltávolítsa a szent helyről . . . Már éppen megindult az apát, amikor . . . amikor azt látja, hogy lassan, csendben megmozdul a Mária=szobor karja és a bohóc homlokáról Szűz Mária keze szelíden letörli a csurgó verítéket.

Az apát mozdulatlan maradt; mert világossá lett előtte, hogy a fönséges Isten előtt imádságnak számít *minden szavunk, gondolatunk, tettünk, amelyet legjobb akaratunk szerint és Isten dicsőségére végzünk el . . .*

— — — — — — — — — — — — — — — —

Testvéreim! Katolikus Testvéreim! Imádkozzunk! («Miatyánk . . .»)

IX.

A babona ellen.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Egyízben Budán volt dolgom és a Ferenc József-hidon kellett átmennem. Előttem a hidon három kisgyermek haladt; lehettek úgy 6—8 év körüliek. A nagyobbik — egy kis leányka — hátranéz ... megpillant ... és ijedten kiált valamit testvérei felé.

Hogy mit kiáltott, talán most még nem mondom meg; csak majd beszédem végén. De — villant fel bennem a gondolat — *erről egyszer prédikálnom kell!* Magam sem tudom még hogyan fogom ezt a szószéken szóvátenni; de várok az alkalomra, mert az kétségtelen, hogy *egyszer erről is kell beszélnem!*

És ez az alkalom ma elérkezett.

Ma már az ötödik vasárnapja, hogy az Isten I. parancsának magyarázatával foglalkozunk. Láttuk, hogy nemcsak a fönséges Isten parancsa követeli, hogy őt tiszteljem és imádjam, hanem emberi természetem is erre visz, gyönge erőm s magamrahagyatottságom tudata is térdre kényszerít a hatalmas Isten trónja előtt. Isteni parancs is követeli, emberi természetem is arra visz, hogy vallásos életet éljek ...

Nos, — és aki nem él vallásos életet? Vagy ha nem helyesen éli azt?! Ha valaki azt hiszi, hogy el lehet nyomni az emberi lélek vágyát, amellyel az Isten után eped?! Lehetséges-e ez? — Lehetséges-e emberi életet vallás nélkül leélni? Nem lehetséges, Testvéreim! Azt az erőszakot megteheti az ember a lelkével, hogy elfojtja vallásos vágyait; de azt már meg nem teheti, hogy ez az elfojtott elemi vágyódás más utakon ki ne törjön s a vallásos élet torzképében, megcsúfolásában: *babonaságban* ne nyilvánuljon meg.

Az előző beszédeket annak a kérdésnek szenteltem, hogyan kell a fönséges Istent helyesen, az ő parancsának s az emberi természetnek megfelelően tisztelnünk. Fordítsuk a mai beszédet erre a célra: *hogyan nem szabad az Isten*

tiszteletét eltorzítanunk s hogyan nem szabad a vallásos érzést babonás bolondságokkal torzképpé alacsonyítanunk s kompromittálnunk.

I. Kell-e erről beszélni?

A) Tehát ma a babonáról lesz szó?! «De kérem, — csodálkozik talán valamelyik hallgatóm —, talán szükséges volna erről beszélni a hottentottáknak, akik a tűz körül ugrálnak. Vagy hát — nem bánjuk! — a falusi öreg néniknek, akik javasasszonyokkal gyógyíttatják magukat. De itt, nálunk? A fölvilágosodott modern kor kellős közepén! Itt Budapest-Belvárosban? Itt a tudományegyetem árnyékában? **Van itt szükség arra, hogy valaki a babona ellen beszéljen?**

Igen — Testvéreim! — itt, a Belváros közepén, itt, a legmodernebb élet forgatagában kell erről beszélnem. Mert babonára, azaz a lélek vallásos hajlamának eltorzítására nemcsak a tudatlan embereknél akadunk, hanem — sajnos — a legtanultabb, a legcivilizáltabb emberek közt is.

Mit tanít a katekizmus? Ki követ el babonát? Babonát az követ el, *aki valamely dolognak olyan erőt tulajdonít, amilyet annak Isten nem adott.* Igy felfogva a dolgot, kétségtelen, hogy a tanulatlan embereknél a babonaság oka éppen tudatlanságuk és emiatt — minthogy ismereteik gyarlóságáért nem ők a felelősek — az Isten előtt bizonyára kevésbbé hibásak is. De okvetlenül több felelősség nyugszik egy művelt, tanult emberen, ha nevetséges babonás szokások rabjává lesz, nem ugyan tudatlanságból, hanem *az Istenbe vetett bizalom hiányából, a titokzatos dolgok kíváncsi hajhászásából*, egyszóval: *a helyes vallásosság megcsúfolásából.*

Az ember vagy vallásos vagy babonás! Zárd be az ajtót az igaz Isten előtt s bejönnek az ablakon a fehérlepedős kísértetek! Dobd el a «Hiszekegyet» s fogsz hinni helyette százat, meg ezret! — ostobaságokat! Az emberi lélek *akar* vallásos lenni, *vágyódik* az igaz Isten után; s ha a modern ember elszakítja lelkét Istentől, ez a vallásos vágyódás a legnevetségesebb babonák fekélyeiben tör ki.

B) Csak az ilyen talajon tenyészhetik — Testvéreim! — a babonás szokásoknak az őserdeje, amelyik elég gyakran még tanult, művelt emberek lelkén is ott éktelenkedik.

A babonás szokások őserdeje!...

A művelt ember mosolyog azon, hogy a falusi leányok kártyát vettetnek a cigányasszonnyal; ő maga meg elmegy az előkelő «jósnőhöz» és vakon hisz mindenben, amit az a tenyeréből kiolvas.

— «Holnap utazunk? — kérdi ijedten egy kedves művelt asszony urától. — Kérlek, én nem vagyok ugyan babonás, de hát mégis . . . tudod . . . holnap *péntek* van! Talán inkább holnapután . . .»

Szűz Mária érmecskét nyakban hordani, — ó, ez «elmaradt középkor»; de négylevelű lóherét magára akasztani! — ez «szerencsét hoz!»

Feszületet helyezni a szoba falára? — ez már nem divat; de az akasztott ember köteléből vásárolni, ha csak egy nyúlfarknyi darabkát is, ez biztosan «szerencsét hoz». Tudatlan emberek közt? Nem! A legelőkelőbb társaságokban! Pár hónappal ezelőtt egy híres színésznőnek sálja rácsavarodott autója kerekére és megfojtotta. Ezt a sált 40.000 frankért — óriási összegért! — megvette egy úri hölgy s azóta, mikor Monte-Carlóban játszik, mindig azt viseli a nyakán! Mert — «ez szerencsét hoz». És így tovább!

A babonás szokások őserdeje! Azt sem tudja az ember, melyikről beszéljen. Mégis megkísérlem közelebbről szemébe nézni egy-két tipikus nagyvárosi babonának.

II. Gyakoribb nagyvárosi babonák.

A) Hát itt van mindjárt **az a szerencsétlen 13-as szám!** Vannak nagy városok, amelyekben a házak számozásából kihagyták a 13-as számot. Inkább lett a házszámból 12 B.

Nehéz beteget hoznak a kórházba. «Sajnáljuk, kérem, nincs hely!» «Mindegy, akárhova teszik. Tegyék be akár a 13-as szobába!» «Tizenhármas? Hogyan tetszik olyant gondolni? Olyan nincs! Még csak az kellene! *Hisz ez szerencsétlen szám!*» Ja, úgy?!

Szállodába megyek: nincs üres szoba. Mondom a szobapincérnek: «Jó lesz a 13-as is.» «Tizenhármas? Olyan nincs! Abba sohasem kapnánk vendéget.» «De mikor telve van az egész szálloda!» «Mindegy! Inkább elalszik a vendég egy fürdőkádban, mint a 13-as szobában. *Hisz ez szerencsétlen szám!*» Ja, úgy?! . . .

Kérdem a villamos ellenőrt: «Merre jár kérem a 13-as villamos?» «13-as? Talán a 14-es!» «Nem. A 14-es itt megy

a templomunk előtt. De a 13-as?» «Olyan kérem nincs. Abba ugyan bele nem ülne egyetlen pesti ember sem!» «De a többin meg zsúfolva vannak!» «Mindegy! Inkább elmegy az utas gyalog két órát, de a 13-asra fel nem szállana. *Az szerencsétlen szám!* . . .»

És ez, kérem, itt Pesten megy! A XX. század büszke tudásának kellős közepén!

Szegény 13-as! Miért éppen te vagy a szerencsétlen! A 12-es nem! És a 14-es szintén nem!

Vacsorára gyűlt össze egy társaság az egyik vendéglő különszobájában. Ijedten veszik észre, hogy 13-an vannak. «Kérem, főúr — szólnak a pincérhez —, mi ugyan nem vagyunk babonásak, de, mégis . . . tudja kérem . . . küldjön be valakit . . . akárkit!» Be is jön egy eléggé kopott, ismeretlen férfi, jól megvacsorázik a társaság számlájára s vacsora után elmegy. Mikor aztán a társaság is oszlani akar, nagy a megdöbbenés: a legszebb prémesbunda hiányzik! *A tizennegyedik vitte el, nem a tizenharmadik!*

B) De nézzünk most már egy újabb babonát; egy tipikusan nagyvárosi ostobaságot, amelynek mi, katolikus papok vagyunk a szenvedő alanyai.

Megyek gyanútlanul az utcán és egyszer csak azt veszem észre, hogy a szembejövők közül hol egy hölgy, hol egy kis leány, hol egy férfi — amint megpillant engemet — *ijedt arccal kap a kabátja gombja után és görcsösen szorongatja, amíg jó messzire el nem haladt mellettem.* Mi ez? — gondolom. — Éppen most akar ezeknek a gombjuk leszakadni?

Dehogy akar! Megint egy újabb babona! Valaki a fejükbe beszélte: «Te vigyázz! A katolikus papokból valami szörnyű, ártó-rontó erő árad ki! Ha tehát találkozol velük, azonnal *markold meg a gombodat*, mert csak ez az egy segíthet. *A kabátgomb! Csak az segíthet! Az elveszi a rontó erőt!* Sőt, hogy még biztosabban ment maradj a rontó befolyásoktól, kiálts egy jó nagyot is: «**Jaj, már nem lesz szerencsém!**»

Kedves Testvéreim! Ti, vallásos katolikusok, talán azt fogjátok erre gondolni: «No, ez már hihetetlen! Ilyen ostobaságra mégsem kaphatók az emberek!»

Nem kaphatók? Hát akármelyitek jöjjön velem végig egy negyedóráig a Váci-utcán vagy a Kossuth Lajos-utcán déli tizenkét órakor, amikor a legelőkelőbben öltözött közönség sétál ott, és majd meg fogja látni, hogy mennyi csincsillabundának és mennyi bőrkabátnak a gombja akar éppen akkor hirtelen leszakadni! . . . Pont abban a percben! . . .

Egy ízben itt Pesten egy gyermek jött velem szemben. Észrevesz, megijed, megkapja a gombját, s amint mellém ér, szépen köszön: «Dícsértessék a Jézus Krisztus!» De még akkor is a gombot szorongatta! Ti most ezen mosolyogtok. Testvéreim! *De az ember nem tudja, hogy mosolyogjon-e rajta vagy sírjon?* Mert — ez a gombkapkodás nem ártatlan játék ám; *ez ördögi munka!* Az emberek lelkébe beleviszi a gondolatot: «Te, a katolikus pap *ellenséged*. A katolikus pap gonosz ember! Nemhogy ráhallgatnál, hanem *ijedten térj ki útjából!* . . .»

Igen: ez rejlik e mögött a babona mögött.

Mert tudjátok, kik találták ki és kik beszélik bele az emberek hiszékeny fejébe ezt az ostoba gombfogdosást? Azok, akik ezáltal nemcsak a papságot akarják nevetségessé tenni, *hanem magát a vallásosságot akarják kiirtani;* más, durvább eszköz ma nem áll rendelkezésükre, hát a babonások hiszékenysége is jó nekik. Ugyanazok az emberek terjesztik nálunk ezt a babonát, akik kilenc évvel ezelőtt, a kommün véres napjaiban, egész csomó katolikus papot végeztek ki «ellenforradalom» címen, ami tisztességes nyelven «a magyar haza szeretetét» jelenti. Ezt meg kell állapítanunk, Testvéreim! A katolikus Egyház nem tanít mellverdeső hazafiságot, a katolikus Egyház nem helyez koszorút senki emberfia szobrára, mikor az nem jár valami kockázattal, *de papjai életét is lehelyezi a haza oltárára, mikor a hazaszeretet ezt megköveteli.* A magyar haza vérszomjas ellenségei, a kommunisták éppen a katolikus papban látták komoly ellenfelüket és *csak* katolikus papokat öltek meg: Szentendrén, Dunamocson, Fülesen, Lovászpatonán, Jászkarajenőn és a többi helyeken. Megölnék most is, ha megtehetnék. Nem tehetik. Hát legalább elijesztik tőlük az embereket: «Hamar fogd meg a gombot!» Innen ered ez a babona!

III. A spiritizmus.

A babonáról szólva, meg kell emlékeznem a legmodernebbről, a legúribb divatról, a legtanultabb társaságok babonájáról is: **a lélekidézésről, a spiritizmusról.** Tudom, hogy titokzatos és még egészen nem tisztázott kérdést érintek ezzel, de a katolikus szószéknek nem szabad kitérnie egyetlen vallási vagy erkölcsi kérdés elől sem.

Én ugyan nem hiszem, hogy volna itt a templomi hall-

gatóim közt valaki is, aki fanatikus híve és gyakorlója a spiritizmusnak; de lehet, hogy azok közül, akik rádión hallgatják ez a beszédemet, egyesek megütköznek, hogy a spiritizmust is a babonák közé sorolom. Kérem őket — ezeket a kétségkívül jóhiszemű embertestvéreimet —, hogy ne tegyék le mérgesen a kagylót, hallgassák meg a most elmondandó néhány gondolatomat.

A) Még csak pár évtizeddel ezelőtt is minden iskolajárt ember jóízűket mosolygott a falu végén lakó Kati néni ijesztő történetein, akinek a multkoriban éjfélkor éppen a temetőn vitt keresztül az útja, s amint tizenkettőt ütött a toronyóra, hát megborzadva látja ám, hogy az egyik sírból fehérlepedős lélek bújik ki, szörnyű lánc csörög a nyakán, odalibeg a keresztúthoz, ott ásni kezd, kékes láng csap ki a földből . . . és így tovább. Az egész falu hajaszála égnek meredt, mikor Kati néni elkezdett beszélni. *Ez volt régen a tanulatlan falu.*

És mi van ma a tanult városban?

Valóságos szellemi ragály! Délután ötórai teára összejönnek az ismerős hölgyek és urak, előkelő dámák és diplomás férfiak és szórakoznak. De hogyan szórakoznak? Besötétítik a termet, valamelyikük odaül a zongorához, a többiek kézt-kézhez érintve körülülik a kis asztalt s az egyik, — a médium (vagyis aki «ért a lelkek megidézéséhez») előhívja a rég meghalt emberek lelkeit. Megmozdul az asztal s kopogni, táncolni kezd. Kérdéseket adnak fel s az asztal kopogással felel. Az *abc* betűire rátesznek egy ezüstpengőst, a pengőn a médium keze, s a szellem vezeti a médium kezét: egészen elképesztő válaszokra!

A jelenlevők idegzete majd szétpattan az izgalomtól. Pedig a titokzatos dolgok még csak most jönnek.

Megjelenik Heródes lelke, Napóleon lelke, Mátyás király lelke és felel-felel. A médium most Szent Pál lelkét idézi. Megjelenik. Valami theologiai kérdést adnak fel neki és Szent Pál — a mély gondolkodású theologus — az egyszerű vallási kérdésre olyan tudatlan választ ad, amit a kis katekizmust tanuló elemista megmosolyog. Megjelenik Pascalnak, a világhírű mathematikusnak lelke és a nagy számtantudós most egy egyszerű hatványraemelést sem tud elvégezni. Közben azonban már megmozdulnak a falon a képek . . . rózsák hullanak a levegőből . . . a szekrény nagyot roppan és oldalt dől, közben le is «fényképezik» a szellemeket . . . s mire vége a szeánsznak, a kinyitott ablak-

táblákon át sápadt, végsőkig felizgatott emberi arcokra süt a napsugár... És az emberek hiszik, fanatikusan hiszik, esküdnének rá, *hogy lélekkel beszélgettek.*

Testvéreim! Ez megy itt Pesten, előkelő, felvilágosodott társaságokban. Ez megy a vidéki városokban. Ez megy — talán el sem hiszitek — már a magyar tanyákon s pusztákon is.

B) No már most: **mit szól ehhez a katolikus felfogás?**

a) Hát először is ne ütközzetek meg azon, hogy ezeknek a titokzatos jelenségeknek jó nagy részére a német közmondást merem alkalmazni: «Geschwindigkeit ist keine Hexerei», «a gyorsaság, ügyesség, — nem boszorkányság»; vagyis ha más szóval azt mondom, hogy a spiritiszta jelenségek nagy része *bűvészi mutatvány, trükk, csalás.*[1] Azért merem ezt a szót oly nyiltan kimondani, mert ezalatt a néhány évtized alatt, mióta a spiritizmus ragálya megkapta az embereket, éppen a világhírű, legnevezetesebb médiumokat leplezték le, akikkel a szellemek a legkáprázatótbb dolgokat vitték végbe. Leleplezték, hogy a szellemek helyett mindent ők végeztek! És csakugyan: ha szellemek jönnek, minek oda sötét szoba? Miért nem jönnek fényes nappal?

b) De azt hiszitek, hogy egy-egy ilyen nagy leleplezés után megcsappant a spiritiszták száma? Éppen nem! Mindjárt készen voltak a magyarázattal: «Hát igaz, ez is csaló volt, az is; de azért nem lehetett mindent csalással magyarázni!...»

És ez igaz is, Testvéreim! Nem minden csalás ott, — *igen sok a csalódás is.* Hiszen erről beszélnem sem kell. Hogy esti félhomályban, mikor a villany még nem ég és kissé izgatott hangulatban nézünk a szoba homályos sarkába, hogy mi mindent látunk mi ott, no ezt úgy-e nem is kell említenem!

c) «De kérem — szól bele megint a spiritiszta —, történnek ott olyan titokzatos események is, amiket *sem csalással, sem csalódással nem lehet kimagyarázni.* Nem lehet az másképp, mint hogy lelkek vannak ottan!...»

Hát — Kedves Testvéreim! — a magam részéről nem hiszem, hogy ott lelkek vannak. Bármilyen megmagyarázhatatlan dolgok történjenek is ott a spiritiszta üléseken, azt

[1] V. ö. az «összegyüjtött munkáim» XX. k.-ének «Függelék»-ében közölt igen érdekes levéllel, amelyet néhány napra e beszédem után kaptam.

hiszem, még mindig helyesebb, eszes emberhez méltóbb azt mondani, hogy *ma még felkutatlan emberi képességek s rejtőző emberi erők dolgoznak ott*, mintsem azt, hogy lelkek vannak jelen.

Ha azonban valóban úgy volna, mint a spiritiszták állítják, ha ott valóban lelkek volnának jelen, hát egy dolog feltétlenül biztos: *emberi lelkek nem lehetnek!*

Nem? Miért?

Testvéreim! Márcsak az Isten fönséges gondolatával s az örök élet komolyságával igazán nem fér össze, hogy meghalt embertársaink lelkeit kényünkre-kedvünkre magunk közé idehozassuk!

Már csak az Isten eszméjével nem fér össze, hogy ha 8—10 ember az uzsonna alatt unatkozik s kíváncsiságán nem tud uralkodni, hát Isten engedje a meghaltak lelkeit cirkuszi mutatványokra megidézni! Ha tehát a spiritiszta szeánszon valóban lelkek vannak — ismétlem: én nem hiszem! — de *ha* vannak, mások nem lehetnek, csak a *bukott angyalok, a gonosz lelkek!* Azt pedig jegyezzük meg — Testvéreim! —. *hogy az ördög ingyen nem csinál cirkuszt! Ha itt ő produkálja magát, azért bizony súlyos beléptidíjat fizettet!*

C) És itt ju unk el a *kérdés vallási oldalához*, és itt értjük meg, miért tiltja a katolikus Egyház híveinek bűn terhe alatt, hogy spiritiszta gyűléseken részt vegyenek. A spiritizmusnak és a vele összefüggő bonyolult kérdéseknek komoly kutatását lélekbúvároknak, orvosoknak, kutató tudósoknak igenis megengedi; **de a spiritiszta ülések kíváncsiságaitól híveit eltiltja.**

Miért? Sokan csodálkoznak ezen, s azt mondják, hogy a katolikus Egyháznak inkább örülnie kellene a spiritiszta mozgalmon.

Ezek így okoskodnak: Az emberek közül ma sokan materialisták, nem hisznek abban, hogy van lélek. A katolikus Egyház mindenféle nehéz észbeli érveléssel bizonyítgatta ugyan, hogy van lélek. De mégis vannak, akik nem hiszik. És íme: *a spiritiszták beszélnek is a lélekkel! Le is fényképezik! Hát ez már csak döntő érv a lélek mellett! . . .*»

Tudjátok, mit felel erre szent Egyházunk? «*Köszönöm! Nem kérek belőle!*» Nem, Kedves Testvéreim! A katolikus ember nem szorul a túlvilági életnek ilyen ködös, homályos bizonyítására. Akinek a lélek, túlvilág és örök élet mellett nem elég bizonyság az Úr Jézus napnál világosabb tanítása, azt a komoly vallásosságnak ugyan nem fogják megnyerni

a spiritiszta ülések homályos, ködös eseményei, imbolygó árnyai s táncoló asztalai!

Azt elismerjük, hogy rajongó híveiben a spiritizmus valóban kelt *valamiféle* vallásos érzést. Aki spiritiszta, az nem lehet materialista, — ez tény. Valami ködös, bizonytalan vallási érzés felgomolyog ugyan a spiritisztákban, de hol van ez az igazi vallásos életnek fényes, napsütéses birodalmától?!

Talán egy hasonlattal jobban ki tudom fejezni magamat. Minden nap kora reggel misére jövök ide az egyetemi templomba s utam a Ráday-utcán visz keresztül. A Ráday-utca — mint tudjátok — nem a legcsendesebb utcája a fővárosnak s így gyakran találkozom vidáman dülöngöző csoportokkal, akik az éjszakai mulatás után a hajnali órákban keresgetik a lakásuk házszámát. És tudjátok, mily érdekes dolgot tapasztaltam? Emberek, akik józan állapotban köszöntés nélkül mennek el mellettem, a pap mellett, ilyenkor, kissé illuminált helyzetükben mindnyájan mély tisztelettel üdvözölnek. Ime, mondhatná valaki: «Igyunk, mert attól vallásossá lesz az ember! Még az is, aki józan állapotban nem az!» Mi az? Hogy ez már csak igazán nem nevezhető vallásos embernek!? Nos hát — Testvéreim! — annak nevezhető az, akit Krisztus és Egyházának tanítása nem tud vallásossá tenni, de azzá teszi a homályos köd bizonytalanságában tapogatózó spiritizmus?!

Nem, Testvéreim! Én még nem hallottam arról, hogy spiritiszta gyűlésekről a gyóntatószékhez vagy szentmisére mentek volna az emberek; de arról már hallottam, hogy a spiritiszta ülésekről a Lipótmezőre kerültek! S ezért tiltja Egyházunk a spiritiszta üléseken való részvételt: *mert alássa a testi erőt, az idegrendszer egészségét s kikezdi s megsemmisíti a komoly vallásos életet.*

*

De íme, időm már régen lejárt és most veszem észre, hogy még mindig nem mondtam el: mit is kiáltott az a kis leány, amikor megpillantott a Ferenc József-hidon.

Tehát: megyek a hidon s mikor a legnagyobbik, 8 év körüli leány észrevesz, ijedten felkiált: «*Jaj, már nem lesz szerencsénk!*» A kisebbik azonban, úgy látszik, megszánt engemet, és szemrehányóan így szólt nénjéhez: «Ugyan! A multkor is találkoztunk eggyel, mégis volt szerencsénk!...» De a nénje ráfelelt: «*Igen ám, de az a multkor nem pap volt, az — kéményseprő volt!* . . .»

Hát — Testvéreim! — itt áll meg az ember esze! Hogy itt Pesten, a kultúra kellős közepén vannak szülők, akik arra tanítják a gyermeküket: Te, vigyázz, ha pappal találkozol, szerencsétlen leszel, ha kéményseprővel, szerencsés!

Testvéreim! A hit valóságos áldás folyama az emberiségnek; a babona pedig pusztító vízözön, amely elárasztja iszapjával a réteket, ahol az igazi istenhitnek, a hit virágainak kellene pompázniok!

Nem, nem, Testvérek! Én nem hiszek a négylevelű lóherében, nem hiszek a cigányasszony jóslásában, nem hiszek egy kártyavetésben, — hanem *hiszek egy Istenben!* Nem hiszek a planétás madárban, nem hiszek a kuvik hangjában, nem hiszek a rossz patkóban, — de *hiszek az Isten egyszülött Fiában, a mi Urunk Jézus Krisztusban.* És én nem hiszek az akasztott ember kötelében és nem hiszek a kísértetjárásban, nem hiszek a spiritizmusban, — hanem *hiszem a testnek feltámadását és az örök életet!* Amen.

X.

A Mária-tiszteletről.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Budapest kellős közepén, a Rákóczi-út zúgó áradatában, ott, ahol ezrével és ezrével nyüzsög az adó-vevő, kenyeret és élvezetet hajszoló tömeg, ott emelkedik a szeplőtelen Szűz Máriának magas szobra. Lent az aszfalton emberek törik magukat a mindennapi megélhetésért; lent hullámzik-zajlik a világváros mozgalmas élete; lent szenvedő emberek százai vívódnak a Rókus-kórházban, — de ott a magasban, minden küzködésen fölül, minden zsibvásári lármán fölül, minden bűnös élveze hajhászáson fölül, halállal vívódó szenvedők fájdalmán fölül ott áll a szeplőtelen Szűznek szelídarcú szobra.

Néhány nap mulva reánk virrad ennek a Szeplőtelen Szűznek ünnepe. Nemcsak nálunk, hanem szerte a nagy világon, ahol csak katolikus emberek járják ennek a földi életnek poros, sáros útját, mindenütt fel fog akkor tűnni ennek a földet lába alá taposó, tizenkét csillaggal övezett, tisztaságos Szűz Anyának képe s a napi küzdelemben robotoló embernek, ha csak föltekint is a diadalmas Szűz arcára, e tekintet nyomán vigasztalás, megnyugvás, enyhülés és biztatás ömlik el küzködő keblén.

A Szűz Anya fényes arca! Szűz Mária kedves ünnepei! Régi Máriás énekeink! Máriás búcsújáróhelyeink! Úrangyalás harangozásunk! Máriás képeink, szobraink, litániáink! Szentolvasónk s a Mária-tisztelet fájának dúsgazdag hajtásai!... Testvéreim, ez a kedves, meghitt, bensőséges, legmélyéig katolikus Mária-tisztelet *vajjon nem ellenkezik-e az Isten I. parancsával?* Mert hiszen vannak más valláson élő embertársaink, akik szemünkre vetik nekünk, katolikusoknak, hogy nem tartjuk be az Isten I. parancsát. Az Úr szavai világosan követelik, hogy csak Őt imádjuk: «Idegen isteneid ne legyenek énelőttem; faragott képet ne csinálj magadnak, hogy azt imádjad.» És ime — vetik szemünkre —

a katolikusok ezt nem tartják meg! Isten mellé odaállították a Máriát és a szenteket; ezt jogtalanul és helytelenül cselekszik; ez ellenkezik az Isten I. parancsával!...

Ez a vád, amelyet lépten-nyomon hall az ember más vallásúak részéről. Mi sem természetesebb — Testvéreim! — mint az, hogy ha már két hónap óta beszélek az Isten I. parancsáról, erre a kérdésre is ki kell térnem. S különösen időszerű, hogy éppen ma beszéljek róla, a csütörtökön reánk virradó Mária-ünnep hetében.

Kettős az ellenvetés, kettős lesz a feleletem is. «*Jogtalan*» és «*helytelen*» a Mária-kultusz, — szokták mondani. Először tehát vizsgáljuk meg: **mi jogon tiszteljük Szűz Máriát,** azután pedig: **mi célból tiszteljük Szűz Máriát?**

I. Mi jogon tiszteljük Szűz Máriát?

Mindenekelőtt is kifejezetten hangsúlyozni s erősen kiemelni akarom ezt a szót: «Mi jogon *tiszteljük* Szűz Máriát?» Igen: mert a katolikusok *tisztelik* ugyan az Úr Krisztus édes anyját, szeretik és hódolnak előtte, de: *nem imádják!*

Szűz Máriát tiszteljük, de nem imádjuk! Istenen kívül senkit sem imádunk! Ti — Testvéreim! — csodálkoztok: miért kell ezt nekem ily erősen hangoztatnom? Hiszen ti ezt egészen természetesnek találjátok.

Ti igen! *Ti* katolikusok ezt jól tudjátok! De másképen tudják azok, akik nem katolikusok s akik szentül meg vannak győződve, hogy mi imádjuk Máriát.

Hát persze, ha ez így volna, jogosan érhetne a szemrehányás, hogy nem tartjuk meg Isten I. parancsát. De hogy mennyire nincs így, akárki meggyőződhetik egy elemi iskolai katekizmusunkból, ahol világosan olvasható, hogy sem Szűz Máriát, sem a szenteket nem imádjuk. Akárki meggyőződhetik vallásos gyakorlatainkból, amelyekben folyton azt mondjuk: «*Imádkozzál* érettünk Istennek Szent Anyja, hogy méltók lehessünk a Krisztus ígéreteire.» Tehát: *Te* imádkozzál érettünk: vagyis Tégedet *nem* imádunk!

De hát mi katolikusok mégis tiszteljük, minden földi ember között a legjobban tiszteljük a Boldogságos Szűzet! A katolikus ember szíve-lelke telve van Mária tiszteletével!...

Ez már igaz! Ezt nem tagadjuk. Sőt büszkén valljuk! De nem is tehetünk másképen. Tiszteljük Szűz Máriát, mert

ő volt az Úr Jézusnak az édesanyja; és tiszteljük, mert az 1900 éves keresztény gyakorlat után máskép nem is tehetünk.

A) **Először azért tiszteljük Szűz Máriát, mert ő az Úr Jézus édesanyja volt.**

Ki volt az Úr Jézus? *Isten fia!* Aki ezt nem hiszi, az nem keresztény! De aki meg hiszi és imádással borul le az Úr Krisztus előtt, lehetetlen, hogy ugyanakkor meg szó nélkül, hidegen, tiszteletnyilvánítás nélkül menjen el az Úr Krisztus édesanyja előtt!

Ha Krisztust imádom, nincs jogom anyját tisztelni?! Ez fájna az Úr Jézusnak?! Ez kisebbítené az ő tiszteletét?! *Hát hol van olyan fiú a világon, aki nem akarná, hogy anyját tiszteljék? Hol van olyan fiú, aki sértést látna abban, hogy anyját tisztelik?* Vagy nem inkább fordítva kell-e mondanom: *én bizony be nem tenném a lábamat abba a házba, ahol édesanyámat is meg nem becsülik!*

Akik ellene vannak a Mária-tiszteletnek, azzal érvelnek; hogy ők *csak* az Úr Jézust akarják, *csak Őt* keresik . . . Hát hiszen jól van! Mi is az Úr Jézust keressük! De tehetünk-e arról, hogy *bárhol keressük az Úr Jézust, mindenütt ott találjuk mellette Szűz Máriát is?!* Ha karácsonykor a kis Jézust keressük, kinek ölén nyugszik a hideg istállóban? Ha kísérjük az egyiptomi futásában, kinek keblén hajtja fejét nyugovóra? Ha belépünk a názáreti házba, ki fogad minket, ki sürög-forog a kis Jézus érdekében? Ha követjük Krisztust véres keresztútján s oda állunk a kereszt tövébe, megtagadhatnók-e tiszte etünket attól az édesanyától, aki kitartott szenvedő fia mellett annak utolsó leheletéig? Amikor sírjába követjük az Urat, vajjon kinek keblén találjuk Jézus holttestét? És ha lelkünk felemelkedik a menny örök dicsőségébe, Krisztus ragyogó trónja mellett is nem ott találjuk-e Szűz Máriát, ott részesedve Krisztus isteni dicsőségében, amint itt a földön részese volt emberi szenvedéseinek!

Ime *így fonódik egybe Krisztus imádása és szeplőtelen Szűz Anyánk tisztelete.* Ha elmondjuk a Miatyánkot, nem tudunk megnyugodni, míg meg nem szólal bennünk a *visszhang* is, s ez a visszhang — az Üdvözlégy. Fölépítjük lelkünkben az Isten templomát, de szeretettel emelünk benne külön kis oltárt a Szeplőtelennek is.

Igen: Jézus és Mária összetartoznak! Aki imádja az Úr Jézust, tiszteli édesanyját is; viszont aki tiszteli Szűz

Máriát, ezáltal szeretete és imádása az Úr Jézus iránt csak fokozódni fog.

Ez így volt mindig, amióta keresztények vannak, két évezred óta és ez a második jogcímünk arra, hogy tisztel-jük Máriát.

B) Mert szabad volna-e nekünk, az őskeresztények mai utódainak, szabad volna-e eldobni magunktól egy olyan vallási gyakorlatot — a Mária-tiszteletet, — amelyet a Máriát üdvözlő Gábriel arkangyal első «Ave»-ja óta a **keresztények kezdettől fogva szakadatlan hódolattal gyakoroltak?!** Szabad volna-e elfelednünk, hogy a világ-történelem legmegrendítőbb napján, az első Nagypéntek véres kínjai közt, maga a keresztfán haldokló Úr Krisztus adta nekünk anyjául Máriát, amikor így szólt anyjához és Szent Jánoshoz: «Asszony, ime a te fiad! Fiú, ime a te anyád!»

Nem, Testvéreim! Krisztus *igaz* vallása nem is feledke-zett meg soha a Mária-tiszteletről; a keresztény vallásnak mindig büszkesége volt a Mária-tisztelet.

Hogy hogyan tisztelték 2000 év alatt keresztény őseink a Boldogságos Szűzet, annak elmondására nem ez a félóra, hanem órák s napok sem lennének elégségesek.

Menj keresztül-kasul az egész világon ... Nézd: mennyi kép, szobor, templom az Istenanya tiszteletére! És ne gondoljuk, hogy csak gyönge gyermekek, lágyszívű nők hajtották fejüket Szűz Mária kezébe! Ó, nem! Férfiak, erős lelkű férfiak is! I. Miksa császár szíve Altöttingben, a híres Mária-kegyhelyen van eltemetve s ez rajta a felírás: «Itt nyugszik I. Miksa szíve. Életében a legnagyobb tettekért s az Istenanya szeretetéért dobogott. Tudd meg vándor, hogy Miksa halála után is teljes szívéből szereti Máriát.» Kolumbusz Kristóf hajójának, az első hajónak, amelyik Európából az Újvilágba jutott, «Santa Maria» volt a neve s az Újvilág első tekintete a hajó orrán elhelyezett Mária-képre esett. A velencei dogék úgy festették le magukat, amint a Boldogságos Szűz lábánál térdelnek. Savoyai Jenő-nek, a nagy hadvezérnek kardján függött egy Mária-kép. Murillo és Raphael legszebb képeit róla festette. Palestrina legszebb zenéit neki szerzette ...

Van-e ország, amelyiknek nincs évszázados Mária-zarándokhelye, ahol a hívek ezrei és ezrei találtak már Szűz Mária által az ő isteni Fiához! Kérlek titeket, Testvéreim, akik egyik-másik ilyen világhírű kegyhelyen már meg-fordultatok, akik voltatok már Lourdesban, Einsiedelnben,

Mária-Zellben, Censtochovában, vagy hogy csak a magyarokat említsem: Máriabesnyőn, Máriaremetén, Máriapócson, Szentkúton stb., ti álljatok a Mária-kultusz védelmezői mellé; *ti mondjátok meg azoknak, akik ezt nem ismerik, akik idegenkednek Szűz Máriától: mit jelent nekünk a Mária-tisztelet, mily páratlan vallási erők fakadnak lelkünk számára a Mária-kultuszból!*

És ezzel eljutottunk beszédünk második feléhez: Mi célból tiszteljük Szűz Máriát?

II. Mi célból tiszteljük Szűz Máriát?

Azt hiszem az eddig elmondott érvek kétségenkívül világossá teszik, hogy a Boldogságos Szűznek, az Úr Jézus szent Anyjának tisztelete nemcsak hogy nincs ellentétben az Isten I. parancsával, hanem ellenkezőleg: *Szűz Mária tisztelete nélkülözhetetlen kiegészítőrésze, lényeges tartozéka a keresztény vallásnak.*

Hátha még ezek után megvizsgálunk egy másik gondolatot is: Mit jelent az emberi léleknek a Szűz Mária tisztelete?! A vallásos életnek mily hatalmas energiái fakadnak a Mária-tiszteletből?

Akarjuk tudni, mily értéket jelent nekünk Szűz Mária tisztelete? Hát csak gondoljuk végig, *mily páratlan kincseket veszítenénk el, mily éltető, erősítő források apadnának ki, ha le kellene mondanunk a Mária-tiszteletről.*

Arról most nem is beszélek, hogy a Mária-tisztelet megszüntével pusztán *a földi kultúra, az emberi művészet is mindent veszítene!*

Elveszítenők a művészet valamennyi ágának legszebb alkotásait. Mert — Testvéreim! — ha igazuk volna azoknak, akik szerint Szűz Máriát nem szabad tisztelnünk, akkor a Mária tiszteletére emelt fönséges dómok soha fel nem épültek volna. Ha Máriát nem tiszteljük, ma üresen állnának a világ legelső képtárai, mert akkor Tizian és Raphael, Guido Reni és Tiepolo, Carlo Dolci és Perugino, Correggio és Murillo és a festészet többi királyai halhatatlan Madonna-képeiket soha meg nem festik. Ha Máriát nem tiszteljük, soha meg nem születnek az «Ave Maria»-k fönséges zenei kompozíciói.

Igen, ennyit veszítene pusztán a művészet is, ha nem tiszteljük Szűz Máriát.

De — mondom — most erről nincs időm szólani.

Hanem mit veszítene lelkünk, mily pótolhatatlan erőforrások száradnának ki, ha abbahagynók a Mária-tiszteletet!

Csak három gondolatot akarok itt kiemelni: Elveszítenők mennyei Szűz Anyánkat, elveszítenők fájdalmas Szűz Anyánkat, és elveszítenők Magyarország Nagyasszonyát.

A) **Elveszítenők mennyei Szűz Anyánkat!** Nekem Szűz Mária fönséges ideálom, eszményképem, akihez nem elég csak fohászkodni; akire nem elég csak föltekinteni; hanem, akit *kötelességem követni!* «*Szűz Mária a mi mennyei Anyánk*» — tudjátok mi következik ebből?

Következik egy nagy, szent kötelesség: *a Szűz Máriához méltó élet!* Szent vallásunk folyton hangoztatja, hogy az még nem Mária-tisztelet, ha Mária-érem van a nyakamban és Madonna-kép az ágyam fölött. Nem; ez nem elég! Hanem: a bensőm, a lelkem legyen méltó Máriához és az otthonomban, egész életemben uralkodjék olyan szellem, hogy Szűz Mária jól érezze magát nálam.

Szűz Mária az én édesanyám, aki otthon érezze magát nálam! Mindent lát, amit teszek, — de semmiben kivetni valót ne találhasson. Mindent hall, amit beszélek, — egyetlen szavamon meg ne ütközzék! Mindent tud, amit teszek, — s minden tettemet csak helyeselhesse!

Azt vetik szemünkre, hogy a Mária-tisztelet elvezet Krisztustól; hogy elfeledteti velünk az Úr Krisztust. Elfeledteti? Sőt: százszorosan eszembe juttatja s közelebb visz Krisztushoz! Mert nem az tiszteli helyesen Szűz Máriát, aki csak énekel neki s az Üdvözlégyet mondja, hanem aki életét, szavait, tetteit odateregeti a Szeplőtelen tekintete elé s aztán megkérdi: Szűz Anyám, tetszem-e?

Igen: ez a katolikusok Mária-tiszteletе!

Akarjátok tudni, mily erő fakad az ilyen Mária-tiszteletből? Jertek be velem *egy májusi litániára*, mondjuk: ide a szomszédba, az angolkisasszonyok templomába.

Jó idejekorán megyünk, hogy beférjünk. Odaállunk egy sarokba s szétnézünk. Most az egyszer az Úristen megbocsájtja, hogy nézelődünk, hisz tanulni akarunk . . .

Az oltárról a tizenkétcsillagos Szűz Anya szelíd arca néz reánk . . . Esengve szállnak égfelé a litánia könyörgései: «Istennek Szent Anyja, könyörögj érettünk!» «Tisztaságos Anya, könyörögj érettünk!» «Betegek gyógyítója, könyörögj érettünk!» Mély áhítattal imádkozik a tömeg! Nézzük csak: kik is ezek az emberek? Itt előttem ráncosképű öreganyóka

térdel, mellette három kis gyermek, biztosan az unokái. Két igen elegáns, fiatal leány is ott térdel a kövön: nem sajnálja ruháját. Pedig ismerem őket: egyik sem katolikus; de Krisztust szerető lelkük elhozta őket a Szűz Anya lábaihoz. Idős urak, diákok, hölgyek ... mind a Szűz Anyához emelik lelküket. A közelemben két munkás; olajfoltos ruhájukon látszik, hogy most mennek hazafelé a gyárból; egész nap a gépek zúgtak fülükbe, most oly jól esik lelküknek a halk orgonaszó. Amott egy hivatalnok, az is most jön a büró naptalan levegőjéből. Mellette ... mellette — jól látok?! — hát ez hogy kerül ide? — egy félvilági utcai leány! Néz, néz mereven maga elé ... Istenem, ki tudja, mily titokzatos erő húzta be ide az aszfaltról s hová réved üres tekintete s még üresebb lelke! Nehéz a levegő a sok virágillattól, fojtott a sok ember lélekzésétől, s mégis oly könnyű, oly friss, oly erősítő a léleknek: az elfáradt, vergődő, küzködő léleknek. És oly tiszta, oly tiszta a levegő, itt, a tisztaságos Szűzanya lábainál! Kint, a lihegő világváros utcáin emberek árulják magukat, becsületüket, vérüket, tisztaságukat, itt bent meg másféle emberek a tisztaságos Anya dícséretét éneklik. *Ó, ha semmi más értéke nem volna a katolikus kultusznak, mint ennek a tisztaságos Anyának hivogató, bátorító, segítő, melengető alakja, nem egyedülálló érték volna-e ez is!?* Hogy a féktelen ösztönös élet zajgó hullámai közt sértetlenül, magasan, hivogatólag áll a tisztaság szent szimbóluma! Sötét az éj, de itt fény világít! Csillagtalan az erkölcsi égbolt, de itt 12 csillag sugárzik a Szűz homlokáról! Sugárzik erősebben, mint a röntgen sugarak; égeti a bűnöst, mossa a piszkot, melengeti a gyöngét ..

Testvéreim: *nézzétek, mi nekünk a Mária-kultusz!*

B) És ha abbahagynók a Mária-tiszteletet, **elveszítenők fájdalmas Szűzanyánkat is.**

Mondjam-e, — Testvéreim! — hogy mi nekünk a Fájdalmas Szűzanya képe? Ha a budai hegyek közt járok, ott a Szent Anna-kápolna s a Jánoshegyi-kilátó közt, szép erdei úton az egyik fán fájdalmas Szűz Mária-képet találtok s alatta ezt a verset:

Ki hithideg, fásult kebellel
Tekinted itt Szűz Máriát,
S térdhajtva hozzá nem bocsátasz
Üdvös segélyért hő imát:
Imádkozik nagy szégyenedre
Helyetted a bú és nyomor,
Melytől egészen megkímélve
Nincs a világon semmi kor.

Sokszor jártam már arrafelé, de csak a minapában vettem észre ezt a mély értelmű felírást.

Hát igaza van ennek az erdei képnek? Tud vigaszt adni bajainkra a fájdalmas Szűzanya?

Csak nézzétek meg akármelyik pesti templomban a kereszt alatt szenvedve álló Szűz Anya képét vagy szobrát: van-e perce a napnak, amelyben komoly férfiak, szenvedő nők nem térdelnek előtte? A Szűz Anya előtt, aki keresztrefeszített fia mellett áll. A pogányok istene a szép Apolló volt, az igéző Vénusz és Aphrodite volt. Miért? Mert az ő vallásuknak nem volt felelete az élet tátongó mélységeire. A mi Istenünk keresztfán függ véres szenvedésben s alatta áll tőrrel átjárt szűzi édesanyja! Igen: nekünk ez a kép a legértékesebb erők forrása! Kint, pesti templomaink mellett pénzért adják s veszik a női becsületet; kint templomaink mellett tombol a pénz és test őrülete, — és bent, a fájdalmas Anya képe előtt emberek térdelnek; emberek, akiknek nem tánc és orfeum az életük; emberek, akikre ránehezedett az élet súlyos terhe; emberek, csalódottak, rászedettek. S a mi keresztrefeszített Jézusunk keze mindegyiknek utána nyúl, s a mi tördöfött szívű Szűz Anyánk szeméből mindegyikre vigasztalás sugárzik.

Ó, mennyire koldusabbá válnék a legkoldusabb ember is, ha elveszítené a fájdalmas Szűz Anyát!

C) És végül, mily sokat veszítene a *magyar* lélek, ha **elveszítené a Szűz Anyában Magyarország Nagyasszonyát,** kinek első szent királyunk fölajánlott minket!

A kommunizmus szörnyű napjai után ráfestettük Szűz Anyánk képét bélyegeinkre, — ma már azt is levettük.[1] Rárajzoltuk Szűz Anyánk szent képét pénzünkre is, mint egykor buzgó magyar elődeink is tették, — ma már azt is levettük róla. De a Szűz Anya ezeréves tiszteletét lelkünkből is törültetni — azt már nem engedjük!

Lehet azon egyetlen egy magyar embernek is megütköznie, hogy Magyarországot «Regnum Marianum»-nak, «Máriás ország»-nak nevezzük? Ha lehet, szálljon perbe első királyunkkal, Szent Istvánnal: ő ajánlotta föl országát a Boldogságos Szűznek!

Lehet azon egyetlen magyar embernek megütköznie, hogy Magyarországot «Máriás ország»-nak hívjuk? Ha lehet, tépje

[1] Az 1 és 2 pengős postabélyegen ugyan rajta van; de ki használ ilyen magas címleteket? (V. ö. a beszédre érkezett levelet az «Összegyüjtött Munkáim» XX. kötetének «Függelék»-ében.

ki ezeréves történetünk legfényesebb lapjait; mert azokra mind rá van írva a magyar lélek Mária-tisztelete is!

Lehet azon egyetlen egy magyar embernek megütköznie, hogy a magyar nép Máriás-hűségét továbbra is meg akarjuk őrizni? Ha megütközik, fontolja meg: a Mária-tisztelet oly bőven buzogó forrása a magyar haza *áldozatos szeretetének* is, amit semmiféle «Talpra magyar» szavalással és 48-as mell-döngetéssel pótolni senki sem képes. Mert az az ifjú, aki Szűz Máriát tiszteli, ha nem is jár kacagányos díszmagyar-ban, de él rendületlenül erkölcsös, tiszta életet! *És ez nem a legkristályosabb hazaszeretet-e?!* Az a család, amelyik Szűz Máriát tiszteli, nem fél a gyermektől, nem «egykés», nem pusztítja a nemzet fáját. *És ez ma nem a legszükségesebb hazaszeretet-e?!* Az a magyar ember, aki tiszteli Szűz Máriát, józan, munkás, becsületes és kötelességteljesítő. *És ez nem a leghasznosabb hazaszeretet-e?!*

Igen, Szűz Anyánk, mi tisztelünk Téged, mert katoliku-sok vagyunk s Te édesanyja vagy a mi Megváltó Urunknak!

Igen, Szűz Anyánk, mi tisztelünk Téged, mert katoliku-sok vagyunk, utódai azoknak, akik 1900 éve tisztelnek Téged!

Igen, Szűz Anyánk, mi tisztelünk Téged, mert magyarok vagyunk, azoknak a magyaroknak utódai, akik ezeréves tör-ténetük alatt annyiszor érezték segítő kezedet!

*

Kedves Testvéreim! A Rákóczi-úti Mária-szoborral kezd-tem, a koronázó Mátyás-templom Mária-szobrával végzem beszédemet.

A Mátyás-templomban, vagyis a Nagyboldogasszony templomában, a főbejárattól jobbra eső mellékkápolnában márványból készült igen régi Szűz Mária-szobor áll. Azt hiszem, sok pesti ember nem látta még ezt a kedves szobrot. És bizonyára még kevesebben ismerik azt a legendát, mely e szoborhoz fűződik . . .

Mikor a törökök Buda ellen jöttek, s a védő magyarok már látták, hogy aligha tarthatják tovább a várat, a derék budai katolikusok aggódva törték fejüket: hogyan menthet-nék meg a török elől budai templomuk szép Mária-szobrát. Végre is befalazták a Mária-szobrot, hogy a török rá ne találjon. És így állott rejtekben a szobor 145 évig. Nem tudott már róla többé senki még magyarok közt sem.

Egyszer aztán a török uralom 145. évében keresztény seregek vették körül Budát s megkezdődött felszabadításáért

a nagy harc. A magyar seregben volt egy ezermester ferencrendi barát, «Tüzes Gábor», — igazi nevén Gabrielle D'Aviano, aki saját találmányú tüzes bombáit zúdította a várra. Az egyik röppentyű belevágott a törökök puskaporos tornyába. Óriási dörrenéssel robbant a torony, reszketett a föld, omlottak a falak . . . s az egyik leomlott fal mögött egyszerre csak *ott állott a Boldogságos Szűznek márványszobra!* A törökök megdöbbennek, a keresztények fölujjonganak; a vár sorsa eldőlt: a Szűz Anya megsegítette benne bízó magyarjait, s Buda után csakhamar fölszabadult az országnak 150 évig megszállva tartott területe is . . .

Eddig tart a budai Mária-szobor legendája.

És most, Testvéreim, ti, akik itt álltok előttem a szószékem alatt, és ti is, magyar testvéreim, kik a rádión hallgattok szerte e csonka országban és annak határain túl is, alázattal s bizalommal hajtsuk meg fejünket a mi édes Szűz Anyánk előtt s könyörögjünk hozzá a költő szavaival:

Boldogasszony, ezer évig édesanyánk voltál.
Eleink ha Hozzád sírtak, feléjük hajoltál.
Száz ostorral ostorozzon,
Csak az egyért, Boldogasszony,
A jó Krisztust kérd meg:
Négy vízparton, három hegyen
Mindörökké magyar legyen
A Máriás-ének! (Sík.)

XI.

Mi jogon tiszteljük a szenteket?

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Bárhol a világon megy be az ember katolikus templomba, — legyen az valamelyik ősrégi egyházközség fönséges dómja, vagy páréves munkástelep szegényes barakk-kápolnája, — az első benyomás, ami megragadja a látogatót: az oltárok fölé, falakra, mennyezetre, ablakokra festett *szentképek* s a templomban álló *szentszobrok* változatossága. Az ősi szentélyekben világhírű mesterek utólérhetetlen művészettel festett eredeti festményei függnek; a falusi templomok csendjében talán csak másolatok s egyszerű olajnyomatok, — de mindkettőben s minden templomunkban egyformán kedvelt és otthonos a szentek tisztelete.

Tagadhatatlan azonban, hogy a szenteknek Egyházunkban virágzó kultusza nemcsak kincse a katolikus vallási életnek, hanem céltáblája is a meg nem értésből fakadó támadásoknak. Állandóan visszatérő vád a nem katolikusok ajkán, hogy mi nem tartjuk meg az Isten I. parancsában foglalt tilalmat: «Faragott képeket ne csinálj magadnak, hogy azt imádjad.»

A mult vasárnap szóvá tettem már ebből a szempontból Szűz Mária tiszteletét. Azonban az Isten I. parancsáról szóló beszédeimet nem zárhatom be anélkül, hogy ki ne térnék a szentek tiszteletének kérdésére is. Még pedig két beszédet szentelek a témának: a mait, melyben megvizsgáljuk, hogy mi jogon tiszteljük a szenteket; és a jövő vasárnapit: mi célból tiszteljük a szenteket.

Mai beszédem tárgya tehát: **Mi jogon tiszteljük a szenteket?**

Tiszteljük, mert a hősök tisztelete emberi természetünk mélyéből fakad, mert ők valóban a legnagyobb emberek s a legideálisabb hősök közül voltak.

Arról, hogy az emberben minden erkölcsi vagy fizikai nagyság, minden áldozatkészség, nagylelkűség és hősi visel-

kedés természetszerűleg mily önkéntelen tiszteletet vált ki, arról sokat nem is kell beszélnem. Hiszen ezt mindnyájan tudjuk a multból s napról-napra tapasztalhatjuk a jelenben is.

Tudjuk a multból, a történelemből, hogy minden nép megbecsülte nagyjait, hőseit, emléküket ápolta s ifjait tiszteletetükre nevelte.

De tudjuk a mindennapi tapasztalatból is, hogy a nagyság, a hősiesség mennyire imponál az embereknek. Figyeljétek csak meg a kis gyermekeket, mikor oly kedvesen kéri édesanyját, hogy meséljen valamit. Minden mese tetszik ugyan neki, de tudjátok, melyik tetszik neki legjobban? *Az óriások és törpék meséje!* A kis gyermek magát ugyan törpének érzi, de örömmel néz fel az óriás kimagasló alakjára, s a mese után sokat töpreng rajta, nem válhatnék-e idővel belőle is óriás. Igen: mert minden kimagasló nagyság imponál az emberi léleknek s követésre buzdít!

Ez oly közismert kétségbevonhatatlan tény, hogy erről beszélnem nem is kell.

Hanem, igenis, annál inkább meg kell beszélnünk a tétel másik részét: hogy *a szentek valóban nagy emberek, a legnagyobb emberek, legideálisabb hősök voltak-e, akik valóban rászolgáltak lelkes tiszteletünkre?*

I. Mit nem értünk a «szent»-ségen?

A) Ebben a kérdésben hihetetlen a tájékozatlanság, s teljesen ferde ítéletek vannak elterjedve az emberek közfelfogásában.

Ki is az a szent? — kérdezem valakitől. «A szent olyan ember, *aki csodákat tett*», — véli az illető. Pedig téved: igen sok olyan szentünk van, aki életében nem tett semmi csodát.

Hát ki a szent? «Ember, *akinek nem volt hibája*», — mondja egy másvalaki. Megint tévedés. Mert mihelyt azt mondom: «ember», már azt is mondtam: «hibákkal küzködő rosszra hajló emberi természet». A kísértés és bűn ellen a szentek is küzködtek, de — éppen ez jellemzi őket: *küzdöttek;* küzdöttek utolsó leheletükig!

Hát ki is az a szent? És most jön a legfurcsább felelet: «*A szent olyan ember, akinek szomorú az arca, soha nem nevet és a világon mindent bűnösnek tart.*» Jaj, Testvérem, ez ke-

gyetlen eltorzítása a szentek fogalmának! Pedig léptennyomon találkozunk vele az emberek felfogásában. Ha valaki félretartja a fejét s lesüti a szemét, egy=kettőre megkapja a bírálatot: «No, ne légy ily *szenteskedő!*» Ha valaki ügyefogyott és élhetetlen és a világban nem tud boldogulni, azt mondják rá: «*Jámbor* az istenadta!»

B) Nohát, Testvéreim, *ez a szentek fogalmának teljes meghamisítása*, a «szent» fogalmának karikatúrája.

a) Nem! A szentséghez *nem tartoznak sem kificamított fejtartás, sem megijedt tekintet, sem kicsavart kezek, lábak!* És ha itt=ott látunk is ilyen ábrázolásokat, ilyen képeket, ilyen szobrokat, ne felejtsük el, hogy azokat a művészek a művészeti stílus kedvéért a valódiság rovására készítették és hogy a valóságban a szentek soha olyan furcsán nem néztek és úgy nem tartották kezüket=lábukat.

b) Sőt: a szentség fogalmához *nem tartozik a világ félénk kerülése, még a szomorú tekintet sem!* Hiszen közismert dolog, hogy az Egyház nagy szentjei közt mennyien emeltek szót a vidámság, a lelki derű előnyei mellett. Talán elég lesz Szalézi Szent Ferenc szójátékát idéznem: «Un saint triste est un triste saint», «a szomorú szent bizony szomorú szent». És említsem=e Nérei Szent Fülöpöt, aki diákjai társaságában jókedvű lármával járta a római hegyeket? És említsem=e Don Boscot, aki a vidáman hancurozó fiúkra még biztatólag reájuk is szóllt: *Stammi allegro!* Csak legyetek jókedvűek!

Sőt tovább megyek s egyenesen azt állítom, hogy a katolicizmus — minden szigorúsága ellenére is — éppen mert nyugodttá teszi a lelket, *vidámabbá teszi még az arckifejezést is.*

Valaki azt írta, hogy amíg Anglia katolikus volt, a nép arcán több vidámság mutatkozott. Nem tudom, így van=e. De azt már tudom, hogy a katolikus Olaszország és a katolikus Spanyolország népének vidámsága ma is közismert tény; és azt is mindenki tapasztalhatja, hogy ha az ember itt minálunk is vegyes vallású vidéken egyik faluból átkocsizik a másikba, már az emberek barátságosabb tekintetén, derűsebb arcán is meglátja, hogy katolikusok közt van=e, vagy sem.

Tehát a «szent»=ség nem életuntság. A «szent»=ség nem örökös aggodalom! A «szent»=ség nem elkeseredés!

c) És még valamit meg kell állapítanunk: A «szent»=ség *nem az egyéniség letörése, nem beskatulyázása az emberek=*

nek! Ezt ma, «az egyéniség korában» külön is ki kell emelnem!

Csodálatos ereje a katolikus életnek, hogy az egyes népfajok s nemzetek sajátságait nem törli le, hanem természettől kapott nemes vonásaikat felemeli, átszellemiesíti, és így — bár a lelki élet mindegyik hősét egyformán «szentnek» nevezzük — mégis mindegyik szent magán viseli nemzetének, fajának jellegzetes jótulajdonságait.

A római nép jótulajdonságait felfokozva találjuk Szent Ambrusban, Nagy Szent Leóban, Nagy Szent Gergelyben. Az afrikai ember nemes vonásai tündökölnek Szent Ágostonban, Alexandriai Szent Cyrillben. Három nagy ifjú szentünkre csak rá kell néznünk s mindjárt megmondhatjuk, hogy Szent Alajos a latin, Szent Szaniszló a szláv, Berchmans Szent János a germán fajhoz tartozott. És Szent István királyunk és Szent Imre herceg és Boldog Margit királyleány nem az ősmagyar faj természetes jó vonásait emelte-e az oltár ragyogó magaslatára?

Nem, nem, Testvéreim! *A fejlógatás nem «szent»-ség! A savanyú arc nem «szent»-ség! A félős gyámoltalanság nem «szent»-ség!*

Hát akkor mi a «szent»-ség? Ki az a *szent?*

II. Mit értünk a «szent»-ségen?

A katolikus Egyház azt az embert avatja szentté, aki lelkét *művészettel* alakította ki Isten hasonlatosságára s aki a keresztény erények valamelyikét *hősies* fokban gyakorolta.

Kik tehát a szentek?

A szentek művészek és hősök!

A) Tiszteljük a szenteket, mert ők **a krisztusi élet művészei voltak.** Ahány szentre nézünk, — bármelyik nemzetből, korból, társadalmi osztályból is emelkedtek a szentek közé, — mindegyiknek földi élete, mint egy műremek áll előttünk.

De hogyan lett ebből az esendő, törékeny földi életből az Isten örök kiállításába, örök tárházába illő műremek? *A szentnek, a lélek művészének kemény munkája által!* Testvéreim! Ha megcsodáljuk nagy szobrászművészeinket azért, mert a faragatlan márványtömbbe életet leheltek, úgy, hogy szobruk — egy kis illúzióval — «szinte megszólal»; ha megcsodáljuk festőművészeinket azért, mert az

élettelen vászonra rajzolt képük — egy kis illuzióval — «szinte megszólal»; hogyne kelne bennünk tisztelet, csodálat, lelkesedés a szentek iránt, akiknek művészi harmóniába kialakított lelke nemcsak illuziónkban szólal meg, hanem akiknek remekművére a legszigorúbb zsűri, a mennyei Atya állította ki a bizonyítványt! «Ez az én szerelmes fiam, akiben nekem kedvem telik» — alkalmazhatjuk reájuk is a mennyei Atyának az Úr Jézusra mondott szavait.

Mi tehát a szent? *Művész!* Művész, aki nem márványnyal, bronzzal, színnel, vászonnal, nem holt anyaggal dolgozik, hanem akinek anyaga a teremtett világ legelső értéke: *az eleven emberi lélek!* A szent olyan ember, akinek *sikerült a keresztény életideált egyik vagy másik oldaláról saját életében mintaszerűen kialakítani.*

Ha a történelem ünnepli — és teljes joggal — azokat a kiváló embereket, akiknek cselekedeteiben s életében az emberi természet legszebb kivirágzását érte el — költőket, tudósokat, művészeket, hadvezéreket, — akkor fokozott mértékben jogos a mi vallásos tiszteletünk is azok iránt, akik a halandó test törékenységében és a bűncsábítás ezer veszélye közt is diadalra tudták juttatni a katolikus lélek legeszményibb törekvéseit.

És ennek a gondolatnak a fényénél mindjárt eloszlik az az ellenvetés, hogy a szentek tisztelete derogál, útjában áll Isten tiszteletének. Útjában áll? Sőt! Az ember — ugye — csodálkozással néz fel Isten nagyszerű teremtményeire! Mikor égbenyúló hegyek havas ormán állunk, mikor virágillatos réten ránkborul a májusi alkonyat, mikor csillagok ezrei szikráznak reánk a nesztelen éjtszakában, az ember lelke önkénytelenül is megérzi a Teremtő nagyságát. De van-e Istennek fönségesebb teremtménye, mint egy szentnek a lelke, amelyikben Isten szépsége, kegyessége, fönsége mindennél szebben csillog elő!?

Minden egyes szentnek élete valóságos panegyris, dicsőítő «Te Deum», az Istenre, Isten szépségeire, jóságára, irgalmára, szeretetére. «Minden csepp vérben és izzadságban, amit a szentek hullattak, Krisztus vérének és verejtékének egy cseppje volt. Szívükben az Úrnak érverése volt hallható, ott az Ő buzgósága lobogott, az Ő szeretete lángolt; ajkukról az Ő szava, kezükből az Ő cselekedetei és ajándékai hullottak. Minden elviselt szenvedésük a szent kereszt egy szálkája volt; minden érdemszerző cselekedetük az isteni Megváltónak érdeme!... Az apostolokban

az isteni Igének világot átalakító szavát tiszteljük, a vértanukban a Jézus Krisztus türelmének mindent legyőző erejét, a szűzekben az Ő mennyei tisztaságának győzelmét.»

Miért nagyok az életüket áldozó vértanuk? Mert lelkükbe mintázták az életét feláldozó Krisztus képét! Miért nagyok az irgalmas szeretet szentjei? Mert lelkükbe mintázták az irgalmas Krisztus képét! Ahány szent — annyi Krisztus-kópia; mind más, mind egyéni, de mind értékes, mindegyiken rajta Krisztus Urunk szent arca, mind művészi munka!

Igen: tiszteljük a szenteket, mert ők a krisztusi élet nagy művészei voltak.

B) És tiszteljük a szenteket azért is, mert ők a **krisztusi élet hősei voltak.**

A szentek *hősök voltak!* Törékeny, halandó emberek, mint mi, akiket azonban megfogott egy nagy gondolat: *az örök élet gondolata* s aztán nem tudtak tőle szabadulni. Ennek a gondolatnak sugara esett rájuk nemcsak akkor, amikor imádkoztak, hanem akko is, amikor szórakoztak. Nemcsak a templomban, hanem a tanteremben is. Nemcsak vasárnap, hanem a hétköznapokon is. A szenteknek csak egy lelkük volt, s azért lettek hősökké, a krisztusi élet hőseivé; nekünk **kettős** lelkünk van s azért maradunk messze mögöttük, maradunk a krisztusi élet csetlő-botló küzködői.

Mit értek azalatt, hogy *kettős lelkünk* van? Kettős lelkű az a keresztény politikus, aki azt tartja, hogy a mai államot már nem lehet a tízparancsolat elvei szerint kormányozni. Kettős lelkű az a keresztény kereskedő, aki üzletét félti a harmadik, hetedik és nyolcadik parancstól. Kettős lelkű az a keresztény orvos, aki hygieniára hivatkozva erkölcstelen életet ajánl a fiataloknak és gyermekgyilkolást az anyáknak. Kettő lelkű az a divatos keresztény hölgy, aki a divat kedvéért megenged minden léhaságot. Kettős lelkű az a keresztény művész, aki nem érzi magát kötve a botránkoztatást tiltó ötödik parancs által. *Kettős lelkű ez az egész mai világ*, kettős lelkű annyira, hogy az egyeneslelkűeket, a törhetetlen gerincűeket tartja különcöknek, furcsáknak, ezer évvel elkésve születetteknek. Igen: ilyen laposakká, szegényekké, tucatemberekké lettünk!

Nos, hát, Testvéreim, mikor aztán egy szentre tekintek, felkiáltok: Végre megint egy ember! Egész ember! **Jellem! Gerinc! Hős! Szent!**

Tiszteljük a régi szenteknek, a hajlíthatatlan hősöknek

ezt a csapatát! De tiszteljük azokat a mai hősöket is, akik a mai nagy elvtelenségben, akik az összetört gerincek mai nagy kórházában, akik a kettőslelkűségnek girbe-görbe útjain tudnak elveikhez híven élni, tudnak hajlítatlan gerinccel járni, tudnak a következetes katolikus élet egyenes vonalán haladni, — mit mondjak? — *akik tudnak ma is szentek lenni!*

Most mondjátok, vajjon a szentek kultusza, tisztelete igazán «bálványimádás-e», igazán «az első parancs megtagadása-e» vagy nem inkább: az emberi természet legmélyebb megnyilvánulása-e?!

III. A szentek helyes tisztelete.

Ámde, ha ily világosan és határozottan valljuk is a szentek tiszteletének jogosságát, nem hallgathatok el egy megjegyzést: a szentek kultusza korántsem lenne annyi támadásnak és éretlen szemrehányásnak kitéve, ha valóban mindenki és mindenhol az Egyház akarata s tanítása szerint tisztelné a szenteket.

Sajnos, emberi sors, hogy az emberek közt a legfönségesebb eszme is ellaposodhatik és a legszebb gondolatokhoz is kinövések tapadhatnak.

Valóban előfordul az, hogy katolikusok közt is akadnak, **akik a szentek tiszteletét helytelenül értelmezik** és a szentek tisztelete címén olyan dolgokat követnek el, *amik ellen szent vallásunk tiltakozik a legerősebben.* És ezt most nyiltan meg kell itt mondanom azért, hogy senki, a másvallásúak se hihessék, hogy az *ilyen* kultusz az Egyház szándékából fakad s azzal megegyezik.

Igen: a szenteket tiszteljük, hogy példájuk lendületet adjon a mi erkölcsi életünknek is. Igen: komoly lelki, sőt földi ügyeinkben a szentek segítő szavát is kérhetjük. Igen: a szentek képeit és szobrait is magunk elé tesszük, amint utcáinkra kitesszük a nagy emberek szobrait, hogy alakjuk, nemes életük követésére lelkesítsen s amint szobáinkban elhelyezzük szeretteink arcképét. Ez mind helyes.

Azonban, mikor valaki száz pengőt ígér Szent Antalnak, ha megnyeri az osztálysorsjáték főnyereményét, ha valaki, mielőtt párbajozni indul, kis szent Antal-szobrot dug a zsebébe azzal, hogy «Szent Antal, segíts meg!» ezek és hasonló botrányos dolgok . . . már engedjétek meg, ez nem szentek tisztelete, hanem a szentek tiszteletével űzött *sefte-*

lés, üzletkötés, visszaélés. És ez ellen az Egyház felemelő tiltó szavát.

Nekünk szabad a szentek szobrai előtt és Szűz Mária képe előtt buzgón imádkozni. Ez helyes és megengedett dolog. De mikor bemegyek egy-egy látogatottabb templomunkba, valahogy furcsán érint, ha a szentképek előtt buzgó tömeg imádkozik, az Oltáriszentség előtt meg alig néhány ember. Ezt megint világosan meg kell mondanom: ha idegen házba megyünk, első, hogy a háziurat üdvözöljük s csak aztán a háznépet. Ki a háziúr a templomban? Az Úr Jézus Krisztus a legméltóságosabb Oltáriszentségben! Ő központja az egész katolikus vallásnak, ő a templomnak is. A templom legutolsó kődarabja is őérte van. Ő az első. S csak ha előbb Őt üdvözöltem meleg imával, csak akkor szabad házanépéhez, a szentekhez fordulnom. Nem egész természetes-e ez?

Nem, nem, Testvéreim! Szent vallásunknak nincs semmi rejtegetni valója. S ahol valami hiba van, azt is jobb, ha mi magunk mondjuk meg egymásnak.

*

Kedves Testvéreim! Összefoglalom az elmondottakat. Mi, katolikusok, *csak az Istent imádjuk.* De jogunk van *tisztelni* mindazokat, akik életükkel közelebb jutottak a krisztusi ideál eléréséhez. A szentek tisztelete és Szűz Mária tisztelete nemcsak nem akadálya benső vallásos életünknek, hanem inkább elősegítője, mert hiszen a szentek csak csillagok, melyek fényüket az egyetlen Naptól, a mi Urunktól, Krisztusunktól kapják. Tiszteljük az emberiség nagyjait és hőseit, de éppen azért különösen tiszteljük legnagyobbjait, legelső hőseit: a szenteket.

A nyáron Mária-Zellben jártam. Abban a szállóban, amelyikben laktam, pénzért is alig lehetett volna német beszédet hallani. Magyar és magyar volt ott mindenki. De azt hallottam, hogy a másik szállóban is. És a harmadikban is. És hogy egész Stájerországban ezrével járkáltak a magyarok. És az olasz városokban is magyarok . . . És Párisban is magyarok . . . Csupán mi járkálunk ilyen sokat? Nem! A többi népek is. *Maga az ember ez a nyugtalan teremtés!* Aki nem tud messzi országba kijutni, hát járja legalább a közeli utakat, má sza a hegyeket . . . de mindenkit vonz valami a magas csúcsok felé, ahol tisztább a levegő, ahonnan felemelőbb a kilátás, s amelynek oldalából frissítő források fakadnak.

Ez a magasbatörés ismertető vonása nemcsak fizikumunknak, *hanem szellemünknek is.* Jól esik feltekintenünk, hozzásimulnunk, sőt belekapaszkodnunk a szellemnek közülünk kiemelkedő óriásaiba, azokba az embercsúcsokba, akik az eszményi magaslatok tisztább levegőjében éltek, onnan a magasból messzebb láttak s lábuknál korszakot éltető források vize fakad.

Tudjátok most már, mik azok a szentek? *A mindennapi emberi élet lapálya fölött égbemagasló alpesi csúcsok,* melyek éltető friss levegőt, szikrázó napfényt sugároznak és a hősies élet világfölényes távolságait nyitják meg előttünk. A pesti ember jól érzi, hogy az idegőrlő hétköznapi munka után szükséges néha kimennie a Jánoshegyre, a Hármashatárhegyre s nagyot lélekzeni a friss levegőből; nem sajnálja a hegymászás fá adalmát, mert tudja, hogy enélkül bizony vérszegénnyé s horpadtmellűvé válik.

Jól teszi! Rászorul erre! De ne sajnáljuk a fáradságot a keresztény élet művészeinek, hőseinek: a szenteknek követésétől sem, mert aki nyomukba lép, önmagán fogja érezni, mint pirul egészségesre vérszegény vallásossága, mint acélozódik bátorrá horpadtmellű katolicizmusa, azaz *a szentek követése nyomán mint fog eljutni minden szentnek örök mintaképéhez: a mi Urunk Jézus Krisztushoz.* Amen.

XII.

Mi célból tiszteljük a szenteket?

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Páris mellett, Versaillesben, abban a parkban, amelyben a minden magyar szívet összefacsaró «Trianon» nevű kastély is áll, ma is teljes pompájában emelkedik a francia «Nap-király»-nak, XIV. Lajosnak páratlanul gazdag palotája. Az utazók járják-járják a szebbnél-szebb szobákat . . . s az egyikben megállnak egy érdekes szobor előtt. A szoborra ez van felírva: «*Gli ultimi giorni di Napoleone primo*», «Nagy Napoleon utolsó napjai». Karosszékében erőtlenül hátradőlve ül a végső betegséggel viaskodó császár. Előtte Európa térképe . . . Szeme a messzeségbe merül, mintha sastekintetével túl akarna hatolni kicsiny száműzetési szigetének, a Szent Ilonának habverte partjain.

Ó, az évezredek óta mormoló tenger! Ó, azok a suttogó, zúgó, harsogó habok a haldokló császár lábainál! «Te picinyke ember! Mi akartál lenni? Hadvezér? Császár? Világ ura? Százmilliók rettegtek szemöldököd mozdulásától, — és nézd: mi lett most belőled? Fénylő koronák övezték homlokod, hódolt előtted a világ, mint félisten előtt, — és nézd: mi a sorsa minden emberi nagyságnak; nézd: mily mulandó minden földi dicsőség! . . .»

A hullámok harsogják ezeréves tanításukat, s megrendült lélekkel figyel szavukra a nagybeteg császár.

Csak a nagybeteg császár? Nem! Az egész mai nagybeteg emberiség! Az egész emberiség, amelynek lelkét ösztönösen kapja meg a bátorság, egyéni nagyság, tudás, művészet s hősiesség minden megnyilatkozása, amelynek azonban mégis meg kell értenie, hogy az ő legelső értékei s legnagyobb hősei nem a bronzzal, márvánnyal dolgozó művészek s nem az ellenséges frontot áttörő győzelemre rohanó hadvezérek, — igen: becsüljük a földi nagyságot is! — hanem a mi igazi művészeink és hőseink a krisztusi életnek a földi élet horizontját áttörő diadalmas bajnokai: ***a szentek.***

A szentek művészek s a szentek hősök, — ezt a két gondolatot beszéltük meg a mult vasárnap, amikor az Isten I. parancsával kapcsolatban néztük, hogy *milyen jogon* tiszteljük a szenteket.

Mára maradt — Testvéreim! — a kérdés második része: Milyen célból tiszteljük a szenteket. Mert nemcsak *jogunk* van tisztelni a szenteket, hanem *okunk* is van rá, mert a szentek tisztelete poézist visz a vallási életünkbe, ideált ad törekvéseinknek, kitartást s erőt ad a krisztusi élet küzdelmeihez.

Ime a mai szentbeszédemnek hármas gondolata! *Mi célból tiszteljük a szenteket?* Mert a szentek tisztelete **I. poézist, II. ideált, III. erőt ad nekünk.**

I. A szentek tisztelete poézist visz vallási életünkbe.

Tagadhatatlan tény, hogy a katolikus vallásnak nagyon komoly, megrendítő tanításai és nehéz erkölcsi előírásai vannak. Az igazságos s mindenttudó Isten! Az örök élet! A felelősség minden szavamért és rejtett gondolatomért! A végítélet nagy leszámolása! Harc, harc, ö ökös harc szenvedélyeink, kísértéseink ellen!... Ilyen óriás, mázsás tételek gránitkockáiból épül a katolikus hit és erkölcs temploma. Fönséges, égbenyúló épület, de — egy kissé nyomasztó volna, nyugtalanító volna, félelmetes volna, elriasztó volna, ha a komoly fönséget nem enyhítené a szentek bájos serege, ha nem állnának előttünk ezrei és ezrei a hozzánk hasonló esendő, törékeny, bűnre hajló embereknek, a szenteknek, akik így szólnak hozzánk: Ne féljetek! Testvéreim! Ne féljetek! Credónk és morálisunk keményen hirdeti, mit *kell* hinnetek és tennetek; de mi meg örömmel hirdetjük, ezren és százezren hirdetjük, hogy mindezt meg is *lehet* tennetek.

Bizonyára vannak itt köztetek — Testvéreim! — akik látták már a milánói csodás székesegyházat, ezt a fehérmárványba faragott költeményt; látták a kölni dómot, a gótika csodáját. Mármost gondoljátok el, mi maradna a milánói és kölni dómokból, ha minden szent szobrát, minden ablakfestményt, minden szentképet kidobnának belőlük! A nagy ívek s oszlopok megmaradnának, de oly ijesztően, komoran állnának; eltűnnék belőlük a melegség, az otthon kedvessége, a poézis. Igen: a szentek tisztelete meleggé, vonzóvá, poétikussá teszi szen vallásunka.

Sőt régen azzá tette még a *hétköznapi életet, a városok utcáit is.* Sajnos, hogy a tatárjárás s törökpusztítás után régi magyar városaink, házaink alig maradtak. Mert ha maradtak volna, akkor idehaza is láthatnók, amit régi külföldi városokban lépten-nyomon látunk, hogy keresztény őseink mily megértő lélekkel tudták értékelni a szentek tiszteletének poézisét még a hétköznapi életben is. Ma már a növekvő gyermek szeme és szomjas lelke nem szentképet lát az otthon falán és nem azon épül, hanem ruhátlan aktokat és ezen romlik. Ma már egyre ritkulnak a családok, ahol szombatra meggyujtják a kedves kis mécses lángját a Boldogságos Szűz tiszteletére. Ma már csak Buda régi házainak egyikén-másikán áll egy-egy szentszobor vagy Mária-kép. De régen? Szentek szobrai állottak a városok kapuin, a városháza homlokzatán, szentképek, szobrok, kis kápolnák állottak családban s úton-útfélen. Sajnos, ma már mindezt elkoptatta az élet.

Hadrián császárról jegyezte fel a történelem, hogy az erkölcstelenség istenének, Venusnak szobrát állította Krisztus keresztje helyébe a Kálváriára. A modern élet, mint egy második Hadrián, erkölcstelen képekkel, plakátokkal, reklámokkal tömi tele az utcákat. Aki a szentképekre nézett, lelke jobbá lett: egy pillanatra felemelkedett a mindennapi élet porából; de aki a mai utcát nézi, érzi, hogy lelke roszszabbá lesz, nem is ember többé, hanem ösztönök hányatott martaléka.

Testvéreim! Becsüljük meg a szentek kultuszát, mint szent vallásunk bájos rózsáskertjét, poétikus kivirágzását.

Itt azonban már átmentünk a beszédem második gondolatába. A szentek tisztelete nemcsak poézist visz vallási életünkbe, hanem ennél sokkal többet is ad.

II. A szentek tisztelete méltó ideált állít az ember elé!

Hősöket az ember mindig tisztelt s a hősök tisztelete fölemeli tisztelőit. Minden csak *azon fordul meg, kit választunk tiszteletünk tárgyául, eszményképünkül.*

Egészen jogosan választhatom a nagy tudósokat, művészeket, feltalálókat is, akik az embernek segítettek teljesíteni a biblia fönséges kultúr-parancsát: Vessétek a földet hatalmatok alá! Nekem imponál az a Dante, aki fönséges viziók-

kal rázta fel az embert. Imponál az a Murillo, aki földöntúli szépséget vetett vásznára. Imponál Beethoven, aki égből hozott harmóniákat csendít lelkemnek. Imponál Nagy Károly, Könyves Kálmán, minden nagy uralkodó. Imponál, aki felfedezte az elektromosságot, a gőzgépet, a tengeralattárót és rádiót. Még jobban imponálnak a lelki nagyságok, a mindennapi élet névtelen küszködői, csendes hősei: a nyomorban is becsületesek, a nagy város fertőjében is tiszta lelkűek, a kísértésben is meg nem tántorodók.

Igen: minden nagyság imponál

Azonban, amint az igazi hősök tisztelete jele a nép egészségének, épúgy az álhősöket mutatott lelkesedés jele a nép süllyedésének.

A) Már pedig, ha ez a megállapításunk igaz, akkor meg kell döbbennünk, hogy **ma az emberi eszmények, ideálok terén mily ijesztő valutaromlás, mily értékdevalválódás pusztít.** Csak nézzük végig a naplapokat bárhol a világon! Miről írnak az ujságok? Az emberiség igazi szellemi s erkölcsi nagy tetteiről alig néhány sort. Hol írnak pl. arról, hogy a misszionáriusok a műveletlen népek közt mily halálmegvető áldozattal terjesztik a kereszténységet s vele a kultúrát? Sehol! De igenis hasábokat írnak arról, hogy Barcelonában egy ember az idén megdöntötte a táncolás világrekordját, mert egyfolytában 240 órát táncolt s ezalatt a tíz nap alatt óránként csak három percet pihent, mialatt evett és ruhát cserélt. (Osservatore Romano, 1927. jún. 9.-i szám.) Ez hős! Ez nagyság! Erről írni kell!!

Hol írnak arról, hogy kórházainkban betegápoló apácák mit tesznek a szenvedőkért? Sehol! De arról igenis írnak, hogy a két boxbajnok közül melyiket hány perc mulva borította el a vér s hogy ordította a 80.000-nyi tömeg: «Knock out! Knock out! Üsd le!» Ez hősiesség! Ez nagyság! Erről kell írni!!

Hol olvassuk, hogy szerény tudósok mint dolgoznak évtizedeken át laboratóriumuk csendjében az emberiség *igazi* haladásán? Sehol! Minderről alig írnak pár sort. De hasábokat, oldalakat írnak a utballkapusról, a kötéltáncosról, az állatszelidítőről, a filmsztárokról, a La Manche-csatorna átúszójáról, no meg az Óceán átrepüléséről. Kolumbusz áthajózta az Óceánt, az idén meg többen átrepülték, — mindegyiket megtisztelem; de már csak engedjétek meg, hogy az *igazi* hőst mégis Kolumbuszban lássam. Őbenne, aki abban a reményben szállott hajóra, hogy a fölfedezendő

új világban új lelkeket nyer meg Krisztusnak s nem abban a reményben szállott aeroplánjára, hogy siker esetén dollárok tízezreit nyeri meg magának!

És a szellemi értékek s erkölcsi ideálok pusztulásának képe még komorabbá válik azok előtt, akik sokat foglalkoznak ifjúságunk nevelésével s ismerik azokat az ideálokat, amelyekért a ma növekvő új nemzedék lelkesedik.

Valaki megütődött egy ifjú feleletén. «Mond, fiam, hány iskolát jártál?» «Három polgári iskolát és négy tánciskolát» — volt a válasz. Ne csodálkozzunk! Tudjátok, kik az eszményei a mai ifjúság nagy részének? A nagy tudósok? A kutatók? A művészek? A szellemi élet legelső reprezentánsai? Szó sincs róla! Eszménye: a boxbajnok, a futballcenter, a világrekordot verő, a világugró! Eszménye: a ravaszság, a rászedés, az ököl, az izom, a nyers fizikai erő! Tömérdek mai ifjúnak fogalma sincs arról, ki volt Michelangelo és Raphael, ki volt Keppler és Pasteur, Szent Ágoston és Assisi Szent Ferenc, ellenben ugyanők álmukból felébresztve is egy lélekzetre elfujják vagy két tucat divatos filmszínésznek nevét. Fogalmuk sincs, hogy hol van Késmárk vagy Marosvásárhely, de jól tudják, hol van Hollyvood, ez az amerikai filmváros. Fogalmuk sincs, mikor volt a tatárjárás s a mohácsi vész, de mindnyájan tudják, mennyi a magasugrás rekordja s hány másodperc alatt úszták a 100 métert a legutóbbi olimpiádon.

B) Nos hát — Testvéreim! — kell-e még magyaráznom, hogy mire való a szentek kultusza a katolikus Egyházban?! **A szentek kultuszának feladata méltó ideálokat adni az embereknek,** a sporttúlzás természetes heroizmusát a természetfölötti élet heroizmusává váltani át, és a testi erő világrekordjainak tomboló ünneplésébe belekiáltani a lelki nagyság értékeit. A világfutó ennyi idő alatt futott, — jól van; de hát aki eszményi kötelességteljesítéssel futotta be életpályáját?! A világúszó egy percen alul úszta a 100 métert, — jól van; de hát aki diadalmasan végigküzdötte az élet viharos óceánját?!

Emberek, Testvérek! Minden sportrekord felett állanak a *lélek teljesítményei* s elpusztul egész kultúrátok, a földről elpusztul az emberies élet, ha előttetek az izom többet fog érni, mint a szellem, a tudás többet, mint a jóság, a nyers erő többet, mint a lélek!

Ime: *a szentek tisztelete a lélek szupremáciájának biztosítéka az anyag és a merőben technikai kultúra fölött!*

De még mindig nem értünk gondolataink végére. Mert a szentek tisztelete nemcsak *poézist* visz vallási életünkbe, s nemcsak *ideálokat* állít elénk; még többet is ad:

III. A szentek tisztelete kitartást s erőt is ad Krisztus követéséhez.

A) Furcsa is ez a világ! Lépten-nyomon **szobrokat állítunk híres embereknek, megfestjük arcképeiket, koszorút helyezünk sírjaikra,** — ezt mindenki egész természetesnek tartja; de ha ugyanezt tesszük hitünk nagy embereivel, hőseivel, egyesek már megütköznek rajta.

Hazafias események évfordulóin gyűlésezünk, szónokolunk, felvonulunk, lelkesedünk. «Persze! — mondják. — Ezzel akarjuk a késői nemzedék hazaszeretetét erősíteni, öntudatát nevelni!» Dehát akkor nekünk, katolikusoknak nem volna szabad mennyei hazánk szeretetét ugyanígy erősíteni s katolikus egyházunkhoz érzett hűségünket ugyanígy kimutatni!?

Igen: lelki fejlődésünk *végső* célja maga az Úr Jézus. De az ő fönsége olyan magasan áll a mi gyarlóságunk fölött, hogy bizony akárhányszor már-már így kiált fel az ember: «Uram, nem lehet! Azt követeled tőlünk, hogy menjünk utánad, járjunk nyomdokaidban. Nem bírjuk; mi: csetlő-botló földi emberek — nem bírjuk. Nem lehet . . .» És az Egyház azért állítja elénk a szenteket, hogy megtanuljuk: *De lehet! Igenis lehet!*

Gondold csak végig — Testvérem! — az alábbi hasonlatot: Fiadat festőművésznek akarod kiképeztetni. Vajjon hogy fogsz hozzá? Elébehelyezel egy Murillo-képet, egy Raphaelt, egy Dolcit? «No, fiam, te is ilyen légy! Fess hamar egy Raphael Madonnát, hamar egy Dolci Jézuskát!» Ezt teszed? Dehogy teszed! Mert fiad abban a pillanatban ijedten tenné le az ecsetet: «Apám! Hogy én valaha ilyet tudjak festeni?! Hisz az lehetetlenség!»

Hát mit csinálsz?

Egyszerű mintákat helyezel elébe; ügyetlen kezét kezdetleges rajzokkal ügyesíted. Így nem ijed meg a nagy feladattól, sőt minden gyakorlás után közelebb érzi magát hozzá.

B) Krisztus Urunk szédületes lelki magassága talán minket is megijesztene; a keresztény erkölcstan csúcsait talán mi is megmászhatatlanoknak tartanók, de, íme: itt járnak

előttünk emberek, két évezred óta minden fajból, korból, állásból, és mennek, kapaszkodnak fölfelé!... **Ha megtehette ez és az és amaz, miért ne tehetném meg én is?!**

Mindenfelé halljuk a panaszt: kevés köztünk a jellem, kevés a példaadó nagyság. Nos hát, hová menjünk példa után? A görög mithoszokhoz, Herkuleshez, Mucius Scaevolához?

Nem! Itt vannak a mi szentjeink!

A Szentírásban, a Királyok IV. könyvében azt olvassuk, hogy a nagy ószövetségi prófétának, Eliseusnak sírjába egy gonosztevő holttestét bedobták s ahogy az hozzáért a halott prófétához, élet szállott a holttestbe. (Kir. IV. 13, 20. s köv.) Erőtlen akaratommal, gyümölcstelen fogadkozásaimmal én is csak felnézek akármelyik szent hősi életére, s máris érzem, mint száll erő belém és mint tüzel át rajtam a magas hegyek vonzó ereje, az a titokzatos «hegyi láz».

Kérdezzétek csak meg — Testvéreim! — a szenvedélyes turistákat, mi az a «Bergfieber», a «hegyi láz?» Mikor a felhőket verdeső havas hegyorom belemarkol az ember lelkébe s titokzatos erővel húzza-vonja fel... fel... nincs megállás... menni kell tovább... tovább... az érintetlen magasságok felé.

Hát mi az a szent? Felhőket verdeső lelki nagyság, a köznapi emberi élet lapályából magasba szökkenő szikla-csúcs s aki annak bűvös vonzókörébe kerül, annak nincs többé megállása... mennie kell... folyton előre... folyton fölfelé a legfinomabb lelki élet szűzi magaslatai felé. Krisztus felé! Testvéreim! Nézd meg azt a serdülő leányt, aki belekerült — mondjuk — Lisieuxi Kis Teréz csodásan boldog lelkének vonzó körébe! Nézd azt az ifjút, aki diadalról-diadalra hágva emelkedik a magaslat felé, ahonnan Gonzagai Szent Alajos integet feléje! Nézd az özvegy anyát, aki Szent Erzsébet nyomdokain jár, — nézd, s meg fogod érteni, hogy a szentek tisztelete mint ad erőt a krisztusi élethez.

*

Kedves Testvéreim! Két beszédet tartottam a szentek tiszteletéről s a végén most ti feleljetek a feladott kérdésre: A szentek tisztelete «bálványimádás-e»? A szentek tisztelete «ellenkezik-e Isten I. parancsával»? A szentek tisztelete «akadálya-e a bensőséges vallási életnek»? Vagy nem éppen fordítva van-e: *a szentek tisztelete elsőrendű segítőnk Krisztus követésében!*

Csak aki ezt érti, az fogja megérteni ünnepeink elrendezését is. Mához egy hétre karácsony ünnepe van, a kedves, meleg betlehemi ünnep. S kinek az ünnepe van karácsony másodnapján? Már egy szentnek ünnepe: Szent István diákonusnak, aki először áldozta fel életét a keresztény hitért.

Az ember az első pillanatban szinte így okoskodik: Milyen kár, hogy a karácsonyi misztérium bájos poézisét csak 24 óráig hagyja zavartalanul az Egyház! Miért siet annyira, mikor oly kedves az a betlehemi éj: csillag, pásztorjárás, báránybégetés, angyalok . . .

Nem, nem, Testvéreim! Az Egyház nem érzelgős, nem szentimentális.

Ember, tudd meg — szól az Egyház, — hogy nem elég a karácsonyi éjszaka ellágyulása. Nem elég! *A krisztusi életért áldozatot is kell hoznod!* Tudod, miért folyik Szent István vére éppen a betlehemi jászol elé? Azért, hogy megtanuld a nagy igazságot. Melyiket? Azt, hogy *Krisztus nem ellágyulást akar, hanem áldozatot; nem fenyőillatot, hanem az áldozatos keresztény élet illatát.* Azért követi karácsony napját azonnal egy áldozatos vértanu ünnepe, s azért hinti tele az Egyház az esztendő minden napját egy-egy szentnek ünnepével.

Igen: hogy azt megtanuljuk! Kiktől tanuljuk meg? Az akarat hőseitől: a szentektől! Kinek kell megtanulnia? Neked: központi fűtéses szobád lágy interieurje közt selyem pyjamában ábrándozó, elpuhult nagyvárosi embernek!

Én, elpuhult ember? — riadsz föl. Hiszen mindennap sportolok! Télen is kalap nélkül járok! Egy szuszra fölmegyek a Dobogókőre!

Nem így értem, Testvéreim! Trenirozni tud a mai ember, — nem tud lelkéért áldozatot hozni. Egy szuszra fölmegy a Dobogókőre, de ha a templom 25 percnyire esik, már nem megy a vasárnapi misére. Tud az olympiászi tréning alatt heteken át böjtölni, de a pénteki hústilalom elviselhetetlen teher neki. A mai mber a legkisebb katasztrófára méreggel, revolverrel, öngyilkossággal felel, — ez az edzettség?! A mai ember minden erkölcsi lendület elől, a legkisebb önfegyelmezés elől, a legkisebb sexuális önuralom elől ijedten tér ki, — ez az edzettség? A mai ember izmaiban hős — akaratában pólyásbaba; sportban tölgy — jellemében fűszál.

És ebbe a világba kiáltj bele Egyházunk a szentek példájának nagy tanulságát.

A jászol előtt összetört koponyával heverő Szent István arra a fönséges igazságra tanít, hogy *a Krisztushoz vezető út lépcsője az Érte hozott áldozatok gránitköveiből van kirakva.*

Ismétlem ezt az utolsó mondatomat, mert ebben foglalom össze az én meleg karácsonyi jókívánságaimat is.

Mikor majd ott fogtok állani a karácsonyfa alatt, ne felejtsétek el: *nem elég ellágyulni a kis Jézus előtt s nem elég gyertyát gyujtani; nem elég «Mennyből az angyalt» énekelni s nem elég örvendeni a Megváltónak,* hanem önfegyelmezett, áldozatos életünkkel kell megvalósítani a szentek példájának végső tanítását: **a Krisztushoz vezető út lépcsője az Érte hozott áldozatok gránitköveiből van kirakva.** Amen.

A MÁSODIK PARANCSRÓL.

XIII.

Istennek nevét hiába ne vegyed!

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Egy hitetlen ember egyszer szellemeskedni akart és ezt mondta: Ha van Isten, hát miért nem írta fel nevét az égboltra jó nagy betükkel, hogy mindenki láthassa? Akkor aztán nem volna többé hitetlen ember a világon!..»

Igy szellemeskedett az illető.

Azt azonban elfelejtette megmondani, hogy tulajdonképen milyen nyelven is kivánná, hogy Isten nevét felírja a csillagos égre? Magyarul? De akkor csak 12 millió ember értené meg. És mi lesz a többi 1800 millióval? Irja fel németül, angolul, franciául? Akkor sem értik meg a többiek!

«Hát irja fel olyan nyelven, olyan beszéddel, amelyet mindenki megért!» — mondhatná erre valaki.

Igy már helyes! Van olyan beszéd, amelyet minden ember megért? Igen, van: *a rend, a fegyelem, a mérték, a célszerűség, a pontosság.* Ez olyan beszéd, amelyet mindenki megért. És Isten igy *valóban fel is irta nevét az égre;* az égbolton száguldó óriás világtestek csodálatos harmóniája oly nyelven harsogja a világba Isten dicsőségét, amelyet minden ember megérthet, s amelynek szemléletére kifakad lelkünkből Beethoven fönséges dallama:

Dicsőít Téged, nagy égi Teremtő,
A mindenség nagy szent dala:
Az ég, a föld és a csillagok ezre
S a buzgó keblek imája.

A mi hatalmas Istenünk fönséges, szent neve! Csillagok számlálatlan serege zengi Isten nevét rohanó évezredek óta és az arasznyi életű törékeny ember hajtja meg fejét Isten nevére az első emberi élet kezdete óta! Van egy név nyelvünkön — minden nép nyelvében —, amelyik megkülönböztetett helyet foglal el valamennyi név között. Van egy név, amely átjárta gondolkozásunkat, átitatta világnézetünk

ket, kitörölhetetlenül bele van írva a mindennapi élet ezernyi megnyilvánulásába. Ez a név: *az Isten szent neve!* Nem találsz népet — legyen az még oly primitív — amelyiknek ismeretei közt Isten fogalmára rá nem akadnál. Nem találsz nyelvet — legyen az még oly fejletlen, — amelynek szókincse közt meg nem lelnéd az Isten nevé !

Az Isten fönséges szent neve!

Azt hinné az ember, hogy nincs is földi lény, amelyik ezt a nevet a legnagyobb tiszteletben nem tartaná! Azt hinné az ember, hogy ezt a nevet teremtett lény ki nem ejti másképp, mint a legmélyebb tisztelet hangján.

És — Testvéreim! — mindez nem így van! Az embernek megvan az a szomorú kiváltsága, hogy még ezt a legszentebb nevet is képes sárbataposni és ezért Istennek külön parancsban kellett szent nevének védelméről gondoskodnia.

Ma jutottunk el a tízparancsolat második törvényének tárgyalásához: *Istennek nevét hiába ne vegyed!* Ennek a törvénynek vizsgálatára fordítsunk négy szentbeszédet. A mai beszédben nézzük, hogy **mit tilt ez a parancs,** a következőkben pedig, hogy **mit követel meg tőlünk ez a parancs?**

*

Kedves Testvéreim! A második parancs artalma egész világos: az Isten szent nevét másképp, mint a legnagyobb tisztelet hangján kiejtenünk nem szabad! Akár gyülöletből, akár indulatosságból akár könnyelműségből veszi valaki Isten nevét, vétkezik a parancs ellen, — ha nem is egyformán súlyosan.

Vannak elvetemült emberek, akiknek valami ördögi kedvük telik a káromkodásban; valóságos **lázadók** Istennel szemben, — ezekről fog szólni a mai beszéd első része. És vannak sokan (legtöbben a káromkodók közül), akik csak **indulatosságukban** ragadta ják el magukat, — ezekről szól a beszéd második része.

I. A lázadók.

A) Plutarchos egyik könyvében (Marcellius életrajzában) egy bikáról tesz említést, amelyik úgy beszélt volna, mint az ember, s mindenki csodálkozott rajta. Nos hát — Testvéreim! — ma fordítva áll a dolog; van sok ember, aki úgy beszél, mint a megvadult bika, és senki sem csodálkozik rajta.

Szinte hihetetlenül hangzik, hogy vannak emberek, akik nem haragjukban, nem meggondolatlanságból, hanem **pokoli gyűlölettel és ördögi élvezettel, teljes megfontoltsággal tudják szidni Istent.** Vannak hitetlenek, istentagadók, akik szidják Istent, akiről pedig azt mondják, hogy ők nem is hisznek benne; szidják az ördögöt, akit ha a szószékről hallanak említeni, megütköznek, hogy hogyan lehet ilyesmiben hinni! Szidják a szentségeket, Szűz Máriát, a szenteket . . .

Vannak finom műveltségű, tanult emberek, neve írók, akik élvezetüket lelik az Isten szidásában, mert ha nem lelnék, könyveikben nem mondatnának hőseikkel olyan vérfagyasztó istenkáromlásokat.

Ezekhez a hitetlen káromkodókhoz nincs szavam; ezek nyelvét megfékezni csak a halál esz képes.

De igenis volna szavam a keresztény káromkodókhoz. Mert vannak a keresztények közt is lázadva káromkodók. Élettől összemorzsolt, elkeseredett emberek, akik azt hiszik — de mily tévesen! — hogy sorsukon javítanak, szívük terhén enyhítenek, ha Isten ellen föllázadnak. Ezeknek szeretném világosan tudtukra hozni, hogy mit is tesznek, mikor Istent szidják.

B) Hát **csakugyan olyan nagy bűn a káromkodás?** — kérdezheti talán valaki. Utóvégre a «*név*» az valami holt dolog! Olyan megrendítően komoly dolog az Isten nevének bántása?

a) Csak ha elolvassuk az ószövetségi Szentírásból a tízparancsolat szószerinti szövegét, csak akkor látjuk, hogy a tudatos káromkodás, a gyülölettel telt emberi léleknek istenszidása sokkal nagyobb bűn, mintsem azt az első pillanatra az emberek gondolják.

A tízparancsolat egyik hez sem fűz az Ú külön büntető figyelmeztetést, cs k ehhez. A II. parancs teljes szövege Mózes II. könyve szerint ugyanis így hangzik: «*Uradnak, Istenednek nevét hiába ne vegyed; mert az Ú nem hagyja büntetlenül, aki Urának, Istenének nevét hiába veszi.*» Ex. 20, 7.)

És az Ószövetség mellett épily fontosnak tartja az Isten nevének megbecsülését az újszövetségi Szentírás is. A Miatyánkban mindjárt a megszólítás után mit tett az Úr Jézus a legelső helyre? «Miatyánk, ki vagy a mennyekben, *szenteltessék meg a te neved!* Ebből is látom, hogy nem ember készítette a «Miatyánk»-ot. Mert, ha m emberek

írtuk volna a Miatyánkot, az bizonyára így kezdődött volna: «Miatyánk, ki vagy a mennyekben, mindennapi kenyerünket add meg nekünk.» De az Úr Jézus lőre helyezte az Is en nevét.

Néha talán még a komolyabb ember k fejében is felötlik a gondola : Nem túlzott dolog=e ez a II. parancs? Utóvégre egy ilyen apróságért, mint Isten nevének a védelme, kellett külön törvényt hozni? És még hozzá ilyen szigorú büntető záradékkal?!

b) Pedig már egy kis gondolkozás után is belátjuk, hogy itt sokkalta többről van szó, mint pusztán egy rövidke név védelméről. Igen: pusztán egy rövidke név kimondása nem lehetne nagy bűn; de a *név mögött ott áll a név által jelölt személy* s a név tisztelet en kiej ése, magának a név által jelölt személynek is megsértése, meggyalázása.

A káromkodó tehá nem az Isten *nevét* bántja, hanem *magát* az Istent.

Már az emberek nevei sokat mondanak nekünk, már azokat is megbecsüljük, — mennyivel inkább kel ezt Isten nevével tennünk! Vannak nevek — szüleink, jóakaróink, barátaink nevei ,— amelyeknek puszta hallatára melegség önti el szívünket. Mennyivel fokozottabb tisztelettel kellene minden embernek kiejtenie Isten nevét, annak az Istennek nevét, aki Atyánk, leghatalmasabb Jóakarónk, s leghívebb Barátunk! Nincs az a gyermek, aki egykedvűen hallgatná, ha szidják anyja nevét; nincs az a katona, aki el tudná viselni, mikor előtte királyát szidják; többet mondok: nincs eb, amelyik eltűrné, hogy bántsák a gazdáját, — csak emberek vannak, akik nyugodtan végighallhatják mennyei Atyjuk meggyalázását, csak emberek vannak, akik gyűlölettel szórják a szitkot a királyok Királyára!

Ó, merné=e ember tiszteletlenül ajkára venni Isten nevét, hacsak egy sugara is fölvillanna eszében, hogy ki az az Isten, akit ő káromolni merészel!

Ki az az Isten? — Kedves Testvéreim! —, ki az az Isten? Amikor Mózes ott térdel a lánggal égő, de el nem égő csipkebokor előtt s kérdi: «Uram, hogyan hívnak, mi a neved?» S mondá az Isten Mózesnek: «Én vagyok, aki *vagyok*» (Ex. 3, 14.); azaz: Én vagyok a «*létező*», akinek lényéhez tartozik, hogy *legyen*. Bárki más van még kívülem a világon, mind esetleges: mind lehet is, nem is. Mind csak azért van, mert én akarom. S addig van, ameddig akarom. Én vagyok az élet örök forrása: minden tőlem van, mint minden vízcsepp a

forrásból, minden sugár a Napból. Isten, a mindenható Teremtő! Isten, a végtelen Úr! Isten, a szerető Atya! Isten, a szigorú Bíró! — és Testvérem, te elkeseredett, te megszomorodott Testvérem, ezt az Istent mered te káromolni?!

Jaj — Testvérem! — sujt az élet? Sötét fölötted az ég? Mégse szidd az Istent! Ne okold Őt a küzködésért! Ne mondd — mint sokan mondják —, hogy téged «az Isten is elhagyott», hogy «nem törődik veled», hogy nincs Gondviselés», hogy «céltalan összevisszaság az emberi élet». Ez mind káromkodás! Nézd csak a száz meg száz telefondrótot: mily összevisszaságban, mily céltalanul szaladgálnak a házak tetején! És úgy-e, mégis mindnek célja van! Úgy-e, végre is mind egy központba, egy házba fut össze! Hogy hová? Azt az emberek nem látják, de — tudják. Én sem látom, de tudom, hiszem, hogy *az én életemnek, és minden ember életének, és az egész világtörténelemnek millió és millió eseménye a végtelenül bölcs Istennek atyai kezébe fut össze.* Nem, nem, ne bántsátok az Istent! Mert a tudatos, istengyűlölő káromkodás szava a pokol anyanyelve és minden tudatos káromkodás a pokolból kipattant égető szikra.

Testvérem, ne bántsd az Istent!

II. Az indulatosak.

Ilyen kedvteléssel, feneketlen gyűlölettel, szinte úgy mondanám: passzióból káromkodó ember — ha ugyan embernek lehet nevezni — nem i é sok a fö d hátán.

A) Sa nos, vannak azonban annál többen, akik nem ugyan akarattal s nem teljes tudatossággal, **hanem mérgükben, haragjuktól elragadtatva, józan gondolkozásukat elveszítve** szidják az Isten szent nevét. A káromkodók legnagyobb része ebbe a csoportba tartozik: az indulatosak közé, akik a következő percben már meg is bánják, amit mondtak.

Emlékszem, mennyire elcsodálkoztam, mikor valahol ezt a mondatot olvastam: «Az emberek többet átkozódnak és káromkodnak, mint amennyit imádkoznak». No, ez mégis túlzás! — gondoltam. Ez csak nem lehetséges! És bizony — Kedves Testvéreim! — ha valaki sokat forog az emberek között, és főleg — kimondjam? — a *magyar* emberek között, végre is elhiszi, hogy így van; elhiszi, hogy igaza van a szomorú közmondásnak: «Káromkodás — magyar szokás».

Mennyit káromkodnak, mennyit átkozódnak nálunk az emberek! Nem rosszakaratból, csak indulatosságból! Az utcán! A villamoson! A zsúfolt váróteremben! A vásárcsarnokban! A koc mákban! Műhelyekben! Férfiak és nők! Öregek és fiatalok! És . . . gyermekek! Szomorúan kell bevallanunk, hogy a magyar nép különös hirhedtségre tett szert káromkodásával. Vannak szülők a falvakon, akik büszkén ujságolják, hogy fiuk már milyen nagy, «már káromkodik is». Van magyar ember, aki káromkodik, ha részeg és káromkodik, ha józan; káromkodik, ha baj érte, káromkodik, ha jó kedve van.

«Kérem, én nem szoktam káromkodni, csak amikor muszáj!» — mentegetőzik némelyik ember. «Mert, tetszik tudni: olyan a foglalkozásom.» Hát van ilyen foglalkozás is? Azt mondják: igen. Katona nem lehet valaki anélkül, hogy ne káromkodjék», — ez a közfelfogás. De a mesterember ugyanezt mondja magáról, mert hogy «máskép nem lehet bírni a tanoncokkal!» Van tanító, aki nyiltan káromkodik a diákra; és van diák, aki titokban káromkodik a tanítójára. Káromkodik a béres, káromkodik a gazdája. Van előljáró, aki átkozza alattvalóját; van szülő — kimondani is döbbenetes! — aki átkozza gyermekét. Van ember, aki szidja a napot, mert melegen süt; van, aki szidja az esőt, mert kevés volt . . . Káromkodás — magyar szokás!

Az Ószövetségben az istenkáromlót agyonkövezték (Ex. 24, 16.); jaj, ha ma is megtennők minden káromkodóval, nem tudom, volna-e elég kő hozzá az utak mentén!

B) Hát hiszen, hogy ma az idegeink alaposan próbára vannak téve és hogy a mai ember hamarább kijön sodrából, az kétségtelen. De azért ne mentegessük magunkat ezzel: «Hiába! Ilyen hirtelen a természetem! Én már arról nem tehetek!» . . . Valóban lehet valakinek igen ingerlékeny s hirtelen természete és erről nem tehet; de nagyon is tehet arról s nagyon is felelős azért, hogy **ezt az ingerlékeny természetét igyekszik-e megfékezni!**

a) És bizony itt más nem segít, mint a folytonos önnevelés és ellenőrzés! Tehát nem panaszkodni: «Hiába, én már ilyen vagyok! . . .» Hanem *minden reggeli imám végén egy pillanatra megkérem Istent:* «Uram, ma aztán vigyázz nyelvemre! Előreláthatólag itt meg itt kerülhetek ingerült helyzetbe, hát már jóelőre résen leszek! . . .»

b) És aztán, Testvérem, gyakorold magadat ebben a látszólag jelentéktelen szabályban: «*Ha mérges vagy, ne szólj*

semmit!» A pogány Julius Caesarról jegyezték fel, hogy mikor mérges volt, előbb 20-ig számolt magában s csak azután felelt. De mennyivel máskép, mennyivel szelídebben felelt, mintha az első pillanat felhevültségében tette volna! A durva káromkodás úgyszólván végkép kiveszne a földről, ha az emberek ezt a kis önuralmat megtanulták. Mert hiszen a legtöbb káromkodás oka nem az első pontban említett pokoli istengyűlölet, hanem a hirtelenség s elhamarkodás, me yet az emberek a következő percben már meg is bánnak.

c) Igen ám — mondja erre valaki —, könnyű ilyenekről a templomban, a szószéken elelmélkedni! De kérem, mikor az inas nem fogad szót! M kor a baka nem jól csinálja a fordulatot! Mikor a cselédem rosszakaratú! Mikor a gyermekek rosszak otthon! Mikor az igásló nem akar indítani!... És az ember akárhogy kérleli őket jó szóval: nem és nem! — *hát akkor csak kell valamit mondani, valami szörnyűt kiáltani, mert különben szétveti az embert a méreg!...*

Igy magyarázkodnak sokan, és én nem mondom rá, hogy semmiben sincs igazuk. Igazuk van abban, hogy vannak vérmesebb emberek, akiknek nagy idegfeszültségüket valahogyan le kell vezetniök. És utóvégre elhiszem, hogy ha valaki nagyon mérges, izgalma megenyhül, ha földhöz vág egy poharat vagy becsapja az ajtót. Ezt még elnézném neki, — *de miért bántja éppen az Istent?!* És főleg szülők, akik gyermekeitekre káromkodtok s ezzel őket is megtanítjátok erre, nem jut eszetekbe az Úr Jézus megdöbbentően súlyos fenyegetése: «Aki pedig megbotránkoztat egyet a kicsinyek közül, kik énbennem hisznek, jobb volna annak, hogyha malomkövet kötnének nyakára és a tenger mélyébe merítenék. (Máté 18, 6.)

Végkép rossz a gyermeked? Nem akar indítani a ló? — hát nem bánom, kiálts rá földrengető hangon, de *ne az Isten nevét!* Mikor a német katonáka a világháborúban a kárpáti ron ra vitték, a «Füzesabony—Sátoraljaújhely» fölírást nagy nehezen így betűzték ki: «Ficesapóni—saddarajjau jé». No hát, ha nem indít a ló vagy rakoncátlan a gyermek, kiálts rá jó nagyot: «*Ficesapónisaddarajjaujjé!*», és meglásd: épúgy nekiszalad az állat és épúgy megszeppen a gyermek, mintha az Istent szidtad volna.

Testvéreim! Ne bántsuk az Istent!

C) Mikor az ember a pokoli gyűlölettől szikrázó istenkáromlásokat hallja, vagy amikor a omlott emberek vigyorgó földi diadalait látja, úgy meg-megszáll minket az elkeseredés

érzete: «Uram, hát hogy tűrheted ezt? Miért nem nyitod meg a földet a Tégedet káromlók alatt? Miért tűröd, hogy a gonoszság diadalt ara hasson a földön?» ... Úgy-e, Testvéreim, melyikünk ajká ól nem készült már elröppenni ilyen panaszkodás, amikor látunk egyes embereket, akik az Isten hosszú türelméből fegyvert kovácsolnak maguknak ahhoz, hogy bátran káromolják Őt, és amikor látjuk a vakmerő emberisége , amc yik a fönséges Isten hallgató türelméből bátorságot merít ahhoz, hogy romlottságban éljen! Testvéreim! ne áltassuk magunkat: az Úr türelmes, vár, nem siet, **de a végső szó mégis az övé!**

Elég lesz erre csak két példát felhoznom!

Az elsőt az emberiség őskorszakából, a rom ott, b lványozó, erkölcstelen világból, amikor keresve kellett keresni a tisztességes embert, mer mindent elborított az erkölcstelenség pestise s a hitetlenség éjszakája. Ez az a kor, amelyről a Szentírás a maga jellegzetes kife ező módján azt írja, hogy Isten «megbánta hogy embert teremtett a földre». (Gen. 6, 6.)

És mégsem sujtott le azonnal! Várt.

Olyan megbízást adott Noénak, ami az ő türelme szívének legszebb jele volt: 100 évig építse a bárkát, azaz 100 évig prédikáljon a bűnben tobzódó embereknek ... Hátha mégis megtérnek

Megtértek? Egy sem! Vicceltek az «öreg»-en, hogy vénkorára milyen kolosszális építkezésre adta fejét! És hogy milyen sötét szemüvegen látja a jövőt! Hogy: «Emberek, megbünte az Isten!» Megbüntet? Hahaha! Hallott már valaki arról, hogy valaki megbüntetett volna? No de ilyen meséket a mai felvilágo odott korban! A tudomány mai állása ezen már régen túl van! ...

És amikor aztán már elég volt ... Isten megszólalt. *És megnyíltak az ég csatornái ... és megduzzadtak a források mélységei ... és a vízözön elsöpört hegyet, völgyet, embert, állatot, bűnt, vagyont, életet, mindent* ... Emberek, akik káromkodtok: Sokáig vár az Úr — de *az utolsó szó mégis az övé!*

És nézzük a másik esetet!

Nem hangzott el még a világon szörnyűbb káromkodás, mint a Kálvárián a vérében haldokló Úr Krisztus ellen; nem volt még a gonosz indulatoknak tombo óbb győzelmük, mint a kereszt tövében ... s mégis, mi ett az Isten?

Mert hogy mi mi tettünk vo na? — nos, a világos: villámot, tüzet, kénkövet erre a bűnös söpredékre! ..,

És mi tett Isten? Tűrt, hallgatott, várakozott.

És Krisztus meghal a kereszten. Holtteste pecsét alatt pihen a sírban. Ellenségeinek diadala teljes. Minden elveszett. Minden!

De — íme! — *virrad a harmadik nap . . . megvonaglik a föld . . . angyal jön az égből . . . a sírőrség porba sujtva, mint a halott . . . s a diadalmas Krisztus arca fénylik, mint a villám . . . Alleluja! Győzött az Isten!* Az az Isten, aki hallgatott a nagycsütörtöki éjszaka ostorcsapásaiban, az az Isten, aki elvérzett a nagypénteki Golgotán, az az Isten, aki el volt temetve a reménytelen nagyszombati sír csendjében, *győzött ez az Isten! Emberek, akik káromkodtok, emberek, akik nyelitek a bűnt s aztán megtörlitek a szátokat:* «nos, mi bajom lett tőle?!», — ne felejtsétek: **az utolsó szó mégis az Istené!**

És ez ma az én utolsó szavam is hozzátok:

Testvéreim! Hogy az ember káromkodik vagy imádkozik, végeredményben az Isten fönségén mindez nem változtat. Ha káromkodik, Isten ettől nem lesz kisebbé, s ha imádkozik, nem lesz általa nagyobbá. *De igenis kisebbé vagy nagyobbá leszel te, szegény földi teremtmény.* Isten akkor is Isten marad, ha egy megtévedt ember szidta Őt, amint a Nap akkor is sütni fog, ha dühödben sarat és piszkot szórsz is feléje.

A Nap ugyan sütni fog, de reád visszaszáll minden rája dobott szemét és piszok. Testvérem! *Az Isten neve szent,* **és Istennek szent nevét hiába ne vegyed!** Amen.

XIV.

Becsüld meg az Úr Jézus nevét!

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Mikor elsőéves papkoromban hitoktató voltam egy vidéki városban és 750 kis elemista lelke volt reám bízva, és amikor az Isten II. parancsának tá gyalására került a sor, nem tudtam kis tanítványaimnak jobb tanácsot adni, mint ezt: «Aztán, édes gyermekeim, ha az utcán mentek, vagy akárhol vagytok és halljátok, hogy rossz emberek káromkodnak, menjetek gyorsan tovább, de magatokban mondjátok nagy szeretettel: «Dícsértessék a Jézus Krisztus!» Milyen hálás lesz ezér az Úr Jézus: mások szidják, ti pedig dícséritek őt!...»

Az Isten II. parancsának tárgyalásánál nektek, felnőtt hallgatóimnak sem udok más tanácsot adni, mint amit adtam az én kicsiny tanítványaimnak: ha mások szidják az Istent szóval vagy életükkel, becsüljük mi meg az Istent s az Úr Jézust szavunkkal és életünkkel.

Hogy ne káromkodjunk s az Isten nevét hiába ne vegyük, az a II. parancsnak csak tiltó, negatív része; erről volt szó a mult vasárnap. Minden isteni parancsnak van azonban előíró, pozitív része is, — és erről lesz szó a mai szentbeszédemben. Arról, hogy nem elég az Isten nevét csak nem káromolni, hanem hogy azt meg is kell tisztelnünk és meg kell becsülnünk.

Minthogy pedig az Isten fogalmát az Úr Jézus hozta különösen közel eszünkhöz és szívünkhöz, egész természetes, hogy az Isten nevének megbecsüléséről szólva külön beszédet szentelünk *az Úr Jézus szent neve megbecsülésének is.*

Mit is tudnánk mi az Istenről az Úr Jézus nélkül? A pogányok is hitték, hogy van fölöttük Valaki, — de mily keveset tudtak az igaz Istenről! Az ószövetségi zsidó nép már ismerte az egy igaz Istent, de csak mint szigorú Bírót és félelmetes Urat. Azt a fönséges gondolatot, hogy Isten «*Atyánk*», akihez a gyermeki szeretet melegségével emelhetjük fel lelkünket, azt csak Jézus Krisztus által ismertük meg,

mint a karácsonyi szentmise prefációja mondja: «a megtestesült Ige titka által az Isten fényességének új sugara ragyogott föl eszünk előtt».

Két kérdést vetek fel tehát a mai szentbeszédben: I. **Miért kell tisztelnünk az Úr Jézus szent nevét?** és II. **Hogyan kell tisztelnünk az Úr Jézus szent nevét?**

I. Miért kell tisztelnünk Jézus szent nevét?

Nincs még egy név kerek e világon, melynek csengése oly melódiákat váltana ki az ember lelkében, mint az Úr Jézus szent neve. Nem hiába mondta már a XIII. században Clairvauxi Szent Bernát, hogy Jézus neve «méz az ember ajkának, dal fülének, és öröm a szívének», de valóban tapasztaljuk is, hogy ez a . övidke szó átitatta az emberiség egész életét, és naponként millió és millió ember ajkán hangzik e név dícsérete.

«Emléke ott van mindenütt. Egyházak és iskolák falain, harangtornyok és hegyek ormain, útmenti kápolnákban, ágyak fejénél s a sírok felett: millió és millió kereszt emlékeztet a Megfeszített halálára. Vakarjátok le a templomok freskóit, hordjátok el a képeket az oltárokról és a házakból s Krisztus élete megtölti a múzeumokat s képtárakat. Vessétek tűzre a misekönyveket, breviáriumokat s imádságos könyveket, nevét és szavait akkor is megtaláljátok minden irodalom könyveiben.» (Papini.)

Nincs még egy név, mely naponként annyiszor hangzanék fel az emberek ajkán, mint a mi Urunk, Jézus Krisztus szent neve!

De hát honnan ez a meleg tisztelet, Kedves Testvéreim, amellyel e név iránt viseltetik az egész kereszténység? Honnan az a páratlan gyöngédség, amellyel kiejtjük ezt a szent nevet? Honnan az a nagy bizodalom, hogy a mi szent Egyházunk egyetlen egy imát sem tud befejezni máskép, mint így: «. . . per Dominum nostrum Jesum Christum» «. . . a mi Urunk Jézus Krisztus által!»

Megfelel a kérdésre magának a névnek jelentése. Tudjátok — Testvéreim! —, hogy «Jézus» annyit jelent, mint «Megváltó»; s az a határtalan tisztelet, amellyel az Úr Jézust övezzük, mindjárt érthetővé válik, ha megfontoljuk: *milyen bajtól váltott meg s milyen áldozat árán váltott meg minket az Úr Jézus.*

A) **Milyen bajtól váltott meg minket az Úr Jézus?**
Megmentette a pusztulástól veszendőnek indult lelkünket. Dícsérjük azt az embertársunkat, aki egy fuldokló halandó életét saját élete kockáztatásával kiment a vízből; dícsérjük azt, aki egy csa'ádot kiment a tűzből, — emlegetjük ezeket az életmentőket. *Hát akkor mily dícséret illesse a világ életmentőjét, az Úr Jézust,* aki nem egy embert mentett meg, hanem az emberiséget, nem élete kockáztatásával, hanem feláldozásával, nem a testi haláltól, hanem a bűnbe elmerüléstől és az örök haláltól!

a) Azt mondtam, hogy Krisztus Urunk a világ életmentője.

Az embernek kettős élete van. Van mulandó testi, és van örök, lelki élete. Mit csinált az első bűn mind a két életből? A természetfölöttit tönkretette, a természetest pedig megrontotta, meggyöngítette. A Krisztus előtti emberiségről joggal írja Szent Ágoston: «Mikor a nagy orvos, a Megváltó eljött az égből, egy nagy beteg feküdt a földön. Ez a beteg az emberiség volt». Bizony az egész emberiség beteg volt; Európa, Ázsia, Afrika, Ausztrália emberei kunyhóban s palotában egyaránt betegek voltak. Mi bajuk volt? Beteg volt minden tagjuk, minden részük: akaratuk gyönge, értelmük erőtlen, szívük romlott, testükben az ösztönök garázdálkodtak. S most jön a nagy orvos: kiönti kegyelmét a gyönge akaratra s az erősebbé válik; kiönti az értelemre, s az világosabbá lesz; kiönti a szívre, s az az Istenhez emelkedik.

b) És mégsem ez volt a legnagyobb betegségünk, amelyből az Úr kimentett. Nem! Ezernyi testi bajnál keservesebb volt *a lélek halála, a természetfölötti halál.*

Természetfölötti halál! — mi ez, Kedves Testvéreim? Ha megborzaszt a testi halál is, mi lehet a lelki! Halál, amely nemcsak a testet éri, hanem a lelket is, és lerombolja a lélek isteni hasonlóságát, örömét, nyugalmát. Szörnyű halál! — és Krisztus nélkül mi mindnyájan martalékai lettünk volna!

Ó, ki segít? Kinek van ereje? Szeretete? Ki lehel életet a halottba? Krisztus, a világ életmentője! Szent Pál mondja: «Isten, ki gazdag az irgalmasságban, az ő felette nagy szereteténél fogva, mikor bűneinkben meg voltunk halva, Krisztussal együtt minket is életre keltett, feltámasztott és Krisztus Jézusban maga mellé ültetett a mennyekben». (Ef. 2, 4.)

Úgy-e, most már értjük kedves karácsonyi énekünk szö-

vegét: «Üdvözlégy kis Jézus, ki mi értünk születtél s váltságunk lettél nékünk!»

B) De méginkább fokozódik szeretetünk az Úr Jézus iránt, ha azt is megfontoljuk, hogy **mily áldozat árán váltott meg minket?**

Megmondja Szent Pálnak egy szava, mely a kőszívűeket is megindítja: «*Szeretett engem s átadta magát érettem*». (Gal. 2, 20.) *Szeretett engem!* Gondoljunk rá, mik voltunk s aztán mondjuk ki: Szeretett!... Engem!... Engem, aki gonosz voltam, aki lázadó voltam ... engem szeretett!

De még tovább is van: «*S átadta magát érettem*». Az angyalok értelmét is meghaladja, de hitem tanítja, hogy így van! Hogyan van? Hát így: leszállott a földre — *értem.* Dolgozott — *értem.* Imádkozott — *értem.* Tűrt — *értem.* Meghalt — *értem.* Szívét megnyitá — *értem.* A mai óráig dolgozik — *értem.* Vigyáz reám, jobban, mint anya gyermekére; hozzám jön, erősít, vigasztal — és vár, vár az égben!

Hát nem érzitek-e, Testvéreim, mily jogosan kiált föl Szent Pál: «Az Isten azáltal mutatja ki iránt unk való szeretetét, hogy mikor még bűnösök voltunk, annak idején Krisztus meghalt értünk». (Rom. 5, 8.) Hol van a világon ember, aki meghal csak a jóbarátjáért is? S Krisztus meghalt ellenségeiért! Mily nehéz saját lelkünkért is csak kis áldozatot is hozni: az imádságot pontosan elvégezni, vasárnapi misére eljárni, egy veszélyes ismeretséget abbahagyni, a legcsekélyebb önfegyelmezést gyakorolni ... Ó, mindezt nem tudjuk megtenni. Ó, nem tudjuk *saját* lelkünkért. És Krisztus? Te nem tudsz lemondani a pénteki húsról saját lelkedért, és Krisztust ecettel itatják — *teérted!* Te félsz a világ gúnyjától (jaj, megmosolyognak) és Krisztust kicsúfolták — *érted.* Te nem tudsz áldozatot hozni saját lelkedért s Krisztus meghalt a keresztfán — *érted. Ó, ismerjük be, Testvéreim, hogy Krisztus jobban szeretett minket, mint amennyire mi szeretjük önmagunkat; többet tett értünk, mint mi önmagunkért!*

«Ó, Jézus; mibe került az Neked, hogy *Jézussá* lehess» — kiált föl Szent Bernát s ebben a fölkiáltásban van legrövidebb magyarázat arra a feladott első kérdésünkre, hogy *miért kell tisztelnünk Jézus szent nevét.*

II. Hogyan kell tisztelnünk Jézus szent nevét?

A német-francia háborúban igen tanulságos dolog történt egy könnyelmű francia főhadnaggyal, aki minden mondatát ezzel szokta kezdeni, akár volt értelme, akár nem: «Mon Dieu!» (Istenem!), úgyhogy el is nevezték Mondieu főhadnagynak. Zúg a csata, csattog a golyózápor s halálos seb éri a főhadnagyot is. Csak késő este találtak rá a csatatéren ... már alig suttogott ... Föléhajolnak, nagy kínosan rebegi: Mon Dieu, Mon Dieu ... De — Testvéreim! — úgy-e mily máskép hallatszik ez egy haldokló ajkáról, mint mikor úgy össze-vissza dobálta az Isten nevét! Bárcsak az életben megbecsülte volna Isten nevét! ...

Testvéreim! Becsüljük meg az Úr Jézus nevét *szóval és életünkkel.*

A) **Becsüljük meg az Úr Jézus nevét szóval is!**

Az Úr Jézus nekünk Istenünk, Testvérünk, Megváltónk, tehát nem félünk nevét tisztelettel kimondani; de éppen mert Istenünk, Testvérünk és Megváltónk, éppen azért félünk szent nevét meggondolatlanul ajkainkra venni: Az Isten neve nekünk szent, az Úr Jézus neve szent: ne emlegessük hiába! A kereszt nekünk szent, az Úr Jézusnak vérrel áztatott halálos ágya: ne emlegessük hiába!

De szabad-e *egyáltalában emlegetni az Úr Jézus nevét?* Ó, igen, tisztelettel kiejteni nemcsak szabad, hanem üdvösséges is. Szent Pál apostol leveleiben több mint kétszázszor használja az Úr Jézus nevét és Szent Péter a názáreti Jézus nevében gyógyítja meg a kéregető sántát. Az «Apostolok Cselekedetei»-ben azt mondja Szent Péter az Úr Jézusról: «... Nincsen üdvösség senki másban. Mert más név nem is adatott az embereknek az ég alatt, amelyben üdvözülnünk kellene». (Ap. Csel. 4, 12.)

Szent Egyházunk 2000 éves történetén is mint áldott melódia cseng keresztül a mi Urunk Jézus Krisztus szent neve. Ezt hangoztatták az apostolok, ezt az első keresztények, ezt a hitvalló vértanuk milliói. Assisi Szent Ferenc, valahányszor kiejtették előtte az Úr Jézus nevét, úgy figyelt föl, mintha hárfaakkordot hallott volna. Ezzel a névvel haltak meg 1800 évvel ezelőtt az őskereszténység vértanui és ezzel a névvel ajkukon haltak meg tavaly előtt és tavaly és az idén és talán éppen ma is, ebben a percben a mexikói katolikus testvéreink, akik a kommunista fegyverek ropogása

közt ezzel a kiáltással mentek a vértanuhalálba: «Éljen Krisztus, a mi Királyunk!»

Igen, szabad Krisztus Urunk nevét tisztelettel kiejteni! Mikor szabad?

Szabad minden *komoly* célból, hiszen Szent Pál azt írja a kolosszaiakhoz: «Bármit cselekesztek szóval vagy tettel, mindent a mi Urunk Jézus Krisztus nevében tegyetek». (Kol. 3, 17.) Szabad *imádság közben*. Szabad *a veszedelemben* Istenhez kiáltani. Maga az Úr bíztat erre: «Kiálts hozzám a szorongatás napján s megmentelek téged». (Zsolt. 49, 15.) Szabad *a munka elején* mondani: «Kezdjük el Jézus nevében!» Szabad *az utazás kezdetén* mondani: «Induljunk el Jézus nevében!» Szabad így *egymást üdvözölni*: «Isten hozott!» és szabad *a kísértésben* fölkiáltani: «Jézus, Dávid fia, könyörülj rajtam!» És szabad — ó, nagyon szabad — *a halállal vergődőnek* felkiáltania: «Úr Jézus, légy hozzám irgalmas!»

A katolikus Egyház még búcsút is engedélyez azoknak, akik az Úr Jézus nevét a mi szép köszöntésünkkel tisztelik: «Dícsértessék a Jézus Krisztus!» És csak sajnálnunk lehet, hogy ez a kedves, meleg, egészen keresztény katolikus szokás egyre jobban kivész a mai emberek közül.

Németország egyik nagy városában, Bonn-ban súlyos beteget operáltak. Szegény embernek a nyelvét kellett kivágni, mert nyelvrákja volt. Mikor már ott feküdt az operációs asztalon, mielőtt a műtétet elkezdték volna, a vezető orvos kissé elérzékenyülve szólt a beteghez: Jó ember, vegye tudomásul, hogy többé az életben egyetlen szót sem fog tudni kiejteni. Mi az, amit még utoljára mondani akar?

Csend . . . A beteg gondolkodik: vajjon mit mondjon? Ártatlan gyermekeinek üzenjen valamit? Áldott jó feleségéhez küldjön egy utolsó üdvözlést?

Végre megszólal a beteg s csak ennyit mondott, s ez volt utolsó szava: *Gelobt sei Jesus Christus! Dícsértessék a Jézus Krisztus!*

Ó, Testvéreim! Ha egyszer majd ez lehetne a mi utolsó szavunk is!

Igen, ez mind szabad, sőt mind dícséretes dolog, mert ez mind megbecsülése az Úr nevének.

B) Az Úr Jézus nevét azonban nemcsak tiszteletteljes beszédünkkel kell megbecsülnünk, hanem még sokkal inkább **Krisztushoz méltó életünkkel is.**

Igen: mi megbecsüljük ezt a szent nevet azzal is, hogy nem egyszerűen «Jézus»-ról vagy «Krisztus»-ról beszélünk,

mintha azok hideg, s részünkre semmit sem jelentő fogalmak volnának; hanem beszélünk az «Úr Jézus»-ról, «Krisztus Urunk»-ról s a «mi Urunk Jézus Krisztus»-ról, — igen. Azonban — Testvéreim! — még nagyobb megbecsülése az Úr Jézusnak az, ha *komoly krisztusi életünkkel* kiérdemeljük, hogy ez a szent név számunkra valóban «Jézus»-t jelentsen, azaz «Megváltó»-t.

Hát lehetséges az — kérdi talán valaki, — hogy vannak keresztény emberek, akiknek Krisztus Urunk megváltása nem használt? Akikért az Úr Krisztus hiába halt meg?

Érzem, hogy ez megdöbbentő gondolat pedig — sajnos! — nem tagadhatjuk, hogy lehetséges. És ezt az Úr Jézus is tudta. És ebben látom szeretetének legnagyobb jelét.

Mert ha *Ő csak ember* lett volna, aki előtt rejtve a jövő, szenvedése közt vigasztalhatta volna magát: «Tarts ki én lelkem, hiszen szenvedéseddel megváltod az egész világot! Nézd, hogyan fogják hirdetni az egész világon szeretetedet! Még a kőszívű is megindul rajta! Éjjel-nappal rád fognak gondolni, folyton előttünk lesz szenvedésed. Hadd folyjék vérem, hadd szúrjon a töviskoszorú, hiszen ez mossa meg a szegény embereket, ez viszi az örök életre . . .» Igen, ha *csak* ember lett volna, ezzel vigasztalta volna magát.

De Krisztus Urunk *Isten* is volt, aki látta a jövőt. Mit látott, míg a keresztfán függött? Mint egy végeláthatatlan menetet látta a rengeteg embert, kikért meghal, de — *hiába hal meg! Hiába — mert ők nem akarnak üdvözülni!* Itt hull a vére, hull értünk, — és látja azokat is, akik kabarékban, bűntanyákon, részegen, erkölcstelenségben, csalásban, gyilkolásban tobzódnak, látja, mint rohannak a bűnbe, kiket Ő Istenhez akart emelni.

És ebben állott az Úr legnagyobb szeretete! Nem abban, hogy oly nagy bajtól mentett meg minket: nem abban, hogy oly szenvedés árán mentett meg minket; hanem abban, hogy mindent megtett értünk, pedig látta, mily hálátlanok leszünk iránta! Mindenkit látott az Úr . . . Engem is! . . . Téged is! . . . *Vajjon téged hol látott? Kik között? Krisztus-som, énértem is nem hiába folyt-e véred?*

Megdöbbentő kérdés: Hát lehet az, hogy Krisztus Urunk valakiért hiába halt meg? Ó igen. Talán értem is hiába??

Testvér! Mi van veled? Él-e a lelked? Vagy halott? Hát úgy hagyod? Nem mégy gyónni? Te is ellensége vagy Krisztus keresztjének, «inimicus crucis Christi» (Phil. 3,

18.)? Szörnyű mondása ez Szent Pálnak. Ha bűnben élsz, ne merj a keresztre nézni. Látod, érzed? Igazi krisztusi élettel becsülheted meg az Úr szent nevét!

*

Kedves Testvéreim! A másfélszázadon át elnyomott és darabokra szabdalt lengyel nemzet, hogy a világháború után visszakapta önállóságát, — tudjátok, mit csinált a mult évben? Rendkívül kedves gondolatra jutott: katonákból és politikusokból összeállított egy férfiküldöttséget, a küldöttség elment Svájcba, Rappersvij nevű kastélyba s onnan nagy diadalmenetben hazahozta a legendás lengyel szabadsághősnek, Kosciuskónak szívét ... S az egész lengyel nép lelke nagyot dobbant az örömtől, mikor megérkezett messze idegenből a hős kihűlt szíve.

Az emberiség modern életéből kiszakadt az Úr Krisztus Szent Szíve. Érezzük is hiányát mindenben. Érezzük, hogy szívbajosok vagyunk: elful a lélekzetünk, kapkodunk a levegő után, lépten-nyomon zavarok támadnak társadalmunk életében ... És nem segít rajtunk más, csak ha hazahozzuk közénk az Úr Jézus Szent Szívé ; nem segít más, csak ha az emberiség szíve az ő szíve dobbanására lüktet, ha az Úr Krisztus nevét azzal is becsüljük, hogy törvényei szerint élünk, — mit mondjam tovább? — ha az Úr Krisztust valóban ismét Megváltónkká fogadjuk.

Testvéreim! Beteg a mai világ! Meggyógyulhat még? Meg!

Mikor?

Ha majd nemcsak nyelvünk, hanem életünk is dícséretére lesz Urunknak, Krisztusunknak; ha majd nemcsak szóval mondjuk, hanem következetes krisztusi életünkkel is hirdetjük a mi szent, egyetlen, leghőbb vágyunkat, hogy: **«Dicsértessék a Jézus Krisztus mindörökké. Amen».**

XV.

«Ne adjátok a szent dolgot ebeknek!»

(Máté 7, 6.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Májusi fagy letörte a szőlőt, júniusi jég elverte a búzát. Kérdik a gazdát aratás után: «No, gazduram, milyen volt a termés?» «Hej, tekintetes úr — panaszkodik a gazda, — *megvert engem az Isten!* Nincs semmi termés!»

A következő évben fényesen beütött az aratás; acélos a búza, édes a must. «No, gazduram, milyen a termés» — kérdik megint. «Hát csak meglehetős, tekintetes úr. *De meg is dolgoztam érte napestig hónapszámra!*» — felel e gazda s büszke öntudattal dülleszti ki mellét . . .

Ime, Testvéreim, egy kép a mindennapi életből! Egy vonás az emberek átlagos gondolkodásából: ha baj van, — «megvert az *Isten*», ha jól megy minden — «az *én* érdemem!»

Milyen könnyelműen tudja az ember az Isten szent nevét ajkára venni! Még a vallásos ember is! Még a soha nem káromkodó is! Isten nevével, a vallás szent eszméjével, vallásos gondolatokkal hányszor él vissza még az olyan ember is, aki a durva káromkodástól visszariad!

Pedig az Úr Jézus egy ízben oly komoly szigorúsággal parancsolta meg: «*Ne adjátok a szent dolgot ebeknek, se ne vessétek gyöngyeiteket a sertések elé!*» (Máté 7, 6.). Vagyis: ne csak a durva káromkodástól tartózkodjatok, hanem legyen bennetek annyi finom lelkiség, éljen bennetek az Istennek, vallásnak, szent dolgoknak oly hamvas tisztelete, amely megment majd a szent dolgok hiábavételétől.

«*Ne adjátok a szent dolgot ebeknek!*» — mondja az Úr. És ez lesz a vezérfonala mai szentbeszédemnek; rá akarok mutatni arra, hogy **a mai ember mégis sokszor megfeledkezik erről és hiába veszi Isten nevét és sok módon visszaél a vallás szent gondolataival.**

*

A) Az Isten nevének durva megsértését, a szorosan vett káromkodást nemcsak az Isten szent törvényei tiltják, hanem — hál' Istennek — a művelt társadalom illemszabályai is. A mai világ az embernek sok minden bűnét elnézi, de az Istent szidó, káromkodó embert egyetlen művelt társaság sem fogadja be. Így tehát művelt emberek közt aránylag ritkaság is a durva káromkodás.

Nem ritkaság azonban **az Isten nevének könnyelmű kiejtése,** az a köteles kegyeletet nem ismerő, fölületes, léha gondolkodás, amely minden semmiségért derűre-borúra Isten és a szentek nevét rángatja elő. Nem állítom, hogy ez súlyos bűn lenne de mindenesetre oly felületesség, amely a keresztény lelkület finomságával nem fér össze.

Nekünk Isten a mi mennyei *Atyánk*, tehát mi keresztények nem vagyunk olyan félénkek, mint az ószövetségi zsidók voltak, akik Isten nevét, a «Jahvét» kiejteni soha, sehogysem merték, még imádságuk közben sem! Ez a túlzott aggodalom a Szentírás szavainak a félreértéséből eredt. De viszont kell, hogy éljen bennünk kereszt nyekben az a finom tartózkodás, mely az Isten nevét és a vallás szent dolgait nem keveri bele fölöslegesen a mindennapi beszédbe. *Még akkor sem, ha az talán nem jelentene éppen bűnt!*

Ebben a pontban sokat kell magukra vigyázniok még a jólelkű embereknek is, és főleg — haragudjatok meg! — a nőknek!

Jön haza a szakácsnő a csarnokból.

— Mibe jött a kacsa? — kérdi az úrnője.

— Háromhúsz kilója.

— *Te jó Isten!* — csapja össze a kezét a nagyságos asszony.

Mi ez, Testvéreim? Nagy bűn? Nem! Egyáltalában bűn? Talán még az sem! Csak? Csak: *kereszténynek nem illő könnyelműség.*

Megy valaki az utcán . . . elbámészkodik . . . lelép a járdáról. «*Jesszus Mária!*» — szalad ki a száján. Nagy bűn? Nem! Hát mi? *Keresztény lelkülethez nem illő meggondolatlanság.*

Este Operában ül egy hölgy. A legszebb zenei résznél odaszól a férjének: «Ezt a Puccinit imádom? Micsoda isteni zene!» Nagy bűn? Nem! Csak? *Csak a keresztény lelkület finomságához nem illő meggondolatlanság.* Mert miért kell éppen Isten nevét hiába venni, ha valami felett tetszésünket akarjuk kifejezni! Nem nagy bűn, de mindenesetre könnyelműség.

B) Nos és vannak károsabb könnyelműségek is!

Későn vetődik haza a nagy fiú. Anyja odaáll elébe: Hol voltál?

— Barátomnál! — feleli a fiú.

— Nem igaz! Esküdjél meg! — követeli az anya. *A meggondolatlan anya.* Mert hogy pusztán pedagógiailag s menynyi árt a gyermek szavának ez a kétségbevonása, arról most nem is beszélek . . . «Ha úgysem hisznek, hát hazudni fogok, hogy legalább igazuk legyen» —, gondolja erre akárhány gyermek. De ettől eltekintve is: bűn a gyermeket ily könnyelműen, ily semmis ügyben esküre kényszeríteni, amikor az eskü, vagyis az Isten nevének tanúságul hívása *csak az élet legdöntőbb pillanataiban* — házasságkötéskor, törvényelőtti tanuskodáskor, hivatalbalépéskor — van megengedve.

Azok is visszaélnek tehát Isten nevével, akik szokásból, meggondolatlanságból **lépten-nyomon esküdöznek,** mégha mindjárt igaz dologra is. Pedig ezt teszik ma a felnőtt emberek is, nemcsak meggondolatlan gyermekek! És ez mutatja legjobban, mennyire el van terjedve az emberek közt a — *hazugság.* Mert ha nem volna hazugság, esküdni sem kellene senkinek! Elég volna az egyszerű komoly szó is: «Kérlek ez így van! Hazudni nem szoktam!» Mennyivel keresztényhez méltóbb eljárás lenne ez!

Az eskü nincs minden körülmények között eltiltva. Isten megengedte, hogy az egész társadalom életére kiható cselekményeknél az igazság megerősítése céljából az ő szent nevét is tanúságul hívjuk. Maga az Úr Jézus is megesküdött a bíróság előtt, mikor felelt a főpap kérdéseire: «Megesketlek téged az élő Istenre, hogy valld meg nekünk, te vagy-e Krisztus, az Isten fia? Felelé neki Jézus: Te mondád». (Máté 26, 63. s köv.) De nevetséges *semmiségekre esküdözni,* ahogy ez a mai emberek között — mondjam-e: sokszor az ú. n. «jó keresztények» között is — napirenden van, *ez visszaélés Isten szent nevével!* Ha nem hazug vagy bűnös dolgokra történt a hiábavaló eskü, nem súlyos bűn ugyan, de *bűn,* amit a finom keresztény lélek nem vehet magára!

«*Ne adjátok a szent dolgot ebeknek!*»

C) Visszaélnek az isteni dolgokkal azok is, akik **fogadalmat tesznek s azt meg nem tartják.** Akik bajban, veszélyben, betegségben valami jó cselekedetet ígérnek Istennek, ha azonban megkapták, amit kértek, szépen meg is feledkeznek ígéretükről.

Testvéreim! Szép keresztény gondolat, ha valamilyen kérésünk teljesítéséért Istennek tetsző jócselekedetet ígérünk= de akkor aztán meg is kell tartani! Mert azt mondja a Szent= írás: «Sokkal jobb fogadalmat nem tenni, mint a fogadalom után az ígéretet meg nem tartani». (Eccl. 5, 4.)

D) Szintén a visszaélés szent dolgokkal, ha valaki a vallás fönséges eszméit, személyeit, intézményeit **a köznapi élet utcai porába rántja le.** Ha a vallás gondolatát elsekélyesíti, profanizálja — hogy mondjam? — ha valaki *flirtöl a vallási gondolattal!* Vannak ennek kirívó példái, amelyeken mindenki megbotránkozik (mikor pl. egy cseh zeneszerző nemrégiben misét írt *jazz=band orchesterre!)*; de vannak talán kevésbbé sértő esetek is, amik fölött az emberek hajlandók napirendre térni, amik azonban mégis= csak sértik a finomabb vallási gondolkodást. Aki pl. a szen= tek neveit az üzleti élet poros levegőjébe rángatja le, nem= csak vallásos meggyőződésünket sérti, hanem az eszményi értékeket is destruálja és ezáltal árt a hazafias gondolkodás= nak is. Meg kell tehát nyiltan mondanunk, hogy Szent Istvánról malátakávét elnevezni, Szent Lászlóról szappant elnevezni, Szent Jánosról sört elnevezni stb., igenis bántó dolog. És éppen csak minket tisztelnek meg ezzel a kétes kitüntetéssel!! Próbálná csak meg valaki más vallások ala= pítóinak nevét írni ki kocsikenőcs vagy patkányirtó=plaká= tokra, lenne nagy mennydörgés!... És egészen jogosan! De hát akkor a mi szentjeinket szabad sör és pótkávé pla= kátjaira venni?!

«*Ne adjátok a szent dolgot ebeknek!*»

E) Visszaélnek a vallás szent eszméivel azok **a titok= zatos vallási szekták,** amelyek ma országszerte és Európa= szerte vezetik félre az egyszerűbb népet, amelyek az emberi lélek ösztönös vallási vágyódását a leghihetetlenebb naivi= tásokra fordítják: hogy «hamarosan itt lesz a világ vége...», hogy «Krisztus Urunk itt meg ott újra megjelent és új ki= nyilatkoztatást adott...», hogy «nem a vasárnapot kell meg= ünnepelni, hanem a szombatot» stb. Berlinben nemrégiben a rendőrségnek karhatalommal kellett eltemetnie egy halot= tat, amelyik már erősen feloszlásnak indult, de a szekta nem akarta eltemettetni, mert ők «még visszaimádkozzák az élet= nek». Ezek mind visszaélések a szent dolgokkal!

De visszaélnek a szent dolgokkal azok is — rettenetesen visszaélnek! —, akik hivatalos programmjukban szemfor= gatva hirdetik, hogy: kérem, mi a vallást nem bántjuk,

«a vallás magánügy», — lapjaikban azonban és gyűléseiken és agitációs beszédeikben *a rágalom és gyűlölet minden fegyvere jó nekik, csakhogy a munkásnép lelkéből kiszakítsák az Isten szeretetét.* Ezek mind visszaélnek a vallás szent nevével!

F) És van még egy különös visszaélés a szent dolgokkal és ezt egy kissé részletesebben kell megbeszélnem: **mikor az ember Istent kísérti.**

Hogyan? — mondja erre valaki. Eddig csak azt tudtam, hogy mi szoktuk imádkozni: «. . . és ne vígy minket a kísértésbe . . .» Hát lehet ez fordítva is? Lehetséges az is, hogy az ember — a gyönge, kis teremtmény — kísérti az Urat, a fönséges Istent?

Igen; hiszen írva is vagyon: «Ne kísértsd a te Uradat, Istenedet». (Máté 4, 7.)

Istenkísértés pl. *magunkat ok nélkül veszedelemnek tenni ki*, hogy «majd megsegít az Isten!» Istenkísértés *csodát követelni Tőle*, hogy valakinek igazsága kiderüljön. A régi korok szomorú emlékű ú. n. «istenítéleteit» — hál' Istennek — ma már csak könyvekből ismerjük. Ma már csak olvassuk — de olvastukra is megborzadunk —, hogy voltak idők, mikor valakinek azzal kellett bizonyítania ártatlanságát, hogy égő parázson járt mezítláb s meg nem égette magát, forró vízbe dugta kezét s le nem forrázta magát. Azt mondták: «Ha ártatlan, az Istennek csodával is meg kell őt mentenie!» Az Egyháznak óriási küzdelmébe került, míg ezeket a görög és germán pogányságból átszármazott istenítéleteket ki tudta irtani s megérttette az emberekkel, hogy az Istenről egészen téves fogalmuk van azoknak, akik az ilyen ítéletekben *saját szolgájukká akarják Őt alacsonyítani.*

Hál' Istennek: istenítélet nincs többé! *Nincs istenkísértés sem? Ó, igen! Több, mint valaha!*

Hát hogy értem ezt?

Egy ízben a farizeusok az Úr Jézussal vitatkozni kezdtek és csodákat követeltek tőle, «kísértvén Őt». És az Úr Jézus, aki a pogány százados kérésére s az útszélén kiáltozó koldus szavára megmutatta isteni hatalmát, most a nagyhatalmú farizeusok kérését *a leghatározottabban elutasítja.* Ezt írja a Szentírás: «És felsóhajtván lelke mélyéből, mondá: Minek kér jelt e nemzedék? Bizony mondom nektek, nem adatik jel ennek a nemzedéknek». (Márk 8, 12.)

Első pillanatban nem értjük az Úr eljárását. Hiszen most lett volna alkalom isteni erejéről meggyőzni a farizeusokat, hogy ők is higyjenek benne! . . .

Nem, nem! Az evangelista megjegyzi, hogy a farizeusok nem azért mentek Jézushoz, hogy higyjenek benne, hanem, hogy «kísértsék Őt». Higyjenek Krisztusban? — nem, ahhoz túlságosan büszkék voltak! Hanem egy kis produkciót vártak az Úrtól: lássuk, mit tud ez a próféta? Csodát akartak látni. Azért, hogy megtérjenek? Ó, dehogy! Hiszen az Úr tetteinek hírével annyira telve volt az ország, hogy ezek minden jóakaratú embernek megtéréséhez elégségesek voltak. De ők nem megtérni akartak! Hanem csodát látni, — az érdekes dolog, izgalmas esemény, idegbizsergető élvezet, jól esik az ember kíváncsiságának! *A titokzatos dolgoknak kegyeletlen hajhászásában állott a farizeusok istenkísértése, — és ebben áll ma is sok kíváncsi ember kegyeletlensége.*

Sok ember mindenben saját élvezetét és kíváncsiságát keresi és nem akarja belátni, hogy *a szent dolgokhoz csak kegyelettel szabad hozzányúlni s nem profán szemek lázas éhségével.* Igy pl. nem vallásosságuk, hanem profán kíváncsiságuk kielégítését keresik egyes ujságok és emberek, akik manapság egy kis német falunak, Konnersreuthnek titokzatos eseményeiről írnak. Az egész világon beszélnek erről, magyar lapok is hosszan tárgyalják az esetet; úgy érzem, nem szabad hallgatni erről a katolikus szószéknek sem.

Mi történik Konnersreuthben? Van ott egy egyszerű leány, aki minden pénteken átéli az Úr Jézus szenvedéseit. Látja az Úr elítéltetését, hallja a durva kiáltásokat, lefolyik előtte a Kálvária egész megrendítő tragédiája, és ő maga is mindezt kínos haláltusa közt végigszenvedi. Krisztus Urunk öt vérző sebe is megnyílik a szenvedő leány testén s hull a leány vére a sebekből . . . Ezt végigszenvedi minden pénteken. És hónapok óta a szentáldozás darabka ostyáján kívül semmi más eledelt magához nem vesz.

Ennyi volna röviden a tényállás. Ma már mindenfelé beszélnek a szenvedő leányról, kinek lakására ezrével tódulnak a kíváncsiak.

Már most mit tart erről — a katolikus Egyház?

A katolikus Egyház egyik alaptétele, hogy az Úr Jézus valóban cselekedett csodákat, hogy ezzel is bebizonyítsa isteni hatalmát, és hogy ezt a hatalmát, amikor a hit terjedése és megerősítése érdekében szükségesnek látta, az Egyház története folyamán szentjei által többször is gyakorolta. De viszont az is tény, hogy már maga az Úr Jézus is óvatosságra intett, amikor a hamis prófétákról és azok hamis csodáiról beszélt és ezzel is figyelmeztette követőit,

hogy *ne hajszolják a titokzatos, csodás dolgokat.* A katolikus Egyház igenis vallja, hogy az isteni mindenható akarat bizonyos rendkívül fontos esetekben a természeti törvényeket . . . megváltoztatja? nem! — hanem azok erejét egy-egy adott esetben nagyobb erővel, az ő isteni erejével felfüggeszthetí, s ezt nevezzük csodának. *Hogy az isten csodát tehet, vallásunk tanítja!* Mikor pl. valakit szentté avat, az illetőnek közbenjárására történt két csodát be kell bizonyítani. De hogy aztán a csodának megállapításánál *mily páratlan szigorúsággal jár el az Egyház,* arról csak annak van fogalma, aki ismeri a szenttéavatási eljárásnak rendkívül pontos szabályait, amelyek szerint kihallgatások, szakvélemények, tanuskodások, jegyzőkönyvek tömegével ellenőrzi a felhozott eseteket.

Egy előkelő nem katolikus úrnak dolga volt egy római bíbornoknál s mialatt várakoznia kellett az előszobában, végiglapozta egy szenttéavatási eljárás aktáit. Nem tudott hová lenni a bámulattól, hogy mily kínos pontossággal ellenőrzik annak legkisebb részét is. A bíbornok előtt ki is fejezte: «Ez már igen! Ha minden csodát ilyen aprólékos pontossággal és ilyen szigorúsággal állapítana meg az Egyház...» A bíbornok azonban közbeszólt: «Tudja azt, kérem, hogy ezekből a csodákból, amelyeket Ön olvasott, egyetlen egyet sem fogadott el a bizottság . . . Egyet sem talált eléggé bizonyítottnak! . . .»

Kedves Testvéreim! Hogy Isten a krisztusi hit igazsága mellett csodákat tehet és tett is, igen: ezt tanítja szent vallásunk. De viszont, hogy *egyes adott esetekben valóban Isten természetfölötti beavatkozásával, tehát csodával van-e dolgunk, annak eldöntésében Egyházunk rendkívül tartózkodó, várakozó és elővigyázatos.* Sokkal inkább, mint az emberek, az ujságok és a nagyvilág. Az Egyház nem kap mohón a csodákon, — és ez tetszik nekem! Emberek ezrei rohannak a bajor Konnersreuthbe nézni a Krisztus sebeit hordozó leányt, — s az Egyház? A bajor püspöki kar egyenesen *megtiltotta* papjainak s híveinek, hogy odamenjenek. Miért? Mert szent vallásunk óvatos! Csak hosszú, évekre terjedő, évtizedekig tartó vizsgálat után nyilatkozik: csoda-e valamelyik eset vagy nem. Testvéreim! Nem imponáló komolyság-e ez az Egyház részéről! Nem olyan fönséges nyugalom-e, amit *csak az igazság biztos birtoklásának tudata adhat meg!*

De nem érezzük-e ki egyúttal azt a *finom tapintatot is,* amelyre az Egyház ezzel a tilalmával a szent dolgok kezelésére példát ad! Mert akármilyen lesz is a döntés, akár természetfölötti, akár természetes esemény történik Kon-

nersreuthban: annyi bizonyos, hogy az a leány *vallásos lélek*, aki *sokat szenved az Úr Jézusért.*

És ha ez így van, akkor mindenkinek csak kegyelettel szabad odamennie. De mit csinálnak vele a csodát látni akaró farizeusok mai utódai, a kíváncsi, idegizgalmat hajszoló emberek? Föltett kalappal, cigarettázva bámulják a vérző leányt . . . Karlsbadból és Marienbadból autón özönlik a sok elegáns fürdővendég, mint ahogy este a színházba mennek szórakozni. Jött egy cég, amelyik ajánlkozott, hogy a kis parasztházból színházat épít, s úgy mutogatja a leányt. Egy filmgyáros milliókat ígért, ha egy pénteki szenvedését lefilmezheti, hogy aztán Európa nagy városaiban rikító plakátok mellett két pornográf film közé beékelve mutogathassa a Krisztus szeretetéből vérző leányt. Sőt az egyik német panoptikumban a hirhedt gyilkosok viaszfigurái közt már mutogatják a szenvedő leány figuráját is! Testvéreim! Hát ez a mai ember tapintatlan durvasága! A legszentebb dolgot is sárba húzza le s benyálazza, mint a csiga, amihez csak ér! Ez a mai léhaság, amelyik képes lett volna az első nagypénteken is a Kálvárián a szenvedő Krisztust lefotografálni! Mert ennyi neki az egész vallás!

Világosan akarnék beszélni: hogy Konnersreuthban csoda történt-e vagy nem, szent vallásunk eddig sem mellette, sem ellene nem nyilatkozott. De akármilyen lesz is a döntés, ez a mi katolikus hitünkön semmit sem változtat.

Mikor a farizeusok kíváncsi tolakodással csodát kértek az Úrtól, ezt írja a Szentírás: «Felsóhajtott lelke mélyéből». Így fáj ma is az Úrnak, ha valakinek nem elég bizonyíték az ő élete, nem elég az ő tettei, nem elég az Egyház 2000 éves működése és az Egyház által hirdetett tanubizonyságok, hanem spiritiszta szeánszokkal tiltott ajtón akar betörni a másvilágba és kíváncsi csodahajhászással akarja — állítólag — erősíteni vallásos hitét. Mi más ez, mint megint visszaélés a vallás szent eszméivel!

*

«*Ne dobjátok a szent dolgot ebeknek!*» — mondotta az Úr, és ezzel parancsot adott arra, hogy a vallásos dolgokat mindig kegyeletes, megilletődött szeretettel kezeljük, és a szent dolgokat — nemcsak rosszakaratból, hanem meggondolatlanságból vagy csak könnyelműségből is — a hétköznapi élet porába le ne rángassuk. A titokzatosságot hajszoló kíváncsi embereket bizony erősen megszégyeníti egy

csikágói orvosnak mély hite. És ezt még el akarnám mondani beszédem befejezése gyanánt.

Néhány évvel ezelőtt híre járt, hogy Alsó-Olaszországban egy kapucinus páter szintén hordozza az Úr Krisztus sebeit. Egy chikágói orvos is utrakelt; 30 órás út gyorsvonaton Amerikában, tíz napos hajóút, 40 órás vonatozás — végre ott van az orvos a kis olasz faluban. És hiába volt az egész út! Nem láthatott semmit, mert közben Rómából a páter parancsot kapott, mely szerint senkinek sebeit megmutatnia nem szabad és állandóan kesztyűt kell hordania, melyből csak az ujja hegyei állanak ki, éppen annyira, hogy a szentmisét bemutathassa.

Az orvos azonban így beszélte el benyomásait: «A sebeket nem láttam. A páter egész természetességgel mondta: Nagyon sajnálom az utazását, de bizonyára megérti, hogy nekem, mint szerzetesnek, engedelmeskednem kell. És ez mélyebb benyomást tett rám — mondotta az orvos, — mint hogyha láttam volna a sebeit . . .»

Ez az, Testvéreim! Hogyan is mondta az Üdvözítő a hitetlen Tamásnak? «Minthogy láttál engem, Tamás! hittél; boldogok, akik nem láttak és hittek.» (János 20, 29.) Megtörtént többször az Egyház életében, hogy az Úr sebhelyeit hordozta egyik-másik szent, — és ez kétségtelenül nagy isteni kitüntetés. De — Testvéreim! — megtörténik *nem egyszer, hanem minden nap és minden percben, megtörténik nem egy helyen, hanem mindenütt, ahol szentmisét bemutatnak, hogy oltárainkon megújul titokzatos, láthatatlan módon az Úr Jézus kereszthalála.* **Ó, itt több van, mint Konnersreuthban!** Itt nem egy Krisztust szerető leány vérzik, **itt maga az Úr Jézus vérzik,** vérzik értünk, s drágagyöngyöt hullató sebeiből az üdvösség áldott harmata permetezik lelkünkre! Mégis, *jönnek-e tömegestől azok az autós fürdővendégek és állnak-e négyessort, csakhogy bejuthassanak?!*

Ez a Krisztus szenvedését véresen átélő német leány — akárhogyan fog róla ítélni az egyházi hatóság — néma, csendes szenvedésével mindenesetre belekiáltja a mai fölületes világba: Emberek! Ne reám bámészkodjatok kíváncsi szemekkel, hanem nézzetek forrón szerető, bűnbánó lélekkel a keresztrefeszített Krisztusra, akit én is annyira szeretek s akinek szeretetétől vérzem!

Emberek, tiszteljétek a szent dolgokat!
Testvérek, tiszteljétek a vallás szent eszméit!
Testvérek, tiszteljétek a szenvedő Krisztust! Amen.

XVI.

A keresztény név öntudatos megbecsülése.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Két évvel ezelőtt, 1926-ban Chikágóban nemzetközi eucharisztikus kongresszust tartottak. Az utólérhetetlen arányú ünnepségeknek legmegkapóbb pontja kétségtelenül a «Szent Név Társulat», a «Holy Name Society» által rendezett éjszakai gyűlés volt. Az Isten szent nevének dicsőítésére és védelmére alakult férfiegyesület erre az éjszakai gyűlésre a férfiak százezreit hozta össze a chikágói Stadiumban és nem maradt lélek megindulás nélkül, amikor a zajló, morajló nagyváros közepén, a dollárért-kenyérért egymást maró milliók között, az erkölcsöt tagadó, eszményt lemosolygó világvárosi romlott éjszakában 250.000 *férfi kezében gyulladt meg a gyertya*, jelezve annak az eleven hitnek fényét, amely a babiloni romlottság közt is ott lángol 250.000 hitvalló férfi lelkében!

Krisztus szent nevének, Krisztus szent vallásának világító, éltető, melengető fénye a mai romlottság tömkelegében!

Tudatában vagyunk-e mi, az Úr Krisztus mai követői, tudatában vagyunk-e mindig, mily drága kincset bízott reánk az Úr az ős szent vallásában? Él-e bennünk a büszke öntudat, hogy: «Hála Istennek, én is keresztény katolikus vagyok!»

«*Noblesse oblige!*» — «a nemesi származás sok mindenre kötelez» — szokták mondani. Hát akkor mennyivel inkább mondhatjuk: «*Le christianisme oblige*» — «a kereszténység kötelez!» Igen, a keresztény név nemcsak megtiszteltetés, hanem nagy kötelezettség is. És mikor a mai beszédemben még egyszer az Isten II. parancsáról szólok, erről a keresztény névből fakadó kötelességről a keresztény név öntudatos megbecsüléséről szeretnék szólani.

Mert az, hogy az ember nem káromkodik és céltalanul nem veszi szájára Isten nevét, ez az Isten II. parancsának

csak egyik része: a negatív oldala. A katolikus lélek azonban ezzel nem éri be; ennek a parancsnak pozitív részét is be akarja tölteni. Pozitív betöltése pedig nemcsak abban áll, hogy az Isten nevét tisztelettel említjük (erről már volt szó az előző beszédeimben), hanem abban is, hogy a keresztény névnek *mások előtt is* tiszteletet szerzünk; azaz: a Krisztus szent nevéből eredő *keresztény nevet magunk is megbecsüljük, keresztény öntudattal élünk s erről, ha kell, mások előtt is vallomást teszünk.*

A keresztény név öntudatos megbecsülése! — ez lesz címe a mai beszédemnek. Először nézzük azokat, akikből **hiányzik a keresztény öntudat**; aztán pedig azokat, akikben **él a keresztény öntudat.**

I. Akikből hiányzik a keresztény öntudat.

— Tehát te azt vallod magadról, Kedves Testvérem, hogy keresztény katolikus vagy? — szólítok meg egy ilyen férfit.

— Igen! Büszkén vallom! Minden ősöm is az volt!

— És tudnád bizonyítani is?

— Bizonyítani?! Hát nem elég, ha az egész világ előtt *mellemre ütök és mondom, hogy katolikus vagyok?*

— Bizony nem! Szent Jeromos is mellére ütött és az Úr Isten mégsem hitte el neki!

— No, ez érdekes! Hogyan történt ez az eset?

— Hát ez bizony nemcsak érdekes, de egyben tanulságos is. Tudod, ki volt Szent Jeromos? A kereszténység egyik legnagyobb férfia! Krisztusért elhagyott mindent: kényelmet, barátokat, civilizációt, és elhúzódott Betlehem mellé a magányba. Jön a nagyböjt s a hosszú koplalástól csonton és bőrön kívül alig maradt már rajta valami. Lázas beteggé lesz, — a körülállók azt hiszik: itt a vége. S a nagybeteg, önkívületi állapotában már Isten ítélőszéke előtt látja magát. Kezdődik az ítélet. Az első kérdés: «Ki vagy?» Jeromos bátran vágja ki a Bíró előtt: «*Christianus sum!*» «*Keresztény vagyok!*» «*Hazudsz!* — sújt le rá az ítélet. *Ciceronianus vagy!*» És azonnal megragadják és össze-visszaverik. A beteg mellett állók megdöbbenve látják, mint rángatózik a beteg teste fájdalmas kínokban. De csak mikor jobban lett, akkor tudták meg tőle, mi történt vele lázálmában.

Hát mi volt ez, Testvéreim?

Az a Szent Jeromos, aki az Úr Krisztusért a legnagyobb áldozatokat meg tudta hozni, és Érte mindenről lemondott — egyről nem tudott lemondani: a pogány klasszikusnak, Cicerónak könyveiről. Annak írásművészete annyira megfogta, hogy még remeteségében is olvasgatta. Mikor aztán az örök Bíró előtt mellére ütött, hogy «keresztény vagyok!» — nem volt elég az állítása; és bizony kapott Ciceró miatt. Az is igaz azonban, hogy lázbetegsége után alaposan kigyógyult a Ciceró-lázból is . . . Érted most már, Testvérem, miért nem elég csak *állítanod*, hogy katolikus vagy?

— Hát igaz, igaz . . . mondod erre. Dehát nézd csak — s benyúlsz az irattáskádba: *ime itt a keresztlevelem!* Még most sem hiszed, hogy katolikus vagyok?

— Már engedj meg, még mindig nem hiszem. A keresztlevél nagy kincs, de csak azt mutatja, milyennek *kellene* lenned. De hogy *valóban olyan vagy-e*, arról nem szól semmit. Talán egy hasonalattal jobban ki tudom fejezni, hogy mit gondolok. A keresztlevél: útlevél a mennyországba. De hiába van útleveled — mondjuk — Olaszországba; bizony oda be nem engednek, hacsak nincs rajta az olasz vizum is. A keresztlevél: útlevél ugyan a mennyországba, de bizony be nem jutsz oda, hacsak *nincs rajta az örök élet pecsétje, a mennyország vizuma. Hogy mi ez? A keresztény katolikus élet!* Érted most már, miért nem elég bizonyság még a keresztleveled sem?

— Értem, értem! De most már végkép nem tudom, hogyan igazoljam katolikus voltomat? . . .

— Pedig, látod, mi sem könnyebb ennél! Megengeded, hogy egy félórás vizitet tehessek nálad? Azalatt elintézzük az egész dolgot.

— Kérlek! Legyen szerencsém!

És megindulunk a barátom háza felé. Szíves előzékenységgel nyit ajtót:

— Tessék! Parancsolj befáradni! . . .

Benyitunk a tágas szalonba, de már a nyitott ajtóban megállok.

— Kérlek, te katolikus vagy?

— No, hogyne! Hiszen mondtam az imént!

— No igen, igen . . . Dehát *nézd csak, a falakon azok a meztelen festmények!* . . .

— Ugyan, kérlek! Hiszen ezek híres művészek akt-képei!

— Hát azt én nem mondtam egy szóval sem, hogy nem művészek képei! Dehát mégis csak — hogy is mondjam? —

egy *katolikus* ember nem találhatna *más művészi képeket is*, mint éppen ezeket? Hogy napról-napra folyton ezek izgassák az érzékiségedet? Meg a vendégeid szemeit! Meg a gyermekeid lelkét!

— Gyermekeim lelkét? Ó, a Laci 12 éves, Mariska meg 10. Mit látnak még ezek abból? Semmit!

— Márcsak engedj meg, és higyj nekem, aki az ifjúság lelki vezetésén oly régen dolgozom: akárhány szülőnek fogalma sincs, hogy az otthoni léha festmények mennyit rombolnak gyermekeik lelkén!

— De, kérlek, ezek mégis csak művészi képek! Nehéz lenne tőlük megválnom.

— Jó, jó! Csak akkor ne mondd, hogy katolikus vagy!... Látom, mily gazdag könyvtárad is van. Szabad megnéznem?

— Hogyne! Parancsolj!

Csak pár pillantást vetek a könyvekre és már ismét kérdem:

— Kérlek, te katolikus vagy?

A barátom már nem is felel; csak néz reám.

— Nos igen; mert ha katolikus vagy, hát *teljesen érthetetlen a könyvtárad összeválogatása*. A szépirodalmi könyvek közt egy csomó francia regény, a leggyanúsabb szerzőktől. A tudományos könyvek közt Darwin és Haeckel és Bölsche, és egypár — magát orvosinak nevező — pornográf könyv... Sehol egy katolikus könyv. Sehol egy vallásos könyv...

— Vallásos könyv? De, kérlek, van az is. Nézd csak! Itt van Renan: «Jézus élete»; és «Az inkvizició története»; és «A pápák bűnei»; és egy csomó spiritiszta könyv... Ezek meg itt az «Üdv hadsereg» röpiratai...

— Igen, ezt látom. De Szentírás? Egy alapvető katolikus hitvédelmi, vagy hitbuzgalmi könyv?...

— Jaj, kérlek, azok olyan — már ne sértődjél meg! — de olyan unalmasak!...

— Hát jó, jó. De akkor ne mondd, hogy *katolikus* vagy!

Közben csöngetnek. Jön az ujságkihordó.

— Kérlek! Te katolikus vagy *és ezt a lapot járatod*? Amelyik kígyót-békát kiált minden keresztény gondolatra?

— No, no! Az én meggyőződésemnek úgysem árt. Kell azt is ismerni, mit írnak a másik párton! Meg különben ez a legjobban szerkesztett lap! Az ú. n. keresztény lapok olyan szárazak, unalmasak!...

— Dehát akkor miben vagy te katolikus?

— Ugyan, ne morfondirozzál már annyit! Talán menjünk át a feleségemhez . . . Éppen teadélután van nála.

És átmegyünk! És a dekoltált képek már nemcsak a falakon, hanem eleven kiadásban az uzsonnaasztal körül! És a Coty-parfümös levegőben az a kevésbbé parfümös társalgás! Amiről beszélnek és amily hangon beszélnek! Pedig egytől-egyig mind elő tudná mutatni a keresztlevelét! . . .

Testvéreim! Keresztlevél? . . . Hát elég a keresztlevél? A keresztlevél komoly keresztény életre is kötelezne! Hadd mondjam el Szent Ágostonnak — kissé különös — de igen szemléltető hasonlatát (Tract. 17. in Ioan.): Két ember ugyanazt a dalt kezdi intonálni. Az egyik egészen józan s művésziesen is énekel, a másik nem éppen józan s csupa hamis hangokat kever bele. Micsoda díszharmónia jön ki ebből a duettből! Ugyanaz a helyzet — mondja Szent Ágoston, — mikor valaki ajkaival imádkozza Istenhez: «Szenteltessék meg a te neved», de életével meg folyton sérti az Istent. Vagyis: akinek zsebében ugyan a keresztlevele, de az életén semmi sem látszik meg belőle.

Istennek nevét hiába ne vegyed! *Az is hiába veszi az Isten nevét, aki a keresztény névvel rászedi embertársait.* Hogy lehet valakit rászedni a keresztény névvel? Ugy, hogy ha valakire a keresztény név csak úgy ráragadt, de nincs mögötte keresztény élet; ha valakinek ajtaján a keresztény név csak cégér, de *hamis cégér!* Némelyik szövetkereskedő ajtaján ki van írva, hogy «itt valódi angol kelmék kaphatók». A gyanútlan vevő csak későn jön rá, hogy a vásárolt kelmében több a gyapot, mint a gyapjú; mást hirdet a cégér és mással van tele a bolt. Igy veszi hiába a keresztény nevet is az az ember, akinél mást hirdet a keresztény név, mint amivel telve van a szíve, gondolata, élete. Ezekre is áll, amit már az Ószövetségben az Úr a zsidó népnek szemére vetett, és amit az Úr Jézus is alkalmazott a farizeusokra: «Ez a nép szájával tisztel engem, szíve távol vagyon tőlem.» (Máté 15, 8.)

Ime, az egyik tipus; azoké, *akikből hiányzik a keresztény öntudat.*

Hát milyen a másik típus? Azoké, akikben él a keresztény öntudat!

II. Akikben él a keresztény öntudat.

A) Keresztény katolikus vagyok! Tudod mit jelent ez? Jelenti, hogy Isten neve letörülhetetlenül van lelkemre írva a kereszténység által és nekem **dicsőséget, tiszteletet kell szereznem e név számára!**

Az egész teremtett világnak tulajdonképeni feladata az Isten fönségét hirdetni; hirdetni, hogy Ő az egyetlen Úr, Ő az egyetlen Végtelen. Ég és Föld, csillag és szélvész, hegyorom és madárdal, erdei vad s szelíd nefelejcs ... minden Isten dicsőségét hirdeti, de: Isten neve nincs belé-jük írva, mint van az én megkeresztelt lelkembe! Minden teremtett lény közül csak bennem *öntudatos* az Isten eszméje, csak bennem *él* az Isten! Isten nevét meggyalázni csak az ember képes, de csak ő képes az Isten nevét megtisztelni is.

Testvéreim! Micsoda fönséges önérzetnek kellene e gondolat nyomán fakadnia: **Isten él bennem!** Hát akkor hogyan kell magamat becsülnöm! Milyen szent tiszteletet *kell* önmagammal szemben éreznem! Csak most értem, amiről annyit és annyiszor hallok beszélni: *mi az az «emberi méltóság», a keresztény lélek méltósága!*

Tudjátok, ki becsüli meg az Isten nevét? Az, akinek gondolatai mögött, szavai mögött, élete mögött Isten gondolatai, szavai, tettei izzanak, élnek, nyilvánulnak meg.

Legyek Isten szent nevének s dicsőségének eleven kiadása! A keresztény névre hozzak tisztességet nemcsak akkor, amikor templomban vagyok, nemcsak akkor, amikor imádkozom, hanem akkor is, amikor *dolgozom*, amikor *pihenek*, amikor *szórakozom*. Istent dicsőítse családi életem, irodai feladataim, üzleti tevékenységem, gyári munkám. Testvéreim! A Nap dícséri Istent, azzal, hogy fénylik. A csillag dícséri azzal, hogy ragyog. A madár dícséri azzal, hogy énekel. A virág dícséri azzal, hogy illatozik. És az ember? Az ember dícséri Istent azzal, **hogy Isten akarata szerint él!**

Ez volna a keresztény név öntudatos megbecsülése!

B) De ha ezt a mértéket alkalmazni próbáljuk a mai — kereszténynek nevezett — társadalomra, megdöbbentő valóságokra jövünk rá.

A keresztény időszámítás 1928. évében vagyunk. A keresztény Európában vagyunk. A keresztény Magyarország fővárosában vagyunk. Járom az utcákat, nézem a sürgés-forgást, beszélek emberekkel ... **Igazán keresztények**

vagyunk-e? *Látszik-e ez még valahol, és hol, miben?* Megértik-e még az emberek, ezek a rohanó, tülekedő testvérek, emberek, akiket elnyel a munka, elnyel az élvezet, megértik-e még, miért jött közénk az Úr Krisztus? És ha megértik, *követik-e? Meglátszik-e* életükön, gondolataikon, beszédjükön, terveiken, vágyaikon, hogy Krisztus már itt járt köztünk, hogy megtanított arra, mi az igazi érték! *Erőforrás-e* még a kereszténység, *meggyőződés, elv, világnézet-e, vagy csak limonádé,* csak esztétizáló ellágyulás, őseinktől örökölt díszmagyar, amit fölveszünk ünnepi alkalmakkor, de amiben dolgozni, a napi életet leélni többé már nem lehet!

Keresztények vagyunk? Hát csak nézzétek meg, mit játszanak a szinházak! Itt Pesten. És Bécsben. És Berlinben. És Párisban. Azt mondotta valaki: «A színház a mindenkori társadalom tükre.» Rettenetes! Hát csakugyan ilyen a mai társadalom, amilyennek a szinházak mutatják?! Csak a hat éves gyermekek a tisztaszívűek s csak a hülyék a becsületesek?!

Keresztények vagyunk? Hát csak nézzétek meg, mi imponál a tömegnek! A mult héten német bíróság előtt állott egy fiatal középiskolás diák oly bűnök halmazáért, amelyekről az Apostol az írja, hogy keresztények közt még neve se említessék. S a tömeg? Virágesőt szórt az erkölcsi fertőkben nyakig merült fiúra!

Keresztények vagyunk? A napokban Bécsbe érkezett vendégszereplésre egy néger táncosnő. Az állomáson lelkesedéstől tomboló tömeg várta . . . lobban a fotografusok magnézium fénye . . . s már emelik is ki a hálókocsiból a poggyászát: 137 kosztüm, 196 pár cipő, 64 kg puder . . . Igy írták a bécsi lapok hasábos tudósításai. És pedig ilyen címmel: «Die schwarze Madonna in Schlafcoupé.» Van-e ennél szégyenletesebb káromkodás s visszaélés a Madonna névvel!? *Hát keresztények vagyunk még? . . .*

C) De nem folytatom tovább . . . Csak még egy gondolatot. Igen, mégis azoknak kell lennünk: **öntudatos, hitünkre büszke s hitünk szerint élő kereszténveknek!**

Mit tegyünk? Félreálljunk? Sírjunk? Panaszkodjunk? Kezünket tördeljük?

Nem, Testvéreim! A fatalizmus, a sors, a véletlen, nem katolikus szavak! Nem katolikus gondolat hagyni a világ folyását a maga útján, «laisser faire, laisser aller» és félénken visszahúzódni kis szobánk imázó csendjébe. A katolicizmus

Igenis erős kézzel bele akar nyúlni a világ forgatagába! Igenis meg akarja ragadni a rohanó szekér kerekét, hogy oda vigye, ahová ő akarja.

Igen: mi hisszük, hogy az Úr Krisztus az utolsó szó a világtörténelemben! Hisszük, hogy az Úr Krisztussal áll vagy bukik a világ!

Hisszük, hogy a tízparancsolatot le kell venni a B-listáról, ahová nagy elbizakodottsággal kidobtuk!

Hisszük, hogy következetes, öntudatos katolikus élet nélkül nincs tavasz, nincs fakadás, nincs országépítés, nincs új ezerév!

Testvéreim! Nem habozok kimondani, hogy nekünk olyan katolikusokra van szükségünk, akik feltűnnek ebben a világban.

Feltűnnek? Mivel?

Hát azzal, hogy komolyan veszik a tízparancsolatot és a hegyibeszéd átültetését a hétköznapi élet feladataiba. Azzal, hogy a nőről, a házas életről, a családi életről finom tisztelettel éreznek s gondolkoznak. Az ilyen emberek *közt* erősödik az európai társadalom. Az ilyen embereken *kívül van* «Der Untergang des Abendlandes», az európai kultúra pusztulása.

*

Kedves Testvéreim! Valaki találkozott Berlinben egy követségi attachéval, aki a Rajna mellől való, de éveket töltött a távol Keleten.

— Tudod, mit — szólt a barátjához, — ha választhatnék, hogy halálom előtt még tizenötévet tölthetek Berlinben, vagy tíz évet a Rajna mellett, vagy öt évet Kínában, hát egy pillanatig sem haboznék *Kína mellett dönteni*. Tudod: volt ott egy boy-om. Nohát! Hogy az mindenre hogyan emlékeztetett, mindent mily lelkiismeretesen megtett!... Az olyan ország, ahol az emberi szó még komoly dolog s az emberek még hűségesek...

Igy beszélt a követségi attaché a pogány kínaiak becsületességéről.

És nekem most eszembejut Keletre küldött hittérítőink panasza, akiknek a pogányok szemükbe vágják: Mit akartok ti minket a kereszténységre téríteni, mikor odahaza nálatok a keresztények egymást ölik! A betlehemi csillagot hozzátok? Hiszen annak fénye már nektek sem világít! Hagyjatok békében minket! Mi jobb emberek vagyunk, mint a keresztények!...

Igen, így beszélnek a pogányok a mi hittérítőinknek! . . . S mit felelhetünk rá? A nyakig förtelembe merült, az egymást tépő, örökké forrongó, békétlenkedő, káromkodó, átkozódó európai keresztény ember mit felelhet rá!

Elfacsarodik a szívünk, kibuggyan szemünkön a könny: Igazatok van, messzi testvérek! Krisztus szent ügyét kompromittáltuk. *De a lelkünk rajta, hogy visszatérünk a krisztusi törvényekhez!*

Testvéreim! Ha minden egyes keresztény katolikus ember a szeplőtelen, krisztusi életnek lobogó, útmutató, imponáló, hódító, világító fáklyája lesz, akkor lesz keresztény világ, lesz krisztusi élet, lesz nyugodt emberi élet.

Úr Jézus Krisztus! Szeretünk téged — **nem elég!** *Hallgatunk Téged* — **nem elég!** *Imádunk Téged* — **nem elég!** *Uram, Uram! Követünk Téged* — *s* **ez elég!** Amen.

A HARMADIK PARANCSRÓL.

XVII.

A vasárnapi pihenés.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A mai szentbeszéddel eljutottunk Isten III. parancsának tárgyalásához.

Kissé szokatlan lesz, hogy ezt a beszédemet egy kis poézissel kezdem: a vasárnapi hajnal poézisével. Dehát a nagyvárosi élet rohanó hajszája úgyis megfosztja a lelket az emberi élet sok természetes szépségétől; legalább képzeletben fessük le néha azt a csendes békét magunknak, aminek hiányát annyiszor érezzük.

Kora vasárnapi reggel van . . . Kicsinyke falu határában állunk egy hegytetőn s tekintetünk végigszalad a májusi napsugárban fürdő házak tetején, utcákon, mezőn, vidéken . . . Titokzatos béke nyugalma ömlik el a tájon . . . s amint lelkünk ellágyulva élvezi ezt a nyugtató békét, egyszer csak . . . mintha csattogó madárdal volna . . . megkondul a falusi templom kedves harangja. Száll-repül a csengő harangszó, végigkopogtat minden ablakon, s a kis házak kapui mögül ünneplőbe öltözött emberek indulnak a templom felé. Emberek, akik egész héten át a földet túrják! Emberek, akiknek fülét hétközben nem a harangszó éri, hanem a dynamo búgása, gyársziréna süvítése . . . De mára lemosták magukról a kőszénfüstöt; mára levetették az olajos ruhát; mára letörülték arcukról a poros verítéket, ma . . . ma végre megint emberek lehetnek! És mennek, mennek az Isten házába. Vasárnap reggel van . . .

Mondjátok, Testvéreim, nem a legigazibb atyai szeretet jele-e Isten részéről, hogy ezt a parancsot, a vasárnapi pihenő napot elrendelte?!

«*És Isten megáldotta a hetedik napot*» — olvassuk mindjárt a Szentírás elején — «*és megszentelte azt*» (Gen. 2, 3.). Később pedig még részletesebben: «*Emlékezzél meg, hogy a szombatot megszenteljed. Hat napon dolgozzál és végezd el minden munkádat. A hetediken a te Uradnak, Istenednek szom-*

batja vagyon. Ezen a napon ne végezz munkát, se magad, se fiaid, se leányaid, se szolgád, se szolgálód, se állatod, se az idegen, aki nálad lakik ». (Ex. 20, 8—10.)

Ime, Testvéreim, a tízparancsolat harmadik törvénye: a vasárnap megszentelésének szent parancsa! Ez a parancs kettős rendelkezést tartalmaz: egy tiltót és egy előírót; az *Úrnak szentelt napon valamit nem szabad tennünk s valamit meg kell tennünk.* Amit tennünk nem szabad, az: a nehéz hétköznapi munka; amit pedig tennünk kell, az: részvételünk a vasárnapi szentmisén.

Szenteljük a mai beszédet a III. parancs első részének, a vasárnapi pihenésnek megbeszélésére. Nevezetesen két kérdésre szeretnék választ adni: I. **mily értéket jelent a vasárnapi pihenés anyagi, és II. mily értéket jelent szellemi tekintetben úgy magam, mint felebarátom számára?**

I. Mit jelent a vasárnapi pihenés anyagi tekintetben?

A) A rohanó mai ember a *vasárnapi munkaszünet hallatára fejét csóválja.* Sehogy sincs vele kibékülve! «Minden hetedik nap elvesszen? — így méltatlankodik. Nem! Ezt nem lehet megengedni! Itt van előttem a nagy világ! Itt rejti a föld sok kincsét! Ezt mindet meg kell hódítanom, ki kell bányásznom! A mai modern élet jelszava: Végsőkig fokozott munka! Minél több szenet abból a bányából! Minél több búzát abból a földből! Minél több autót abból a gyárból! Hajrá! A mai termelő életben nincs megállás!» . . .

Ime, sok viszonylatban ez ma a helyzet, és — mit tagadjuk? — ez egyúttal a mai ember nagy tragikuma is. Akkor érte az első komolyabb földrengés keresztény kultúránkat, amikor az újkor hajszolt technikai élete elvette tőle a hetedik nap pihenését.

A mai embernek nincs ideje a vasárnapra, pedig igazán elmondhatjuk, hogy az ember egyetlen korszakban sem szolgált jobban rá a vasárnapi pihenés jogára, mint éppen a maiban. Csak nézd meg azt a munkást, aki csattogó-kattogó gépek fültépő zakatolásában áll hat napon keresztül! Csak nézd azt a gyárigazgatót, akinek balfülén a telefonkagyló, jobbkezével ír s közben még az előtte álló művezetővel is

tárgyal! Csak nézd azt a hivatalnokot, aki naphosszat a villanyfény mellett ül aktája előtt, a kevés levegőjű bűrőban! Csak nézzük a lázas munka lüktető ritmusát, és akkor bizonyára nem túlzás, ha azt állítjuk, hogy ilyen arányú munkát ember még ki nem fejtett egyetlen egy korban sem, mint ma.

De akkor a pihenést parancsoló isteni törvény is soha annyira fontos még nem volt, mint ma!

A III. parancs munkaszünetét — mint erre különben az előző parancsoknál is rámutattam — nemcsak Isten tételes törvénye követeli, *hanem követeli maga az emberi természet is s példát ad rá az egész nagy világ.* A fa nem egész évben hozza a gyümölcsöt, hanem hosszú téli hónapok pihenése alatt gyüjti az erőt a gyümölcstermésre. A földet nem lehet minden évben bevetni, kell adni pihenő esztendőt is. Épígy nem szabad az ember erőit sem uzsorás kapzsisággal kihasználni.

Az ember — a kapzsi, vagyontharácsoló ember — az évezredek folyamán sokszor ki akarta játszani a hetedik nap pihenésének törvényét, de nem sikerült neki. Persze: aki a törvényt hozta, Isten volt, okosabb az embernél! Ma aztán ezt már mindenki beismeri. Orvosok és munkások egyformán mondják: Nem lehet! Hat napnál egyfolytában tovább dolgozni nem lehet. Rámegy az idegzetünk! Az egészségünk! A munkaerőnk! És a vasárnap keresett pénz is elmegy másra! Elmegy orvosra s patikára! «*Megemlékezzél róla, hogy az Úr napját megszenteljed!*»

B) Az isteni tilalom azonban még tovább is terjed. Nemcsak magunknak nem szabad nehéz testi munkát végeznünk, hanem **nem szabad ilyesmit alantasainknak sem parancsolnunk.**

Az Egyház állásfoglalása belátó és nem merev. Bizonyos házimunkák: takarítás, főzés stb. nélkülözhetetlenek vasárnap is, tehát meg vannak engedve. Meg van engedve apró kis kézimunka is, ami inkább csak időtöltés, sőt szórakozás. Azonban nagytakarítás, mosás, nagy rendezkedés és ilyesmik . . . ezek már nem egyeztethetők össze a vasárnap megszentelésével.

Vannak üzemek, amelyek nem állhatnak meg s vannak égetően sürgős munkák, amelyek nem tűrnek halasztást. Nem ideális dolog ugyan, de a kifejlődött és megnövekedett emberi igények miatt bizony vasárnap is dolgoznia kell a villanygyárnak, vasútnak, a vízvezetéknek, a vendéglőnek, péküzemnek stb. Nem illik azonban keresztény országhoz

vasárnapra tenni az országos vásárokat, aminek vége aztán az, hogy ezren és ezren nem tesznek eleget vasárnapi vallási kötelességüknek. De nem illik vasárnapon olyan hivatalos dolgokat sem végezni, amiknek egy napi halasztás ugyan nem ártana.

Sajnos, a mi keresztény Magyarországunk ebben a tekintetben még sokat tanulhatna a hatalmas angol birodalom egykori királynőjétől, Viktóriától. 1838-ban egyik szombat este fontos aktákat vittek a királynő elé azzal a kéréssel, hogy holnap reggel tanulmányozza át és írja alá azokat.

— Holnap reggel? Holnap vasárnap van — mondta a királynő az aktákat átadó előkelő hivatalnoknak. És hozzá is fűzte, hogy semmiképp sem teszi meg, mielőtt istentiszteletre nem ment.

A lord eltávozott. De mily nagy volt csodálkozása, mikor másnap a szentbeszédet hallotta: «A vasárnap megszenteléséről». A királynő maga mondta aztán el a lordnak, hogy még szombat este átüzent az udvari hitszónoknak, hogy erről prédikáljon. Persze azóta sem mertek állami ügyeket vasárnap elintézni!

Azokban a külföldi országokban, ahol a vallásos élet mélyebb, igen érdekes felhívásokat olvashatunk a templomok ajtain. «*Vasárnap semmit se vásároljatok!*» — olvassuk a holland templomok ajtain. És valóban: ha senki sem menne vasárnap boltba, még azok a kereskedők is megadnák alkalmazottaiknak a szünetet, akik így maguktól nem adják meg. A belga bélyegek szélén egy leszakítható papírszelet van a következő felírással: «*Ne pas délivrer le dimanche*», «*vasárnap nem kézbesítendő*». Akinek sürgős a levele, a bélyeget enélkül a szalag nélkül ragasztja a levélre s akkor vasárnap is kézbesítik. De, úgy-e, a legtöbb levélnek mindegy, hogy csak hétfőn reggel kézbesítik is! S akkor a feladó rajtahagyja a bélyegen ezt a felírást és így ezzel a kis figyelemmel lehetővé teszik a postásnak is a vasárnapot.

Egy kis figyelemmel. És ha kis figyelmet kérek itt a munkások, postások, vasutasok iránt, talán nem fognak megütközni az én férfihallgatóim, ha tőlük vasárnapra egy kis figyelmet és elnézést kérek *feleségük, a háziasszony iránt is.* Mert a mai nehéz viszonyok között bizony egyre szaporodik az olyan anyák száma, akikre rászakad az egész háztartás vezetésének gondja, akik vallásos lélekkel igyekeznének is Istennek szolgálni és — mégis — a vasárnapi misét igen sokszor elmulasztják. Miért? «Kérem, az urammal nem lehet

bírni! Ha a templom miatt csak egy félórát is késnék az ebéd . . . no hiszen! Nincs belátása!»

Hát kérem az én kedves férfihallgatóimat: *legyen belátásuk!* Legyen belátásuk, hogy a vasárnapra a háziasszony is rászorul. A mai, munkával agyonhajszolt háziasszony meg különösen is. És ne várják azt, hogy az Úristen kényszerítse feleségüket ágyhoz kötő betegség által.

C) És csak ne higyjük el gondolkodás nélkül azt, amit a kapitalizmus bizonyos lelketlen képviselői szoktak a vasárnapi munkaszünet ellen felhozni, hogy az a mai fejlett kereskedelmi és technikai életben már lehetetlen kívánság, és hogy az a nemzeti vagyont kisebbíti, a nemzet gazdagodásának áll útjában és a nagyszerű emberi munkának lebecsülése . . . s hasonló dolgok.

a) *A vasárnapi munkaszünet árt az országnak?*

Ennek éppen az ellenkezője igaz! Mert azt látjuk, hogy éppen azok az országok, amelyek még ma is legszigorúbban megtartják a vasárnapi munkaszünetet, mint pl. a katolikus Belgium, a részben katolikus Hollandia s a protestáns Anglia, hogy ezek az országok vezetnek ipar, kereskedelem s népük jóléte terén is. Az ő példájukon válik igazzá az a különösen hangzó tétel, hogy aki hat napig dolgozik, többre megy, mint aki hét napig dolgozik.

b) Arra a megjegyzésre pedig, hogy *a szent kereszténység lekicsinyelné, lebecsülné a lázas tevékenységet, az alkotó földi munkát*, arra — azt hiszem — fölösleges szót is vesztegetnünk.

A kereszténység lebecsüli a munkát? Isten parancsolt ugyan pihenést, de Isten parancsolta a munkát is! Ugyanaz az Isten, aki már előbb kiadta a bűnbeesett embernek a munka parancsát: «Arcod verejtékével keresed a kenyeret, mígnem visszatérsz a földbe, melyből alkottattál», ugyancsak az az Isten mondta a III. parancsban: «Emlékezzél meg, hogy az Úr napját megszenteljed!» Igen — Testvéreim! — *Isten nemcsak azt ítéli el, aki vasárnap dolgozik, hanem azt is, aki hétköznap nem dolgozik!*

Az Egyház ellene van a munkának? Hát alapítója, az Úr Jézus, maga is nem munkás volt-e? Nem munkás családban akart-e születni? És nem munkás műhelyben akart-e felnőni 30 éves koráig? Nem munkások közül választotta-e apostolait? Igen, ma a munka lázas diadalának korszakában nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy az Úr Jézus volt az, aki példájával s tanításával egyaránt megbecsülni tanította az ókorban bizony egészen megvetett testi munkát.

Tehát mi az igazság?

Az, hogy szentvallásunk megbecsüli a munkát, de úgy, hogy *el nem feledkezik mellette a munkásról sem.* Becsüli a haladást, a technikát, a gépet, *de még inkább az embert, az ember lelkét.*

Fejtegetésünkbe itt kapcsolódik bele a második kérdés: *Mit jelent a vasárnapi pihenés az ember lelke tekintetében?*

II. Mit jelent a vasárnapi pihenés lelki tekintetben?

A) A vasárnapi munkaszünetnek csak egyik célja az, hogy az egész heti munkában kifáradt test felüdüljön. Igen: aznap nem szabad zajos munkát, nagy fáradsággal járó testi munkát végezni, hogy *a szükséges pihenést megkapja a test.* Van azonban a vasárnapi munkaszünetnek még egy másik célja is: Hétköznap az embert annyira igénybeveszi a kenyérkereset gondja, hogy szinte percek is alig jutnak lelke számára. De íme, itt a vasárnap, amikor abba *kell* hagynunk a hétköznapi munkát, amikor időhöz jutunk *és ezt az időt saját lelkünk ügyeire is fordítjuk.* Tudjátok azt, Testvéreim, hogy a vasárnapi munkaszünet elrendelésével **valósággal emberi mivoltunkat menti meg az Egyház,** és hogy azért nem ócsárolnunk kellene, hanem hálásan kezet csókolni neki!

Mert, hogy *mivé tette az újkor bámulatos technikai fejlettsége az emberi életet,* hát arról talán beszélnem sem kell.

Isten ments, hogy az emberi haladás, lüktető munka vagy a pezsgő kereskedelem ellen szóljak! Hiszen a föld meghódítását bibliai felhatalmazás alapján folytatjuk s a munka Isten által reánk rótt kötelesség is. Kell tehát a lázas tevékenység, kell a sürgő-forgó munka, sőt kell a gép is, az emberi munkát megkönnyítő s pótló gép is . . .

De mégis, ha őszinték akarunk lenni magunkhoz, be kell vallanunk, hogy **nem így gondoltuk.** Mikor az első gőzgép kereke meglendült, nem így gondoltuk! Nem gondoltuk, hogy úgy járunk a géppel, mint az egyik német költeményben a bűvészinas járt a szellemekkel. Urától, a bűvészmestertől megtanulta a varázslatos szavakat, amelyekkel aztán ura távollétében előhívta a szellemeket, de — jaj! — elfelejtette, hogyan kell azokat visszaparancsolni. S nem bírt többé a szellemekkel, amiket könnyelműen előhívott.

Nem így jártunk-e mi is a technikával? Büszkén, örömmel hívtuk elő egyik gépet a másik után, egyik gyártelepet

a másik után . . . amíg aztán, amit előhívtunk segédül, most már a fejünkre nőtt s nem bírunk többé vele. Igen: *a gép fejére nőtt a mai embernek s nem bír többé parancsolni neki!* Hajszolja-hajszolja . . . nincs megállás többé . . . Csak etetni a gépet! Csak tömni! Csak fűteni! Csak termelni! . . . Nincs megállás. Gép itt már körülöttünk minden. Gépies az élet. *Géppé vált maga az ember is.*

Mondjátok: nem így van, Testvéreim?

És íme, ebbe a lelketölő, ideget morzsoló munkába, kerekek csattogásába csendül bele az Egyház szava: Testvéreim! Nem engedem, hogy egészen elnyeljen titeket a gép! Legalább egyszer egy héten legyetek megint emberek!

Mily fölületes beszéd tehát az, amit itt-ott hall az ember: »Az Úristen mégis túlsokat követel, mikor minden hetedik napot lefoglalta magának . . .« Testvéreim, mily fölületes beszéd! Magának?! Nem magának foglalja le a hetedik napot, *hanem neked, tenmagadnak!* Hogy végre egyszer magadé is lehess: lelkedé, családodé, gyermekeidé. Mert hétköznap a gyáré vagy! Hétköznap a hivatalé vagy! Hétköznap a műhelyé vagy! Hétköznap a tanteremé, az üzleté vagy! Végre egy nap, amelyen *magadé lehetsz!*

De még egy gondolattal tovább is kell mennünk.

B) A vasárnaphoz nemcsak magadnak van jogod, hanem joguk van szolgáidnak s alkalmazottaidnak is. Az Úr parancsa világosan mondja, hogy «se szolgád, se szolgálód, se állatod» aznap ne dolgozzék. (Ex. 20, 10.) Beszédem első felében rámutattam arra, hogy az alkalmazottak vasárnapi dolgoztatása *pusztán földi szempontból is igen rossz üzlet.* Rámutatok itt egy másik gondolatra: **mily fontos a vasárnapi munkaszünet a munkás lelkének is.**

Hol tanuljon a munkás megbízhatóságot, munkaszeretetet kötelességteljesítést máshol, mint vasárnap a szentmisén és prédikáción!

Érzitek-e, hogy ezzel a mondattal mily fájó sebére tapintottam a mi vergődő, forrongó korunknak! Mennyi elvakult gyűlölet, mennyi elfojtott lázadás, mennyi villámló elkeseredés reszket a mai munkások lelkében és mennyi Istentől elszakadt ember él a mi munkástestvéreink között! Igen: testvérek ők, mert ugyanannak a mennyei Atyának gyermekei! És mégis: mintha ők és mi, ők, a testi munkások és mi, szellemi munkások mintha nem is ugyanegy emberfajta volnánk, oly gyűlölettel tudnak nézni a mai társadalomra! Ez egyik legégetőbb kérdése a mai világnak: a munkásosztály

feneketlen gyűlölete és elvakultsága a keresztény világnézet napfénye ellen.

Elvakultság? Igen! De olyan vakság, aminek részben nem ők az okai! Valamelyik erdélyi bányáról olvastam, hogy a kőszállításnál alkalmazott öszvéreket a napi munka végén nem húzták fel a bányából, hanem lent a föld mélyén készítettek istállót nekik. Mikor aztán egyszer hosszú idő után mégis csak napfényre hozták az öszvéreket, akkor vették észre, hogy a hosszú földalatti életben valamennyi megvakult.

Ne csodálkozzunk azon, hogy a lelkek is megvakulhatnak! Azoknak az embereknek lelkei, akik évről-évre, megszakítás nélkül, fejüket földrehorgasztva s a napi gondok sötétségébe eltemetve túrják a földet, harcolják a kenyér harcát. Értitek, mit jelent a társadalmi rend szempontjából is a vasárnapi munkaszünet megtartása?!

*

Kedves Testvéreim! A mai embert majd szétveti az öntudat: korunk óriási fölényének tudata minden megelőző korral szemben. Hogy még az emberiség soha ilyen magasan nem állott! Hogy ilyen haladást egyetlen korszak fel nem mutatott!

Pedig talán szabad fölvetni a kérdést: Hát valóban csak most kezdődött az ember történelme s valóban csak mi úszunk fényben s minden század előttünk sötétben tapogatózott? És ha őszintén akarunk felelni, bizony feleletünk a kultúra egész területén — a technikát kivéve — igen szerénykedő lesz. Igaz: korunk «nagy», de miben? Nagy — eszmei zavarában! Nagy — megoldatlan problémáiban! Nagy — szörnyű elégedetlenségében! A mai ember korántsem ura annyira kora feladatainak, mint az előbbi korszak embere volt. Technikánkkal — igaz — szédületes munkára fogtuk az anyagi erőket; és mégis azt kell látnunk, hogy ezt a fölényes emberi szellemet annyira uralják az anyagi körülmények, mint soha még azelőtt.

Hála legyen az Istennek azért, hogy adott egy törvényt, amelyik segít ismét emberekké lenni! Hála legyen Istennek, hogy az idegekremenő élethajszában ránkparancsolta a hetedik nap pihenést! Testvéreim! *Ne sajnáljuk az elveszett hetedik napot! Ne sajnáljuk a vasárnapon meg nem szerzett pénzt! Ne játsszuk ki az isteni parancsot, hanem alázatos, engedelmes szívvel emlékezzünk meg arról, hogy az Úr napját megszenteljük.* **Mert azzal, hogy az Úr napját megszenteljük, saját emberiesebb életünket biztosítjuk.** Amen.

XVIII.

A vasárnapi misehallgatás.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A ma egyheti beszédemben Isten III. parancsának tárgyalását kezdtük el és megfontolás tárgyává tettük a III. parancsnak tiltó részét: a vasárnap a pihenés napja és azon szolgai munkát végeznünk nem szabad. A munkaszünet azonban csak egyik fele a III. parancsnak, csak negatív része: azt mondja meg, *mit nem szabad tennünk.* A vasárnap megszentelésének van azonban pozitív, előíró része is, amely arról szól: *mit kell vasárnap tennünk.* És az igazi vasárnapi öröm fénye, az igazi vasárnapi öröm éltető s felfrissítő melege csak annak szívében gyúlhat ki, aki a parancs negatív és pozitív részének egyformán eleget tesz; amint itt fejem fölött is a villanylámpában csak akkor gyullad ki az elektromos fény, ha a hideg drót egyformán érinti úgy a pozitív, mint a negatív elektromos sarkokat.

A vasárnap teljes megszentelése a munkaszünet mellett megkívánja tehát a vasárnapi szentmisén való buzgó részvételt is.

Századok óta kongott a tornyoknak vasárnapi misét hirdető harangja, s az emberek meghallották hívó szavát. Sajnos — Testvéreim! — a mai emberiség egy része már nem hallja meg. A szelíd harangszót túlbömbölik a gyárak szirénái, túllármázza az utcák zsivaja, túlharsogják az életküzdelem hullámai, túlkiabálják a szórakozóhelyek lármás reklámjai.

És így alakult ki a mai emberek között egy sajátságos típus: a vasárnapot *félig* ünneplők csoportja. A munkaszünetet tartják — sőt: még mennyire követelik is! — de az egész napi pihenésből nem jut egy óra az Istennek, a vasárnapi szentmisének.

A mai alkalommal ezt a fontos kérdést szeretném veletek megbeszélni: a vasárnapi szentmise kérdését. Nevezetesen:

I. Miért kötelez a vasárnapi misehallgatás parancsa?

II. Mire kötelez a vasárnapi misehallgatás parancsa?

I. Miért kötelez a vasárnapi misehallgatás parancsa?

Szent vallásunk súlyos bűn terhe alatt írja elő minden vasár- és ünnepnapon a szentmisén való részvételt.

Ez a törvény, Testvéreim!

De mindjárt könnyebb a törvényt pontosan betartani, ha nemcsak ismerjük előírását, hanem világosan látjuk azt is, mily pótolhatatlan értéket jelent a mai ember lelkének a vasárnapi misehallgatás.

A) Gondolkozzunk csak el azon, mit jelent számunkra a vasárnapnak ilyen vallásos megszentelése? Nemcsak *örömet s erőt a jövő heti életküzdelmekhez,* — ezt is! Hanem ezen túl **mélyreható, gyökeres felfrissülését egész vallási életünknek.** Tudjátok, mi lenne Egyházunk terve szerint a vasárnapi misehallgatás feladata? Sápadt lelki életünk vérkeringésének gyökeres felfrissítése!

Nem látjátok, mily szörnyű járvány pusztít a mai emberek között?!

Micsoda járvány? Kolera? Pestis? Nem! Rosszabb ezeknél: *a lelki vérszegénység, az erkölcsi angolkórság járványa!* Az élet eldurvulása, az erkölcsi finomság kiveszte, csalás, lopás, szemérmetlenkedés megáradt özönvize söpör végig fejünk fölött. Mindenki panaszkodik, hogy *idejutottunk;* ankéteznek, tervezgetnek, gyűléseznek, — de oly kevesen tudják, hogy *miért jutottunk ide.*

Miért? Megmondja Oseás próféta: «Nincs többé vallásosság az országban. Azért harapózott el a káromkodás, hazugság, gyilkosság, lopás és házasságtörés.» (Os. 4, 2.)

A vallás ereje meggyöngült az emberek életében, értéke megcsökkent az emberek felfogásában; vérszegényekké lettünk és minden felfakadó erkölcsi seb, minden szörnyűlködtető gonosztett, minden forrongás és lázadás ennek a vérszegénységnek kiütő jele a küzdő társadalmi organizmusunkon.

«De, kérem! Mi címen panaszkodunk, hogy nem elegendő az emberekben a vallásosság? Hiszen keresztény az egész ország! És az emberek legnagyobb része vallásosnak mondja magát itt közöttünk! Hát ez nem elég?»

Bizony nem elég! Bizony azért mégis csak vérszegény a mai ember lelke!

Mi az a testi vérszegénység? Az, hogy a betegnek kevés a vére? Dehogy! Vére van elég, de nem elég benne az éltető

vörösvértestecskék száma. Épúgy vallásossága is van talán elég sok a mai embernek is, de nem elég benne a vörösvértestecskék száma, vagyis hiányzik belőle *az éltető lüktetés*, mely át- meg átjárná mindennapi életének minden megnyilvánulását és egészségesre pirosítaná.

Vért, a vallásos élet eleven erejét ebbe a lázzal küszködő mai társadalomba! A vasárnapi szentmise ilyen vérfelfrissítő lenne minden ember számára.

B) De még egy gondolattal tovább megyek.

A vasárnapi szentmise lelket elevenítő hatására rászorul ugyan minden ember, de talán senki jobban, mint éppen a mai nagyvárosi ember. Mert a nagyvárosi élet ezer oldalról kapaszkodik belénk, hogy természetes, emberi életünkből kivetkőztessen és csak a méltóan megünnepelt vasárnap biztosít ismét egy-egy emberiesebb napot számunkra.

Hogy mit csinál belőlünk a mai nagyvárosi élet? — Először is *ideges moziembert* csinál. Rohan az élet előttünk, akár a film a vásznon. Minden percben új meg új benyomások, egyik elhalványítja a másikat, hol sírunk, hol nevetünk. Mindennap ezernyi újságot hoz s meg nem marad belőle semmi. *Így lesz a nagyvárosi ember idegessé.*

Aztán csinál belőlünk a nagyvárosi élet *fölületes ujságembert*, értéktelen «szenzációk» után kapkodó ujságembert. Korán hajnalban jönnek a nagy lapok . . . átolvassuk. Délelőtt tíz órakor jön egy újabb lap, 12 órakor már párosával, délután újabb, este még újabb . . . átszalad idegzetünkön minden hír. Mi mindent kell szegény agyvelőmnek átolvasnia! Hogy ez meg az a filmsztár ma megy az anyakönyvvezető elé harmadszor! Hogy ez meg az a sportfenomén hánykor kezdi meg a reggeli tréningjét és hogy mutat otthon pijamában! Hogy X. Y. nagynevű futballcenter hol eszik ebédet, mit eszik és hogyan eszik! És akarod — nem akarod: mindent el kell olvasnod! Másra, komolyra, tudományra, vallásos olvasmányra nem jut időd! *S így lesz a nagyvárosi ember felületessé.*

És mit csinál még belőlünk a nagyváros? *Léleknélküli gépembert!* Mindennap ugyanannál a megállónál felszállani, és mindig ugyanazon számú kocsit várni, és mindig ugyanazon házak előtt elmenni, és mindig ugyanazokkal az emberekkel együtt utazni, és mindig ugyanott szállni le, és mindig ugyanannál az íróasztalnál, vagy gépnél állni vagy ülni nyolc órát, . . . hát *csoda-e, ha maga az ember is géppé lesz*, aki saját kis gépén kívül, a saját lombikjain kívül, vagy katedráján kívül,

vagy pultján kívül nem ismer semmit és nem tud semmiről. *Így lesz a nagyvárosi ember lelki igényt nem ismerő gépemberré.*

És mit csinál még belőlünk a nagyváros? *Kávéházi embert!* Szegény dolgozó ember, megérdemled a pihenést s örömet! De ott keresed, ahol nem találod. Legalább is nem azt a felüdülést, frisseséget, amire szükséged lenne. Az egész család beül a kávéházba: te magad még csak elfüstölgetsz a napilap mellett, feleséged is csak elflirtöl a feketekávé mellől, de nézd csak, mit csinálnak 6—8 éves gyermekeid, akiket szintén beültettél a dohányfüstös levegőbe! Nézd csak, mint neveli lelküket a meztelen rajzokkal teli képeslap, amit unalmukban forgatnak! És este elmentek az orfeumba és hajnaltájban hazamentek aludni, és vége a vasárnapnak: egyetlen emberi érzelem, egyetlen éltető gondolat nélkül!

Mondjátok: túlzok, mikor azt mondom, hogy ez a mai nagyvárosi ember élete?!

C) És — íme — most jön a vasárnap. De olyan vasárnap, ahogy azt Egyházunk elgondolja és előírja: a misés vasárnap! Az értünk meghalt Istenfia újra megjelenik köztünk s a heti élet küszködésében eltikkadt, beporozódott, sápadt lelkünket eleven pirosra festi kihulló szent vére. — **Ez a vasárnapi szentmise áldása!** És aki a vasárnapi szentmisén ilyen istenbemerülő lélekkel vesz részt, annak egész következő hetén meg fog az látszani. Az élet terhét talán csakúgy fogja érezni, de *nem lesz a küzdelemből elkeseredés;* kísértése is talán csak annyi lesz, *de nem lesz a kísértésből bűn!*

És éppen ez a mi szent vallásunk nagy alapgondolata: a *vasárnapi szentmisét összekapcsolni a hétköznapi munkával!* Nem az az ideálja Egyházunknak, hogy a hívek vasárnap fölvegyék a jó ruhát, elővegyék az imakönyvet, elmenjenek a misére, ott egy órát ájtatoskodjanak s aztán hazatérve letegyenek új ruhát, imakönyvet, vallásos életet s kereszténységet — ó, nem! Hanem, hogy a vasárnapi misehallgatás acélozó erők forrásává legyen a hétköznap munkájához s így a vasárnap meglássék a hétköznapunkon, imánk munkánkon, Istennel folytatott beszélgetésünk emberek iránti viselkedésünkön — mit mondjak tovább? — *vallásunk meglássék életünkön!* S akkor minden munkánk imává lesz, s minden családi tűzhely templommá lesz, s minden emberi élet Istennek tetsző áldozattá lesz.

Íme: *ezért kötelező a vasárnapi misehallgatás!*

II. Mire kötelez a vasárnapi misehallgatás?

A) Ha aztán már tudjuk, hogy mi a szentmise az Egyház szemében : a mi Urunk keresztáldozatának vérontás nélküli megújítása — akkor rögtön megértjük, miért hozott szent vallásunk oly szigorú törvényt a vasárnapi misehallgatásról. Az Úr napját szebben, mint misehallgatással megülnünk nem is lehetne. A vallási élet eleven fájáról szebbnél-szebb ájtatossági gyakorlatoknak dús hajtása fakadt a 2000 év folyamán: szent olvasó, litániák, keresztúti ájtatosság, vallásos társulatok, búcsújárások stb., és szent vallásunk egyiket sem tette kötelezővé: mindenki azt végezheti, amelyik legjobban tetszik neki. Egyetlen kivételt a szentmisével tett. *Minden hét évet betöltött katolikus ember* — hacsak betegség, templomhiány, vagy egészen kikerülhetetlen akadály nem gátolja — súlyos bűn terhe alatt **köteles minden vasár- és ünnepnapon szentmisét hallgatni!** Mégpedig személyesen elmenni a templomba és nem pusztán rádión hallgatni a miseénekeket. Prédikációt szabad csak rádión hallgatni, de szentmise-kötelezettségünknek rádióval nem lehet eleget tenni.

Persze az Egyháznak van belátása s az Úr Istennek — ha szabad így kifejeznem magamat — van belátása. *Vannak akadályok, amelyek fölmentenek a szentmisétől.* Beteg vagy s a szobát nem szabad elhagynod — persze hogy fel vagy mentve a szentmisétől! Szegény cselédleány vagy és szombat este késő éjfélig kellett dolgoznod s másnap elaludtad azt a korai órát, amelyben szentmisére szoktak engedni, és később már nem mehetsz ... Kis apró gyermekeid vannak otthon, s igazán nem tudod kire hagyni őket ... Egy órára van a legközelebbi templom a szomszéd faluban s oly feneketlen a sár ... Igen, Testvérem! — az Úr Isten olyan könnyen kiment minket, *csak mi magunk ne mentsük ki könnyen magunkat.*

És még ilyen esetekben is, amikor lehetetlenség misére eljutnunk, azt a félórát, amelyben a szentmise van, szánjuk odahaza az Isten meleg imádására s a szívet és lelket vizsgáló Úr előtt szentebb lesz még az ilyen vasárnapunk is, mint azoké, akik talán ott vannak a misén, de unottan forgatják kalapjukat vagy a ki- és bejövőket figyelik.

B) *Igen:* **a komoly mentséget az Egyház elfogadja, de nem fogadja el a kibeszéléseket!** És ebben a tekintetben bizony nem ártana néha szigorúbb mértékkel mérni magunknak!

a) *Mert betegség ugyan felment a templomtól, de nem minden apró indispozició.* «Rosszul voltam, nem voltam misén» — olyan könnyen kimondják olyanok is, akik azonban aznap délután már ott ülnek egy koncertteremben. «Nyáron olyan fülledt a templom levegője, még megártana! És télen oly hideg, még náthát kapnék!» «Nagyon korán van a mise, nem kelhetek fel még vasárnap is nyolc órakor» — mondja a másik, aki azonban a kirándulásra föl szokott kelni hat órakor, és napfölkeltét nézni fölkelt a nyáron négy órakor, de az emberiség napjának, Krisztus Urunknak eljöttére — *ez a szentmise!* — nem tud nyolc órakor fölkelni.

Meg nem állhatom, hogy el ne mondjam itt, amit egyetemünk egykori híres nőgyógyászától, Bársony János professzortól halála előtt néhány hónappal magam hallottam: «Bejártam egész Európát, voltam Ázsiában s Afrikában is, de tudtommal soha életemben egyetlen szentmisét vasárnap nem mulasztottam». Igen, ez katolikus felfogás. *Testvéreim! Legyünk nagylelkűek Istennel szemben s meglássátok: mi járunk jól vele!*

b) A vasárnapi mise alól nem ment fel az, hogy «szombat éjjel bálban voltam és most olyan fáradt vagyok», nem ment fel, hogy «ez az egy szabad napom van és most kirándulásra megyek», nem ment fel vásár és sportverseny és semmiféle ünnepély. Sőt: *akkor válik el, mennyire komoly a vallásosságunk, ha annak törvényeit akkor is betartom, mikor csak áldozatok árán lehet azokat betartani.* És egy kis áldozattal mindig meg lehet! Reggel hat körül megy valaki haza a bálból. Ha most lefekszik, föl nem ébred bizony ebédre sem! Hát mit csináljon? Menjen azonnal szentmisére reggel hat órakor s csak azután feküdjék le! Azt mondod: «Nem sokat érhet az ilyen misehallgatás». Hát: nem a legideálisabb! De még mindig többet ér, mintha egészen mise nélkül maradsz!

Gyönyörű vasárnap reggel van . . . kirándulni készül az egész család! Az agyonhajszolt hétköznapi munka után mennyire megérdemli a mai ember a vasárnapi pihenést, felüdülést, kirándulást! Csak — Testvéreim! — *ne mise nélkül!* Fölkelni félórával hamarább, és meg van mentve a szentmise! Egyházunk úgyis olyan előzékeny e téren, amilyen csak lehet. Világvárosokban egészen rendkívüli órákban és helyeken is tart szentmiséket, csakhogy senki se mondhassa hogy nem volt alkalma misét hallgatni. New-Yorkban éjjel két órakor van szentmise a munkából hazatérő nyomdászoknak és pincéreknek. Münchenben a főpályaudvaron a

túrisztikai idény alatt minden vasárnap reggel 3, 4, 5 és 6 órakor szentmise van az egyik váróteremben a kirándulók részére. 1926-ban 172 szentmise volt így a müncheni vasúti váróteremben, amelyeken közel harmincezer hívő vett részt s közel kétezren áldoztak is

Budapesten is több templomban a nyári idő alatt minden vasárnap már reggel 5 órakor is tartanak szentmisét a kirándulók részére.

Igen: egy kis jóakarattal és áldozatkészséggel mindent meg lehet oldani.

C) **És legyünk áldozatkészek a pontosságban is!** Némelyik ember olyan kínos ügyességgel számítgatja és keresgéli, vajjon mennyi részt szabad még a miséből elmulasztani anélkül, hogy bűn legyen s mennyit anélkül, hogy súlyos bűn legyen; mikor szabad legkésőbb jönnie és mikor szabad már elmennie ... Noshát, Testvéreim, engedjétek meg a kifejezést: *ez a rabszolgalelkület nem illik a keresztény ember szabadságához!* Nem illik úgy tenni, mint az egyik diák tett, akit hittanárja kérdőre vont, miért nem volt szentmisén? «Kérem szépen én voltam, csak elkéstem». «Elkéstél? Mikorra érkeztél? Hol tartott a szentmise?» «Még az egyik gyertya égett» — volt a válasz. T. i. már mise után oltogatták a gyertyákat, mikor odaérkezett.

Testvéreim! Nem akarok túlozni, nem akarok és nincs is jogom többet követelni, mint amennyit szent vallásunk megkövetel. Azért tehát itt is elmondom, amit az Egyház tanít, t. i. aki a szentmisének csak főrészén volt is jelen, tehát kehelybontástól, azaz felajánlástól kezdve, az eleget tett a szentmisehallgatás parancsának s a többi részek hallgatása *súlyos bűn terhe alatt* nem kötelező ... Igen, ezt megmondom.

Azonban, Kedves Testvéreim! Ha valaki ilyen kicsinyes lélekkel méricskéli, hogy meddig még nem bűn, mennyit mulaszthatok, annak lelkében még soha föl nem sugárzott a szentmisének csodálatos értékelése! Igen, ha valami ok miatt elkéstem a szentmise elejéről, sőt talán az egész első feléről is, úgy hogy éppen Úrfelmutatás előtt érkezném meg, nem vagyok köteles másik szentmisét pótlólag egészen végighallgatni, csak addig a részig, amelyiknél az első misémre érkeztem, — ez is könnyítés az Egyház részéről.

Mégis az én meleg szeretetem azt sugallja, hogy a pontos megjelenésben legyek nagylelkű, és inkább én várjak néhány percet a misére, semmint elkéssem róla. Utóvégre a háziasszony is zokonveheti, ha az ebédre hívott vendég pont

akkorra érkezik, mikor már tálalják a levest; mert úgy illik, hogy néhány perccel előbb érkezzék. A templomnak is megvan a maga illemszabálya, és ehhez tartozik az is, hogy az ájtatoskodókat ne zavarják minden pillanatban érkező későnjövők.

D) És ha már zavarásról beszélek, mi mindent kellene itt szóvátennem! **Mi mindennel lehet még a misét hallgató hívek ájtatosságát zavarni!**

Mikor belépünk a templomba, nem hiába vetünk magunkra szenteltvízzel keresztet! Mit jelent ez a szimbolikus külső cselekedetünk! Azt a belső szándékunkat, hogy *hétköznapi gondolatainkat, földi vágyainkat s viselkedésünket kint akarjuk hagyni az ajtó előtt; be, az Isten oltára elé csak imádkozó lelkünket visszük.*

És aki nem így tesz?

Hát az bizony egyrészt saját maga nem fog erőt meríteni a misehallgatásból, másrészt meg zavarja a többiek ájtatosságát is. Ezek azok, akiknek a szentmise sem elég szent cselekmény ahhoz, és a templom sem elég szent hely ahhoz, hogy lelküket Istenhez emelje. Ők itt is korzón vagy színházban érzik magukat, ahol lorgnonozni és látcsövezni kell a jelenlevők ruháját, arcát és viselkedését. Az ilyen «misehallgatás» csak kigúnyolása a III. parancsnak.

Hogy lehet még zavarni a templomi ájtatosságot? Úgy is, hogy valaki *viselkedésével, vagy öltözködésével valósággal kiprovokálja a többiek elszórakozását, sőt botránkozását.*

Napjainkban templomban és templomon kívül sok kárhoztató szó esett már a modern női divat esztelen vetkőződése ellen. Nincs annak most ideje, hogy azt itt én is szóvátegyem. De engedjétek meg, hogy egész röviden egy megjegyzést mégis tegyek. A mai hihetetlenül megkurtított és kivágott női ruhákat még a bálteremben is elítéli a katolikus erkölcstan. Dehát utóvégre, aki bálba megy, előre tudja, mi vár ott rá! Mit szóljunk azonban ahhoz, mikor az Istenét szerető ember a templomba megy, hogy szomjas lelkét a mennyei Atyához emelhesse, és még itt is, ezen a legszentebb helyen is mellette és előtte alig felöltözött, kivágott ruhás, testszínű harisnyás hölgyek rántják vissza imádságos lelkét a báltermek nívójára?! Vajjon szigorúake azok a külföldi püspökök, akik a templomok ajtajára kifüggesztik a tilalmat, hogy ilyen öltözetben megjelent hölgyeket sem a gyónáshoz, sem az áldozáshoz nem fogják odaengedni!

Csak ezt akartam megjegyezni.

*

És ezzel be is fejezem beszédemet. Azt említettem beszédem elején, hogy sok mai embernek vérszegény a vallásossága. Aki testileg vérszegény, tegye ki fáradt testét a napfénynek. S mit cselekedjék az, akinek a lelki élete vérszegény? Tegye ki fáradt lelkét a miseoltár gyertyafényének.

Ó, a vasárnapi oltár gyertyafénye! Tudjátok, milyen fény ez? Megbízható csillagfény, amely minket, az Úr Krisztus felé zarándokló napkelet királyok mai utódait, biztosan vezet Krisztus Urunk elé.

Ó, ez az áldott, lobogó fény!

Jaj — Testvéreim! — a mai ember, a bonyolult társadalmi élet rabszolgája, nem ér rá soha, hogy fáradt lelkét felemelje a csillagok felé; amikor meg keresné a fényt és választ magának vezetőcsillagot, bizony sokszor hamis csillagot választ s hamis fény után indul. Vannak emberek — telve velük a világ —, akik jóindulatúak, jóakaratúak, de az élet szakadatlanul zúgó mechanizmusa nem enged nekik egy percnyi elgondolkozást, lelki elmélyülést. És vannak, akik rohannak a fény után, de amit boldogságra vezető csillagnak hisznek, az mocsárba csalogató lidércfény, az éjszakai kabarék vibráló fénye, az az arany hamis fénye, az Isten-nélküli szerelmeskedés emésztő tüze. És mint vetik magukat az emberek a lidércfény után! Mily vészes lánggal lobogó tűzzel! és a vége?!

Hogy mi a vége?

Mikor ősszel nagy tömegekben útra kelnek a vándormadarak, a tengerparti világítótorony őre halomszámra találja reggelenként a halálrazúzott szegény állatokat a torony aljában. Hogyan kerültek oda? Jöttek az éjszakán át . . . s felvillant előttük a torony fénye. Ah, a fény! A fény! Hiszen ez az ő életük! Bele a fénybe! De a fény csalóka volt. A torony fényét erős ablaküveg védi s halálrazúzza a szegény madarakat. Szegény madár. És te, szegény ember! Szegény modern ember! Így rohansz te is a csalóka fény után s halálrazúzod magadat!

Testvérek! Fáradt lelkű, vérszegény Testvérek! Fényt kereső embertestvérek! Nézzétek: A szentmise oltárán igazi fény ragyog!

Fény, amely melegít! Fény, amely világít! Fény, amely tisztít! Fény, amely Krisztusra mutat! Fény, amely vezet a földi hazán át s elvezet az örök hazába! Amen.

XIX.

A vasárnap megszentelése.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Mikor szent vallásunk a vasárnap megszentelését elrendelte, kettős cél lebegett előtte: *az elfáradt testnek* megadni a szükséges pihenést s *az elfáradt léleknek* megszerezni a szükséges örömet s felfrissülést. *Testi-lelki megújhodás!* — ez lenne méltó megszentelése, ez lenne áldása az Úr napjának. De mily torzképet csinál a mai emberiség a vasárnap áldásából! Mivé lett a vasárnap szentsége a mai emberkezben! Ha összegyüjtjük mindazt a bűnt, amit az emberek a hét hat napján elkövetnek s a mérleg egyik serpenyőjébe teszi, a másikba pedig rakjuk pusztán a vasárnap elkövetett részegeskedést, káromkodást, gyilkosságot és erkölcstelenkedést, megdöbbenve fogjuk észrevenni, hogy a vasárnapi bűnök száma mily arányban múlja felül a hat hétköznap bűneinek összességét.

A vasárnapi munkaszünetről és misehallgatásról szóló előző két beszédem után tehát még egy prédikációt akarnék fordítani a *vasárnap méltó megszentelésének megbeszélésére.* Mit kezdjünk a szentmise meghallgatása után megmaradó szabad időnkkel? Szent vallásunk gondolata szerint mire használhatnók fel legjobban a nehéz testi munkától mentesített napunkat? És látni fogjuk, hogy szent vallásunk terve kettős:

I. *A méltóan eltöltött vasárnap a lelket erősítő csendes, békés* **öröm napja** *volna,* és II. *a vasárnap* **vallási ismereteink elmélyítésének** *napja volna.*

Nézzük kissé közelebbről e kettős tervet.

I. A vasárnap az öröm napja.

A) Szent vallásunk előtt, mikor a vasárnap megszentelését elrendelte, olyasvalaminek megszerzése lebegett, amire minden ember rászorul, amit azonban a mai ember és főleg

a mai nagyvárosi ember régen elfelejtett: *az öröm*. Igen, a vasárnap célja nemcsak tiszteletet juttatni Istennek, hanem egyuttal éltető, igaz örömet szerezni az embernek.

Öröm, öröm!... Hát nincs öröme a mai embernek!? Ó, Testvérem, menj végig az aszfaltos utcákon nem is kell orvosnak lenned és mégis meglátod a nyugtalan, ideges, sápadt nagyvárosi lakók betegségét. Nincs testüknek semmi baja, csak lelkükből hiányzik valami. Micsoda? Az öröm! *Az igazi öröm!*

Nem is kell orvosnak lenned, s mégis látod, hogy a korzón pompázó, rúzsos, csincsillás, parfümös dámák külső csillogása mögött mily ijesztő mélysége tátong a sivárságnak. Nincs más bajuk, csak lelkükből hiányzik valami. Micsoda? Az öröm. *Az igazi öröm!*

Nem is kell orvosnak lenned, és mégis látod, mily beteg a nagyvárosi ember élete, mily lázas a pulzusa, mint hajszolja a pénzt, élvezetet, gyönyört és mégis mily üres a lelke. Mi hiányzik belőle? Az öröm! *Az igazi öröm!*

Öröm, öröm,... a nagyvárosi ember rég elfelejtette. Tud «szórakozni», tud «mulatni», tud élvezetet hajszolni, tud testet-lelket beteggé téve gyönyört habzsolni — örülni? ezt nem tud! Igen: a legelső narancsot Pesten árulják; télben gyöngyvirágot Pesten árulnak; a legfrissebb híreket a pesti ember kapja; a legszebb áruk Pesten vannak a kirakatban — de nincs árúház, ahol az igazi örömet mérik, nincs virágkereskedés a csendes, békés öröm számára. Mert az öröm félénk madárka, amely csendes pihenést akar s messzire elkerüli a kabarék lármáját, a jazzband csörömpölését, az utcák zsivaját.

B) Nos hát, senkinek hálásabbnak nem kellene lennie a vasárnap megszentelését követelő III. parancsért, mint **éppen a nagyvárosi embernek!** Hogy végre a hatnapi robot után van egy nap, amely megint a családé, a gyermekeké, a csendes, békés otthoné! Egy nap, amelyet ha megtartunk, — de az Egyház szándéka szerint — azon egy kis melengető öröm suhan be lakásunkba, a nagyvárosi bérkaszárnyák szűk kis szobáiba is. Mert hétköznap ide bizony nem jön az öröm! Megy haza az apa fáradt nap estéjén, de a sok-sok lépcsőt az öröm nem bírja, elmarad mellőle. Oly szűk az a lakás, olyan kevés benne a levegő és a napsugár és a kényelem és a kedvesség. És minden telve van bútorral és edénnyel és ruhákkal és gonddal és fáradsággal... De azt mondod talán, hogy nektek hat

szobátok van, és hogy minden tágas, napfényes, és folyton szól benne a zongora és a vendégek sürögnek-forognak . . . Mindegy! Mégsem jön be oda sem az igazi öröm; bejön az örömet pótolni akaró erőltetett vidámság és bejön a hajszolt élet gondjainak fekete varjúserege . . . De ime, végre itt a vasárnapi pihenés! Itt a kedves családi s rokoni társaság! Itt a csendes családi kör meghitt elbeszélgetése! *Itt a vasárnapi éltet adó igazi öröme!*

A családi életet alapjaiban rázza meg a mai ezerféle szétszakító hétköznapi munka és a vasárnap méltó otthoni megülése lenne képes azt ismét megszilárdítani.

II. A vasárnap vallásos ismereteink elmélyítésének napja.

A vasárnapi szabadidő azonban nemcsak örömhöz juttat, hanem alkalmat ad *vallási ismereteink elmélyítésére is*, vagyis olyan hiány kitöltésére, ami a mai ember vallásos életét különösképen fenyegeti.

A) Tudjátok, Testvéreim, hogy a legtöbb «hitetlennek» nevezett ember korántsem hitetlen, csak hitközömbös, hitétől elhidegült és hitét nem ismerő agyonhajszolt tagjai a mai bonyolult szerkezetű társadalomnak? Tudom, nagyon jól tudom, hogy sem az elkeseredett kenyérküzdelemben, sem az apró részletekbe menő szakkutatásban nem nagyon jut idő lelkünk igényeinek kielégítésére. *De legalább a vasárnapi szabadidőből fordítsunk erre is: arra, hogy* **vallásos olvasmányok által jobban megismerjük szent vallásunkat,** *annak tételeit, szertartásait, nagy embereit.* Vajjon elmondhatná-e pl. minden katolikus ember, hogy jól ismeri a *Szentírást, vagy legalább csak az evangéliumokat!?* Hogy gyakran, vagy legalább csak vasárnaponként szokott egy-egy negyedórát olvasni a Könyvek Könyvéből?

«Kérem, olyan hajszolt a mai ember élete!» — mentegetőzik valaki. Igaz, beismerem. Főleg a férfiaknak alig jut idejük olvasásra. De minél erősebben köti le figyelmünket a föld felé a modern élet gondja, annál inkább kellene magunknak esténként vagy legalább vasárnapokon néhány percet biztosítanunk arra, hogy a hajszolt kenyérkereső munka után kiéhezett emberi lelkünk is nyerjen néhány gondolatot a legszentebb könyvből. No, de mit szóljunk azokról, akiknek még ma is van idejük az olvasásra, akik

három nap alatt készek minden regényújdonsággal! Hányan vannak ezek közt is, akiknek soha a Szentírás vagy egy komoly vallási könyv nem volt a kezükben? Csodálkozhatunk-e, ha azután elsorvad bennük a vallásos élet? Mire is legyenek öntudatosak, büszkék, ha fogalmuk sincs arról, mit adott a katolikus Egyház az emberiségnek az erkölcsök, a nevelés és a művészet terén; micsoda világottartó oszlopok voltak egy Szent Ágoston és Szent Benedek; Clairveauxi Szent Bernát és Assisi Szent Ferenc, Loyolai Szent Ignác és Szalézi Szent Ferenc, Néri Szent Fülöp és Depaul Szent Vince!

Testvéreim! Csak érdeklődni a mi szent vallásunk iránt! Csak olvasni róla minél többet! Csak nem hidegen, részvétlenül menni el mellette! Hiszen, ha nem keringene is katolikus vér ereinkben, pusztán csak emberi tekintetből is szemünkbe kell merednie a világraszóló ténynek: szent katolikus Egyházunk életének! Hiszen a katolikus Egyház a világtörténelem legnagyobb intézménye! És micsoda fölényes nyugalommal hirdeti a legszédületesebb dolgokat! Hogy Krisztus él benne tovább ... hogy nála s *egyedül* nála a teljes krisztusi igazság ... és hogy szavában nem téved ... Ime, ez volna az egyik módja vallási ismereteink elmélyítésének: *a vallásos olvasmányok.*

B) A másik, még fontosabb eszköze vallási ismereteink bővítésének *a vasárnapi szentbeszéd meghallgatása.*

Tagadhatatlan dolog, hogy a mai kor szétesettsége s a mai emberek elfoglaltsága és elfogultsága nem kedvez a prédikációnak. Ma már el sem tudjuk képzelni, milyen idők voltak azok, amikor pl. az őskeresztények órákhosszat kitartottak a prédikáló püspök körül, vagy amikor a középkorban egy-egy tüzes beszéd nyomán kereszteshadjáratra indult a tömeg. Helyénvaló lesz tehát, ha fölhasználom ezt az alkalmat és a mai beszédemben *a prédikációról is fogok prédikálni.* Vagyis arról, hogy **hogyan hallgatják az emberek a prédikációt s hogyan kellene hallgatniok.**

Azaz nem is én mondom el, hanem az evangélium. Hogy mi a sorsa a prédikációnak, azt az Úr Jézus maga adta elő egy páratlanul szemléletes példabeszédében. (Lukács 8, 4—18.) Kimegy a magvető — mondja az Úr, és elveti a magot. Némelyik *az útra esett* és eltapossák azt (ma bizonyára így mondaná: «a teherautók szétgázolták»). A másik *rész kősziklára esett,* valamicske kis humuszt talált, ki is sarjadt, itta is az első esőt, nyelte is a melengető napfényt,

hanem hamar kiszáradt a föld, elszáradt a hajtás s nem tudott termésbe érni. Más mag a *tövisek közé esett*, ez is gyökeret eresztett, de a fiatal hajtást halálra ölelte a környező gaz és kóró. És végül van, amelyik *jó földbe esett* és kikelvén, bő gyümölcsöt hozott... harmincszorosat, hatvanszorosat, százszorosat.

Mit jelent a mag? *Az Isten igéjét, az evangéliumot. Valóban tiszta mag! Konkolymentes!* Fönségesebb tanokat a világ nem ismert s nem is fog ismerni. A mag tehát páratlan, elsőrendű, utólérhetetlen! S a termés? Mégis oly nagyon különböző! Mi ennek a magyarázata? Magyarázata a *föld, a talaj, amelybe a mag kerül. Az nagyon különböző értékű, és ezért különböző a termés is!* De hiszen — mondja talán valaki — minden emberi lélek egyformán Istentől jön s egyformán halhatatlanságra teremtett isteni remekmű! Miért, hogy az egyik jó talaj az Isten igéje számára, a másik meg rossz? Testvéreim! Ez nagy probléma, nagy titok: *az emberi szabadakarat titka.* Az emberi akaraté, amely dolgozhatik az Isten igéjének megszázszorozásán, de amely, ha megköti magát, halálra is fojthatja a beléje vetett jó magot.

Nézzük csak közelebbről az elvetett mag különféle sorsát!

a) Némelyik mag az útszélre esett s a teherautók szétgázolták. Ezek azok az emberek, akiknek a lelke kemény, aszfaltos országút, amelyen átszáguld a bűnös élvezetek hitet taposó teherautója, vagy amelyet kőkeményre sulykol a kenyérkereset ezernyi gondja. *Keresztények, akiknek a keresztény életről fogalmuk sincs!* Néhanapján, Nagypénteken, vagy Szilveszterestén valahogy elvetődnek a templomba s ott véletlenül hallják a szentbeszédet, azután — hazamennek. De az élet már az utcán széttapossa a lelkükbe vetett magot!...

...Zúg az utca, kiabálnak a rikkancsok, tülkölnek az autók, hullámzik a nagy embertömeg, csillognak a kirakatok... kép, könyv, parfüm, porcellán, ékszer, selyem... minden lépésnél más és más kirakat. Ennyi benyomás, amíg csak hazaért! És minden napnak ezernyi élménye... a márványos kávéházak... a vibráló, lángoló mozireklámok — és minden — *minden csak ezt a világot szolgálja, minden csak erről a világról beszél.* Szegény mai ember!

Mennyire szánlak, végtelenül szánlak — Testvérem, — hogy a zűrzavaros élethajsza széttapossa benned a természetfölötti világ magvait.

Széttaposса még az erkölcsi gondolat csíráit is! Ezekből lesznek azok a keményországút-lelkek, akik nem mennek gyónni 15 éven át s mikor azután házasság előtt állnak s meg kell gyónniok, jönnek és mondják: «Nincs semmi bűnöm.» Igen, így mondják: *Nincs!* Mert a nagyvárosi élet teherautója széttaposta bennük magát az erkölcsi ítélőképességet is.

Szegény — szegény országút-lelkek!

b) A magok közül némelyik sziklás talajra esett. Tudjátok, kikből áll ez a második csoport? *A vérszegény-lelkekből!* Akikben kihajt ugyan a mag, de megélni nem tud. Akarnának Istenhez közelebb jutni, de az akarat csak «akarhatnám» marad és soha tetté nem érik. Jó akaratú, de felületes emberek. Szülők, akiknek szeme könnyesre fényesedik gyermekük első szentáldozásánál, de hogy ők maguk is együtt járuljanak a szentáldozáshoz? — ez nem, ez már sok volna! Emberek, akiknek lelke a temetéseknél ellágyul s szeme révedezve néz a megnyílt sírba, de este már ott ülnek a színházban s nem is tudnának visszaemlékezni, hogy mily vallásos gondolat suhant át lelkükön a temetőben.

«*Hát: ha ilyen a természetem!*» — mondják mentegezőtve. Nem, nem! A «természeted» nem ment ki mindent! *Dolgoznod is kellene természeted megváltoztatásán!* Jaj, Testvéreim, ha az ember látja, hogy mire képes egy sportoló a versenyelőtti tréning alatt, csakhogy övé lehessen a hamar hervadó babérkoszorú, bizony felötlik benne a kérdés: hát miért nem képes az ember *csak félannyit is dolgozni s félennyi önmegtagadást kifejteni az örök élet hervadhatatlan koszorújáért!*

Szegény vérszegény lelkek!

c) A magok közül némelyik tövisek s bojtorján közé esett: kikelt, szépen neki is indult, de mindent elfojtott a tövis, a gaz.

Aki tavasz vége felé végigmegy a párisi nagy utcákon, a Boulevard St. Germain-en, a Avenue de l'Opéra-n, a Boulevard des Italiens-en, csodálkozva látja, hogy az utakat szegélyező fák levele már most, május—júniusban olyan sárga, hervadt, zörgő, mint október végén kellene lenni. Honnan ez a sajátos jelenség? A tavasz éltető melegére nagy lendülettel fakadnak hajtásba a fák, de a világváros tömérdek autójának benzingáza néhány hét alatt sápadtra szárítja minden levelüket. *Szegény nagyvárosi fák! És szegény nagyvárosi jóakaratú lelkek! Mint szeretnének Krisztus mellett*

járni, de az utcák benzingáza s ezernyi bűnalkalma elfojtja bennetek a gyönge hajtást s sápadtra szárítja lelketeket!

Igen: sok a mentsége a nagyvárosi embernek, de mindent teljesen ki nem menthet! Nagy a nyomor, de egészen ne legyen úrrá lelkünkön! Nagy az élvezet s fény, de ne vegye hatalmába lelkünket! Rettenetes a nagyvárosi erkölcsök fertőző bacillusa; hiába csukjuk be az ablakot; mérges gázokat szívunk lépten-nyomon és nincs ellenük gázmaszk... Ez mind igaz. És mégis, Testvéreim: *a milieun túl, a környezet hatásán túl, a mérgező gázokon túl, az ötemeletes bérkaszárnyák padlásszobáinak nyomorában is, a dúsgazdag lakások szalonjaiban is lehet, lehet Krisztus termő talajának maradni.* Lehet? Igen: fönséges példák mutatják, hogy lehet!

d) Mert — hála Istennek — *van azért még jó termőföld is.* Ezek azok a lelkek, akik Isten igéjét hallják s megőrzik. *Hallják!* Mily nehéz egy nagyváros zsibvásári lármájában Isten igéjét csak meghallani is! *Hát még megőrizni!* Az örökös evilági gondok s törekvések közt az örök élet magjainak termékeny talajává lenni! A világban élni s a világban föl nem olvadni! Jónak lenni olyan korban, amelyben a rossz, mint a bogáncs burjánzik! Erkölcsösnek lenni oly korban, amelyben az erkölcstelenség magától értetődik! Meg nem inogni akkor, amikor sudár tölgyek roppanak össze! Szentnek lenni, mikor minden lépésnél s minden tekintetnél viperák leselkednek! Istenért lelkesedni, mikor bennünk a saját szívünk is félig, de körülöttünk a világ meg egészen a földi élet himnuszát zengi! Mit mondjak tovább? — *befogadni az Úr igéjét és százszoros termést hozni!*

És nézzétek: erre is segítene a vasárnap méltó megszentelése, a szentbeszéd hallgatása.

*

Kedves Testvéreim! Most áll előttünk egészében az Isten III. parancsának teljes tartalma és nagy jelentősége. Vasárnap dolgoznom nem szabad, hogy testem megpihenhessen; szentmisét kell hallgatnom, hogy lelkem fölfrissülhessen, s ha tehetem, szentbeszédet is hallgatnom, hogy vallási ismereteimet elmélyíthessem.

A III. parancs előírásai azonban nem egyforma szigorúsággal kötelesznek. A vasárnapi szentmisét nem pótolhatom semmivel, a szentbeszédet igen. Ha hitem mélyebb ismeretét máshonnan, pl. vallásos könyvek rendszeres olvasása

által, meg tudom szerezni, a prédikáció elmulasztása nem bűn. De bárhogyan is tudnék otthon imádkozni, a vasárnapi szentmisét elmulasztanom nem szabad. Honnan van ez a különbség? Onnan, hogy a prédikáció csak *vezet* az Úr Jézus felé, a szentmisében ellenben *rátalálok* az Úrra. A prédikáció *az Úr ruhájának csak szegélye*, a szentmise *magának az Úrnak közénk jövetele*. A prédikáció *lépcsőfok* az áldozati oltár felé, a szentmise *maga az áldozat*.

«Hát akkor nem is fontos prédikációt hallgatni.» De igen! Fontos, mert az élőszó az emberre mégis csak mélyebb hatással van, mint a könyv. Vasárnap a szentmise ugyan a fő, de a prédikáció segít a szentmisében jobban elmélyedni. Az imádság a fő, de a prédikáció imádkozni tanít. A keresztény élet a fő, de annak útkészítője megint csak a prédikáció. És nincs fölemelőbb látvány nemcsak a prédikáló papra, hanem még a templomba jövő más vallású embertestvéreinkre is, mint a zsúfolt templomban a prédikáló szavára csendben figyelő ájtatos tömeg. Mintha maga az Úr Jézus menne végig köztünk és gyógyító kezével megérintené küzködéstől elalélt lelkünket, fájdalmas csapásoktól vérző szívünket, hitbeli problémákkal küzdő értelmünket. Itt tanuljuk meg újra fölvenni Krisztus keresztjét, amit a küzdésben már-már eldobtunk magunktól és itt tanuljuk ismét imára kulcsolni kezünket, amelyet talán ökölbe szorított az élet csalódása.

Testvéreim! Egészen bizonyos, hogy aki tágranyitott lélekkel, alázatos és engedelmes szívvel szokta hallgatni az Isten igéjét, ez igék nyomán élete után rá talál majd magára a fönséges mennyei Atyára. Amen.

XX.

Miért kell templomba járnunk?

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Bizonyára vannak kedves hallgatóim között, akik azt hiszik, hogy az Isten tíz parancsának tárgyalása során ma már a negyedik parancsnak megbeszélését akarom elkezdeni. Ezek bizonyára csodálkozva fogják hallani, hogy nemcsak a mai beszédet szentelem még mindig a harmadik parancs tárgyalásának, hanem még a három következő prédikációban is erről lesz szó.

Hogyan? Ezt nem értjük — mondhatnátok, Kedves Testvéreim! Szólt már egy szentbeszéd a vasárnapi munkaszünetről, egy a misehallgatásról és egy a vasárnap méltó eltöltéséről. Hát miről kellene még beszélni? Nincs még kimerítve a III. parancs tárgya?

Igazatok van! Az elmondott három beszéddel ki volna merítve a III. parancs tartalma, és be is fejezhetnők annak tárgyalását, ha . . . ha az ember nem volna ember, azaz ha a mai ember nem volna egyrészt annyira kritikus, annyira kifogásokat kereső, másrészt meg ha jobban ismerné hitét, szent vallásunk gondolatait, intézményeit, szertartásait.

De éppen azért, mert szent Egyházunk a vasárnapi misehallgatás parancsával kemény kötelességet ró híveire, úgy érzem, hogy a hitszónoknak feladata ezt a teherviselést megkönnyíteni. Megkönnyíteni azáltal, hogy figyelmes füllel igyekszik észrevenni a modern lélek mélyén megrezdülő kifogásokat, nehézségeket, problémákat és a szentbeszédben az Isten igéjének fényével világítani meg azokat. Így történik meg aztán, Testvéreim, hogy a harmadik parancsról szólva még több beszédet kell szentelnem azoknak a kérdéseknek és nehézségeknek megvilágítására, amelyek a vasárnapi misehallgatással kapcsolatban és a szentmise szertartásaival s egész liturgiánkkal kapcsolatban, akárhányszor a legjobb akaratú katolikus hívek lelkében is, felmerülhetnek. *Minden vasárnap és ünnepnap el kell mennünk*

a templomba szentmisét hallgatni — így szól a parancs. A mai beszédben két kérdésre szeretnék feleletet adni: **I. valóban szükséges-e templomba járni? és II. miért szükséges?**

I. Szükséges-e templomba járni?

Mi is lesz tehát az első kérdés, amelyet a mai alkalommal megbeszélni szeretnék kedves hallgatóimmal? Azoknak az embereknek érvelése, akik *vallásosaknak tartják ugyan magukat, de templomba mégsem járnak!* Csodálatos, hogy ilyen emberek is vannak; de valóban vannak.

Hallgassuk csak meg, hogyan okoskodnak ezek.

— A materialista, istentagadó, hitetlen világ lejárta magát — mondják. Van Isten, van fönséges Úr fölöttünk, és kell előtte hódolnunk is! Van nekem is Istenem . . . csak nem úgy, mint a vallás tanítja. Keresztény vagyok én is, de nem az Egyház szerint. Imádom Istent én is, de nem templomban, nem vasárnapi misén, hanem kint a nagy természet szűz ölén.

— A vallásossághoz nem kell okvetlenül templom — mondják tovább. A pogányok hitték azt, hogy isteneiket csak ezen vagy azon a helyen tisztelhetik. Igenis: én keresztény vagyok! De Krisztus is azt tanította, hogy csendben, szobánkban imádjuk az Istent, Istent mindenütt lehet imádni. S ha én egy madárdalos erdőben, vagy kis szobám csendjében jobban tudom imádni, mint egy zsúfolt templomban, hát akkor minek mennék a templomba? . . .

Ezek nagyon komoly szavak és komoly kérdések. Ti, akik itt vagytok a templomban, már ezzel is mutatjátok, hogy ti nem így gondolkoztok. De vajjon soha nem találkoztatok-e még senkivel, akinek ilyen volt a gondolkodása? És ha ilyen volt, tudtatok-e rajta segíteni? Segíteni ezeken a sokszor jóindulatú lelkeken, akiket azonban helytelen utakra visz egy téves okoskodás, egy némileg igaz, de egészében mégis téves gondolat, vagy egy szentírási rész félreértése. Hát mit szóljunk ezeknek, Kedves Testvéreim?

A) Először is, ami igaz van az okoskodásukban, azt el kell ismernünk. El kell ismernünk, hogy valóban a pogányok hitték azt, hogy isteneiket csak bizonyos hegytetőn, valamelyik fa tövében, vagy ennél és ennél a forrásnál imádhatják. Még az ószövetségi zsidó népben is élt valami hasonló

gondolat a jeruzsálemi templomról, pedig ők már tudták, hogy Isten mindenütt jelen van. Ezért kérdi is az Úr Jézustól a szamariai asszony: «A mi atyáink ezen a hegyen imádták az Istent, ti pedig azt mondjátok, hogy Jeruzsálem a hely, ahol imádni kell.» (Ján. 4, 20.); és erre adja az Úr gyönyörű válaszát: «Hidd el nekem asszony, hogy eljön az óra, mikor sem ezen a hegyen, sem Jeruzsálemben nem fogjátok imádni az Atyát . . . Lélek az Isten, és akik őt imádják, lélekben és igazságban kell imádniok.» (Ján. 4, 21, 24.)

Krisztus Urunknak e szavai óta **valóban nem az a fő többé, hogy hol imádkozunk, hanem hogy hogyan imádkozunk.** És a szent kereszténység nem is szűnt meg soha hangoztatni, hogy Istenre mindenütt rátalálhatunk: a szabadban, a szobánkban, a templomban, a saját lelkünkben.

De szent vallásunk mégis külön helyet is állít az imádkozó embernek, mert ha hirdeti is, hogy mindenütt *lehet* imádkozni, viszont azt is hirdeti, hogy nem lehet mindig s mindenütt *egyforma melegséggel* imádkozni. Isten ugyan mindenüt közel *van* hozzánk, dehát vannak helyek, ahol mégis csak jobban *érezzük* az ő közelségét. Sőt a mi katolikus templomainkban nemcsak jobban érezzük közelségét, hanem tudjuk, hogy *valóban jobban is közel van*, mint bárhol a világon, a mi nagy szentségünk: az Oltáriszentség és a mi nagy áldozatunk: a szentmise által.

B) De hát mi van a Szentírással? Akik nem akarnak templomba járni, a Szentírásból is hoznak elő érveket! Mi van ezekkel?

Valóban van az Úrnak egy mondása, amely mintha ellenkeznék a mi szertartásainkkal és közös, nyilvános istentiszteletünkkel. Az Úr azt mondta egy alkalommal: «Te pedig, mikor imádkozol, menj be kamarádba és ajtót betéve imádkozzál Atyádhoz a rejtekben; és Atyád, ki lát a rejtekben, megfizet neked.» (Máté 6, 6.) Hát mi ez, Testvéreim? Nem elítélése a nyilvános imádságnak, a templomnak, a külső, közös istentiszteletnek?

Szó sincs róla!

a) Ha a Szentírás *megelőző sorait* is olvassuk, azonnal látjuk, hogy az Úr megelőzőleg a képmutató farizeusok hivalkodó ötletéről beszél és a fönt idézett szavakkal a farizeusoknak utcák szegletein fitogtatva imádkozó hivalkodásait akarta elítélni.

b) Hogy valóban nem a közös, nyilvános imát tiltja az

Úr, kitűnik egy másik szavából, amellyel meg éppen *ajánlja a közös imát.* «Ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok közöttük.» (Máté 18, 20.) Ebből egyenesen az következik, hogy a nyilvános, közös imádság Isten előtt kedvesebb és hathatósabb, mint a magán-mádság.

c) De még tovább mehetünk. *Maga az Úr Jézus is nem-csak elvonultan a pusztában imádkozott, hanem nyilvánosan is,* mégpedig *különféle szertartások közt:* szemét s kezét égre emelte, az utolsó vacsorán apostolaival együtt himnuszt mondott, az Olajfák-hegyén meg térdelve imádkozott.

Ha valaki tudott magába mélyedve is, egyedül, csendben imádkozni, bizonyára az Úr Jézus tudott. És ha valaki nem szorult arra, hogy templomba járjon, bizonyára az Úr Jézus nem szorult. És mégis — Kedves Testvéreim! — azt olvas-suk a Szentírásban, hogy minden szombaton rendesen eljárt a templomba (Luk. 4, 16.), mintha ezzel szinte előre meg akarta volna cáfolni azok okoskodását, akik az Úr Istent csak máshol akarják imádni s a templomban soha.

És az apostolok szintén rendesen jártak templomba, tehá ők sem úgy értették az Úr szavait, mintha azokkal minden templomi és külsőleg is látható ájtatoskodást el akart volna ítélni.

«Menj be kamarádba . . .» — mondja az Úr. Igen: de hát akinek nincs külön szobája? Hát aki tizennyolcad magá-val lakik a nagyvárosok nyomortanyáin?! Hát ezek hogy imádkozzanak? Sehogy? Valóban érthette ezt így az Úr Jézus?

Igen: a lélek rászorul a közös istentisztelet mellett a csen-des imára. De erre is van-e alkalmasabb hely, mint a mi templomunk? Érdekes dolog: az a katolikus Egyház, amelyik megköveteli a *nyilvános* istentiszteletet, ugyanez az Egyház *(és csak ez az Egyház!)* tartja nyitva templomait egész napon át, a közös istentisztelet idején kívül is, *hogy ezáltal alkalmat adjon a magánájtatosságra is.* És van-e annál meg-kapóbb látvány — Testvéreim! — mint mikor a zűrzavaros nagyváros idegesen vibráló, reklámfényes utcáiról belépünk valamelyik templomunk csendes falai közé, ahová a zajgó, tülekedő életnek csak tépett foszlányai szürönköznek be, s ott látjuk a pislogó öröklámpa szelíd fénye előtt a csend-ben imádkozó embereket! Van-e ennél szebb, kedvesebb, fölemelőbb látvány?

C) De nézzük csak, mi van a templomot nem szerető emberek harmadik érvével?

«Kérem — szólal meg némelyik misemulasztó, — én vallásos ember vagyok, de misére nem járok. Szoktam én Istenre gondolni, de ehhez nincs szükségem templomra. Hanem, igen: **kimegyek a hegyekbe, a nagy Isten szabad természetébe,** ahol az ember lelke szabadon szárnyal az ég felé, ahol Istenről beszél a kis madár, a csacsogó patak, a susogó szellő . . . minden. Ez az én templomom . .»

Igy magyarázkodik némelyik modern ember, és megint nem vitatom el tőle, hogy *van szavaiban igazság is.* Mert hogy az Isten csodás műve, a nagy természet képes bennünk ellágyulást, szelíd érzelmeket, sőt vallásos hangulatot is kelteni, azt ki nem tapasztalta volna már? Mikor az ember kora hajnalon ott ül a határtalan tenger csendes partján és a kelő nap sugaraitól aranyozott hullámok ott fecsegnek-csacsognak a lába előtt . . . és beszél . . . beszél a tenger . . . Mikor a svájci hófödte csúcsok fölött fölkel a nyári nap s piros tüzétől, mint reggeli áldozati oltárok égnek a fehér hegyormok . . . Mikor májusi alkonyatkor mormoló erdei patak szélén ülünk és csattog a csalogány csodás éneke . . . Igen: ilyenkor oly melegség ömlik el lelkünkön . . . Igen, ez mind igaz! De hát — Testvéreim! — valljuk be, hogy ez inkább csak szentimentális ellágyulás, érzelmes pillanatnyi hangulat . . . Hol van még ez az érzés a komoly, erőt adó, éltető vallásosságtól?!

Hogy valamiképen mégsem lehet olyan mély az a «plain air»-vallásosság, tudjátok, mikor jöttem rá erre? Én magam is igen szivesen járom a hegyeket, erdőket, de be kell vallanom: találtam már ott turistákat, találtam ott jókedvű kirándulókat, dalos cserkészfiúkat . . . *de még egy embert sem találtam ott imába merülve!*

Az embernek az Úr napját az Úr házában kell megülnie! Igen, az Isten szabad természetébe szívesen jár a nagyvárosi ember! Hát hogyne járna! Jól teszi! Valami ösztönös önfenntartási vágy viszi oda. Mert Isten a nagyváros fojtó levegőjét nem teremtette! Isten a sötét bérkaszárnyákat nem teremtette! Isten az aszfaltot nem teremtette! De a csillagos eget Ő teremtette! S a fénylő napot Ő teremtette! S az illatos virágot Ő teremtette! Hát rajta! *Ki a szabadba!* De előbb — Testvéreim! — de előbb: *be a templomba!*

Be a templomba! Mert templomainkban mást is találunk, mint a szabad természetben. Találunk valamit, amit lelkünk nélkülözni nem tud! Valamit, amit soha, sehol másutt meg-

találni nem tudunk. Mit? Az értünk magát feláldozó Krisztus keresztáldozatának megújítását; megtaláljuk a szentmisét.

És — íme — itt jutunk el feitegetéseink második részéhez:

II. Miért szükséges templomba járni?

Feleletünk kettős lesz: mert a templomban van a szentmise és ez *lehozza lelkünkhöz az Istent;* továbbá, mert a templomban van a szentmise és az *fölviszi lelkünket Istenhez.*

A) A szentmise megújítása a keresztáldozatnak s szertartása is azért van át- meg átszőve a kereszt szent jelével. Nem is szabad misézni oly oltáron, amelyen nem áll feszület. És figyeljétek csak meg, hányszor írja le mise közben a miséző pap a kereszt szent jelét! **A szentmise lehozza lelkünkhöz az Istent a Kálvária-hegyére.**

De ha a mise megújítása a kereszt áldozatának, akkor értéke is csodálatosan nagy. Nincs egyetlen ájtatossági gyakorlatunk, amelyik értékben csak megközelítené is a szentmisét. Szedd össze valamennyi csillag sugarát, s valamennyi együtt nem közelíti meg a Nap fényességét; éppígy minden magánimádságunk s jótettünk értéke együtt sem jár közel egyetlen szentmise értékéhez.

Ó, ha így gondolkozom a szentmiséről, dehogy is maradok el róla! Igaz, elismerem — és Egyházunk is fölmentő okot lát benne —: az erkölcsi lehetetlenség, a betegség, a nagy távolság, stb. kiment a vasárnapi misehallgatás alól.

Hanem: a rossz idő és gyöngélkedés . . . hogy is mondjam csak . . . nagyon relatív dolog, nagyon tág fogalom; és bizony azoknak, akik ilyen címen oly egy-kettőre kimentik magukat, nem ártana meghallgatni a világhírű olasz írónak, Manzoninak esetét. Agg korában őt is marasztalták hozzátartozói egy hideg, szeles vasárnapon; de ő ezt a mélyen keresztény feleletet adta: «Ha valaki közületek 100.000 lírát nyert volna, és ma volna az utolsó nap annak átvételére, hát a rossz idő ellenére is nem mennétek-e el felvenni? . . Pedig nincs az az arany, amellyel egy mise értékét fel lehetne mérni!»

Igen, ez a szentmisének komoly megbecsülése!

Testvéreim, akik madárdalos hegyen akarjátok az Istent tisztelni, figyeljetek csak ide: Mikor szentmisét hallgatunk, akkor mi is hegyre megyünk: de nem a pilisi hegyekbe, nem a Hármashatár-hegyre, nem a Gellért-hegyre, hanem —

a Kálvária-hegyére! Andalító a madarak éneke a János-hegy tetején, de komoly erőt az élethez nem az ad, hanem az angyalok éneke a szentmise alatt. Friss a levegő, mely átjárja tüdőnket a májusi erdőben, de erőt az erkölcsi élethez nem az ad, hanem — Krisztus szent vére, amely a felemelt misés kehelyben tüzel. Látjátok, Testvéreim, miért nem pótolhatja számunkra semmi a szentmisét! Azért, mert a szentmise lehozza lelkünkhöz az Istent.

B) Hát még hogyha ehhez hozzáadjuk a buzgón hallgatott szentmisének második áldását is: A szentmise nemcsak lehozza lelkünkhöz az Istent a Kálvária-hegyére, hanem **fölviszi lelkünket Istenhez a Sinai-hegyre** *s megtanít igazán imádkozni.* Mert mi az imádkozás? A lélek fölemelkedése Istenhez. A szentmise pedig megtanít úgy imádkozni, ahogyan azt szent vallásunk szeretné: az imádságot és az életet, *az imádkozó életet és a munkás életet összekapcsolni!*

Sok a dolgod, Testvérem? Nem érsz rá a vasárnapi misehallgatásra? Elnyel a mindennapi rohanás, küzködés? Hadd mutassak meg neked egy képet, egy tömérdeket dolgozó vezérnek, Mózesnek képét. Talán mindnyájan láttátok már II. Gyula pápának Michelangelo által készített síremlékéről lefényképezve a fönséges Mózes-főt. Oly hű, majd megszólal! De tudjátok, ki előtt elevenedik meg igazában a márványfő? Aki hozzágondolja magát az imádkozó Mózest is!

Az Úr hívja Mózest. A vezér leteszi a munkát, az égető sürgős munkát s elindul fölfelé a Sinai-hegyre, beszélni az Úrral. Csodásan pirkadó hajnal . . . A nép fehér sátrai egyre kisebbednek a magasba tartó ősz vezér előtt . . . Emberek zaja már nem hallatszik fel . . . Gondok, nehéz feladatok, kínzó emlékek mind-mind lent maradtak a földön . . . A csúcsra ért . . . Lába alatt a Sinai gránit vöröses köve, feje fölött az azúros ég . . . S Mózeshez itt, ebben a nesztelen magasban beszél az Úr. A figyelő emberi lélek szívja magába az Isten törvényeit. Itt, a magasságban megtanulta a nagy bölcseséget, hogy az embernek bizonyos időkben távoznia kell a világtól s egész közel mennie az Istenhez, hogy aztán visszatérve a világi kötelességekhez, túlságosan el ne távolodjék Istentől.

És Mózesnek mindent meg kellett hánynia-vetnie; mint fogja táplálni az éhező népet; mint fogja velük elfelejttetni az egyiptomi húsosfazekak illatát; mint fogja az egyiptomi könnyű erkölcsök közt felnőtt népet fölfelé emelni az igaz Isten tervei felé . . .

És aztán visszajött a hegyről, a magányból, az imádkozásból. *Arca sugárzott a fénytől, akarata acélos volt az erőtől s vitte népét előre, vitte diadalra . . .*

Nem érzitek-e, mennyire szükségünk van nekünk is arra, hogy a mindennapi élet lapályából a vasárnapi misében fölemelkedjünk az ilyen imádkozás Sinai magaslataira! Ott kapjuk az erőt, a bátorítást, a munkakedvet! Hát tudjátok most már, mi az a vasárnapi miseoltár? *Egy második Sinai-hegy, egy százszor értékesebb Sinai-hegy!* Aki félórát elbeszélget itt a kereszten függő Krisztusával, az aztán leszállhat a hétköznap lapos világába: más lesz a kedve — vidámabb; más az ereje — alkotóbb; más a tekintete — élesebb.

Igen, megtanulni imádkozni, ilyen megrendítően imádkozni, erre képesít a szentmisehallgatás. Az ilyen imádságból melegség, világosság, áldás fakad. És nem érhet nagyobb csapás embert vagy nemzetet, mintha nem tud többé imádkozni. A népek élhetnek kultúra nélkül, élhetnek civilizáció nélkül, élhetnek egy darabig kenyér nélkül is — nem élhetnek imádság nélkül! Pedig a mai ember azt hiszi, hogy élhet. A mai ember azt hiszi, hogy rácáfolhat a régiek közmondására. *Ora et labora! Imádkozzál és dolgozzál* — mondták a régiek. Mit akartak ezzel kifejezni? Azt, hogy az emberies élethez, a társadalom boldogulásához *szükség van az imádság és a munka egyensúlyozására.*

Imádkozzál és dolgozzál! Figyeljétek meg, Testvéreim: a két gondolat össze van kötve. Tehát nem: vagy-vagy, nem: vagy imádkozzál, vagy dolgozzál. Hanem: imádkozzál és dolgozzál.

Igen: szent vallásunk világosan tanítja nemcsak azt, hogy imádkozni kell, hanem azt is, hogy bizonyos esetekben a munka előbbrevaló, mint az imádkozás, s aki imádkozás címén köteles munkáját elhanyagolja, nem végez Isten előtt kedves cselekedetet. Amint tehát messze esik a keresztény életideáltól az az ember, aki naphosszat véres verítékkel húzza a munka igáját s lelkére nem ér rá gondolni; épúgy az sem felelne meg a keresztény ideálnak, ha pl. egy családanya örökké a templomban ájtatoskodnék akkor, mikor otthon poros a lakás s gondozatlanok a gyermekek.

Imádkozzál és dolgozzál!

A szentmisehallgatás a *helyes* imádkozásra tanít. Helyesen csak az imádkozik, aki komolyan veszi a kereszténységet, keresztény kötelességeit, keresztény életét. Az igazi imádkozás a léleknek nem valami mesterkélt, mechanikus tevékenysége, nem recitálás, nem szövegdarálás; az imádkozás leg-

bensőbb énünk őszinte külső megnyilatkozása. Csak úgy szabad imádkoznunk ahogyan élünk! És látjátok — Testvéreim — itt van egy veszedelmes sebünk: sok ember másképp él, mint ahogyan imádkozik, és másképp imádkozik, mint ahogyan él. Az ilyenekben két ember lakik: Az egyik az imádkozó, másik a bűnt szó nélkül nyelő. Talán mindennap imádkozna: «Szenteltessék meg a te neved», de ő az első, aki megsérti Isten nevét. «Jöjjön el a te országod», de ő maga nem tesz érte semmit. «Legyen meg a te akaratod», de a kisujját meg nem mozdítja az Isten szent akarat nak földi győzelméért.

Ki kell tehát mondanom a keménynek látszó szót: térdelhet valaki akármennyit, kezét imára kulcsolhatja, szemét égre fordíthatja, még mindig nincs krisztusi lelki élete. Csak annak van, aki *akar* jobbá válni, aki *akar* a kísértésekkel megküzdeni, aki *akar* az Isten felé emelkedni, *akar* az Úr Krisztus nyomdokain járni. És — Testvéreim! — a szentmise, mialatt fölemeli lelkünket Istenhez a Sinai-hegy magaslatára, megtanít így helyesen imádkozni is.

Ezért kell templomba járni.

*

Kedves Testvéreim! A nagy ószövetségi prófétát említettem beszédemben. Az ő utolsó pillanatai idézem emlékeztekbe beszédem végén.

Amióta Mózes föntjárt a Sinai-hegyen, sohasem felejtette el többé a magasságok vonzását. Egész életének ismertető vonásává lett: *fölfelé, Isten felé!*

És mikor utolsó napjait közelegni érezte, megint egy magas hegyre, Nébó-hegyére ment fel s öreg szemével boldogságtól dobbanó szívvel nézett előre, az ígéret földje felé. Talán visszafelé is tekintett egy pillanatra: a sok nélkülözés közt megtett útra, a tömérdek gondra, aggodalomra — de minden küzdelmét, munkáját, fáradságait bearanyozta *az istenszeretet s hűséges* kötelességteljesítés szelíd fénye.

Hűnek lenni az Istenhez! Kitartani a kötelesség útján! Hegytetőn, erdőben, csillagos éjszakán is megérezni az Istent! *De megérezni s követni konyhában, gyárban, hivatalban, pihenésben, szórakozásban is! Minden vasárnap fölszállani a misehallgatás Sinai-hegyére* s akkor . . . akkor majd halálos ágyunk Nébó-hegyéről nemcsak a jól végzett élet útjára esik vissza tekintetünk, hanem előre néző szemünk előtt is szelíd biztatással csillan fel az ígéret földje. *És akkor megyünk haza* . . . **haza** . . . **Atyánkhoz.** Amen.

XXI.

Liturgiánk értéke.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Immár ötödik prédikációban vizsgáljuk a vasárnap megszentelését előíró isteni parancsot. Legutolsó szentbeszédemben a vasárnapi misét mulasztó emberek egy sajátságos csoportjával ismerkedtünk meg. Nem rossz emberek ezek, csak tévesen gondolkoznak. De a jóakarat s a megtévesztő okoskodás annyira keverve van bennük, hogy még a következő szentbeszédeket is nekik akarom szánni. Ők nem mennek szentmisére, mert — mint mondják — az ő vallásosságuknak ilyen külsőségekre, ceremóniákra nincs szükségük.

— Hogy én Istent imádhassam — okoskodik az ilyen ember, — ahhoz nem kell templom, mise, orgona, ének, hangos ima, szertartás! Csendes kis szobámban, magamban gondolkodom Istenről, vagy kiállok a csillagos éjszakába, vagy felmegyek egy magas hegycsúcsra s lelkem eltelik Isten tiszteletével . . . A templomban ott van az a sok ceremónia, sok külsőség, amire — azt hiszem — már csak nincs szüksége az Istennek! És azt is hiszem, hogy ha alamizsnát adok, jót teszek a szegénnyel, az az Istennek igazibb tisztelete, mint ha félórát ott ülök a templomban . . .

Igy okoskodik némelyik ember azok közül, akik nem járnak a szentmisére. És sokan talán még a misehallgatók közül sem tudnának rámutatni arra, hol téved az okoskodásuk. Mert abban csakugyan igazuk van, hogy a csendes szobák halk némaságában *is* lehet Istent imádni. Abban is igazuk van, hogy a csillagos éjben, vagy magas hegycsúcson *is* eltelhetik lelkünk Isten fönségével. Abban meg különösen igazuk van, hogy a vallási szertartásokra az Isten nem szorul rá.

Hát akkor miben tévednek? Ime — Testvéreim — ez az én mai beszédem tárgya: Miért kell az embernek az Úr házában megülnie az Úr napját? Miben téved az ember, aki azt hiszi, hogy fölösleges a nyilvános külső istentisztelet, fölös-

legesek a szertartások, a közös mise a templomban. Vagy más szóval: **Mi az értéke a nyilvános istentiszteletnek az egyén és a közösség szempontjából? — Ime, ez a kérdés fog ma bennünket foglalkoztatni.**

I. A nyilvános istentisztelet értéke az egyén szempontjából.

Azoknak a tévesen okoskodó embereknek, akikről most beszélek, valamiben csakugyan igazuk van. Igazuk van abban, hogy az Úristennek valóban nincs szüksége a külső vallási ceremóniákra. Neki nincs; *hanem igenis, szükségünk van azokra nekünk, testből és lélekből álló embereknek.* Az angyalok is imádják Istent s azt hiszem, nincs semmi szertartásuk — csak elmerülnek az Isten látásában. Meghalt és üdvözült embertársaink lelkei is imádják Istent és megint úgy gondolom, hogy ők is már szertartások nélkül. Amíg azonban lelkünk testben él, anyagban él — hogy mondjam? — «külsőségben» él, addig bizony szükségünk van a külső szertartásokra is. És pedig szükségünk van kettős okból, mint azt mindjárt ki is fogom fejteni: Mert az ember belső érzelmeit is külső mozdulatokkal szokta kifejezni; és mert a külső mozdulat a belső, lelki érzelmeket nemcsak kifejezi, hanem azokat erősíti, fölkelti, fölszítja is.

A) Azt mondtam, hogy a szentmisének, szentségeknek, szentelményeknek pontos, legapróbb részletekig előírt szertartásaival **belső istentiszteletünknek adunk külső természetes kifejezést.**

Isten az emberben a lelket és testet annyira eggyé kapcsolta össze, hogy belső, lelki érzelmeink — különösen erősebb fokon — külsőképen, testileg is önként megnyilatkoznak rajtunk. Úgy-e, ha örvendetes hírt hallok, a *lelkem* örül s mégis *arcom* derül mosolyra! Úgy-e, ha leverő hírt hallok, a *lelkem* szomorkodik s mégis a *szemem* könnyezik! Hát — Testvéreim! — ha a test és lélek ennyire összefügg bennem, akkor nem egész természetes-e, hogy *éppen legmélyebb érzelmeimet, a vallásos érzelmeket sem zárhatom titokban magamba,* hanem igyekszem annak valamiképen külsőleg is kifejezést adni.

Képzeljünk csak el egy igazi szónokot, aki nem recitál, mint egy gramofon, hanem akinek lelke is át van hatva attól,

amit beszél. El tudjuk képzelni ezt a szónokot, mereven állva, mint egy szobrot? Ha lelkét át- meg átjárta beszédeinek anyaga, ha lelkesedik azért, és ha a saját érzelmeit is tűzbe hozta, hát lehetséges őt beszéd közben mozdulatlanul gondolni el, akárcsak valami fadarabot? Bizony nem! Hanem amit belül érez, annak igyekszik tekintetével, arcjátékával s gesztusaival külsőleg is kifejezést adni.

Ha nagyúrral beszélek, illik egyenesre húzni magamat; ha Istennel beszélek, illik letérdelni, vagy karomat összekulcsolni. Lehet erre azt mondani, hogy ez üres külsőség?

Ha szeretem az Istent, nem szabad azt külsőleg is mutatnom? Hát próbáljátok megtiltani az anyának, mikor kicsinyke gyermekével gagyogva-gügyögve, naiv gesztusokkal, másnak érthetetlen szavakkal érezteti szeretetét! Hogy mindez nem szabad? Hogy fojtsa magába túláradó szeretetét? Hát lehetséges ez? Nem! Mert az ember, a test és lélek összekapcsolásának csodája, úgy van teremtve, hogy ha él benne a belső szeretet és belső tisztelet, az valamikép okvetlenül külső megnyilvánulásra is tör.

B) A közös istentisztelettel azonban nemcsak megnyilvánulnak a már meglévő vallásos érzelmeink, hanem azok **erősödnek s növekednek is.**

a) A pásztor máglyába rakja a fát, hogy jó magasra csapjon lángja. Hatalmas tűz támad, mert egyik láng a másikat fokozza. Hazamenet csak szétszedi a fadarabokat s lángjuk egyszerre alábbhagy, majd egészen kihül. *Közösben égtek, magukban kihülnek!*

Egy néger szolgálóleányt úrnője nem akart a templomba elengedni azzal az indokolással, hogy hiszen otthon is lehet imádkozni. És mily nagyszerűen felelt a tanulatlan leány! «A széndarab csak akkor izzik, ha egész csomó van egy rakáson; ha egyedül marad, elveszti melegét.»

Ki nem érezte még e szavak igazságát? Ki nem érezte még, mint emelkedik s mint gyullad szívében a vallásos lendület melege, mikor száz meg száz embertársával térdrehullva énekli az Oltáriszentség előtt: «. . . Szent vagy, Uram, szent vagy. Mindennél szentebb vagy!» Vagy mikor ezer hálás szívből tör ki diadalmasan a «Te Deum» éneke: «Téged Isten dícsérünk!» . . . Milyen nehéz buzgó katolikusnak maradni oly vidéken, ahol csak egy-két hittestvérünk él beszorítva ezernyi más vallású ember közé! És viszont mint viszi, ragadja az embert a vallásos élet lendülete, mikor körülötte csupa vallásos példákat lát!

— «Hiszen odahaza mégcsak szoktam imádkozni! De misére menni? Jaj, arra már nincs időm» — panaszkodnak sokszor az emberek; és nem ám a vallástalanok hanem a komolyak is, a buzgó vallásos lelkek is.

b) Ezek előtt szeretnék az evangéliumnak egy jelenetére utalni, a két bethániai testvérre: *Mártára és Máriára.* Mindkettő szerette az Urat s mégis Mária, az egykori bűnös nő az Úr szolgálatában elhagyta Mártát, a mindig hűséges Mártát. Márta miért maradt hátrább? Azért, mert ő vitte a háztartást, azért, mert ő dolgozott a konyhában? Ó, nem! A mindennapi élet száz kicsinysége közt is szentté válhatik az ember. Hát mi volt a hibája? Az, hogy a mindennapi életnek ez a tömérdek teendője nemcsak a kezét foglalta le, hanem *a szívét is, gondolatait is, terveit is.*

«Márta, Márta! — szólt neki az Úr. — Sok gondod van és sokat vesződöl; pedig egy a szükséges. Mária a legjobb részt választotta, mely el nem vétetik tőle.» (Luk. 10, 41. s köv.) Ma így mondaná az Úr (mert hiszen ma is tömérdek köztünk a Márta-lélek): Márta, Márta, milyen szétszórt gondolkozású, izgatott, ideges vagy! Hiszen, látom, elkezdesz imádkozni, de — jaj! — hol kószál alatta az eszed! A szomszédban! A konyhában! A boltban! A színházban!

Márta rossz leány volt? Szó sincs róla! Hiszen szentté is lett! De hát az Úr Jézus idejében még kissé lanyha volt, kissé földies gondolkozású!

Vannak ma is Márták közöttünk. A fejük olyan, mint valami telefonközpont, mint a vásárcsarnok: ki- és bejár ott a világ minden gondolata — no nem bűnös gondolatok, csak világiasak, földiesek, fölöslegesek!

Vannak Márták, akik összeolvasnak mindent a világon — no nem rosszat, erkölcstelent, csak haszontalan ábrándozásokat, semmi komolyat, semmi vallásosat!

Vannak Márták, akik összedolgoznak sok mindent, de soha egy gondolat, mely Istenhez emelje őket, soha egy jótett, melynek értéke a földi életen túl is terjed!

De — hál' Istennek! — a Márták mellett vannak Máriák is.

Ki volt az a Mária, Márta testvére? Bizony eleinte nagy bűnös. Életet élvező divathölgy, a család szégyene. Hajrá! Fenékig itta az érzékek örömeit . . . mikor . . . egyszercsak... keresztezte útját az Úr Jézus s attól a pillanattól kezdve meghalt benne a bűnös Mária s megkezdődött a bűnbánó Magdolna élete. Elhagyott mindent, amit a «világ» név akkor

jelentett: ragyogást, pompát, zenét, táncot, divatot, kétes barátkozást — s megindult Jézus után. Leült lábához *s ha kellett is mennie munkára, Jézust többé el nem felejtette.*

Ez az, Testvéreim! Így távozzunk el a vasárnapi közös istentiszteletről. El kell mennem a munkára, de *Jézust el nem felejtem!* Konyhára kell mennem, *de Jézust el nem felejtem!* Irodába, gyárba, műhelybe, iskolába kell mennem — *de Jézust el nem felejtem!* Szenvedni kell — *de Jézus szeme előtt.* Az élet keresztjét kell hordani — *de Jézus szeme előtt.* És mindezeket megtanuljuk a jól hallgatott szentmisében.

Hát most sem látnók még, mi haszna van a vasárnapi szentmisének egyéni lelki életem szempontjából?!

Pedig meg kell említenem a közös istentisztelet másik hatását is: társadalmi, szociális áldását is!

II. A nyilvános istentisztelet értéke szociális szempontból.

A) Van az egyik híres orosz írónak *egy igen tanulságos elbeszélése két orosz paraszt*ról. Látszólag ellene szól az én témámnak, mégis bátran mondom itt el, mert igazában nemhogy ellene szólna, hanem inkább megerősíti tételemet.

Évek óta nagy reménykedéssel s szent vágyódással készülődött két orosz paraszt. Nagy tervük volt: a Szentföldre akartak zarándokolni. Végre sikerült a tervet nyélbe ütniök: együtt volt a szükséges pénz és útra kelhettek. Útjuk olyan vidéken vitt át, ahol óriási éhinség pusztított; s mikor az egyik zarándok vízért betért egy kunyhóba, olyan megdöbbentő nyomort talált ott, hogy nem tudott tovább menni: elosztotta kenyerét, pénzét s ott maradt a betegek közt, míg csak meg nem gyógyultak. Végezetül éppen annyi pénze maradt még, hogy visszatérhetett Oroszországba anélkül, hogy a Szentföldet láthatta volna.

A másik paraszt ezalatt elérkezett Jeruzsálembe s mialatt járta a templomokat, folyton várta, várta, hogy elmaradt társa mégis csak utánajön. De hiába! Végre... egy napon... éppen amint a Szent Sír templomában ájtatoskodik, észreveszi elmaradt társát, amint legelől, egész elől az oltár mellett, imádkozik, és különös nagy fényesség veszi körül. Meg akarja várni a kijáratnál, de hiába: megint csak eltűnt előle. Végül

is hazaindul egyedül. Útközben aztán értesül társa jótettéről és most már a látomás jelentését is megérti: *a nyomorgók megsegítése kedvesebb volt Isten előtt, mint a jeruzsálemi zarándoklás . . .*

Most aztán nagyot néztek — Kedves Testvéreim! —, hogy miért mondom én ezt el itten? Hiszen ez éppen gyöngíteni látszik érveimet.

Nem, nem! A mi szent vallásunk is hirdeti azt, amit ez a kis történet jelképezni akar: kell a külső istentisztelet is, de *egyedül* a külső istentisztelet nem volna elég, ha hiányoznék mögüle *a keresztény élet és lélek!* Igen: ami a kereszténységben külsőleg történik, minden mögött ott kell lennie az istenszeretet s a felebaráti szeretet melegének is.

De hát a külső és belső, a külső kultusz és a belső szeretet éppen úgy nem zárják ki egymást, sőt egyenesen egymást támogatják, amint pl. a fa levele és gyümölcse nem ellentétesek egymással, hanem egymást feltételezik. Az istenszeretet a keresztény életnek lombja, az emberszeretet a gyümölcse. Igen: mit mondott az Úr a gyümölcstelen fáról? «Kivágatik és tűzre vettetik.»[1] Dehát, ha valaki sok gyümölcsöt akar, el fogja-e érni azzal, hogy levágja a leveleket, csakhogy ezek helyén is gyümölcs teremjen?

De nincs is szükség ilyen hasonlatokra. Arra nézve, hogy istentiszteleteink alatt érnek a felebaráti szeretet legszebb gyümölcsei és hogy, aki szereti az Istent, az szereti, segíti felebarátját is, arra elég, ha a szentek példájára mutatok. Kik imádkoztak, jártak templomba, gyóntak s áldoztak buzgóbban, mint a szentek? Kik tisztelték odaadóbb külső kultusszal is az Istent, mint a szentek? De ugyancsak: *kik hozták létre a felebaráti szeretet legfönségesebb alkotásait is, mint ugyanazok a szentek?* Vannak vallások, amelyek szakítottak — a szerintük helytelen — külső szertartásokkal. De érdekes! — ugyanezekben a vallásokban megszűkült a felebaráti szeretet forrá a i : nincsenek betegápoló szerzeteseik, nincsenek árva s elhagyott gyermekeket nevelő apácáik.

Tehát, ha egyesek így állítják fel a kérdést: «Nem kedvesebb, értékesebb istentisztelet-e, ha megsegítem a szegényt, mintha félóráig a templomban ülök?» — erre csak így felelhetünk: *amazt meg kell tenni, ezt pedig nem szabad elmulasztani!*

[1] L. «Összegyüjtött Munkáim» XX. k.-ének «Függelék»-ében a «Magyar Rádió Ujság»-ból közölt tárcát.

B) A közös istentisztelet azonban nemcsak nem teszi fölöslegessé előttünk a felebaráti szeretet gyakorlását, hanem **van a mi közös istentiszteletünknek még valami egészen sajátságos értéke is; és ez: a közös istentisztelet szociális áldása.** Áldás főleg a mai nagyvárosi emberekre, akiket a társadalmi rang és a nagyváros forgataga oly igen messze szakít el egymástól.

a) *A nagyváros forgataga!* Sehol az ember magányosabban nem maradhat, mint egy világvárosban, itt Budapesten. Aki itt egyedül, zavartalanul akarja leélni életét, jobban megteheti, mint egy pálos-remete, mint egy karthausi szerzetes. Ki törődik azzal, hogy a Rottenbiller-utca, vagy az Üllői-út vagy a Ráday-utca valamelyik ötemeletes bérkaszárnyájának 200—300 lakosa közt van egy magányos úr vagy egy öreg hölgy, akinek ablakai állandóan el vannak függönyözve, aki csak néha jön ki a szobából, aki nem ismer senkit s akit nem ismer senki! Ha valaki akarja, inkognito maradhat itt egész életében . . .

De ez egyúttal a tragikuma is a világvárosnak: az ember egyedül élhet benne, de elhagyottan meg is halhat benne s holttestére csak három nap mulva akadnak szobájában. Mennyien vannak az ilyen városban, akiknek nincs senkijök a föld hátán! Bútorozott szobák lakói, ágyrajárók és a 70 filléres menük fogyasztói. Pedig a gyökértelenség, a hontalanság nemcsak keserűvé tesz, hanem bűnözővé is. Ezrével érkeznek a fiatal munkakeresők Pestre . . . mind Pestre. Kis batyújukat, cókmókjukat lehelyezik valamelyik távoli ismerősüknél s aztán nekivágnak a világváros óceánjának munkát keresni. Hány árboc recc en ketté a legelső szélre! Hány bátor sajka merül el a hullámzó habokon! Olyan rossz ebben a nagyvárosban egyedül lenni!

b) És íme, ha ezek az emberek katolikusok, *hát nincsenek egyedül!* Jön a vasárnap és jön a plébánia nagymiséje! És legalább itt érzik, hogy még sincsenek egészen egyedül. Hogy van ezer meg ezer hittestvérünk, akikkel együtt térdelnek közös mennyei Atyjuk előtt. És itt az Isten házában mindenki egyenlő! Igen: az öreg előtt fölkelt padjából a fiatal, a nőnek helyet ad a férfi — de egyébként: mindenki egyenlő. A gyárigazgató együtt imádkozik a munkással, a hivatalfőnök együtt térdel a kapussal — a háztulajdonos grófnő a vicénével . . . s mindegyikük felé fordulva üdvözli őket a miséző pap: *Dominus vobiscum! Testvéreim! Az Úr, a mi Urunk Jézus Krisztus legyen veletek!* S mindegyikük vála-

szolja: *Et cum spiritu tuo, és veled is legyen az Úr, a mi Urunk, te misézö testvérünk.*

Micsoda fölemelő tudat: templomainkban, vallásunkban nincs osztálykülönbség, nincs há om osztály, mint a vasutakon. Az, hogy egyik halott koporsóján tíz gyertyát égetnek, a másikén húszat; az, hogy egyik esküvőn két ministráns gyermek van, a másikon négy: az már igazán mindegy! De a liturgia lényege, a szentségek kegyelme mindenkinek egy ormán jut és lelke szerint mindenki egyforma az Isten előtt.

c) Elfogult és elkeseredett szegény emberek ajkán a legkeserűbb kifakadás s okott lenni: «Az Egyház is az urak pártján van! Az Egyház is a kapitalist k szekerét tolja!» Testvéreim! Majd jövőre, a tizedik parancs tárgyalásánál részletesen lesz arról szó, mit kell elítélni a kapitalizmusban és mit nem lehet belőle nélkülözni. De már most is fölvetem a kérdést: *a gőgös, mást lenéző, szegényt elnyomó kapitalista szellemet hol éri nagyobb kiábrándulás, mint éppen a katolikus templomainkban?*

Szent vallásunk minden vasárnap egymás mellé, egymáshoz egész közel állítja a szentmise alatt az embereket, akiket hétköznap hivatásuk szétszakít, a társadalmi osztályokat, amelyek közé vagyon, születés, műveltség választfalat húzott.

Ha modern szót akarnék használni, azt mondanám: ez a mi közös istentiszteletünk **nagyszerű krisztusi demokráciája!** Demokrácia! Ez a legidőszerűbb jelszó! Ez a mai kor kényes problémája! Nos hát — Testvéreim — az Egyház minden vasárnap megoldja ezt a problémát. Úgy-e, ma van fehérvasárnap, az első szentáldozások napja! Hát nézzétek csak: Első áldozásra mennek a kis iskolások. És a gyáros kisleánya ott térdel a gyáros soffőrjének kis leánya mellett és mindkettőn egyforma a fehér fátyol. Első szentmiséjét mutatja be két fiatal pap: az egyik egy cserepesmester fia, a másik egy nagybirtokosé; s mindketten egyformán hajlanak meg az oltárlépcső előtt s mellverve alázattal mondják: Mea culpa . . . És a szegény cserepesmester fiából hercegprímás lesz, ha megérdemli; s az előkelő, gazdag család fiából nem lesz főpap, ha nem érdemli, — *van-e ennél fönségesebb demokrácia?*

Templomba megyünk és a prédikáció a mennyországot nem a gazdagoknak ígéri s kárhozattal nem a szegényeket fenyegeti, hanem a tisztességes élet után örök életet ígér

mindenki számára, legyen az gróf vagy utcaseprő; s a gonosz életért kárhozat jár mindenki számára, legyen az király vagy cigánygyerek! *Van-e ennél fönségesebb demokrácia?!*

Szegény kodus megy gyónni s föloldozást kap bűneitől, mert bánja azokat; előkelő hölgy térdel le utána a gyónószékbe s föloldozás nélkül megy el, mert nem akart szakítani bűneivel. *Van-e ennél fönségesebb demokrácia?*

Igen, amennyire köztünk, bűnbeesett s az eredeti bűn következményei alatt nyögő emberek közt az egyenlőség megvalósítható, az Egyház megvalósítja azt minden közös nyilvános istentiszteletén.

Ime, ezért *is* kell templomba járnunk. Igen: lehet hegyetőn *is* imádni az Urat; lehet kis szobámba bezárkózva *is* tisztelni Őt; imádság az is, ha jót teszek a szenvedőkkel s nélkülözőkkel, de *mindez csak árnyék, csak kezdés a vasárnapi közös istentisztelet fönséges áldásai mellett!*

*

Kedves Testvéreim! A mai ember nem szeret az örök e zmékről e gondolkodni, s azért marad egész életében gondola nélkül játszó kis gyermek. Kis gyermek, aki játéknak veszi az életet is s aki hihetetlen könnyelműséggel játssza is el az élet legszentebb értékeit: lelki tisztaságát, erkölcseit, becsületét, örök életét. Jaj, hány embernek csak könnyelmű játék az élet, amelyet pillangók hajszolásával léhán, gondolkodás nélkül tölt el!

Látogatóba megyek valahová. A csengetésre kinyílik az ajtó és azt mondja a szobaleány: «Kérem, az úrék nincsenek itthon. Kimentek». Testvéreim! Hány emberben panaszkodhatnék a lélek: Ez az ember soha sincs itthon! Kiment. A gondolatai folyton a szórakozáson járnak, a pénzkeresésen, az élvezethajszán, mindennel foglalkozik, csak saját lelke a mostohagyerek számára, csak magáé nem tud lenni soha: *soha sincs otthon!* Pedig milyen nagy bölcseség rejlik abban a három szóban, amit Szent Bernát írt Jenő pápának: Tuus esto ubique! Mindenütt légy magadé! Ne olvadj fel úgy a világba, hogy magad számára elvesszél.

Hát tudjátok most már mi az értéke liturgiánknak? Tudjátok, mi az a vasárnapi szentmise? A lélek otthontartózkodása! Pihenőállomás az élet óceánján!

Az Atlanti-óceán fölött úgy akarják megoldani a rendszeres repülő-közlekedést, hogy bizonyos távolságokon mesterséges úszó szigetet állítanának fel, s ha a pilóta kifáradt

vagy a benzinje elfogyott, azokra leszállhatna pihenni s új hajtóerőt fölvenni.

Nekünk is, akik az élet óceánját járjuk, szükségünk van pihenésre s erősödésre. A napi élet küzdelmei után, a hétköznap verítékező munkája után ilyen félórá pihenősziget s erőtgyüjtő állomás a vasárnapi szentmise: ha buzgó lélekkel végigimádkoztuk azt, megerősödve, friss munkakedvvel, új lendülettel szállunk elébe a következő hét ránk váró kötelességeinek s hullámzó kísértéseinek.

Hála Neked, Krisztusunk, hogy a szentmisét adtad és hála Neked, szent Egyházunk, hogy annak vasárnapi hallgatását kötelezővé tetted nekünk! Amen.

XXII.

Liturgiánk természetessége.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A katolikus Anyaszentegyház, a mi szent vallásunk nemcsak hirdeti Isten fönségét és nagyságát, hanem minden módot és alkalmat megragad, hogy tiszteletét és hódolatát a fönséges Isten iránt kifejezésre is juttassa. A világ hatalmas Urának méltóságát, nagyságát, fönségét senki a világon oly megrendítően át nem érzi, mint a mi szent vallásunk, amelyik kétezer év leforgása alatt az Isten külső tiszteletének, a szertartásoknak, a liturgiának bámulatosan kidolgozott rendszerét építette ki.

Egyházunk nem úgy gondolkozik, mint Káin, mikor áldozatot mutatott be az Úrnak. «Hát hiszen ha már kell Istennek áldozatot bemutatni, jó lesz a termés alja is, utólja is!» ... Nem, Testvéreim! A mi szent vallásunk az istentiszteletre a legértékesebb földi kincseket is, a legjobbat is éppen hogy jónak tartja. Azért igyekszik istentiszteletében összehordani mindent, ami szép, ami értékes, ami művészi, ami valamiképp is alkalmas a mi belső vallásos érzelmeink és tiszteletünk külső kifejezésére.

Kétezer év alatt az Egyház az istentiszteletnek, a liturgiának fönséges épületét emelte fel — de vannak emberek, akiknek ez a művészi épület megütközésül, hogy ne mondjam: botránkozásul szolgál. Emberek, akik kritizálva állanak a liturgia dúsan ermő fája alatt és értetlenül mondogatják: «Igaz, igaz ... kell az Istent tisztelni, de talán már mégis csak sok, ami a katolikus vallás liturgiájában végbemegy! A sok külső ceremónia közt elvész a lényeg. Mennyi tömény tartás közt történik pl. a szentmise! Aranyos kehely és selyem miseruha és gyömérdek gyertya és zene és minden... Én a szentmisét becsülöm! — mondják. — De nem érne-e a mise éppen annyit külső ceremóniák nélkül és aranyos ruhák nélkül?! Elmegyek egy énekes főpapi misére és nem értem az egészet: ide mennek — oda mennek, hol állnak — hol

térdelnek, leveszik a főpapi süveget, majd fölteszik . . . nem értem! Ez mind merő külsőség!» . . .

Így beszélnek egyes emberek, és ti — Testvéreim! — talán csodálkoztok is, hogy az ő okoskodásukat ebben az eredeti nyers alakjában elmondom itt a szószéken.

De ne csodálkozzatok. Elmondtam mindezt, *mert meg vagyok győződve, hogy a szent kereszténységnek nincs semmi takargatni, semmi félteni valója!* És ha valakinek nehézségei vannak, a legjobb, ha nem térünk ki előlük. Nem kell kitérnünk a fönti kifogások elő sem. Hallgassátok csak meg, hogy liturgiánk védelmére — most, az Isten III. parancsának tárgyalása alkalmából — higgadtan, nyugodtan mit hozhatunk fel.

Az egyik kifogás az, hogy a sok ceremónia közt elvész a lényeg; tehát nézzük először, **mit tartunk mi istentiszteletünk lényegéről, a szentmiséről?** A másik meg az, hogy a sok szertartás mesterkélt, külsőséges, fölösleges, tehát nézzük majd másodszor, hogy **cerimóniáink mennyire természetesek, bensőségesek, szükségesek.**

I. Mit tartunk a szentmiséről?

A) A katolikus istentiszteletnek, a katolikus liturgiának **lényege, központja, szíve a szentmise.** Minden kincs, minden fény, minden szertartás a szentmisében közénk jövő Úr Jézusnak szól! Ó, igen: Egyházunk sok szertartást használ; de soha sem felejti, hogy a szertartás nem öncél, hanem csak *eszköz.* Ha szépen énekelnek a nagymise alatt, ez nem azért van, hogy zenei élvezetben legyen részünk. Ha művészi festményeket találunk oltárunk fölött, ha az architektúra csodái állnak előttünk templomainkban, mindez nem azért van, hogy érzékeink gyönyörködjenek. *Hanem minden azért, hogy az érzékelhető hatások segítségével az érzékfölöttiek világába emelkedjünk, s a művészi szépnek segítségével lelkünk fölszálljon minden szépnek örök forrásához, a mi fönséges Istenünkhöz.*

Bármily messzi megyünk vissza az emberiség történetében, minden nép vallási életében megtaláljuk az Istennek bemutatott áldozatot és áldozati szertartásokat. Ez a vágyakozás annyira az emberi természet mélyéből fakad, hogy ahol csak szerte a földkerekségen emberek nyomaira akadunk, mindenütt ott találjuk az áldozati oltárokat is; az

ember azokon az Isten tiszteletére földi értékeket semmisített meg és ezáltal akarta kimutatni teremtményi hódolatát a fönséges Teremtő előtt.

A pogányságban tévelygő emberiség gabonát, gyümölcsöt, állatot, sőt emberi életet is áldozott oltárain. Mióta azonban Krisztus Urunk bemutatta fönséges nagypénteki keresztáldozatát, azóta az istenemberi halál lett *egyetlen* áldozatunkká s annak mindennap titokzatos megújítása a szentmisében lett a mi legszebb hódolatunk az Isten szent fönsége előtt.

B) Tudjátok mi a szentmise a katolikus Egyház felfogása szerint? **A világtörténelem legmegrázóbb pillanatának megrögzítése,** *hogy az a századok viharában el ne enyésszék.* Krisztus Urunkat örök főpapnak nevezzük. (Zsid. 6, 20. 7, 24.), és ez nem üres cím. Valóban Ő mutatja be ma is naponként tízezer és százezer papja által a Golgota véres áldozatát: ugyanaz a pap, ugyanaz az áldozat, ugyanaz a feláldozás, mint akkor. *Nagypénteken a kereszt volt az első oltár s azóta minden oltár az első nagypénteki kereszt.*

Ezért látjuk 1900 év óta azt a megrendítő bizalmat, amellyel a keresztény nép a szentmise iránt mindig viseltetett. Ha a keresztény hívek közösségét, az Egyházat Krisztus titokzatos testének nevezzük, legkisebb túlzás nélkül elmondhatjuk, hogy *ennek a titokzatos testnek a szíve a szentmiseáldozat.* Mert amint a szív löki szét a testben az éltető vért, úgy a szentmise viszi szét a Kálvária ősforrásából a megváltásnak lelket éltető kegyelmi áradatát.

Igen, mi mindnyájan jól tudjuk, hogy a szentmisében nem a ceremónia a fő, hogy ez mind csak keret, ami körülveszi a mise lényegét: Krisztus Urunk föláldozását.

És hogy az Egyház fölfogása szerint sem a ceremóniák alkotják a vallásos életnek lényegét, sőt az istentiszteletnek sem lényegét, azt világosan látjuk abból, hogy *kényszerítő körülmények között az Egyház is eltekint a szertartásoktól.*

Mindnyájan szívszorongva olvassuk azt a véres üldözést, amelyet mexikói katolikus testvéreink évek óta szenvednek bolsevista kormányuktól. Ott börtön jár az imádkozásért és százakat fognak el «misehallgatás büntette» miatt. És mit csinált az Egyház, hogy a hívek milliói mégse maradjanak szentmise, szentségek, áldozás nélkül? Olyan felhatalmazásokat adott a mexikói papságnak, amire alig volt még példa: a nap bármelyik szakában és bárhol szabad szentmisét végezniök; szabad elhagyniok a ceremóniákat, csak

a lényeges részeket kell elmondaniok; nem kell gyertya, nem kell miseruha; világi katolikus hívek is kezükbe vehetik az Oltáriszentséget (amit máshol — jól tudjátok — a fölszentelt papok is csak két ujjukkal érinthetnek), és világiak is magukkal vihetik az Oltáriszentséget, hogy ha kivégzésre viszik őket, pap nélkül is megáldozhassanak . . .

Ime az Egyház is vallja, hogy nem a cerimónia a lényeg. És még jobban vallja, hogy a merőben külső szertartáskodás *lélek nélkül* mitsem érne. Nem, nem, Testvéreim, a puszta külső istentisztelet sohasem elég! Elkoptathatja valaki a térdét a sok imádkozásban, fáradtan mozgathatja ajkait a hosszú imákban, emelgetheti összekulcsolt kezeit az ég felé — mindez nem istentisztelet, ha . . . ha lelke nem úgy érez, mint ahogy külsőleg cselekszik, sőt mindez bántása Istennek, ha *élete ellentmond annak, amit külsőleg mutat!*

De ha mindez így van is, szent vallásunk *mégsem mondhat le szertartásainak dúsgazdag változatosságáról.* Nem mondhat le azért, mert minden, ami liturgiánkban a külső szertartások által történik, annyira emberi, annyira természetes, annyira emberi természetünk mélyéből fakad, hogy az emberi természet megváltoztatása nélkül erről lemondani nem is lehetne.

Kíséreljük meg tehát most, a beszéd második felében, kifejteni ezt a gondolatot:

II. Mennyire természetesek szertartásaink!

Itt nem teszek mást, csak felhívom a figyelmet a mindennapi emberi élet megnyilvánulásaira; azokra a szertartásokra, cerimóniákra, amelyekkel át meg át van szőve az egész emberi élet.

Emberek, akik megütköztök a mi dúsgazdag szövésű liturgiánkon; emberek, akik azt mondjátok, hogy mindez mesterkélt, külsőséges valami, *hát nem látjátok, mennyi ilyen külsőség, mennyi szertartás szövi át az egész emberi életet?!* És ha átszövi, akkor az nem lehet merőben külsőség, hanem bizonyára magának az emberi természetnek mélyéről feltörő ösztönös megnyilvánulás! És ha a külső formák kötnek az élet minden vonalán, szabadna ezeket elhanyagolnunk éppen az Istennel való érintkezésünkben? És ha a társadalmi illemkódexet nem merjük merő külső-

ségnek nevezni s eldobni, hát mernők ezt megtenni éppen a templomi illemkódex-szel? Mert hiszen mi más a mi liturgiánk, mint a templom illemkódexe!

Vizsgáljuk csak, milyen kifogásokat hallunk szertartásaink ellen.

A) **«Az Úr Jézus nem rendelte azt a sok szertartást!»** — szokták egyesek mondani. És igazuk van! Így, ily részletesen, ahogy most van, nem az Úr rendelte, hanem az Egyház meleg szeretete tervezte ki. De viszont az is igaz — Testvéreim! — hogy az Egyház erre a megbízatást az Úr Jézustól kapta, amikor az Úr e szavakat mondta az utolsó vacsorán a kenyér és a bor átváltoztatása után: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!» Ezt *cselekedjétek!* A cselekvés pedig valami külső megnyilvánulást, külső mozdulatot, külső imát is jelent.

B) **«Nem elég magamban imádkoznom?** *Miért kell hangos imában is elmondanom, hogy Istent szeretem? Nem volna elég Istennek a szótlan ima?* Hiszen nem a külső fontos, hanem a belső!»

Igaz, Testvérem: a belső a fontos, nem a külső. De nézd csak: Kis fiad van s jön a névnapod. Feleséged titokban már napok óta tanítja az üdvözlő verset. Az ünnep reggelén aztán szépen kifésülve, legszebb ruhájába öltöztetve eléd áll a kis csöppség s elfújja a kis verset, hogy mennyire szeret téged s mily hálás neked! Hiszen szeret ő máskor is, amikor hangosan nem mondja! De ugye mégis milyen természetes dolog, hogy a gyermek ne rejtse csak szívébe, hanem bizonyos alkalmakkor hangosan is elmondja, mennyire szereti az atyját — és hogy az ember bizonyos alkalmakkor hangosan is vallja meg mások előtt is, mennyire szereti mennyei Atyját.

Igaz: a belső a fontos! De hát nálunk minden cerimónia csak szimbólum: jelképe a belsőnek! Nem tetszik szertartásainkban az a sok jelképes cerimónia, tárgy, gesztus? Dehát az egész életforma, amelyben napjaink eltelnek, tele van szimbólikus szavakkal és tettekkel. És ezt mind megőrizzük és tiszteletben tartjuk! És ha te azt mondod: Mi az a tömjénégetés, mi az a szenteltvíz, mi az a térdhajtás — semmi! Erre meg én azt mondom: Mi az a nemzeti zászló? Semmi, egy darab vászon . . . Az? Dehogy! Az egész nemzet szimbóluma. S mi az a Ferenc József-rend lovagkeresztje ott a melleden? Egy darab ezüst? Nem! Hazafias érdemeid megbecsülésének szimbóluma!

C) «De miért kell selyem miseruhát felvenni, mikor a pap misézik? Egyik nap fehéret, másik nap pirosat, aztán violát? Mirevaló ez? Nem érne-e a mise épp annyit polgári ruhában is? És ha hétköznap jó két gyertya is, miért gyújtanak nagy ünnepen hatot, meg tizenkettőt? És a nagy főpapi, a pápai misében az ezüstcsattos cipők, a püspöksüveg, a drágaköves püspökbot stb.... És annyi a fény és pompa, mikor pedig az Úr Jézus szegény volt!»

Itt már annyi a kérdés, Kedves Testvéreim, hogy erre kissé bővebben kell felelnem. Mert vannak — komoly vallásos lelkek is — akikben felötlik a gondolat: Kérem, ezeket már igazán el lehetne hagyni! Ezek más felfogású, régi századok hagyományai!...

a) Nos hát, mindenekelőtt is meg vagyok róla győződve, hogy ha az Egyház *ma* állítaná össze szertartásait, *egész bizonyosan egyszerűbbekre tervezné azokat.* Meg vagyok róla győződve! De viszont azt is gondolom, hogy a konzervatív gondolkozásnak nem túlzott mértéke az, ha az évszázadok alatt kialakult színpompás szertartásaitól nem egykönnyen akar megválni még a mai, ú. n. «demokratikus gondolkozású» korban sem. Többek közt már csak azért sem, mert mégsem olyan demokratikusak a mai emberek, amint azt magukról hirdetik. Nem régiben járt «a demokrácia klasszikus hazájában», Amerikában egy curópai királyné; és a demokrata» amerikaiak annyira megtisztelve érezték magukat, s oly szertartásosan ünnepelték vendégüket, amint uralkodót Európában talán sehol sem ünnepeltek volna.

b) Az Egyház is egész jogosan tartja meg évszázados és évezredes cerimóniáit, aranyos ruháit, és drágaköves pásztorbotjait bizonyos alkalmakra addig... Hát meddig?... Addig, *amig az emberek maguk is szertartásosak maradnak* és amíg az emberek bizonyos alkalmakkor díszmagyart hordanak és kócsagtollas süveget és drágaköves kardot.

Külföldön, Angliában, Franciaországban a bírák s ügyészek a tárgyalás alatt ma is talárt, hivatalos öltönyt vesznek fel. Holott «civilben is épúgy tudnák teljesíteni kötelességüket!» Miért vesznek föl tehát ünnepi ruhát? Azért, hogy mutassák: most nem ez vagy az a magánember beszél; az eltűnt; hanem a törvényes hatalom áll itt.

A katonák mindenütt egyenruhát hordanak, holott «civilruhában is éppoly jól elvégezhetnék feladatukat!» Miért hordanak hát egyenruhát? Hogy mindenki lássa, hogy itt nem magánember van, hanem a király s a haza szolgája.

És minek náluk annyi «külsőség»: rendfokozat, tisztelgés, díszszemlék, felvonulások? «Az a fő, hogy a katona a hazát szeresse» — a többi elmaradhat! Igazán elmaradhat?

Nos hát, Testvéreim! Egyházunk sem engedi a szentmisét hétköznapi ruhában bemutatni, hogy egyrészt ezzel is mutassa, hogy a pap nem mint magánember szerepel az oltárnál; másrészt, hogy a szent ténykedést ezzel is kiemelje s ünnepivé tegye — amint pl. a régi egyetemek tanárai ma is ősrégi díszruhát öltenek, mikor végzett növendékeiket doktorokká avatják.

Igen: a doktori avatások! Nem tudom, láttátok-e már egy ünnepélyes doktori avatásnak hosszadalmas szertartásait?

Nemrégiben volt itt az egyetemünkön «sub auspiciis» doktoravatás. Mi ennek a lényege? Az, hogy az államfő gyűrűjét átadják annak a derék ifjúnak, aki kitűnően végezte tanulmányait. Az egész megtörténhetnék egy perc alatt is. Vagy el lehetne küldeni a gyűrűt a címzettnek egy ajánlott levélben is — a lényeg ugyanaz maradna: az illető a gyűrűt megkapná. És így teszünk-e? Bizony nem? Hanem jó másfélórás szertartás közben történik a gyűrű átadása! És ezen senki meg nem ütközik! Mert egész természetesnek tartjuk, hogy a szép régi szertartások által alkotott kerettel csak annál jobban nő értékében a megtiszteltetés.

c) De azoknak a puritánoknak, akik nem tudnak megbékülni a mi sok szertartásunkkal, szeretnék még más valamit is elmondani. «Hogy a szentmise nem érne épp annyit két gyertyával, mint hattal? Épp annyit, ha külső cerimóniák nélkül s egyszerű hétköznapi ruhában mutatnák is be?» — kérdik. *De igen, épp annyit érne!* Azonban! Meg vagy híva előkelő társaságba. *Hétköznapi ruhában mégy-e oda? De bizony nem!* Ső : mily kínos pontossággal tudakolod, hogy hány órára is kell menned? Mert délelőtt csak zsakettben vagy fekete szakkóban lehet menni, fehér csíkos fekete nyakkendővel. Villanygyújtás után? — az már egészen más! Akkor frakk, vagy szmoking; de a frakkhoz csak fehér nyakkendő, szmokinghoz meg csak fekete. Viszont sem frakkhoz, sem szmokinghoz nem lehet duplagallért venni, csak szimplát. Igy van? És, hogy a kesztyű glaszé legyen-e vagy bőr? És hogy kit kell előbb üdvözölnöd? . . . És mikor szabad leülnöd s mikor fölállnod? . . . És így tovább. Mármost itt miért nem kérded: «Ugyan mire való ez a tömérdek külsőség, cerimónia? Hiszen a belső tisztelet a fontos!» Az, hogy rongyos ruhában nem megyek az esküvői vacsorára,

az tisztelet barátaim iránt. Az, hogy nem őt újjal eszem, hanem késsel és villával, az tisztelet barátaim iránt!

Kell-e még ezek után felelnem a többi nehézségre?

A két gyertya vagy hat gyertya a misén?

Mondjuk, Testvérem, íróasztalodnál dolgozol az esti órákban a kis asztali lámpa fényénél. Kopognak. «Tessék!» Bejön hivatali főnököd, bejön egy előkelő barátod. Mit teszel azonnal? Odamégy a villanykapcsolóhoz és felcsavarod a hatlángú csillárt. Dehát miért? Nem láttatok volna a kis asztali lámpánál is? De igen! Hanem tiszteletből! Igen, én is azt mondom: embertársaidnak belső megbecsülése a fontos. És mégis igazuk van az embereknek, mikor a belső tisztelet *külső jeleit is megkövetelik. De akkor ismerjük el, hogy szent vallásunknak is éppúgy igaza van, mikor belső vallásos érzelmeinknek a külső szertartások változatos szépségeivel is kifejezést akar adni.*

*

Kedves Testvéreim! Igyekeztem kimutatni beszédemben, hogy istentiszteletünk szertartásai mennyire természetesek, mennyire az emberi lélek mélységéből fakadnak.

«Az Úr Jézus szegény volt és mezítláb járt, és akkor nem illik Őt ily fényes pompával így ünnepelni!» — hallja néha az ember. De csalódol, Testvérem! Az Úr Jézus földi életében valóban önként szegénnyé alázta magát. De nekünk most már nem ezt a szegény Krisztust kell tisztelnünk. Hanem tiszteljük a megdicsőült Krisztust, a földi szenvedései árán örök dicsőségre jogot szerzett Krisztust, az Atyja jobbján ülő Krisztust, az utolsó ítélet Krisztusát. És erre valók a mi dúsgazdag szertartásaink.

Elismerem — és szent vallásunk is jól tudja —, hogy vannak lelkek, akik inkább magukba mélyedők és ezért az Isten imádására a csendes templomot és a magányos elmélyedést jobban szeretik. Ezek valóban túlsoknak tarthatják a főpapi mise szertartásainak halmozását, vagy talán akárcsak egy énekes szentmise zenéje is zavarhatná áhítatukat. Dehát ezt jól tudja szent Egyházunk is, és éppen ezért *sehol nem is írja elő, hogy akárcsak egyszer is egy életben kötelesek volnánk nagymisét hallgatni!* Vannak, akiknek a nagymise szertartása, a Bazilika, a Mátyás-templom, a Belvárosi plébánia-templom zenéje könnyebbé teszi az Isten imádását — azok arra menjenek. S vannak, akiket ez zavar, akik a szótlan elmélyedést szeretik — azok menjenek a csendes

misére. Mindegy, mindegy! Csak tudjátok, mi a nem mindegy, mi a fontos? Az, hogy a szentmise nagy gondolatát el ne felejtsük. Mi az a nagy gondolat? *Jön az Úr Krisztus . . . kitárja karját . . . magához ölel engem! . . .*

Kedves Testvéreim! Szomorú hírek jöttek hozzánk az elmúlt héten a bulgár földrengésről. Hol itt — hol ott vonaglik meg alattunk a vén Föld . . . Pedig még nincs egy éve, hogy Kínában, 1927 május 23-án olyan szörnyű földrengés pusztított, amilyenről még nincs emléke az emberiségnek. Egész falvak tűntek el a föld színéről s az emberek ezrével pusztultak el a romok alatt. A sisiangi apácák — mint az «America» című hetilap írta (1927. aug. 13.) — éppen a szentmisét várták, mikor a földrengés megindult s rájuk szakadt a kápolna. Később, a mentési munkálatok közt, mikor kiásták a kápolna romjaiból az apácafőnöknő holttestét, a főnöknő halott teste alatt két, még élő gyermeket találtak, akiket a hőslelkű apáca az összeomlás pillanatában védőleg húzott magához. Az apáca halála védte meg a gyermekek életét . . .

Testvéreim! Körülöttünk is reng a szellemi világ . . . Krisztus kitárja a szentmisében két karját . . . **s az ő halála védi meg a mi életünket.** Amen.

XXIII.

Liturgiánk szimbolizmusa.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A napokban rendkívül meleghangú kedves levelet kaptam egyik vármegyénk székhelyéről.[1] Irói a rádión keresztül mindig érdeklődő figyelemmel hallgatják templomunk szentbeszédeit és nagyon kérnek, hogy necsak havonként egyszer-kétszer, hanem minden vasárnapon hallhassák azokat. Mondanom sem kell, hogy ha kérésük teljesítése — amit különben már igen sok helyről ismételtek meg — rajtunk állana, az már régen teljesedett volna is.

Dehát miért teszem szóvá mégis ezt a levelet? Irói miatt. Tudjátok, kik írták alá a levelet? Először is a vármegye alispánja, aki magát a levelet is küldte; aztán a járásbíróság elnöke, a királyi közjegyző, a reálgimnázium igazgatója, a vármegyei múzeum igazgatója, a megyei ügyész, egy kormányfőtanácsos és középiskolai tanárok. Szentbeszédeim folyamán annyiszor kell szóvátennem a mai emberiség vallási vérszegénységét és hithidegségét, hogy most nem hagyhattam szó nélkül azt az örömet sem, amit ez a levél okozott. Vajjon nem a legtisztább öröm mindnyájatok számára is az a tudat, hogy a szentbeszédek alatt nemcsak ti, akik itt álltok előttem egyezren, figyeltek az Isten igéjére, hanem ugyanebben a pillanatban szerte az országban s annak csonka területén túl is láthatatlan testvéreink ezrei, tízezrei is ájtatos szívvel hajtják meg homlokukat az Isten igéjének hallgatása közben!

Azok részére tehát, akik a múlt vasárnapi beszédemet a rádión át nem hallhatták, néhány rövidke szóval megismétlem annak tartalmát, mert a mai prédikációm folytatása lesz a mult vasárnapinak.

Szent vallásunk kötelezővé teszi, hogy minden vasárnap

[1] L. «Összegyüjtött Munkáim» XX. kötetének «Függelék»-ében Csongrád vm. alispánjának levelét.

és ünnepnap résztvegyünk a szentmisén. Mi a szentmise lényege? Az az egyetlen fönséges, megrendítő pillanat, amelyben a miséző pap, az Úr Jézustól az utolsó vacsorán nyert felhatalmazás alapján, a kenyér és bor fölött kimondja a titokzatos szavakat s abban a pillanatban a kenyér és bor helyett a mi Urunk Jézus Krisztus jelenik meg az oltáron köztünk, hívei között.

Tehát egy pillanat műve az egész! De az Egyház mély szeretete ezt a pillanatot jelképes, szimbolisztikus cselekedetek, szertartások szépségeivel keretezte körül, amint keretbe szoktuk foglalni a drágaköveket, hogy értéküket, szépségüket annál jobban kiemeljük. Szertartásaink keresztény őseinktől reánk hagyott örökségek, amiket azonban a mai nemzedék — hacsak külön meg nem magyarázzák neki — már alig ért s ezért megvan a veszély, hogy azokat lélek- és gondolat nélkül használja.

Pedig minden szimbolikus cselekvésünknek megvan a maga mély jelentése és annak ismeretével istentiszteletünk mindjárt melegebbé s bensőségesebbé válik. Viszont meg ha nem ismerjük cerimóniáinkat, azok mag nélkül héjakká, kép nélküli keretté soványodnak össze. Ezért gondoltam, hogy hasznos lesz, ha a mai beszédemet **a legtöbbször előforduló szimbolikus szertartások jelentésének magyarázatára** fogom szentelni.

I. Az emberi természet szereti a szimbolikát.

Mielőtt azonban a részletekbe belemennék, előbb egész röviden azokhoz kell szólnom, akik talán túlzottnak tartják liturgiánk szimbolizmusát és panaszkodnak, hogy *túlsok nálunk a jelképes szertartás.*

Ezeknek a testvéreknek figyelmét föl szeretném hívni egy érdekes kultúrtörténeti tényre. Amióta ember van a földön, az mindig tisztelte Istent és — érdekes — **mindig jelképes, szimbolikus szertartások közt fejezte ki iránta tiszteletét.** A szimbolumnak használata tehát az emberi természet legmélyéről fakad.

Ha ezt szem előtt tartjuk, akkor nincs mit megijednünk a látszólag fogós kérdésektől sem. Jönnek pl. emberek, akik a keleti népek kultúrtörténetéből egyet-mást olvastak és feladják a kérdést: «Kérem, mi igaz van abban, hogy sok katolikus szertartás pogány eredetű? Hogy pl. azok is meghin-

tették magukat vízzel és azok is égettek tömjént az istentiszteletnél? Mi igaz van ebben?» . . .

Hát: ami igaz, az igaz! A katolikus vallásnak nincs semmi rejtegetni valója. És beismerjük, hogy a pogány vallásokban is sok jelképes szertartás volt (hiszen ez éppen mutatja, mennyire az emberi természet mélyéről fakadnak az istentisztelet szimbolikus ténykedései); és amikor ezek a felnőtt pogányok megkeresztelkedtek, az Egyház nem tépte ki lelkükből durván a régi jelképes szertartásaikat (talán nem is lett volna rá ereje), hanem ugyanazokat beállította az *igaz* Isten tiszteletére. Több mai ünnepünk is megvolt a pogányoknál és az Egyház nem törülte el azokat, hanem *keresztény tartalmat adott nekik.* Éppígy tudta az Egyház az ő liturgiájának csillogó szövetébe beleszőni a pogány kultuszból is azokat a szálakat, amelyek az emberi természetnek szimbolizmust kedvelő vágyából fakadtak. Azt hiszem, ezen igazán nem lehet senkinek fönnakadnia!

Főleg, ha megfontoljuk, hogy *a mai mindennapi élet is tele van értékes szimbolumokkal,* amelyek az emberi életet széppé teszik, de amelyek szintén mag nélküli héjakká soványodnak, ha nem értjük azokat. Csak egy példát hozok fel: *a kézszorítást.* Boldog-boldogtalannal napjában nem tudom, hányszor fog kezet a mai ember! De vajjon ki gondol még arra, hogy a kézfogás bizalmunk jele, megbecsülésünk jele, biztatásunk jele? «Ne félj! Nem vagy magadban! Rám mindig számíthatsz!» — ezt mondja a kézfogás. Ki gondol ma erre? Mert aki erre gondolna, ugyan nem adná oda kezét válogatás nélkül mindenkinek!

Ez az üresség baj már a mindennapi életben is; de egyenesen veszedelem, ha a vallásos életre megy át, ha szertartásokat végzünk, de azok mögött nincs lélek, nincs jelentés. Nekünk tudnunk kell, mit teszünk, mikor kezünket imára kulcsoljuk s keresztet vetünk. Mit teszünk, mikor letérdelünk vagy felállunk. Mire való a szenteltvíz. Mire való a tömjén. Miért égnek oltárainkon a gyertyák . . . és így tovább.

Igen, Testvéreim: a szavak *mögé* figyelni, a cerimóniák *mélyére* leszállni, a külső formákban a *belső magot* megtalálni — s mindjárt nem ütődünk meg liturgiánkon, sőt: fogjuk érezni, mennyire az emberi természet mélyének ismeretén épül az fel!

II. Főbb jelképes szertartásaink.

Vegyük tehát sorra az említett jelképes szertartásainkat.

A) *A kéz.*

Mennyi minden érzelmet tud az ember a kezével kifejezni! Csak figyeljük meg, mikor két ember beszélget: a hirtelenül fölemelt kéz, egy alig látható legyintés, egy csendes vállrántás néha többet mond, mint a legvilágosabb szó. Már pedig ha a lélek megnyilatkozik a kéztartásban, akkor is, amikor két ember beszélget egymással, mennyivel inkább mikor az ember beszélget Istenével! Tehát tévedés, amit egyesek hisznek: Az imánál a lélek a fő; az aztán már mindegy, hogy összekulcsolt kézzel vagy zsebretett kézzel imádkozom-e.

Dehogy is mindegy! Nézzétek csak:

a) Aki csendes, nyugodt imában beszélget Istenével, hogyan tartja kezét? *Kinyujtott két tenyerét nyugodtan összetéve.* Miért? Mert ez tiszteletet, fegyelmet, önuralmat, kérést fejez ki, és nagy-nagy bizodalmat. Mintha csak odanyujtanók két kezünket az Úr kezébe: «Ime, Atyám, a tied vagyok!»

És ez olyan természetes! Csak nézd azt a 3—4 éves kis gyermeket, aki valamit kér anyjától: «Anyukám, add meg!» Ugye, az is így tartja kezét, mégha senki sem tanította is rá!

b) Most aztán nézzétek azt az embert, akinek lelke az imádság szent pillanatában egészen elmerült Istenébe! Hogyan tartja kezét? *Összefűzi két kezét s keblére szorítja.* Mintha az imának benne áramló drága szent erejét őrizné féltve, hogy semmi abból el ne vesszen, hanem egyik kezéből a másikba áramoljék és minden ismét visszaömöljék belé . . . ugye ez is olyan természetes!

c) Jönnek aztán az imának elragadtatott pillanatai. Pillanatok, amelyekben mintha «Te Deum»-os orgona harsogna bennünk és amikor sugárzik belőlünk az öröm. Hogy imádkozunk ilyenkor? Ugy, mint mikor a miséző pap a «Praefatio» gyönyörű, istentdicsőítő szövegét énekli: *föl-emeljük két kezünket a magasba nyujtjuk kitárt tenyerünket,* hogy mint valami *leadó* rádióállomás antennáiból sugározzék belőlünk a hála az Úristen felé.

De jönnek a heves kísértések vagy nagy csapások pillanatai is, melyekben százszorosan szükségünk van az Isten

segítő kegyelmére. Ilyenkor megint *magasba emelt karokkal imádkozunk*, hogy két karunk, mint valami *felvevő* állomás antennája, szívja magába az isteni segítség hömpölygő áramát!

Ugye, Testvéreim, mennyire természetes mindez! Csak ne csináljunk színházat belőle! Csak ne maradjon mindez üres gesztus! Csak lüktessen elven lélek a külső formák mögött!

d) És most jön a nagy, szent dolog: *keresztvetés a kezünkkel!*

Ó, aki tudja, mit jelent a kereszt, az nem fogja szégyenkezve, sietve elnagyolni! Látni néha embereket, akik a templomba érve a bejáratnál biccentenek egyet s a mellüket megkopogtatják. Mi akart ez lenni? Térdhajtás és keresztvetés? Ez a csökevényes gesztus, ez az elsorvadt mozdulat, ez keresztvetés?! Nem! Az igazi keresztvetés szépen, lassan, méltóságosan történik. És mialatt homlokomtól a mellig, válltól vállig emelem kezemet, szinte érzem, mint ölel át egészen Krisztus Urunk szent keresztje, mint veszi birtokába eszemet, szívemet, cselekedetemet. Krisztus a kereszten váltott meg s a kereszttel szentel meg! Keresztet vetek *imádkozás előtt*, hogy ima alatt övé legyen minden gondolatom. Keresztet vetek *ima után*, hogy Krisztus maradjon velem. Keresztet *veszedelemben*, hogy mentsen meg. Keresztet a *kísértésben*, hogy el ne essem. És keresztet, mikor *megáldok valakit*, hogy Krisztus Urunk ereje áldja meg őt. Csak szépen, lassan, öntudatosan, ájtatosan vetni a keresztet!

Ez mind szimbolum, de nem egész természetes szimbólum-e?

B) *A térdhajtás.*

De ugyanúgy végezzük a térdhajtást is! Újabb szimbólum. Aki büszke, fölcsapja a fejét s kiveti a mellét: «Nem vagyok, mint te!» Aki azonban érzi, hogy nagyobb úr áll előtte, meghajtja fejét. Minél nagyobb úr, annál mélyebbre. És ha Isten? Akkor még térdét is. Megint nem egész természetes-e ez?

Mikor Isten előtt igen elfog bennünket kicsinységünk tudata és meg akarunk alázkodni, letérdelünk. *Van-e szebb látvány, mint az Isten előtt térdelő tiszta lelkű ember?* Mintha csak mondaná: «Uram, Te fönséges, hatalmas vagy, én meg a te kicsinyke, de tisztalelkű teremtményed vagyok! Ó, csak

engedd, hogy mindig alázatos s tisztalelkű legyek, s akkor nem fogok elveszni!»

«Mach' mich klein, mach' mich rein:
Dann werde ich nicht verloren sein.»

Hanem itt szeretném valamire felhívni figyelmeteket — Testvéreim! Nem hajtunk térdet senkinek, csak *Istennek!* De viszont Istennek meg térdet hajtunk és nem biccentünk! A térdhajtást ne siessük, ne nagyoljuk el! Öntsünk lelket abba a térdhajtásba! Ha templomból jövök vagy templomba megyek, az Oltáriszentség felé fordulva lassan, tisztelettel térdet hajtok, egész le, a földig, de közben lelkem is, szívem is meghajlik és mondja: «Én hatalmas Istenem!» . . . Igen: ez az igazi éltető térdhajtás!

C) *A felállás.*

Van azonban más módja is tiszteletünk kifejezésének. Épp ellenkezője a térdelésnek: *a felállás.*

Íróasztalodnál ülsz. Kopognak. «Tessék!» Bejön egy előkelő vendég. Mit teszel? Azonnal fölállsz. És állva maradsz, mikor a királynál vagy kihallgatáson. Állva beszélsz hozzá, mert az ülés ilyen esetekben túl kényelmesség, nem illő figyelmetlenség volna. Állok; azaz: *figyelek, mint a hű szolga, készen vagyok, mint a bátor harcos.* Ezt jelenti a felállás.

Ha a szentmisében az evangéliumot olvassák, felállunk: tiszteletből. Mikor a keresztszülők a kis keresztgyermek helyett a keresztségi ígéretet teszik, mikor az első áldozók megújítják keresztségi fogadalmukat, mikor a jegyesek örök hűséget ígérnek az oltárnál, mind állanak — és ez olyan természetes: kemény, komoly dolgot ígérek, harcra készen kell tehát állanom.

D) *A szenteltviz.*

Itt van aztán egy másik kedves szimbólikus cselekedetünk: *a szenteltvíz használata.* Mikor templomba lépünk, mikor este aludni térünk, mikor reggel új napra ébredünk, szenteltvízzel keresztet vetünk magunkra.

A víz! A titokzatos víz! Ha bepiszkolt az élet sara, ismét tisztára mos! Ha eltikkasztott az élet küzdelme, ismét frissé üdít! Mikor belépek a templomba, tisztának kell lenniök gondolataimnak, tisztának szívemnek, munkás szán-

dékaimnak, és azért érintem szenteltvízzel homlokomat, mellemet s mindkét munkás vállamat. Nem egész természetes-e ez?

És jön az este s bontakoznak az éjszaka sötét hatalmai. «Die Nacht ist keines Menschen Freund» — tartja a német közmondás, és sokban igaza van. «Az éj nem barátja az embernek.» Mi a napsugár, a fény, a világosság fiai vagyunk! Amikor tehát a homály, a sötét, az alvás, az öntudatlanság titokzatos birodalmába indulunk s kialszik a villany fénye s kialszik az öntudat fénye: Krisztus Urunk erősítő keresztjelét írjuk magunkra, hogy Isten oltalmazzon minden lelki sötétségtől, bűntől. És mikor az öntudatlanságból reggel megint az új életbe lépünk, keresztet vetünk magunkra, hogy a világ világossága fényeskedjék e napnak útjain.

Mindez nem olyan meleg, kedves, de egyben természetes szimbolum-e?

E) *A tömjén.*

Nos és a *tömjén!* Mit akar az Egyház a tömjénégetéssel? Talán többször ezen ütközik meg az értetlen ember: «Mire való ez a pocsékolás? Ez a babonás körülfüstölés! Ez a semmitsem jelentő cerimónia!...»

Hát, Kedves Testvéreim, valóban nem igyekszik az Egyház mély dolgokat belemagyarázni a tömjénégetésbe. A fölfelé emelkedő illatos felhő jelenthetné ugyan a mi imáinkat is. Dehát most vegyük a dolgot egész egyszerűen: Tömjént égetünk, mert ez szép! Tékozlunk, mert a szeretetnek jól esik, ha néha tékozolhat is! Mondjátok, nincs-e abban valami nemes szépség, amikor a tiszta tömjénszemeket rátesszük a tűzre, s a meglóbált tömjénezőből égfelé tör az illatos felhő, mint a hajnalban elcsattogott madárdal, mint egy csendes melódia, mint az önmagát egészen átadó szeretet kiömlése?!

«Dehát tetszik ez az Úrnak?» — kérded. No, nem a tömjénillat tetszik, hanem *az azt égető emberi szeretet!* De hogy ez tetszik, az biztos! Tudjuk Magdolna esetéből. Judás fösvénysége rászólt Magdolnára, hogy miért pocsékolja azt a drága olajat az Úr lábainál, nincs annak semmi célja, jelentősége! S az Úr védelmébe vette Magdolna tettét, védelmébe vette a szeretetből mutatott tékozlást, de még inkább a szeretet tűzében illatos tömjénfüstté égő emberi élet áldozatait.

F) *Az oltár.*

Néhány szót hadd szóljak az *oltárról is!* Egész megszokott szó, nem ébreszt semmi gondolatot: «oltár», «oltár»... Pedig, Testvéreim, nincs műve az emberi teremtő szellemnek, amelyik fönségesebb oldaláról mutatná meg az emberi természetet, mint az a látszólag egyszerű tény, hogy az ember oltárt emel. Emel felhőkarcolókat 58 emelettel — s ezzel mutatja, hogy ura az építésnek. Emel rádióállomást óriási antennarudakkal — s ezzel mutatja, hogy ura az elektromosságnak. Emel gyárkéményeket, repülőállomásokat, pályaudvarokat, — s ezzel mutatja, hogy a földön nincs kívüle hatalmasabb lény . . . De *emel oltárokat is*, amelyek előtt porba letérdel s meghajlik, és ezzel mutatja, hogy van fölötte is valaki: a fönséges Isten! Áldozatot mutat be a kőtemplomban a kőoltáron Istennek, de tudja, hogy ez nem elég, mert Istennek más áldozat is kell: áldozat, amelyet az emberi test eleven templomában, az emberi szív eleven oltárán mutatnak be. S ez: *az Isten akarata szerint töltött emberi élet.*

G) *A mellverés.*

Kezdődik a szentmise. A pap még nem mer fölmenni az oltárhoz. Előbb csak a lépcsőnél imádkozik. Bűnbevallást tesz. «Confiteor Deo omnipotenti . . .» «Gyónom a mindenható Istennek . . .» «Mea culpa . . .» «én vétkem» — mondja háromszor és háromszor *mellét veri.* És ahányszor a bűn tudata erőt vesz rajtunk, ahányszor gyónásra készülve a bánatot fölindítjuk, ahányszor a gyóntatószékben elmondjuk: «Teljes szívemből szánom és bánom . . .» ahányszor a litániában felkiáltunk: «Isten báránya, ki elveszed a világ bűneit», ahányszor áldozáskor a fölemelt szent ostya előtt eszünkbe jut régi bűnös voltunk és mondjuk: «Uram, nem vagyok méltó . . .» mindannyiszor mellünkre ütünk.

A mellverés! Megint egy szép szimbólum! Kopogtatunk! Mikor szoktunk az ajtón kopogtatni? Ha valaki alszik és föl kell ébreszteni. Kit akarunk ott benn magunkban felébreszteni? Szunnyadozó, álmodozó, nyugodtan haldokló lelkünket: Vigyázz! Ébredj! Gondolkodjál! El ne aludjál a bűn halálában! — Ugye, mily természetes ez?!

H) *A fény.*

Aztán itt van a *gyertyák, az örök mécsesek, a tűz, a fény, a láng* szimbóluma, egyik legkedveltebb jelképe a katolikus szertartásoknak. Égő gyertyák a misés oltáron! Örök mécses az Oltáriszentség előtt! Égő gyertya a keresztelés alatt! Égő gyertya az első áldozásnál! Égő gyertya a haldokló ágyánál! Égő gyertya a temetésnél!...

De hát nem az emberi természet legmélyéről tör-e elő a fénynek ez a kultusza? Késő őszi este... homályos szobában ülünk... olyan barátságtalanul rideg minden... Meggyújtjuk a kályhákban a tüzet... ropog a száraz fa... táncolnak a lángnyelvek... és íme: egyszerre barátságosra enyhül az egész szoba.

A tűz! A világosság! A fény! A láng! Az élet legszebb szimboluma a láng: melegít, világít, s nyugtalan lobogással tör folyton fölfelé. Bárhonnan jön egy fuvalom, a lángot bizony eltéríti abba az irányba. De el is ragadja magával? Ó nem! Erre nem képes! A láng pillanatnyi elhajlás után visszatér a tűz magjához s a szélcsend beálltával már ismét a magasba tör... Nem látjátok-e a lángban saját lelkünket? A kísértés fuvallatai el-elhajlítják a lelket, de az végleg elszakadni nem tud Istentől, s a pillanatnyi megtántorodás után lobogása már ismét a szent magasságokat áhítja.

Gondoltál-e már arra, Testvérem, hogy az örök mécses az oltár előtt, a gyertya az oltáron tulajdonképpen *téged* jelképez? Amint ég és fényt áraszt, de közben fogy, majd elég...

— «Ah! — mondod — mit tud erről az a mécses? Nincs annak lelke!» Igazad van: nincs lelke. *De te adj neki! Adj bele lelket!* Azért égeti ott az Egyház az örök mécsest! Maga a mécs semmi, ha nincs benne az emberi lélek. A lélek, mely mondja: «Uram, úgy szeretlek, hogy érted égek! Uram, folyton ily közel van parancsaidhoz egész életem, mint az előtted éjjel-nappal égő mécses! Uram, *én* égek itt előtted!»

Ime nézzétek, Testvéreim, mennyi melegség, mennyi báj, mennyi poézis, mennyi finom vallásos érzés rejlik a mi szimbolikus szertartásaink mögött! Szépek, kedvesek, hasznosak azok, csak... *csak legyen mögöttük eleven lélek, áhitatos élet!*

Kedves Testvéreim! Annyi sok szimbolikus szertartásról beszéltem ma, hogy meg nem állhatom, hogy befejezésül egy egészen rendkívüli, végtelenül bájos szertartást ne említsek fel. Fölemlítem annak bizonyítására, hogy minden tettem, amit Istenért s Istennel kapcsolatban teszek, minden tettem, még a legközönségesebb mindennapi munkám s szórakozásom is, istentiszteletté magasztosulhat, ha *lelket, életet, istenszeretetet öntök belé!*

A sevillai (Spanyolország) fönséges székesegyházban rendkívül érdekes, sehol másutt nem látható szertartás folyik le négyszáz év óta minden évben Úrnapján s néhány nagyobb ünnepen. Miután a székesegyház kanonokjai közösen elimádkozták a breviárium «Laudes» részét, az ezüstből készült fénylő nagy oltár előtt leül trónjára a bíbordíszbe öltözött sevillai érsek; a vele szemben elhelyezett énekkar megható, csendes melódiába kezd és a zene hangjaira egy különös menet indul a szentélybe, föl, egészen az oltár lépcsőjéig. Tíz fiú vonul be; 10—13 évesek; a ruhájuk a XVI. századból való művészies apródruha: vörösselyem blúz aranydíszítéssel, vállukról térdig érő, széles fehér selyemszalag omlik hátrafelé; vörösselyem apród-nadrág; vörösselyem harisnya, fehértollas sapka . . . Gyönyörű látvány!

A zene utolsó akkordjára már az oltár előtt áll két sorban az öt-öt fiú, egyszerre térdethajtanak az imádásra kitett Oltáriszentség előtt, felállnak, fölteszik tollas sapkájukat és elkezdenek . . . nos? mit kezdenek? Ne ütközzetek meg: elkezdenek *táncolni az Oltáriszentség előtt.* Igen: táncolni, ott a szentélyben, az érsek és a káptalan és óriási néptömeg előtt táncolni az Oltáriszentség tiszteletére!

Gondolom — Testvéreim — sokan megütköztök, mikor ezt halljátok. Az egyik pápa is megütközött a hírén és meg akarta tiltani. Az akkori sevillai érsek erre fölpakkolta a fiúkat s a régi szép ruhákat s az egész énekkart s elment Rómába: bemutatni a dolgot a Szent Atyának. A pápa megnézte a fiúk táncát és — továbbra is megengedte.

Magam még nem láttam, de akik látták, azt mondják, hogy mikor ezek a kis fiúk az oltár előtt elkezdik régi szép éneküket az Oltáriszentség színe alá rejtőzött láthatatlan Krisztushoz s a négyszázados ősi melódiát végtelenül bájos és komoly mozdulataikkal kísérik, hogy ebben a pillanatban a legtisztább valásos meghatottság fogja el a szemlélők lelkét.

Mi az, ami megragad ebben a különös istentiszteletben?

Megint csak annak mély szimbolikus jelentése: *mindenki azzal hódoljon Istennek, amivel tud s szentelje Neki azt, ami legkedvesebbje!* A spanyol népnek, főleg ott Andaluziában, legkedvesebb szórakozása az ének, zene és tánc; és finom vallásosságuk arra bírja őket, hogy éneküknek, zenéjüknek s táncuknak legszebb kivirágzásával Istennek hódoljanak.

Kicsiny az ember, porszem az ember, semmi az ember, de óriásivá magasztosul, mikor alázatos tisztelettel hódol meg a végtelen Isten fönsége előtt. Testvéreim! **Ily lélekkel imádkozzatok!** Amen.

XXIV.

Liturgiánk hatása a lélekre.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Negyvenkét évvel ezelőtt, 1886 december 25-ének karácsonyán, egy tizennyolc éves francia fiatalember állott a párisi gyönyörű székesegyháznak, a Notre Dame-nak boltozata alatt. Kitűnően képzett és nagyívelésű írói pályája kezdetén álló, de teljesen hitetlen és erkölcstelen életű fiatalember. Az illető még ma is él, egyike a legnevesebb francia katolikus íróknak (Paul Claudel), és jelenleg Franciaországnak nagykövete Japánban. Élő ember nevét katolikus szószéken nem igen szabad emlegetnünk. De — Testvéreim — ennek a hitetlen fiatalembernek esete oly kitűnő bevezetésül kínálkozik mai szentbeszédem tárgyához, hogy talán most az egyszer mégis csak szabad lesz az ő saját, nyomtatásban megjelent önvallomásai nyomán («Les Témoins du Renouveau Catholique.» Paris) elmondanom, mi ment végbe azon a karácsonyi ünnepen ennek a hitetlen fiatalembernek lelkében.

Csak kíváncsiság vitt a templomba — írja, — irodalmi idegizgalmat és témát kerestem valami dekadens írásomhoz. Mise alatt a tömeg szorított, lökdösött ... de délután, más dolgom nem lévén, megint csak elmentem a «Vesperae»-re. Fehérbeöltözött gyermekek énekeltek, kispapok asszisztáltak és éppen bele akartak kezdeni a «Magnificat» éneklésébe, ... mikor ... egész váratlanul ... történt velem valami. Valami, ami eldöntötte egész további életemet. Mintha hirtelen szívemet érintették volna és *én ettől kezdve hittem*. Hittem, de oly erővel, oly biztonsággal, oly odaadással, amit attól kezdve mozgalmas életemnek egyetlen eseménye sem volt képes többé megrendíteni.

Később igyekeztem összeállítani ennek a néhány percnek élményeit. Körülbelül ezek a gondolatok villantak át bennem: «Milyen boldogok is, akik hisznek! — És ha ez mind csakugyan igazság?! — Pedig igazság! — Van Isten!

Van és szeret és hív engem!» És elkezdtem görcsösen zokogva sírni ... És ezután minden vasárnapomat a Notre Dame-ban töltöttem ... Oly keveset tudtam vallásomból, akárcsak a buddhizmusból. De a szentmise drámája oly fönséggel folyt előttem, hogy az fölülmulta minden képzeletemet ... A legmélyebb költészet az és a legfönségesebb gesztusok, amikre az ember csak képes. Nem tudtam teleképzelni magamat a szentmise színpompájával s a pap minden mozdulata mélyen szívembe vésődött. A gyászmisék lectiói, a karácsonyi éjféli mise, a nagyheti szertartások, a nagyszombati «Exultet» fönséges éneke, ami mellett Sophokles és Pindaros legtüzesebb éneke is élettelen, minden tisztelettel, örömmel, hálával, bánattal és imádattal töltötte el szívemet ...

Igy adja elő megtérésének első lépését a nagy francia író. És ti talán csodálkoztok, hogy miért választottam mára ezt a hosszú bevezetést? Azért, mert az Isten III. parancsával és a vasárnapi szentmisével kapcsolatban ma még egyszer szeretnék a mi szép szertartásainkról beszélni. A jövő vasárnap átmegyünk a IV. parancs tárgyalására; de ma még vessünk egy búcsúpillantást a katolikus Egyház liturgiájára és miután az előbbi beszédekben vizsgáltuk, mennyire természetes s az emberi lélek mélyéről fakad liturgiánk, szenteljük a mai összefoglaló beszédet ennek a témának: **mily hatással van a lélekre a mi liturgiánk.**

I. Liturgiánk szépsége.

A) A katolikus kultusz megnyilvánulásai nemcsak helyesek, lelkileg hasznosak és az emberi természet mélyéről fakadnak — mint azt az előző beszédekből láttuk, — hanem: **művészileg is szépek!**

Csak természetesnek fogjuk találni, hogy az a katolikus Egyház, amely az Úristen végtelen fönségét mindennél és mindenkinél megrendítőbb mélységgel tudja átérezni, hogy az a katolikus Egyház az emberi szellem legszebb kivirágzását, a művészetek minden fajtáját beállította az Isten tiszteletére. Ami nagyszerűt, ami fönségeset 2000 év alatt a művészetek létrehoztak, az építészet, szobrászat, festészet és zene legelső termékeit, szent Egyházunk mindezt lefoglalta az Isten dicsőítésére. Az évszázados dómok égbeszökő gótikus pilléreit, a világ utólérhetetlen festőinek páratlan képeit, a zenei géniuszok fönséges remekműveit...

minden szépet, értéket, kincset Isten dicsőítésére állított be szent liturgiánk.

Érdekes dolog: a katolikus Egyház folyton *a túlvilági élet* döntő fontosságát hangoztatja s a *lélek* szépségének gondozását. És mégis: a katolikus Egyháznak annyit köszönhetnek a *földi művészetek is*, mint senkinek másnak ezen a kerek világon. Látjuk ugyan Görögország, Egyiptom s a régi Kelet vallásainál is a művészetek vallási fölhasználását, de — csodálatos! — a legteljebb mértékben a művészetek minden ágát éppen az a katolikus vallás vezette be a templomaiba, amely egyébként korántsem hirdeti a földi élvezeteket!

«Még ha az egész történelemben visszagondolunk a művészet és istentisztelet kapcsolódásának legmagasabb pontjaira is, akár Görögországban, akár Egyiptomban, vagy Keleten, akkor sem akadunk még egy vallásra, amely minden művészetet: az építészetet, plasztikát, festészetet, költészetet, zenét és a kis művészeteket oly egyetemlegesen gyüjtötte volna maga köré, mint a komoly és érzékek örömétől bizonyos értelemben elzárkozó katolikus Egyház.» *(Mausbach—Esser:* Religion, Christentum, Kirche. Kempten. 1913. III. k. 329. l.)

Mi ugyan nem azt tartjuk a katolikus Egyház legfőbb érdemének, amit egyes kitűnő szellemek nem győznek benne eléggé magasztalni, hogy t. i. Egyházunk a 2000 év alatt a legtisztább művészeteknek páratlan bőkezű Maecenása volt... Nem, Testvéreim! Mi szent vallásunkban *elsősorban halhatatlan lelkünknek aggódóan gondos édesanyját tiszteljük.* De ha már liturgiánkkal kapcsolatban szóba került ez a gondolat is, hát mutassunk rá jogos öntudattal erre is; arra, hogy *szent Egyházunk a liturgia révén az emberi művészeteknek is mily nagyszerű pártfogójává és fejlesztőjévé lett!*

Honnan érthető ez a sajátságos tény? Onnan, hogy vannak vallások, amelyek úgy tisztelik Istent, mintha az ő szolgájuk volna; mások úgy, mintha hozzájuk hasonló ember volna; a katolikusok ellenben úgy tisztelik őt, mint Istenüket.

B) És mert liturgiánk egész fölépítése valóságos művészi remekmű, azért **páratlan az a lelki hatás** amelyet az emberi lélekben előidézni képes.

a) Szertartásaink valóságos drámai erővel állítják elénk az Úr életének egyes eseményeit; gondoljunk csak a karácsonyi éjféli misére, a nagycsütörtöki lábmosásra, a nagypénteki keresztleleplezésre, a szent sírra, a nagyszombat esti feltámadásra stb. De vegyük csak a mindennap bemutatott

csendes szentmisének szertartásait is. Ősrégi keresztény életet lehelő jelképes gesztusokból oly utólérhetetlen méltósággal vannak azok egybeállítva, hogy még aki egy szót sem értene a latin nyelvből, még annak is könnyebb alatta Istenben elmerülnie, mintha ugyanazon idő alatt az oltár előtt mozdulatlanul térdelő pap akár a legszebb imákat imádkozta volna is elő a nép nyelvén. Éppen a külső, látható szertartások gazdagságával képes az Egyház még azokat is belsőleg megindítani s vallásos gondolatokkal eltölteni, akiket akár a legmagasztosabb, de elvont vallási gondolatok tömege is hidegen hagyna.

Szertartásaink művészi szépségeit ösztönszerű, homályos sejtelemmel megérzik az egyszerűbb, tanulatlan lelkek is és ezért ragaszkodnak azokhoz vallásos kegyelettel; de öntudatos ráeszméléssel megérzik azt a kiműveltebb, intelligens emberek is — sokszor nemkatolikusok is — és akárhány tévelygő, hithideg lelket liturgiánk fölemelő szépségei hoznak vissza az őseitől elhagyott atyai hajlékba s nyernek meg a katolikus élet számára.

b) Mert az olyan esetek, mint aminőt a bevezetésben említettem, nem szórványosak, hanem lépten-nyomon ismétlődnek. Az emberiség vezető szellemeivel, kiváló művészekkel, írókkal történik meg, hogy *a hitetlen élet fagyos világából liturgiánk egy-egy felvillanó szépsége vezeti őket vissza.*

Akárhányával megismétlődik Michelangelo esete. A világ legnagyobb művészeinek egyike, *Michelangelo*, 1508. nagyszombatán nehéz léptekkel rójja fel-alá Róma utcáit. Óriási munkát bízott reá a pápa: kápolnájának kifestését. De nem jön semmi gondolata. Bemegy a templomba; éppen a nagyszombati proféciákat éneklik. Nyomukban tódulnak a mester gondolatai, s elkészül a legszebb mű, amit ember festett: a Sixtina-kápolna mennyezetfreskója.

A ma élő német íróknak egyik legnagyobbika, *Hermann Bahr*, hosszú évek tévelygése után talált vissza a katolikus Egyház kebelébe. És azóta lelke túlcsordul az örömtől, valahányszor szent vallásunkról ír. Egyik újabb könyvében («Liebe der Lebenden») azt fejtegeti, hogy a szentmise liturgiájának művészi felépítését még a hitetlen embernek is meg kell bámulnia. A legrégibb emberiség félénk sejtései, a sóvárgó görögség titokzatos vágyakozása, a római szellem rendszerető ereje . . . mind-mind ott lappang ebben a fönséges mesterműben, amelyen a nyolc első század kereszténysége dolgozott. Igen: mestermű, kimondhatatlan kegye-

let s tisztelet szavaiból és méltóságteljes cselekvéseiből emelt mesterműz az a szertartás, amely mindennap megújul a legkisebb falusi templomok oltárán is. «Ha török volnék is — írja Bahr szórul-szóra, — akkor is be kellene vallanom, hogy pusztán artisztikus szemmel nézve is, itt a befejezettségnek oly magaslatával találkozunk, amelyet el nem értek sem Pindaros, sem Dante, sem Shakespeare szonettjei.»

Ha ilyen szemmel nézzük szertartásainkat, mindjárt tudatosabban fogjuk azokat megbecsülni.

c) Hallja néha az ember, hogy túlsok nálunk a szertartás, sok a cerimónia. Hogy mikor a pápa misézik, milyen végehossza nincs a cerimóniáknak. Dehát — Testvéreim — én ellenkezőleg azt találom nagyszerűnek, hogy Egyházunk tudott szertartásokat készíteni az egyszerű falusi lélek igényeinek és szertartásokat a legkényesebb művészi izlésű lelkeknek is. Az egyszerű kis falu templomának fehérre meszelt falai közé persze hogy nem illenék bele egy pápai nagymise sok szertartása. Dehát — Testvéreim — ahol a pápa misézik, annak a kápolnának mennyezetét Michelangelo festette, képeit meg Botticeli, Perugino és Ghirlandajo, a kóruson pedig Perosi vezényli Palaestrina melódiáit!

Mennyire megfog engem a szent kereszténységnek éppen ez a páratlan sokoldalúsága, bősége!

A nagy konvertita író, *Huysmans* egyszer unalmában bevetődött egy katolikus templomba. Őt meg az egyházi zene fogta ott meg. S attól kezdve nem volt nyugta, folyton járt a templomba, míg végre is buzgó katolikussá lett. Így okoskodott: «Nem tévedhet az a vallás, amely a zenében ily biztosságot alkotott.»

Hát különös okoskodás és különös út az igazság felé, de: *mégis csak út az igazság felé!* «Minden út Rómába vezet» — tartja a közmondás. És szent Egyházunknak is egyetlen nagy vágya, hogy minden ember eljusson Rómába, azaz az Úr Krisztushoz. Hogy ki milyen úton jut oda, az mindegy! Csak az a fő, hogy eljusson! Van akit az észbeli okoskodás kemény logikájának aszfaltozott útja vezet Istenhez — ám jó: csak odajusson! Van, aki téves utak és vargabetűk után az élet ökölcsapásainak, a fájdalomnak és szenvedésnek könnyes útján jut Istenhez: csak odajusson! Az egyik ember inkább napsugaras, csattogó lélek s Krisztushoz viszi a keresztből kisugárzó éltető napfény; a másik inkább borongós természetű és Krisztushoz viszi a halál után is életet epedő vágya. Az első a napsugaras, színes üvegablakokon át

jut a templomba és jut Istenhez, a másik a kriptaajtón keresztül: mindegy, csak eljusson oda! És az egyiket Istenhez emelik az Oltáriszentség előtt néma csendben töltött imádság percei, a másikat meg egy nagymise zenéje, egy nagypénteki passió hallgatása és a húsvéti mise győztes alleluiája, — *mindegy, mindegy! Csak az a fő, hogy minden út Istenhez vezessen!*

II. Liturgiánk latin nyelve.

Ámde mikor most a beszéd első felében néhány gondolatban rámutattam liturgiánk szépségére és lelket megragadó hatására, érzem, hogy a beszéd második felét egy komoly nehézség megbeszélésére kell szentelnem.

Szertartásaink valóban szépek, Istenhez méltóak, lelketket megragadóak. De — mondhatná valaki — *mennyivel nagyobb lenne hatásuk az emberekre, ha nem latinul folynának azok, hanem a hívek élő nyelvén!* Valaha, amikor még latinul beszéltek az emberek, érthető volt a liturgia nyelve. De ma? Ki tud ma latinul? Még azok is, akik gimnáziumot végeztek, mily hamar elfelejtik latin tudásukat! Nem volna-e helyesebb, ha az Egyház megengedné, hogy minden nép a saját nyelvén végezze az istentiszteleti szertartásokat? Nem járnának-e az emberek szívesebben a templomba s nem merítenének-e nagyobb hasznot az istentiszteletből? . . .

Igy okoskodnak sokan. És nekünk meg kell felelnünk ezekre a kérdésekre.

Mindenekelőtt is mi is megállapítjuk azt a tényt, hogy ma már — a papságon kívül — alig találunk híveket, akik szertartásaink latin nyelvét értenék. Ezt az Egyház azonban nem tervszerűen rendezte így; ez a történeti fejlődés eredménye. Kezdetben u. i. a latin nyelv az Egyház nyugati részében a nép élő nyelve is volt, tehát kezdetben valóban a nép nyelvén ment a liturgia. Lassan azonban a latin nyelv kihalt a nép ajkán, de az Egyház továbbra is megtartotta ezt a liturgiában és megtartja ma is, annak ellenére is, hogy ezzel valóban nehezebbé válik annak megértése.

Kedves Testvéreim! Ugye senkinek jobban nem fekszik szívén, hogy az emberek mélyen vallásosak legyenek, mint éppen a katolikus Anyaszentegyháznak! Ha tehát szent vallásunk ma is oly ősi kegyelettel ragaszkodik szertartásaink latin nyelvéhez, *erre bizonyára komoly okai vannak.*

Melyek tehát ezek az okok?

A) Mindenekelőtt is szüksége van egyházunknak egy ilyen nagy világnyelvre azért, mert a katolikus Egyház világegyház, a világegyháznak pedig — **hogy egysége mindenütt kitűnjék — világnyelvre van szüksége.** Ha már a világkereskedelem mai fejlődése is egyre hangosabban követel egy mesterséges világnyelvet (esperanto), mennyivel inkább rászorul erre az a katolikus Egyház, amelynek Grönlandtól Fokföldig, Kelettől Nyugatig mindenütt vannak hívei!

Viszont ha a világegyháznak kell világnyelv, milyen jó nekünk, kis népeknek, hogy nem a francia, nem a német, nem az angol a világegyház nyelve, hanem a latin, amely tulajdonképen ma már egy néppé sem, tehát senkinek nemzeti érzékenységét nem sérti.

Itt aztán az *érzelmi momentumok egész tömegét* lehetne felsorakoztatni, amelyek mind bizonyítják az Egyház eljárásának helyességét.

Nézzünk csak egy-két esetet!

Hajó köt ki Amerikában, kivándorló magyarokat hoz. Napbarnított arcú, tősgyökeres tiszamenti emberek lépnek az amerikai kikötő zűrzavaros Babylonjába . . . Nem ismernek senkit, nem értik senkinek egyetlen szavát sem . . . Keserű értetlenséggel rójják a szörnyű nagy város idegen utcáit . . . mikor aztán egyszer csak be évednek egy katolikus templomba és azonnal otthon vannak . . . Otthon, mert az örökmécses épúgy lobog ott, mint odahaza az elhagyott kis magyar faluban és az oltárnál miséző angol vagy spanyol, vagy akármily nemzetiségű pap épúgy énekli a «Glória»-t és épp azokkal a szavakkal üdvözli őket, mint az otthoni öreg plébánosuk: «Dominus vobiscum! Az Úr legyen veletek!» Hogy milyen fölemelő érzés ez, Testvéreim, azt csak az tudja, aki volt már hosszú ideig messze, vad idegenben...

De mireánk, papokra is mily fölemelő érzés és szent hitünk egységének mily kiáltó bizonysága, hogy akárhová megyünk a föld hátán, mindenütt egy és ugyanaz a misénk! Egyízben éppen akkor hajóztam a Lago Maggiore-n, mikor a rajta levő kis szigetnek, az Isola Bellának népe a templom búcsúját ünnepelte. A plébános megkért, hogy mondjam az énekes nagymisét. Telve volt a templom olasz hívekkel, akik talán észre sem vették, hogy a segédkező két olasz pap közt magyar ember mondja az ünnepi miséjüket. És ugyanúgy állták körül az oltárt Hollandia egyik kis szigetén a jámbor holland halászok, én pedig végeztem az ünnepi miséjüket. És ugyanúgy, mikor Párisban miséztem a XI.

kerület plébánia templomában . . . És Chikágóban soha nem látott amerikai fiúk ministráltak, és minden oly pontosan ment, mintha évek óta ministrálnának nekem . . . És így tovább, Kedves Testvéreim! Íme: *az egységnek ez a nagyszerű megnyilvánulása*, ez az egyik oka, amiért Egyházunk ragaszkodik az egységes latin nyelvű liturgiához.

B) De nem ez a legfőbb oka! Ennél még mélyebb ok is kényszeríti erre Egyházunkat; s ez: **hitünk tisztaságának megőrzése.**

Tegyük fel pl., hogy II. Sylvester pápa, mikor Szent István királynak a koronát küldte, megengedte volna, hogy a liturgiát magyarul végezhessük. Vajjon ezzel az engedéllyel mit csináltak volna régi magyar őseink? Bizony, ugyancsak meg lettek volna vele akadva! Hiszen tudjuk, mily fejletlen volt még akkor a magyar nyelv! A legrégibb reánk maradt magyar beszéd még így szól: «Latiatuc feleim szumtuchvel mic vogmuc. Isa pur és chomu vogmuc . . .» Hát most-már — Testvéreim! — hogy fejeztük volna ki ezen a nyelven a filozófia és theológia legnehezebb gondolatait, azokat a finom különbségeket, amelyek néha csak árnyalatbeli eltérések, de amelyek a hittételekben már óriási fontosságúak lehetnek.

Dehát mondjuk: sikerül mindent kifejezni azon az ezer év előtti magyar nyelven. Mi lenne abból ma? Vagy az ősi fordítást használnók még ma is és akkor mindenki mosolyogna a mise alatt; vagy minden században újra lefordítanók a misét a nyelv folytonos fejlődése szerint s akkor ahány templom, annyi szokás lenne, annyiféle magyar miseszöveg. És ez a folytonos változtatás nem sértené-e a szükséges kegyeletet? Nem ingatná-e meg vallási tanaink változatlanságába vetett hitünket? És nem venné-e el istentiszteletünk erejét és misztikus varázsát, amit éppen a régiség patinája ad meg neki?

C) És itt jutunk el a harmadik gondolathoz, hogy miért nem akar lemondani az Egyház a liturgia latin nyelvéről. És ez: **liturgiánk latin nyelvének ősisége.**

Az emberiséget egy időben elvakította a mindenáron való újítás láza. «Semmi sem jó, ami régi, és minden üdvösséget ígér, ami csak új!» — ez volt a jelszó. Ma már aztán — keserves tapasztalatok árán — meglehetősen kiábrándultunk ebből a balhitből. Ma már nemcsak azt a közmondást ismerjük, hogy «nem mind arany, ami fénylik», hanem ismerjük a másikat is: «nem minden jó, ami új!» Igaz: az

ember nem lehet maradi, nem állhatunk meg elmult korok elavult szokásainál; de viszont: az újításban sem rohanhatunk úgy, hogy emiatt eldobjuk a multaknak még ma is értékes hagyományait.

Az emberek ma már ismét megbecsülik a multat — és ez örvendetes jelenség. Emlegetik, hogy őseik családfája Mária Teréziáig megy vissza, a másiké Mátyás királyig, a harmadiké egész az Árpádokig. Féltve őrizzük a nagyszüleink idejéből ránkmaradt díszkardot, családi ékszereket, arcképeket és régi bútorokat. És bizony akárhány amerikai dúsgazdag ember nem tudom, mennyit nem volna hajlandó fizetni, ha családfájának régiségét csak 100—150 évre is vissza tudná vezetni!

Nos hát, *a mi szertartásaink latin nyelve kétezer éves!* És ha a mai unokák szeme könnyesre fényesednék, ha már száz év előtt lett volna gramofon és a családi körben egyszer-csak megszólaltatn k harmadik, negyedik fölmenő ősüknek hangját, nem kell-e épp ily elérzékenyült lélekkel figyelnünk a mi szentmisénk szertartásaira, amelyekben ezer- és kétezeréves keresztény elődeink szava csendül fülünkbe!

«*Kyrie eleison, Christe eleison!*» «*Uram irgalmazz nekünk! Krisztus kegyelmezz nekünk!*» — tudjátok, kik mondták már ezt? A mi őskeresztény vértanuink, mikor a cirkusz porondján kiéhezett fenevadak vérszomjas foga csattogott testükön a tomboló közönség tapsai közt. *Kyrie eleison!*

És aztán: «*Dominus vobiscum!*» «*Az Úr legyen veletek*», «*Et cum spiritu tuo*», «*és a te lelkeddel is*», — tudjátok, kik mondták ezeket? A mi őskeresztény vértanu elődeink, mikor éjnek idején a Róma melletti földalatti folyosókban térdelve vették körül a misézö pápát s reszketve várták, melyik pillanatban törnek rájuk az üldöző hóhérok . . .

Hát — Testvéreim! — nem volna-e kár erről könnyelműen lemondani?

Németországban nemrégiben a nemkatolikusok között mozgalom indult meg, hogy istentiszteletükből még azt a néhány idegen szót is kitörüljék, ami eddig még bentmaradt, mint pl. alleluja, hosanna, Kyrie eleison, amen. És tudjátok, mi volt erre a válasz? Egyik lelkipásztoruk azzal felelt, hogy nagy dícséretet zengett a pápaságnak, mint amelynek sikerült az egész világon egy közös liturgikus nyelvet elterjeszteni és amellett mégis tiszteletben tartani az egyes népek sajátosságait. Az a nemkatolikus lelkipásztor szóról-szóra ezt mondta: «A latin mise oly kötelék, amely egyesíti az

egész világ valamennyi katolikusát, míg mi, protestánsok, olyan országban, melynek nyelvét nem ismerjük, idegenek maradunk saját vallásunk szertartásaival szemben is. A latinnak soha sem lett volna szabad istentiszteletünkből eltűnnie.» (Osservatore Romano. 1927. nov. 16.) Testvéreim! Ha ezt észreveszik mások, akkor nekünk bizonyára minden okunk megvan, hogy büszkék legyünk erre!

*

És ezzel be is fejezem — Testvéreim! — az Isten III. parancsáról szóló szentbeszédeimet.

Az ipari és kereskedelmi életben manapság nagy harc folyik a nyolcórás munkaidő körül. Elég-e ennyi? Vagy többet kell dolgozni?

Ne vegyétek túlzásnak, ha a III. parancsról szóló beszédeim végén ezt mondom: Jövő emberies életünknek a nyolcórás munkaidő biztosításánál is fontosabb feladata *félórás gondolkozási idő biztosítása!* Ha az ember tud a kemény földi munkának szánni a hét hat napjából mindennap nyolc órát, hát túlzott követelés-e, ha vallásunk azt kívánja, hogy legalább a hetedik napon egy félórát szánjon a földöntúli munkának, lelkünknek, Istennek, örök érdekeinknek?!

Aki szentmisén van, az a félórás gondolkozási időt biztosítja. Aki szentmisén van, mintha az első nagypénteken a Kálvárián lenne. Testvérek! Hát nincs semmi kérésünk? Nincs panaszunk? Nincs bajunk? Nincs bűnünk? Az első nagypénteken így kiáltott a megdühödött nép: «Az ő vére mirajtunk és gyermekeinken!» (Máté 27, 25.) Nohát mondjuk ugyanezt a szentmisén, de nem káromkodva, hanem alázattal imádkozva. «Uram, a te véred mirajtunk! A te szent véred hulljon lelkemre, megtépett, bepiszkolt lelkemre és mossa, égesse, erősítse, tegye azt tisztává . . .»

És aztán — Testvéreim! — lesz egyszer egy utolsó szentmise a világon . . . Mikor az utolsó ítélet angyalainak harsonái fogják zúgni az utolsó «Kyrie eleison»-t; mikor az angyalok kara énekli a háromszoros «Sanctus»-t; mikor az ítéletre föltámadt emberiség meghallja az utolsó «Ite missa est»-et és a «gonoszok örök büntetésbe mennek, az igazak pedig az örök életbe.» (Máté 25, 46.) Testvéreim! *Akit életében a vasárnapi szelíd csengése mindig el tudott vinni a szentmisére, azt az ítélet hívó szava is elfogja hívni az Atya örökké boldogító jobbjára; és* **aki megszentelte Isten III. parancsát a földön, szent lesz annak örök élete a mennyben.** Amen.

A NEGYEDIK PARANCSRÓL.

XXV.

A szülői méltóságról.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A tízparancsolat törvényeit két részre szokás osztani. És pedig nem a számtani arányosság szerint ötös-ötös csoportra, hanem belső tartalmuk alapján hármas és hetes részre. Az első három törvény az embernek Isten iránti kötelességeit írja elő: imádjuk az Istent, tiszteljük szent nevét és szenteljük meg az Úr napját. Emberileg szólva a sinai törvényhozás meg is állhatott volna ennél a három törvénynél. Hiszen Isten biztosította általuk a saját jogait, — mire van még másra szükség?

És — Testvéreim! — az Istennek mily meleg szeretetét nyilvánítja ki az a tény, hogy az Úr Isten nem érte be a saját személyét védő három első törvénnyel, hanem egy újabb csoportban még hét más törvényt is hirdetett ki, melyek már nem az Isten jogait védik, hanem az emberek egymás közti kötelességeit szabályozzák.

Lehetetlen ebből észre nem venni emberi méltóságunk megtiszteltetését. Isten ugyanegy alkalommal és ugyanolyan kötelező erővel hirdette ki úgy a saját jogait védő első három, mint az emberies életet lehetővé evő másik hét törvényt! Ez a tény az Isten nagy gondolatát kiáltja világgá: *Nem szeretheti az az Istent, aki nem szereti felebarátját!* Hirdeti ez a tény, amit később az Úr Jézus a legvilágosabb szavakkal kifejezett: «Szeresd a te Uradat, Istenedet teljes szívedből és teljes lelkedből és minden erődből és egész elmédből; felebarátodat pedig, mint tennenmagadat.» (Luk. 10, 27.)

A tízparancsolat törvényeinek második csoportja a felebaráti szeretet az embernek embertársához való viszonyát szabályozza. És minthogy minden emberhez legközelebb állnak a szülei, csak egész természetes, hogy legelsősorban — mindjárt a IV. parancsban — *a gyermekek és szülők közti viszony szabályozásáról beszél.*

Akik azonban közületek hallják, hogy a mai napon Isten IV. parancsának tárgyalását kezdem el, és hogy a még hátra levő négy beszédet ennek a parancsnak akarom szentelni, bizonyára csodálkozva kérdik magukban: «Atyádat s anyádat tiszteljed! — így hangzik a IV. parancs. De hiszen ez csak a gyermekekre érvényes, itt pedig gyermekek nincsenek jelen a prédikáción! És mégis négy beszéd fog erről szólni? Hát lehet nekünk, felnőtteknek is tanulnunk a IV. parancsból?»

De bizony lehet ám! Mert a IV. parancs nemcsak a gyermekeket kötelezi a szülők iránt, hanem éppúgy kötelezi a szülőket is a gyermekeik iránt. Sőt tovább mehetünk: A IV. parancs kötelezi a cselédeket is uraik iránt s az urakat is cselédeik iránt; kötelezi a diákot s kötelezi tanítóját; kötelezi a munkást s kötelezi munkaadóját; kötelezi az alattvalót s kötelezi az előljárót. Nemde, ha erre gondolunk, azonnal életbevágóan fontossá válik ez a látszólag csak gyermekeknek szóló parancs, és azonnal kitetszik, hogy mindeme kérdés letárgyalására négy beszéd is alig lesz elegendő.

Szenteljük tehát a mai beszédet a IV. parancsból folyó legelső tanításnak: **a szülői méltóságnak megbeszélésére.**

I. Mint emeli föl Isten a szülők tekintélyét!

II. Mint ronthatják le a szülők saját tekintélyüket!

Íme: a mai prédikáció két főgondolata!

I. Mint emeli föl Isten a szülők tekintélyét!

A) Kétségtelen tény, hogy Isten a IV. parancsban **elsősorban a szülők tiszteletét, méltóságát védi.**

a) Dehát kell ezt külön védeni? — kérdezhetné valaki. Hiszen a viszony a gyermek és a szülők közt már természettől fogva olyan bensőséges, hogy annál melegebbet elképzelni sem lehet! Nézd azt a gondoskodó aggodalmat, amellyel az anyamadár röpköd csipegő kicsinyeinek fészke fölött! Nézd azt a határtalan önfeláldozást, amire a szülő gyermekéért képes! És nézd azt a szóval ki sem fejezhető bensőséget, ahogy a kis gyermek kitárja karjait édesanyja felé! Hát nem elég ez a természetes kötelék? Kell ezt még erősebbre fonni?

Bizony nem elég! És hogy ezt megértsük, *szükséges lesz néhány pillantást vetni a tekintély elvének alapjaira.*

Ahol többen élnek együtt, valami rendnek kell lennie — ez világos dolog. De miben áll a rend? Abban, hogy van

valaki. aki parancsol, s van, aki engedelmeskedik. Aki parancsol, azt nevezzük a tekintély viselőjének: a gazdasági életben gazdasági tekintélynek, az Egyházban egyházi felsőbbségnek, az államban állami tekintélynek. Tekintély és engedelmesség — egymást kiegészítő kettős fogalom: ha felülről nézzük, tekintélynek hívjuk, ha alulról, engedelmességnek. S amikor ennek a két szónak becsülete az emberek közt megrendül, megrendül az emberies és rendezett társadalmi élet alapja is.

Ime: tekintély kell az emberies élethez, tekintély nélkül nincs társadalom. Ámde most jön egy fontos megállapításunk: **tekintély meg nincs Isten nélkül.**

b) Mert akinek parancsolunk, megkérdi — és pedig jogosan kérdi, — *hogy mi címen parancsolunk neki?* Az apa, az anya éppolyan ember, mint a gyermek — mi címen akarnak hát neki parancsolni? A pap, a szolgabíró, a képviselő, a miniszter, a király éppúgy emberek, mint azok, akiknek parancsolnak, — mi címen akarnak hát parancsolni?

Azt mondja talán valaki: «Olyan címen, hogy ők *idősebbek, okosabbak, tanultabbak, mint én vagyok.*» Tévedés! Lehet, hogy én fiatalabb vagyok, tudatlanabb, szegényebb vagyok — de mégis *ember* vagyok! *Ember, mint ők* és nincs joguk követelniök, hogy megtegyem, amit ők akarnak! Lehet, hogy erősebb vagy és én gyöngébb — ez még nem ad jogot arra, hogy nekem te, egy másik ember parancsolgass. Furcsán fog hangzani — Testvéreim, — de ki kell mondanom, mert így van: ha a tekintélyt máskép nem lehetne megalapozni, csak azzal, hogy «erősebb vagyok, okosabb, idősebb vagyok: fogadj szót», akkor — ne ütődjetek meg! — igazuk van az anarchistáknak, akik szerint minden ember egyformán szabad, aki tehát nekem parancsolni akar, az zsarnok, azt leütöm . . . tehát vesszen minden kormány és uralom és uralkodó!

Ez így kimondva igen nyersen hangzik. De így volna — ha . . . és itt a IV. parancs óriási jelentősége! — ha a tekintély fölött nem ragyogna valami titokzatos vallásos fény: *az Isten akarata, rendelése.* Csak gondoljátok végig. Testvéreim: egyik ember engedelmeskedik a másiknak, ez nem olyan semmiség ám! Én is azt mondom: az ember csak akkor őrzi meg saját emberi méltóságát, ha a más akaratát *Isten iránti engedelmességből teljesíti.* Teljesítheti ugyan félelemből is, teljesítheti hízelgésből, ravasz számításból, haszonlesésből — de ez mind nem méltó az emberhez.

Ezért nem helyes nevelés az, mikor a makrancos gyermeknek a szülők cukrot, babát, mackót, játékot . . . — nem tudom én mit . . . ígérnek, csakhogy szótfogadjon. Nem, ez nem engedelmesség, ez — seftelés! Az az engedelmesség, hogy valaki szótfogad, mert a parancsolóban az Isten tekintélyét látja: a gyermek a szülőben, a tanítvány a tanítóban, az inas a mesterben, a polgár az állami hatalomban. Igen: vagy Istenre megy vissza minden tekintély, a szülői is, vagy — vége a tekintélynek!

c) Bárcsak a szülők soha el ne felednék, hogy *szülői méltóságuk Istentől van!* És bárcsak valóban ezen a szent komolyságon épülne fel az egész családi élet! Recseg-ropog körülöttünk ez a beteg társadalom. S mit gondoltok, mi fogja megmenteni? A törvényhozás? Szociális intézkedések? Az aggkori- és szegénybiztosítás? A munkás sorsának javítása? Igen: ez mind szükséges, de — mindez meg nem menti. Hát mi fogja megmenteni? Népgyűlések? Vezércikkek? Szavalatok? Felvonulások? Nem használnak semmit!

Hát mi fogja megmenteni? *A családi élet megerősítése, megújítása, krisztusi alapokon újjáteremtése!* Atyákra van szükségünk, anyákra van szükségünk — de olyanokra, aminőket a kereszténység akar. Férfi van köztünk elég — nincs apa! Nő, hölgy, dáma van köztünk elég — nincs anya! *Adjatok keresztény apákat s keresztény anyákat, s megmentjük az omladozó világot!*

B) **Hát milyen az a keresztény apa, milyen az a keresztény anya?**

Az apai s anyai tisztség a keresztény felfogás szerint közvetlen a papi méltóság mellett áll. Oly fönséges feladat, hogy annak betöltésére az Úr Jézus külön szentséget is alapított. Érdekes: Krisztus Urunk csak két életfeladatot látott oly sorsdöntően fontosnak, hogy annak segítésére külön szentséget alapított. Nincs külön szentség a politikusok, nincs a tanárok részére, nincs orvosok, bírák, ügyvédek részére, de van: a papok részére és van a szülők, apák és anyák részére.

a) Férfiak, családapák, gondolkozzatok csak el: *mit jelent atyának lenni!*

Jelenti a család királyának lenni. A királynak korona kell. Apák, hol a ti koronátok? Ott sugárzik homlokotokon; az Úr helyezte oda az első férfiúban, az első családatyában. Becsüljétek meg királyi koronátokat!

Mivel? Hát a család áldozatkész gondozásával!

Hogyan? — mondja erre valamelyiktek. Kell erre még valakit buzdítani? Nem dolgozunk-e mi, családapák, éjt nappátéve a családért?! . . .

Igen, dolgoztok, Testvéreim! Gyárban, hivatalban, bankban, irodában, műhelyben dolgozik majdnem minden családapa. De: odahaza . . . Odahaza is dolgozik-e mindegyik?!

«Odahaza? Hát hogy értsem ezt? Hiszen még haza is viszek aktákat! Még haza is vállalok magánmunkát!» . . . — Nem így értem, Testvéreim! Hanem úgy, hogy a család nemcsak pénzre szorul, a gyermeknek nemcsak játék, a feleségnek nemcsak ruha kell, hanem: megértő s az otthont szerető férj is kell a feleségnek, törődő, aggódó, érdeklődő apa is kell a gyermeknek. Testvéreim, apák, kik éjt nappá téve töritek magatokat az üzletért, kik még odahaza, este 10 óráig hajoltok az akták fölé és ha feleségtek szólni mer, rámordultok: «Tőled nem lehet dolgozni!» és soha egy gyengéd szó ajkatokat el nem hagyja . . . Testvéreim! . . . feleljetek nekem: Mit ér, ha jól megy az üzlet, de neveletlen marad a gyermek?! Mit ér, ha házat vettél a keresetedből, de elhidegül tőled elhanyagolt feleséged?! Elhidegült s magárahagyatottságában másfelé fordult?!

b) És ti, nők, anyák, gondolkozzatok el azon: *mit jelent anyának lenni?* Adjatok anyákat, önfeláldozó, gyermekeiket okos szeretettel nevelő anyákat — s megmentjük a világot! Még ezt a recsegő-ropogó, omlani készülő mai világot is!

Adjatok anyákat!

A mai világ és újság más nagyságokról alig beszél s alig ír, csak a börze, a sport, a film, a divat, a tüdő és a torok nagyságairól. Kiáltsuk hát bele ebbe a zsibvásáros lelkesedésbe az Egyház gondolatát: Emberek! Nem ezek az igazi nagyságok, az igazi hősök! Az igazi hősök a keresztény életalakítás hősei! A mi igazi hőseink a senki által nem ünnepelt édesanyák, akik a csendes családi otthon zárt falai között egy életen át végzik senki által észre nem vett munkájukat. A mi igazi hőseink nem a magasugrók, nem a mótorbicikli-rekorderek, nem a gyorsfutók; a mi igazi hőseink azok az édesanyák, akik éjszakákat virrasztanak gyermekük betegágyánál; akik egy csomó gyermekkel özvegyen maradva meg nem ijednek az élet rájuk szakadó nehézségeitől; az édesanyák, akik tudják, vajjon imádkoznak-e gyermekeik, akik tudják, hányszor mennek gyónni, áldozni; akik este kikérdezik a leckét, bár a gimnázista fiú latin

könyvnélkülijéből egy szót sem értenek . . . *Ó, ez a soha véget nem érő anyai szeretet!* Maga Isten is, aki a Szentírásban meg akarja értetni velünk, hogy mennyire szeret minket, az anya szeretetéről veszi hasonlatát: «Vajjon az anya elfeledkezhetik-e gyermekéről, hogy ne könyörüljön meg rajta? . . . És ha elfeledkeznék is róla, én nem feledkezem el rólad.» (Is. 49, 15.) — Mondja az Úr.

Ó, a soha véget nem érő anyai szeretet! Hallottátok azt a vérfagyasztó legendát, ami Dél-Franciaországban él a nép ajkán? Hogy egyszer egy fiatalember egy büszke nő hálójába került, aki így szólt hozzá: «Azzal mutatod meg, hogy igazán szeretsz, ha az anyád szívét elhozod eledelül a kis kutyámnak.» És az elvakult fiú megölte az anyját . . . és vitte a szívét . . . vitte a kis kutyának . . . Az úton megbotlik, elesik s messzire gurul az anya szíve. És a szív, a vértől csepegő anyai szív, a megölt anya szíve aggódva, remegve megszólal: «Fiam, csak nem ütötted meg magada ?»

Ó, a soha véget nem érő anyai szeretet! Szeretet, mely túléli a halált is! Szeretet, mely védőangyalává válik a felnőtt gyermeknek még akkor is, mikor már régen besüppedt a sír a szülők holtteste felett! Szeretet, mely valóra váltja a költő szavát:

«Ó! a sír sok mindent elfeled:
Bút, örömet, fényt, szerelmet;
De ki gyermekét szerette,
Gondját sír el nem temette.» *(Gyulai Pál.)*

Testvéreim! A nagy francia gondolkodó, *de Maistre gróf* egy ízben így okoskodott: Az emberiség nagy kultúrértékeit nem a nők teremtették meg; az Iliast és Odysseát, a Divina Commediát és a Faustot, az államok megszervezését, a katonai győzelmeket, a nagyszerű székesegyházakat, mindezt férfiaknak köszönhetjük. És végeredményben a nők mégis erősebbek és befolyásosabbak, mint a férfiak, mert ők hordják keblükön a jövő férfiait is, és ők, az anyák alakítják nevelés közben a jövő férfiainak egész természetét!

Íme, mily fönséges fölfogás a szülői méltóságról! Mint emeli föl Isten a szülők tekintélyét!

De meg kell néznünk a kérdés második részét is:

II. Mint ronthatják le a szülők saját méltóságukat!

A) Amióta Cham kigúnyolta apját, sok gyermek megtette már ezt szüleivel; amióta Absolon saját atyja, Dávid ellen fegyvert fogott, sok gyermek okozott már keserűséget szüleinek; és mióta Isten a zsidó főpapot, Hélit megbüntette, mert gonosz fiaihoz nagyon elnéző volt, azóta sok szülő bűnhődött már gyermekeiben. Ez mind igaz! De **soha ennyi panaszkodó szülőt,** *soha ennyi engedetlen gyermeket, a társadalmi és törvényes tekintélynek ilyen hiányát még talán soha nem látta az emberiség, mint ma.*

Jönnek kisírt szemű anyák, akiknek nagy leányuk durván visszafeleselget. Jönnek apák, akikkel felnőtt fiúk félvállról beszél. Jönnek tanítók, telve panasszal a családra, hogy az otthon elkapatott gyermekekkel nem bírnak az iskolában. És jön az otthon telve panasszal az iskolára, hogy mennyi rosszat tanul ott a gyermek, amit odahaza sohasem látott . . .

Mindenki panaszkodik, mindenki keresi a baj okát. Pedig tudjátok, mi az oka? Az, hogy sok szülő és sok fölebbvaló megfeledkezett arról a fönséges méltóságról, amellyel Isten a szülők homlokát övezte: a szülő Isten helyettese a gyermek nevelésére!

B) **Sok szülő maga tépi le homlokáról azt a méltóságot,** mellyel őt Isten felruházta. Tudjátok, miért nem tartja meg sok gyermek az Isten IV. parancsát? *Azért, mert sok szülő maga sem tartja meg a többi parancsot!* Már pedig itt minden összefügg, itt nem lehet válogatni. Vannak szülők, akik úgy bánnak a tízparancsolattal, mint a Miatyánkkal: az első fele nem érdekes előttük. «Szenteltessék meg a te neved, jöjjön el a te országod . . .» Ez nem, ez nem érdekes. De mikor saját érdekeikről van szó: «mindennapi kenyerünket add meg nekünk . . .» ó, igen, ez már igen! És így tesznek a tízparancsolattal is: Imádd az Istent, tiszteld szent nevét, járj a misére — ez ne ı érdekes. De a IV. parancsolat! — az igen, azt már szeretnék megtartani, szeretnének szófogadó, jó gyermekeket! Szeretnének gyümölcsöt fa nélkül! Szeretnének aratni vetés nélkül!

De nem lehet! Mert Isten a rend Istene. Nem látjuk-e a világegyetem fönséges harmóniájában a rend, pontosság, mérték törvényeit?! Minden fűszálnak, minden porszemnek megvan a helye. De éppígy: a tízparancsolat minden

törvényének megvan a helye és fontossága, s azokból semmit letörni, lealkudni nem lehet.

Kétségbeesve panaszkodott egy édesanya 38 esztendős fiára: nem tiszteli anyját, megdöbbentő durván bánik vele, folyton szidalmazza, eltékozolja minden vagyonát... Vigasztalni szerettem volna a bánkódó anyát. De ki más tud itt vigaszt adni, mint csak az Úristen? Megkérdeztem tehát: «Nagyságos Asszonyom! Szokott maga gyónni és áldozni járni?» Rámnéz: «Nem. Esküvőm óta nem voltam».

Harmincnyolc éves fia van, esküvő óta nem volt gyónni, így tartja ő az Isten törvényeit — *és akkor panaszkodik, hogy fia meg nem tartja az Isten IV. parancsát s nem tiszteli szülőjét. Azt a szülőt, aki maga sem tiszteli az Isten parancsait!*

Ne áltassuk magunkat. A gyermek, az élesszemű gyermek nemcsak észreveszi, hogy apja vasárnap a templom helyett a lokálokba jár, anyja pedig a társaságba, hanem szülei mulasztásából fegyvert is kovácsol saját neveletlenségének igazolására. És ha szülei nem érzik magukat kötve a vasárnapot előíró III. parancs által, ő meg nem érzi magát kötve az engedelmességet követelő IV. parancs által!

És nem vethettek semmit szemére! Mert mi jogon követeled, hogy gyermeked tiszteljen tégedet, az ő földi atyját, mikor te meg nem tiszteled mennyei Atyádat?!

Szülők! Az Isten fönséges méltóságot adott nektek, csak magatok ne tépjétek azt le homlokotokról!

*

Kedves Testvéreim! A IV. parancs megfogalmazása páratlan isteni bölcseséget árul el. Nem úgy szól, hogy «atyádat s anyádat szeressed», hanem: «*tiszteljed!*» Légy tehát oly szülő, akit gyermeke tisztelhet, és mindenben ideáljának választhat! Bármikor, bármelyik életkörülményed között tekintsen rád, mindig csak tisztelet keljen nyomán lelkében. Boldog az a gyermek, aki szüleiről ily ideális emléket őriz szívében, mert a szülők áldott emléke védő angyala lesz legsúlyosabb kísértéseiben, még akkor is, mikor talán már évtizedes fű lepte be a szülők sírját! Nagy emberek önéletrajzaiban megkapó nyilatkozatokat találunk, mint védte őket ballépéseiktől egy rég meghalt édesanya szelíd emléke.

Korunkat a «haladás korának» nevezzük, — és méltán. Valóban szédületes az a technikai fejlődés, amelynek napról napra tanui vagyunk.

De valamiben mégis csak ki kell adni a jelszót: «*Menjünk vissza!*» *Vissza? Hová? Vissza a IV. parancs fönséges tanításához! Vissza azoknak a szülőknek felfogásához, akik Isten helyetteseinek tudták magukat! Vissza azokhoz a szülőkhöz, akik homlokukon Isten által nyert koronát érezték*, amit azonban aggodalommal viseltek, mint akik tudták, hogy gyermekeik földi s örök boldogságának sorsa jórészt őrajtuk fordul meg.

A szülők legnagyobb öröme itt a földön is gyermekeik boldogulása; de azt hiszem, hogy az örök életben is ez lesz örömük teljessége! Az örök élet öröme az Úr Isten végtelen fönségének szemléletében áll ugyan, de ennek a boldogságnai is van fokozata; és bizonyára az jelenti a szülők örömének teljességét, ha majd gyermekeiket is maguk mellett látják az Úr színe előtt; azokat a gyermekeket, akik Isten után elsősorban nekik köszönhetik, hogy idejutottak.

Úr Isten! Adj nekünk olyan szülőket, akik a Tőled nyert magasztos méltóság méltó betöltése által, gyermekeikkel együtt jutnak el boldogító, örök látásodra! Amen.

XXVI.

Gyermekek, tiszteljétek szüleiteket!

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A mai szentbeszédet, melyben *a gyermekek kötelességeiről lesz szó*, egy pogány fiú és anyja megrendítő találkozásának elmondásával kezdem. A pogányok közt úgyis bőven burjánzott az erkölcsi rossz és tévelygés; legyünk tehát igazságosak, és ha szépet és nemeset találunk köztük, mutassunk rá arra is és ne restelljük azt utánozni. Ne restelljük bevallani óhajunkat: bárcsak a mai keresztény családok is oly szülőtisztelő gyermekeket tudnának nevelni, mint aminő volt Krisztus Urunk előtt az V. században az a pogány Coriolanus!

Esetét ismeritek. Polgártársai száműzték Rómából s erre a vérig sértett Coriolanus átment az ország ellenségeinek, a volszkusoknak táborába. Ezek kapva-kaptak a bosszútól lihegő emberen s rábízták a seregüket. És most Coriolanus megindult az ellenséges csapat élén szülőhazája, Róma ellen!

A rómaiakon óriási félelem vett erőt. Most már belátják elhamarkodottságukat, de későn! Legelőkelőbb embereiket, a szenátorokat küldik Coriolanus elé s alázatosan kérlelik, ne bántsa a várost, saját szülőföldjét. De az elkeseredett Coriolanus hajthatatlan marad. Erre kimennek hozzá a pogány papok ünnepi ruhájukban — nem használ semmit! Csomó pénzt visznek Coriolanus elé — gúnyosan utasítja vissza . . . És mikor már minden hiábavalónak látszott, végül is kiküldik az ellenséges táborba a római nők élén Coriolanus anyját, Veturiát. Az asszony fia lábához borult s úgy könyörgött Rómáért. S a bosszútól lihegő fiú, a vérig sértett fiú, a fiú, akit meg nem lágyított sem a szenátorok s pogány papok kérése, sem a pénz csillogása, fölemelte anyját, átkarolta s így szólt: «Anyám! Megmentetted Rómát, de elvesztetted fiadat!» A sereget visszavezette a volszkusokhoz, akik csalódásukban — állítólag — fölkoncolták.

Fölkoncolták . . . de példáját harmadfél évezred óta állítjuk a gyermekek elé: *Gyermekek, így szeressétek szüleiteket!*

Coriolanusban csak a természetes szülői szeretet élt — és az is csodákat tett nála. Minket, keresztényeket, már nemcsak a gyermek és szülők közti természetes szeretet kötelez, hanem az Isten akaratából a szülőknek kijáró mélyebb tisztelet is. **A keresztény gyermeknek I. miért kell szüleit tisztelnie, és II. hogyan kell tisztelnie** — íme a kettős kérdés, amelyre a mai beszédben megfelelni szeretnék.

I. Miért kell tisztelni szüleinket?

A) Először is **tisztelnünk kell őket, mert Isten parancsolja!**

a) Nincs a világon még egy oly szoros kötelék, mint amilyet maga a természet fon a szülők és gyermekek közé; és mégis azt látjuk, hogy az Úr Isten még ezt sem találta elegendőnek és szükségesnek látta ezt a meleg természetes viszonyt külön paranccsal is megerősíteni.

A mult beszédemben rámutattam arra, hogy az Isten IV. parancsa a szülői tiszteletet kiemeli a természet köréből s mélyebb, tartósabb alapokra helyezi azzal, hogy magát a szülői méltóságot vonja be külön tisztelet fényével.

Gyermekek, ne felejtsétek: *a IV. parancs több, sokkal több, mint a szülők természetes szeretete!* Az Isten parancsa szerint a gyermeknek nemcsak azért kell tisztelnie szüleit, mert tőlük kapta életét. Mert ha csak azért kellene, akkor annak a szegény nyomoréknak, aki szüleitől beteges, vézna, roncs testet kapott, nem kellene tisztelnie szüleit.

Isten IV. parancsa szerint a gyermeknek nem csak azért kell tisztelnie szüleit, mert azok nála idősebbek, okosabbak, tapasztaltabbak. Nem! Mert tisztelnie kell a legtanultabb fiúnak is az akár olvasni-írni sem tudó szüleit is! Lehet, hogy a gyermekek műveltség és tudás tekintetében jóval többre vitték, mint szüleik; lehet, hogy a szülők nem tudnak elbeszélgetni velük sem filozófiai problémákról, sem irodalmi kérdésekről, sem Puccini-operákról, ... és mégis kell őket tisztelniök!

b) Hát akkor min alapszik a szülők tisztelete? *Az Isten szaván, parancsoló akaratán!* A IV. parancs ugyanis így kezdődik: «Én vagyok a te Urad, Istened. Atyádat s anyádat tiszteljed!» Mintha csak így mondaná az Úr: Nem az számít, hogy gazdag-e az apád s kedves-e az anyád; nem az

számít: okosak, bölcsek, szeretetreméltóak-e szüleid; nem számít még az sem, hogy jók-e vagy telve vannak hibával, gyarlósággal, esetleg bűnökkel. Mindegy! A szülők tiszteletét Én követelem, *és megkövetelem mindig, minden körülmények között!*

Ezért mondja a parancs oly finom kifejezéssel, hogy «tiszteljük» szüleinket s nem azt, hogy «szeressük». A testvért elég szeretni, a felebarátot elég szeretni — *a szülőt tisztelnünk kell!* Ez több.

Mikor a gyermek szülei előtt áll, a szülők szava mögül ki kell hallania az Úr szavát: «Fiam, ha nem fogadsz szót, nem a tudatlan atyával, nem a gyönge anyával állasz szemben, hanem a mindentudó és hatalmas Istennek földi követével. Már pedig a követ személye mindenütt szent és sérthetetlen, mert a királyt képviseli». *A szülők a gyermek előtt az Istennek ilyen földi képviselői, és ezért* — mily megrendítő tétele a mi erkölcstanunknak! — még *az erkölcsileg bukott anya, vagy romlott atya homlokán is ott ragyog az Istentől kapott szülői méltóságnak egy halvány sugara.*

Ezt érezte meg az a fiatalember, aki mellett egy nap fegyenccsapat ment el az utcán és hirtelen odalépett a fegyencekhez s az egyiknek kezét megcsókolta. A fogházőr rászólt: «De mit csinál?! Fegyencnek csókol kezet!?» — «Igen, fegyenc — felelte az ifjú, — de *ő az én apám!*»

Az ifjúnak igaza volt. Épp az Isten IV. parancsának nagy jelentősége, hogy a szülői tekintély nimbuszát az Isten semmi ürügy alatt letörülni nem engedi.

Gyermekek, tiszteljétek szüleiteket! Gyermekek, tanuljatok engedelmeskedni! Napjainkban megrendült a tekintélytisztelet. Pedig tekintélytisztelet nélkül elpusztul a társadalom. Hát akkor újra meg kell tanulnunk az engedelmességet. Meg, de honnan, kitől? Attól, akiről írva vagyon, hogy bár Isten volt, szüleinek engedelmeskedett (Luk. 2, 51.); attól, akinek kenyere az volt, hogy tette a mennyei Atya akaratát (Ján. 7, 34.); attól, aki egész földi életében nem cselekedett mást, mint engedelmesen követte az Isten akaratának útját, pedig ez az út a véres keresztúton a keresthalálba vezetett. Az Isten Fia, «Krisztus engedelmes volt a halálig, egész a kereszthalálig» (Phil. 2, 8.), hogy minket, dacos, gőgös, önfejű, okoskodó embereket megtanítson engedelmeskedni.

Igen: tisztelnünk kell a szülőket, a föllebbvalókat, az öregebbeket, *mert Isten úgy parancsolja.*

B) Ámde az isteni parancsoknak éppen az a nagyszerű sajátosságuk, hogy egészen megegyeznek az emberi természet legtisztább, mély vágyaival is. Látszik, hogy ugyanaz az Isten alkotta az emberi természetet és a tízparancsolat törvényeit. És innen értjük, hogy **a szülők tiszteletét megköveteli maga a természet is.**

A kis gyermek ösztönösen ragaszkodik szüleihez, a nagyobb már tudatos szeretettel, a felnőtt pedig aggódó gondoskodással. A szülők szeretete az egész élet folyamán végigkísér minket. Még a felnőtt, családos embert is. Egész a szülők sírjáig.

Tudjátok, mikor válik öreggé az ember? Amikor házasságra lép? Mikor családja lesz? Mikor megnősül? Nem! Akkor lesz öreggé az ember, mikor meghaltak szülei. Azoknak a makrancos, neveletlen, szülőt keserítő kis gyermekeknek, és azoknak a szeretetlen, tékozló, neheztelő nagy gyermekeknek úgy szeretném fülükbe kiáltani: Gyermekek, vigyázzatok, nehogy már későn ébredjetek tudatára, mitek volt, míg éltek szüleitek!

Hány embernek ajkáról röppent el már a keserű szemrehányás: «Miért hogy csak most tudom, mit jelentettek nekem szüleim? Miért csak most, a haláluk után? Bárcsak életükben ki tudtam volna mondani az oly nehezen jövő szavakat: Édesanyám, édesapám, nézze: nem így értettem én ezt... bocsásson meg!...»

Szomorú sajátsága az emberi természetnek, hogy sokszor csak akkor veszi észre, milyen kincsei voltak, mikor már elveszni látja azokat. Tiszteljük még életükben szüleinket!

Persze, az igazi gyermeki szeretet túl éli a halált is: imádkozik meghalt szülei lelkéért, szentmisét mutattat be értük, ki-kijár csendes sírjukhoz s mintha azok a síron nyíló piros rózsák az örök életből küldött szülői üdvözletek volnának... üdvözletek és figyelmeztetések: úgy éljetek, hogy boldog legyen a találkozás és viszontlátás Isten előtt! Testvéreim! Spiritizmusban nem hiszünk, de hogy az Isten boldogító látására jutott szülők Isten előtt imáikban nem feledkeznek meg a földi élet ezernyi kísértésében küzködő gyermekeikről, *ez szent hitünk vigasztaló tanítása!*

Gyermekek, tiszteljétek szüleiteket!

II. Hogyan kell tisztelni szüleinket?

Azonban annyival, amennyit eddig elmondtam, nem érhetem be. Kell tisztelni szüleinket, — erről volt szó eddig. De hiszen ezt eddig is tudtuk. Nézzük most már a kérdés második részét: Hogyan kell tisztelni szüleinket?

A) Mennyi mindent kellene itt előhoznom! Nemcsak a szülők tiszteletéről, hanem **általában a föllebvalók, az idősebbek keresztény megbecsüléséről is.**

Megint a pogányokra hivatkozhatnám, hogy már ők is mennyire meg tudták becsülni az öregeket. A rómaiak az állami ügyek legtöbb intéző gyülekezetét egyszerűen az «öregek gyülekezetének», «senatus»-nak nevezték. Lacedaemoniában szintén «γέροντες» («az öregek») vitték a főkormányzatot.

Az idősebbek megbecsülése mély emberi gondolat és csak sajnálni lehet, hogy egyéb szép szokással együtt ez is veszendőbe ment már a mai világban. Sajnos, a mai fiatalok nem nagyon ismerik a Szentírást. Legalább is ezt a helyét nem: «Az ősz fő előtt kelj fel s az öreget tiszteld meg.» (Lev. 19, 32.) Csak hallani kell a jogos panaszokat, hogy a mai fiatalság mily kevéssé tiszteli a korosabbakat és mily fölényesen ítélkezik róluk! Mily ritkán látja az ember, hogy villamoson valaki feláll és helyét átadja az öregnek! Azelőtt még a nőknek is átadták. Hát hiszen — mi tagadás benne — akárhány mai nő magára vessen, ha nem lehet külsejéről hirtelen eldönteni, hogy bubi-e vagy médi — de az öregeknek, az igen: azoknak tisztelet jár!

B) Ismétlem: mi mindenről kellene most beszélnem! Dehát legfontosabbnak mégis csak azt tartom, hogy a **a szülők megbecsülésének módjáról emlékezzem meg.** «Atyádat s anyádat tiszteljed! — sok olyasmit követel ez a parancs, amit a mai gyermekek nem akarnak megérteni.

a) «Tiszteljed!» — vagyis *ha a szülők beszélnek, a gyermek hallgasson.* Valaha ez magától értetődő volt minden keresztény családban. Ma? A gyermek mindent jobban akar tudni, mint a nagyok, mint akár szülei.

«Tiszteljed!» — tehát *a szülők parancsára a gyermek azonnal ugrik és szavakat teljesíti.* Ez valaha magától értetődő volt. Ma? Ma magyarázgatni kell, kérlelni kell, cukrot, ajándékot kell ígérgetni.

«Tiszteljed!» «Aki atyját vagy anyját megüti, haljon meg», — írja elő az ó-szövetségi törvény. (Ex. 21, 15.) De

nem is kell megütni. A Szentírás szavai ijesztően mondják azt is, hogy hollók vájják ki és sasfiókok falják fel azt a szemet, amely megveti atyját s ferdén néz anyjára. (Préd. 30, 17.)

b) A keresztény nevelés megköveteli — és mily fölemelő volt tudni, hogy valaha ugyanazt értették az «úri» nevelés alatt is! — mit? . . . azt, hogy a gyermek valamiféle *vallásos tisztelettel beszél szüleivel* és szavukat arcfintorgatás és vállvonogatás nélkül, feleselgetés nélkül, kész örömmel teljesíti. Nos hát tessék megnézni, hogy ma akárhányszor milyen jelenetek vannak a 8—10 éves gyermek és szülei közt! Mily megdöbbentő és kihívó hangon beszél némelyik 14—16 éves leány az anyjával! És ezért legnagyobbrészben nem a gyermek felelős, hanem a szülő. A szülő, aki ezt eltűri!

Halljátok csak, mily fönséges példáját adta a szülői tiszteletnek az ó-szövetségi Salamon király! Anyja Bethsabee nem volt éppen valami előkelő származású. És mégis, mikor valami ügyben bement Salamonhoz, ezt írja a Szentírás a királyi fiúról: «A király fölállott, elébement, meghajtotta magát előtte, és leült trónjára és trónt helyeztek a király anyja számára is, aki az ő jobbján ült.» (Kir. III. 2, 19.)

És itt van Anglia világhírű kancellárjának, Morus Tamásnak példája! Mikor már az angol birodalom legelső hivatalnoka volt, akkor is napi munkája előtt mindenek szemeláttára atyja előtt letérdelt s áldását kérte. Hol vagyunk ma ettől? Talán el se hisszük, hogy igaz volt!

C) De íme, ezzel a két utóbbi példámmal, Salamon király és Morus Tamás példájával, már áttértem beszédem legfontosabb részére: **a felnőtt gyermekek és szülők közti viszony tárgyalására.**

a) Úgy érzem, hogy a mai kegyeletnélküli erősen eldurvult világban erről beszélnem különösen is szükséges. Nem a kis gyermekekről. Hiszen az a kis fiú, aki édesapja térdén lovagol, az a kis leány, aki együtt öltözteti nagy francia babáját a mamájával, az legfeljebb csak értetlen gyerekes szomorúságot tud nekik okozni. *De a nagy fiúk! A nagy leányok! A felnőttek! A már házasok!* Azok, akiknek még él az apjuk, de a nagy karosszékből alig-alig tud kimozdulni.

Gyermekek, felnőtt gyermekek, mikor beteg apátok csak vállatokra támaszkodva tud néhány lépést tenni, eszetekbe jut-e, hogy kisgyermek korotokban, mikor járni

tanultatok, ti is így kapaszkodtatok édesapátoknak akkor még erős karjaiba? Eszetekbe jut-e? Mert ha eszetekbe jut, nem lesztek soha idegesek, türelmetlenek, szeretetlenek hozzá. És beteg öreg anyátok hónapok óta ágyban fekszik. Gyermekek, felnőtt gyermekek, tudtok-e oly aggódó szeretettel ülni ágya mellett, amily álmatlan virrasztással ült ő valaha bölcsőtök vagy fehérpárnás kis ágyatok mellett hosszú-hosszú éjszakákon?

«Tettel és szóval és minden türelemmel tiszteld atyádat» (Eccli. 3, 9.) — írja a Szentírás. *Türelemmel!* És ezt jó volna meghallania mindenkinek, akinek öreg szülei vannak!

b) Az idő változandóságának minden alá van vetve, még a gyermeki szeretet is. A gyermeki szeretet is változik, fejlődik, érik, — *de elmúlnia soha nem szabad!* Felnőtt emberben persze másképp nyilvánul meg a szülők szeretete, mint a kis gyermeknél. A kis gyermek akkor szereti szüleit, ha hozzájuk kedves, figyelmes, szavukat teljesíti; a felnőtt gyermek pedig akkor, ha szüleiről tisztelettel beszél, emberi gyöngéik előtt szemethuny, az öreg korral járó kicsinyességeiket szeretettel elnézi és anyagilag is segíti őket.

Valakit anyagilag úgy segíteni, hogy annak érzékenységét meg ne sértsük, ehhez finom tapintat s ügyesség kell és ebben is megnyilvánul az igazi gyermeki tisztelet. A szülőknek juttatott anyagi támogatást azzal a tudattal kell elintézni, hogy mindez csak gyönge kis kamatja annak a bőkezű befektetésnek, amelyet szüleink gyermekkorunkban nekünk adtak.

— Barátom — szólt egy férfihez egy másik —, neked annyi a jövedelmed és mégsem nagyon látszik meg rajtad. Hova teszed te a pénzedet?

— Hová? Részben az adósságomat fizetem belőle, részben meg elhelyezem kamatra.

— No, ezt nem értem.

— Hát nézd csak: Mikor fiatal voltam, a szüleimnek tömérdek kiadásba kerültem. Ez az én adósságom, amelyet most visszatérítek öreg szüleimnek. A többit meg ráfordítom gyermekeim nevelésére; ez az a tőke, amely majd az én öregkoromban hozza meg kamatát.

Igen: ez igazi keresztény felfogás! Hiszen ha teljes egészében meg akarnók hálálni édes apánknak mindazt a munkában eltöltött napot, mindazt a szorgos gondoskodást, amibe mi neki kerültünk; ha valóban meg akarnók mutatni hálánkat édes anyánknak mindazért az aggódó gondért, álmatlan

éjszakáért és verítékes munkáért, amit reánk fordított, hát végére érnénk-e a hálánknak csak valaha is?!

De éppen ezért a felnőtt gyermek, ha él benne a szülők tisztelete, minden alkalmat igyekszik felhasználni arra, hogy ezt ki is mutassa. Lelkileg is, de anyagilag is. És én nem tudom elképzelni, hogyan eshetik jól egy jómódba került fiúnak a gazdag ebéd akkor, mikor tudja, hogy özvegyen maradt öreg édesanyja meg szegényes nyugdíjon tengődik. Nem tudom elképzelni, hogyan veheti föl egy felnőtt leány vagy asszony drága bundáját, s ragyogó ékszereit és tud nyugodtan látogatóba menni a levegőtlen bérkaszárnya ötödik emeletére abba a szoba-konyhás lakásba, ahol öreg szülei tengődnek! Nem tudom!

Ismétlem, Testvéreim: a gyermekcipőkből az ember kinő, tanulókönyvei s játékbabái közül kinő, a családi ház keretei közül is kinő — *a szülők tiszteletéből kinőnie soha nem szabad!* Bárhová kerül életében a gyermek, bármilyen méltóságra emelkedett, szüleit tisztelni mindig tartozik. Nem tudom, helyes-e, amit némelyik szülő végső elkeseredésében megtesz: mikor már nincs más eszköze, elromlott gyermekét eltaszítja, kitagadja — van-e ehhez joguk a szülőknek, ezen lehetne még vitatkozni. De egész bizonyos igazság, hogy *a gyermeknek szüleit eltaszítani, szüleit megtagadni soha sincs joga!* Az élet megdöbbentő eseteket mutatott már fel. Eseteket, amelyekben az apa fölött csalárd pénzügyi manipulációk kártyavára omlott össze; eseteket, amikor az anya erkölcsi tisztaságának szent hite zuhant sárba az elképedt gyermekek előtt — jaj, rettenetes percek! — és mégis ilyenkor nem dobhatjuk el a szülői tiszteletet! Nehéz, szörnyű pillanatok — és mégis: a szülői tekintélyt és tiszteletet az Isten akarata tartja; az ő szent szava, mely így szól: «Én vagyok a te Urad Istened, atyádat s anyádat tiszteljed!»

*

Kedves Testvéreim! Nem szeretnék az olyan emberek közé tartozni, akik folyton a «régi jó idők» után sóhajtanak, mintha az akkori emberek igazán más teremtmények, s nem húsból s vérből gyúrt gyarló földi emberek lettek volna. Minden kornak megvolt a maga baja és mindig volt sok bűn és bűnös is. De mégis, Testvéreim, a mai fiatalság elduryulásáról annyian panaszkodnak — szülők, nevelők, bírák, tanítók —, hogy végre el kell hinnünk a szomorú tényt: ily lelki elárvultságban talán még sohasem nőtt fel a fiatal nem-

zedék, mint ma. Pedig még soha annyi iskola nem volt, soha annyit a gyermekek nem tanultak, soha annyit velük tanítók, hitoktatók, patronageok nem gondoltak, soha annyit még a pedagógiáról nem írtak, mint napjainkban. Mindenünk megvan a nevelésben, sőt jóval több van, mint a régi korokban volt, csak egy hiányzik, — de ezt az egyet aztán semmi sem képes pótolni: hiányzik a vallásos keresztény családi nevelés!

Ez hiányzik és ezt a hiányt nem tudjuk pótolni semmivel! Mert boldog az a gyermek, akinek vallásos szülei vannak, ha mindjárt a szegénység küzdelmei közt nevelkedik is; és növekedjék jómódban, gazdagságban, mégis boldogtalan az, akinek szülei elhidegültek Istentől.

Hiányzik a kereszt, Krisztus keresztje a családból, s ahol az hiányzik, ott jégmezővé dermed a fagyos családi élet.

Három nappal ezelőtt olvastuk a nagyszerű hírt, hogy előző éjszaka a jégmezők fölött elröpülő olasz léghajó a pápától küldött kétméteres ébenfa keresztet ledobta az Északi Sarkra s azóta megváltásunk szent jelképe ott áll a föld legészakibb pontján is. Testvéreim! Az egész föld tartja fenn most már a keresztet, de ne felejtsük el: *a kereszt tartja fenn az egész földet is! A kereszt a családot is!*

Kiáltsuk hát világgá a IV. parancs jelszavát: Semmi meg nem menti lejtőre került társadalmunkat, csak a társadalmi élet legvégső sejtjének, a családnak erkölcsi újjászületése. Mit ér minden törvény, mit ér minden ankét, mit érne a nemzet számbeli növekedése is, ha . . . ha a külső fejlődés mögül a belső tartalom hiányzanék! Újjászületés kell, de lelkileg! Újjászületés kell, de erkölcsileg! Családok kellenek, apák, anyák, gyermekek, akik az Isten tízparancsolatát csendben szentül tartják. Családok, amelyeknek szentélyében épül az Isten országa. Családok, ahol Krisztus törvényt jelent. Családok, ahol gyermekek nőnek, kiknek stílusát nem az élet élvezetei adják, hanem az élet nagy kötelességei. Családok kellenek, amelyek a mai jéggé fagyott erkölcsi világban is magasra tartják Krisztus keresztjét, amelyeket aztán magasan tart Krisztus keresztje.

Testvéreim! *A féktelen, tekintélyt nem tisztelő, szabadjára engedett növekvő nemzedék tönkretenné magát is, apái örökségét is, lelki boldogságát is;* **míg az istenfélelemben s szülei tiszteletében nevelt gyermekeken épül a legboldogabb emberi jövő.** Amen.

XXVII.

Szülők, becsüljétek meg gyermekeiteket!

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A mult vasárnapi prédikációm címe volt: «*Gyermekek, tiszteljétek szüleiteket!*» A maié lesz: «*Szülők, becsüljétek meg gyermekeiteket!*» A multkor erről beszéltem: «Gyermekek, tartsátok meg a IV. parancsot!» Ma erről fogok beszélni: «Szülők, tegyétek könnyebbé a gyermekeknek a IV. parancs megtartását!» A multkori beszédem elején egy anyját példásan tisztelő római fiúnak, a pogány Coriolanusnak három és fél évezredes történetét mondtam el. A mostani beszédet egy gyermekével nem törődő anyának egészen modern esetével vezetem be. Azoknak a mai hölgyeknek esetével, akik szerepelnek, gyűléseznek, szerveznek, szórakoznak, mindent tesznek, csak — gyermekükkel nem törődnek.

Jön haza egy ilyen, folyton szereplő anya valamelyik «fontos» gyűlésről. Először komissziózni volt, bevásárlásokat végzett el; aztán cukrászdába ment; onnan a gyűlésre . . ., este van, mire hazavetődik. Vacsoránál mondja is az urának: «Kérlek, mennyi mindenfelé volt ma dolgom! Ezek a társadalmi kötelezettségek egészen széttépik az ember idejét! Mikor aztán hazavetődöm, hát a lépcsőházban nagy lármával játszik egy csomó gyermek. Volt köztük egy olyan kedves, édes fiúcska is . . .»

— Mondd csak, kérlek, milyen volt a haja? — kérdi a férje.

— Egészen aranyszőke.

— És a ruhája?

— Jaj, az csúnya, sáros, piszkos volt!

— És az arca?

— Csupa maszat!

— Ó, kedvesem, akkor az a mi kis fiúnk volt — feleli csendesen az apa.

Vége! Nincs tovább! Eddig tart a szomorú modern történet. S eddig a mai beszédem bevezetése is. Mert hiszen

ezzel már megmondtam, miről akarok ma beszélni. A multkor szóltam a gyermekekhez: Gyermekek, értsétek meg jól a IV. parancsot! Ma beszélek a szülőkhöz: Szülők, értsétek meg jól a IV. parancsot!

Hogyan? Hát vannak szülők, akik a IV. parancsot nem jól értik? Bizony vannak! A gyermek talány, rejtvény, nehezebb, mint a legfogósabb keresztrejtvény; nevelésük bizony kereszt is, meg rejtély is. És hogy ezt a keresztet könnyebb legyen a szülőknek hordaniok és ezt a rejtvényt szerencsésen megfejthessék, azért adta Isten a IV. parancsot. A három első parancs Isten iránti kötelességeinkről szól. Rögtön utána a IV-ben a szülők iránti kötelesség jön. Micsoda megtiszteltetése ez a szülőknek Isten részéről! *De mily felelősséggel is jár ez a parancs!*

Szülők, legyetek tudatában az Isten által reátok rótt felelősségnek! Szülők! **I. becsüljétek, II. kíméljétek és III. szeressétek gyermekeiteket!** Ez lesz a mai beszédem hármas gondolata.

I. Becsüljétek gyermekeiteket!

A) Becsüljétek meg gyermekeiteket, mert **azok nem csak a tieitek, hanem elsősorban Istenéi!**

A gyermek az Isten bizalmának záloga s Isten egyszer számonkéri tőletek! Számonkér minden mulasztást. Számonkéri, nem csinált-e valamely szülő bálványképet gyermekéből, akinek mindent elnézett, mindent megengedett, minden szeszélyét teljesítette, s ezzel tönkretette akaratát, jellemét, lelkét; de számonkéri azt is, jutott-e a szülők tömérdek másirányú elfoglaltsága mellett elég idő a gyermekek nevelésére is. Isten jól tudja, mily nehéz a kenyeret ma megszerezni, tudja azt is, mennyit kell magát törnie néha mindkét szülőnek, csakhogy a legszükségesebbek meglegyenek — és az ilyen szülőket eszerint ítéli is meg. De viszont azt is látja, mennyit zsúrozott, színházozott, vizitelt az anya, mennyit mulatott és kávéházalt az apa, s ha *ezért* nem maradt idő a gyermekeknek, hát ezt is eszerint fogja megítélni.

Szülők, becsüljétek meg gyermekeiteket!

B) **De hogyan becsüljük meg a gyermekeket?**

a) Nem akarom észre nem venni, hogy a szülők legtöbbje még ma is sokat törődik gyermekeivel, óriási áldozatokat hoz neveltetésükért, — de valamiről mégis csak meg-

feledkezik! Sok mai szülő elmondhatja, amit Mátyás király anyja mondott fiáról:

«Arannyal, ezüsttel megfizetek érted, szívemen hordom én a t: hazatérted», (Arany János) — elmondhatja, de csak földi értelemben! Szülők, ne felejtsétek: *lelke is van gyermekteknek, nemcsak teste!* Gondoltok-e ezzel is? Hogy az Isten azt a lelket rátok bízta, de egyszer neki is haza kell térnie. S nagyon sokban függ tőletek, hogy haza fog-e találni Istenéhez. Jaj, micsoda szent megilletődöttséggel kellene a szülőknek erre gondolniok: Isten halhatatlan lelkek örök sorsát bízta reám!

Isten számonkéri a gyermek *lelkét*. És most nem is azokra a kegyetlen szülőkre gondolok, akik — megdöbbentő csak kimondani! — gyermekeiket nem keresztelik meg. Ilyen szörnyűséges gondolatra — hál' Istennek! — nálunk még alig vetemedik szülő. De hány családban be is fejeződik a keresztséggel a gyermekek vallásos nevelése!

Pedig, szülők, ne felejtsétek el: *az Úr Jézus jogot formál minden gyermekre.* Nincs kedvesebb jelenete az evangéliumnak, mint mikor a napi munkában elfáradt Úr Krisztus egyik estén így szólt tanítványaihoz: «Hagyjátok a kisdedeket hozzám jönni és ne tartsátok vissza őket tőlem, mert ilyeneké a mennyek országa». (Máté 19, 14.) Beszélhetett volna-e az Úr ennél világosabban a nevelők első kötelességéről? Mi az első kötelességük? Engedni Krisztushoz a gyermekeket! Vagyis más szóval: vallásosan nevelni őket!

b) Nevelnek a mai szülők is, *de sokan nem Istennel — s aki Isten nélkül épít, homokra épít.*

Nézzétek csak a különbséget két család között: az egyikben a szülők vallásos nevelést adnak a gyermeknek, a másikban pusztán a józan észre hivatkoznak.

Az elsőben a szülők azt mondják: Nézd kis fiam, nézd leányom, ha ezt nehéz is megtennünk, de a jó Isten elvárja tőlünk, hogy megtegyük. Szót kell fogadnunk, kötelességünket teljesíteni kell, imádkozni kell, mindig igazat kell beszélnünk ... a jó Isten parancsolta. És Ő parancsolta azt is, mit nem szabad tennünk. Még akkor sem, mikor nagyon erősen vinne a kísértés a bűn felé! Még akkor sem, mikor senki sem látná a bűnt, — az Úr akkor is lát minket! ... Nem könnyű mindig hűségesnek maradni az Úrhoz, de — látod — azért megyünk gyakran gyónni, áldozni, hogy az Úr erőt adjon ehhez. — Így nevel az egyik család.

És a másik?

A másik is törekszik jóra szoktatni a gyermeket, de — mint a szülők mondják — nem akarják, hogy azért a gyermek «bigott» legyen és «szenteskedő», és «túlzottan vallásos». Hát így intik a jóra: Édes fiam, leányom, ezt meg azt nem illik tenni. Mit szólnának hozzá az emberek, ha megtudnák, hogy hazug kis leány vagy! No ilyen neveletlen kis leány! Ne tedd ezt vagy azt a rosszat, mert ez lealacsonyítja emberi méltóságodat, megalázza egyéniségedet, beteggé tesz . . .

Így nevel a másik család. Jót akar mind a kettő — s most jön a kísértés. Itéljétek meg ti magatok: *az életben reánk záporozó kísértés özönvizében melyik gyermek és főleg melyik serdülő ifjú és leány tud majd rendületlenül kitartani a becsület útján?* Mikor végigömlik az emberen az élet, a pénz s a testi ösztönök perzselő lávája, ad-e akkor majd elegendő ellenálló erőt a higienikus megfontolás, a társadalmi szempont s az egyéniség megbecsülésének hangoztatása?! Nem, nem! *Aki Isten nélkül nevel, homokra épít!*

Tudjátok, ki nevelt jól? IX. Szent Lajos, francia király anyja, Blanka, aki gyakran szólt így fiához: «Gyermekem! Egy anyának minden bensőségével szeretlek; de inkább akarnám, hogy halva feküdjél lábam előtt, mintsem hogy bármikor egyetlen halálos bűnt is elkövess». És a király bevallotta, hogy kísértései közt ezek az anyai szavak óvták meg a bűntől.

c) Egyébként, hogy *a vallásos édesanya milyen mély hatással van gyermeke lelkére*, annak bizonyítására elég rámutatni arra, hogy az egyház nagy szentjei közül mily sokan köszönik életszentségüket éppen édes anyjuknak, mint pl. Szent Ágoston Szent Monikának, Nagy Szent Gergely pápa Szent Sylviának, Nagy Szent Vazul Szent Emiliának, Szent Benedek Szent Abundantiának, Szent Domonkos Szent Jankának, Szent Gertrud Szent Erzsébetnek stb.

Windhorst Lajostól, Németország egykori nagy vezérférfiától megkérdezte egy hölgy ismerőse: «Szeretném magamat lefényképeztetni. Kegyelmes Uram milyen helyzetben találná legszebbnek a képet?» S a kiváló és mélyen vallásos politikus így felelt: «Abban a helyzetben vetesse le magát, amikor gyermekének kezét imára kulcsolja. Ez a legszebb helyzet, amit anya részére csak elgondolni tudok».

Valóban ez! Az, mikor az anya együtt térdel gyermekével és mondja:

«Kis kacsóid összetéve szépen
Imádkozzál, édes gyermekem!»

Testvéreim! Akartok jó gyermekeket? Akartok gyermeket, akinek tágranyílt szeme mögött mindig beláthattok lelke mélyébe!? Akartok gyermeket, aki sértetlenül menjen át a serdülő kor első kísértései közt? Akartok gyermekeket, akik megtartják a IV. parancsot? Akkor becsüljétek meg lelkét, neveljetek Istennel, azaz neveljetek a német költő három gondolatával: *Isten a célom, Isten a tanum, Isten jutalmam!*

Gott allein mein Ziel!
Gott allein mein Zeuge!
Gott allein mein Lohn!

Szülők, becsüljétek gyermekeitek lelkét!

II. Kíméljétek gyermekeiteket!

A) Titus római császárnak volt egy kedvelt szelíd szarvasa amelyik mindennap megkapta eleségét a császári kertekben, de aztán egész nap kedvére szaladgálhatott az erdőben. Hogy senki a szarvast ne merje bántani, a császár arany nyakláncot akasztott reá ezzel a felirattal: «Noli me tangere, Caesaris sum», «ne nyúlj hozzám: a császáré vagyok!»

Szülők, ne felejtsétek el, hogy a gyermek Isten tulajdona; minden megkeresztelt gyermek lelkébe oda van égetve az Úr Krisztus képe; ne nyúljatok hozzá tapintatlan kezekkel, hanem ellenkezőleg: **adjatok nekik jó példát!**

Örvendetes tény, hogy a mai iskolai hitoktatás sokkal mélyebb, alaposabb, életrevalóbb, mint csak pár évtizeddel ezelőtt is volt. Akinek van középiskolás gyermeke, az előtt ezt bizonyítgatnom sem kell. Nézzétek azokat a buzgó hittanárokat, akik nem érik be azzal, hogy leadják a hittanórát, hanem ezenkívül is minden idejüket diákjaik lelkének szentelik: Mária-kongregációba gyüjtik őket, cserkészcsapatot alakítanak nekik, mennek diákjaikkal kirándulni, négyszemközti beszélgetésben alakítják lelküket . . . Nem csoda, ha a hittanároknak buzgósága megnyeri a tüzes, fiatal lelkeket, s nem csoda, hogy a mai középiskolás ifjúság között elevenebben lüktet a vallásos élet, mint azelőtt.

De éppen itt jön a szomorú eset is: sok szülő értetlenül vagy éppen ellenszenvvel nézi mindezt, s a gyermek vallásossága éppen ott nem talál támaszra, ahol leginkább **remélhetné.**

Kimondom egész nyíltan, mire gondolok: sok gyermek lelkében valóságos tragédiák mennek végbe, mikor észreveszi — pedig észreveszi! — hogy amit az iskolában a hittanórán tanultak, abból mily keveset tart meg a mai társadalom, sőt mily keveset maguk a szülők is! Szülők, akik káromkodnak! Szülők, akik nem imádkoznak! Szülők, akik nem gyónnak, nem áldoznak! Mily szomorú csak kimondani is, hogy akárhány gyermek nem lát szüleitől jó példát! Nem történhetik-e meg sok mai családban, ami az egyikben megtörtént, hol a gyermek ezt kérdezte anyjától: «Anyám, mikor leszek már én is olyan nagy, mint apám?» «És miért akarsz olyan nagy lenni?» — kérdezte az anyja. «Mert akkor már nekem sem kell többé imádkoznom» — volt a lesújtó válasz.

B) Szülők, kiméljétek a gyermek lelkét s **ne okozzatok rombolást benne.**

a) Az is rombolást okoz a gyermek lelkében, ha *a szülők nevelési eljárásukban nem tudnak megegyezni*, ha az egyik szülő a másik rovására elnéző, engedékeny és ezzel lehetetlenné teszi a harmonikus nevelést.

Csak pár sort idézek egy ilyen anyának leveléből, amelyet internátusban lakó fiához intézett. A fiú viselkedéséről rossz hirek érkeztek, s aggódva készülődött haza a vakációra, hogy mi lesz a szigorú papával. A mama azonban így írt: «Édes, Aranyos Fiacskám! Aztán ne félj semmitől! A papát már hetek óta körülhízelgem, hogy ne haragudjék reád . . . Most minden második nap rakott palacsinta van (tudod, amit ő annyira szeret) . . . és a keresztmama is folyton főzi a papát . . . És itt küldök tíz pengő zsebpénzt (de a papa nem tud róla!) . . . Csak ne félj kis csemetém semmitől! . . .»

Így ír a mama. És a csemete nem is fog félni semmitől! Dehát lehet így nevelni?!

Persze épp így tesznek egyes papák is, akiknek védelme alá meg a leányok menekülnek, mikor a mama meg akarja őket büntetni. Hát ez az eljárás nem a szülői tekintély aláásása-e?

b) És nem tekintélyrombolás-e az is, mikor *valamelyik gyermeket a többi rovására kedvel, dédelget a szülő*, nem azért, mert az jobb, szótfogadóbb (ez még csak helyén volna), hanem mert az a legkisebb, mert szebb az arca, mert jobban tetszik neki! Azt hiszitek, hogy a többi gyermek mindezt nem veszi észre?

c) És nem tekintélyrombolás-e az is, ha *a szülők követ-*

kezetlenek, mert szeszélyeik s hangula uk után igazodnak a nevelésben. Hát hiszen igaz: sok minden bosszantja ma az embert, idegeinkre megy az egész mai élet. De azért, amennyire ember ezt megteheti, a jó vagy rossz hangulatnak nem volna szabad befolyásolnia a szülők eljárását! Néha — amikor jó hangulatban van az apa — minden szabad a gyermeknek; máskor meg sokkal kisebb csintalanságokért szigorú büntetést kap, mert az apja ballábbal kelt fel.

Dehát mi kár lehet ebből? — kérdi talán valaki. Az, hogy a gyermek oly aggodalommal fog nézni szüleire, mint a túrista az időjelzőre: jó vagy rossz időt jelez-e s aszerint öltözködik neki; úgy fog rájuk nézni, mint a szélkakasra, hogy vajjon merről fuj a szél. Föltekint ugyan rájuk, de *nem tisztelettel!* Ki tekint tisztelettel egy barométerre vagy szélkakasra?!

Szülők, kíméljétek gyermekeitek lelkét!

III. Szeressétek gyermekeiteket!

Szülők, szeressétek gyermekeiteket, **de ne lelkük kára árán!**

Testvéreim! Vajjon mire gondolok most ennél a pontnál? Két anyára. Két jómódban élő, igazán kedves és magukat vallásosnak mondó anyára, akik azonban sehogy sem tudnak beletörődni abba, hogy az Úr Jézus egyik gyermeküket a saját szolgálatára akarja hívni.

Az egyiknek fia akar pappá lenni!

«No, azt nem! Ezt nem tehetem! Nem mondom: ha leány volna . . ., utóvégre az apáca-zárdában közösen élnek, egymást támogatják . . . De a pap élete annyira magára hagyatott! És az ilyen ügyes, életrevaló, éleseszű fiút — éppen ezt adjam oda?! Nem, ezt a jó Isten sem kívánhatja . . . Van egy kis családi földünk: gazdász lesz a fiúból!» Igy panaszkodik az egyik anya és várja, hogy igazat adjak neki.

Jön a másik anya: «Tessék képzelni: a leányom apáca akar lenni! Megkötötte magát és évek óta hallani sem akar másról. Hát ebbe nem lehet belemenni! Mert még ha fiú volna és pappá akarna lenni! A pap élete még sincs annyira elszakítva a világtól . . ., jár az emberek közé . . . De az apáca-zárdában! Ott számomra elveszett a leányom . . . meghalt . . . Nem! Ezt a jó Isten nem kívánhatja» — szól a másik mama és reám tekintve ő is várja, hogy igazat adjak neki.

Hát — anyák, szülők — ha meg is értem a búcsúzó szülői szív fájdalmát, lehetne-e nektek adnom igazat?! Nem tudjátok, hogy Isten teljesjogú ura az emberi életnek: elviheti a gyermeket nemcsak az oltárhoz, nemcsak az apácazárdába — elviheti a temetőbe is! Testvéreim! Oda is elviheti! *Jobb lesz úgy?*

«De ilyen ügyes, életrevaló fiú: — ezt adjam papnak?» Hát kit, Testvéreim? A maflát? A gyámoltalant? Az ügyefogyottat? Ez fogja eredménnyel hirdetni Krisztust a mai világ rettenetes felfordulásában? Kaint akarod utánozni, aki gyatra birkát és csenevész bárányt adott az Istennek?

Itt is, ott is hallja az ember a panaszt a hívek ajkáról: «Jaj, a mi papunktól többet várnánk . . .» Ti panaszkodók! Adtatok ti már papot az Egyháznak? Amilyen gyermeket adtok, olyanok lesznek a papjaink!

Csak egy számot mondok és meg fogtok döbbenni! Hány elemi iskola van Budapesten? Száztizenkettő. És hány hitoktató van azokban? Három! Igen, ismétlem: Budapesten már csak három elemi iskolában van hitoktató pap! És a többi százban? Mindenütt nők tanítják a hittant. Miért? Miért nem küld az esztergomi érsek hitoktatókat? Mert nincs pap! Nincs elég papnövendék! Hogyan? Hát az Úr Jézus nem hív elegendő fiút a papi pályára? De igen: hív; csak akárhányszor a szülők állnak a hívás útjába . . . *Szülők, szeressétek gyermekeiteket, de ne lelkük kárával!*

Utóvégre nem azt akarod-e te is, hogy gyermeked boldoggá legyen? És ha ő éppen így lesz boldoggá?! Szabad-e neked ellenmondanod?

És csak még egyet legyen szabad megmondanom. Testvérem, aki most szomorkodol, mert fiadból pap lett vagy leányodból apáca, hidd el nekem, hogy az utolsó ítéleten több hasznod lesz belőle, mint hogyha gazdatiszt fiad a 100 holdhoz még 100 holdat hozzá szerzett volna, vagy hogyha leányod nem tudom miféle fényes partiet kötött volna. Hidd el ezt nekem!

Szülők! Szeressétek gyermekeiteket, de ne lelkük rovására!

*

Kedves Testvéreim! Egy egészen modern példával kezdtem mai beszédemet: egy gyermekét elhanyagoló anyáéval. Szintén modern történettel végzem: oly anyáéval, aki helyesen szerette gyermekét.

Nem évezredekkel ezelőtt történt, hanem tavaly. Nem

régi könyvek írnak róla, hanem a legfrisebb újságok. Irnak egy mexikói édesanyáról és 18 éves fiáról. Testvéreim! El kell nektek is mondanom. Mert ma arról volt szó, hogy: igen, ápoljátok testileg, gondozzátok növését, egészségét, tudását, — de a lelkét, a gyermeketek lelkét *mindennél* többre becsüljétek!

Mexikóban napjainkban Neró korára emlékeztető katolikus üldözés folyik. Egyik államában, Jalisco-ban a «forradalom leverése» címén a kommunista kormány csapatai elfogtak egy 18 éves fiút s ki akarták belőle csikarni, hogy kiáltsa: «Vesszen Krisztus!»

— Azt nem tehetem! Katolikus vagyok — mondja az ifjú.

— Tehát forradalmár vagy?

— Forradalmár? Nem! Soha nem voltam velük. Senki nem tudja rám bizonyítani; de katolikus vagyok és Krisztust nem tagadhatom meg!

Erre megragadták a fiút, odakötözték egy teherautóhoz s megindították az autót. Húzzák, vonszolják a szerencsétlen fiút, akit már teljesen elborít a vér, a seb és a por. Most érnek szülei háza elé. Az autót megállítják s még egy kísérletet tesznek.

— Kiáltsd: Éljen Calles (az egyházüldözés vezére).

A fiú minden erejét megfeszítve kiáltja: «Éljen Krisztus!» Erre bajonettel esnek neki, hátha ez megtöri . . . Az utcáról egy asszony szalad be a fiú anyjához: «Hamar jöjj ki, a fiaddal hitét akarják megtagadtatni!» Kijön a reszkető anya. Fia, az ő 18 éves drága fia vérben, sárban fetreng az utcán! És most jön a vérfagyasztó jelenet. Az anya odahajlik vonagló fiához és hangosan kiáltja: «*És ha megölnek is, csak hitedet meg ne tagadd! A hit többet ér, mint az élet! Éljen Krisztus, a király!*» A fiú összeszedi végső erejét s utána mondja anyjának: «*Éljen Krisztus, a király!*» — és meghal . . . ott az utcán . . . anyja szemeláttára.

Ez történt — Testvéreim! — tavaly, Krisztus Urunk születése után 1927-ben . . .

Anyák, apák, keresztény szülők! Halljátok a hős asszony szavát: **A hit többet ér, mint az élet!** Amen.

XXVIII.

A tekintélytiszteletről.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A párizsi rendőrfőnök egy kommunista zavargás után nemrégiben azt a kérését terjesztette elő, hogy a rendőrség létszámát ezer fővel emeljék, mert különben a jövőben nem áll jót semmiért. Párizs eddig is tömve volt gyalogos, lovas, biciklis, mótoros rendőrökkel. Kell tehát, hogy ez a rövidke kis hír gondolkozásra késztessen bennünket. Hiszen hírneves írójuk, Victor Hugó egy ízben ezt az ünnepélyes kijelentést tette parlamentjükben: Ahány iskolát nyittok meg, annyi börtönt zártok be.

És megindult a lázas építkezés . . . mint a gomba, nőttek az iskolák. De . . . Istenről nem volt szabad beszélni bennük, sem vallásról, sem örök életről, sem Isten előtti felelősségről . . . Ez így megy 1882 óta! És íme, már felnőtt ez a vallásnélküli nemzedék! És ma követelnek velük szemben ezer rendőrt.

Ezer rendőr! Hát ki tudja erőszakolni ez a törvények tiszteletét, amiknek csak az Isten adhat tekintélyt?! *Ezer rendőr!* Hát elég lesz ez a földrengés idején? Ér valamit a szalmaszál, mikor pokoli mélységek lávája hömpölyög ki a Vezúv dübörgő kráterjén?! Te tvéreim! Nem, ne áltassuk magunkat: ha a tekintélyt és törvénytiszteletet nem az Istenbevetett hit tartja fenn, akkor semmi sem tartja fenn. Kultúra nem! Iskoláztatás sem! Rendőr sem! Gépfegyver sem! — *csak az isteni törvény, csak a IV. parancs!*

Az idei egyetemi év mai utolsó prédikációjában még egyszer akarok hát beszélni a IV. parancsról; de egész más világításban, mint az előbbi három beszédben tettem. Azokban szó volt szülőkről, gyermekekről, a családi tekintélyről. Mai beszédünk alatt emelkedjünk ki a családi élet keretei közül és vizsgáljuk a IV. parancsot szélesebb vonatkozásban: mily kötelességeket állapít meg ez a parancs az elöljáró és alattvaló, a munkás és munkaadó, a tanítvány s tanító, polgár és állam között.

Civilizált élet, emberies élet nem képzelhető el tekintélytisztelet nélkül; vizsgáljuk tehát a tekintély elvét a IV. parancs megvilágításában és nézzük, hogy szent vallásunk a IV. parancs szellemének megfelelően *mit vár azoktól, akiknek engedelmeskedniök kell, s mit azoktól, akik parancsolnak.*

Gondolataimat két felszólításban foglalom össze: I. **Alattvalók! Tiszteljétek a tekintélyt! II. Föllebbvalók! Tegyétek könnyebbé a tekintély tiszteletét.**

I. Alattvalók! Tiszteljétek a tekintélyt!

A) **Tekintélytisztelet nélkül nincs közös emberi élet!** Ez olyan igazság, amelyet tulajdonképpen bizonyítani sem kell. Csak nézzünk szét a világban: ahol csak hárman is élnek együtt, már kell, hogy az egyik parancsoljon s irányítsa az életet.

Kell tekintély, kell engedelmesség — és mégis ma menynyire megcsappant a tekintély tisztelete s mily nehezére esik mindenkinek az engedelmesség! Mint tiltakoznak, mint érvelnek és okoskodnak az emberek az engedelmesség ellen! Mióta az égben fellázadt az angyalok egy része az Isten ellen és vezérük ajkát elhagyta a sátáni gőg szava: «*Non serviam! Nem szolgálok!*», azóta sokszor ismétlődtek meg e szavak az emberek ajkán is, — de talán még soha annyiszor, mint ma, amikor a sátán mai földi segítőtársai tervszerűen ingatják meg az emberekben a tekintély tiszteletét. Van-e ma gyermek, aki nem akar mindent jobban tudni, mint az apja? Van-e tanuló, aki nem okosabb mesterénél? Van-e katona, aki nem okosabb tisztjénél? Van-e polgár, aki nem tudná jobban vezetni az országot, mint a kormányzó férfiak?

Ez a «mindig-mindent-jobban-tudás» valóságos járványos betegség, amelynek forrása kétségtelenül a nemrégmult idők álbölcselete is. Annyit beszéltek az ember fülébe szabadságról, önrendelkezési jogról, az egyén szuverénitásáról, hogy az ember végre is elhitte, hogy aki szótfogad és elismer maga fölött tekintélyt, az rabszolga, s az a hős, aki lázong minden tekintély ellen.

Ma is sokan vannak, akik az embereket így lázítják: «Akik fönt vannak, azok ingyenélők. Könnyű dolguk van. Alig tesznek valamit. Nem dolgoznak. Csak eltartatják magukat . . .»

Milyen könnyű az embereket ilyen izgatással megszédíteni! Nem veszik észre, hogy egészen úgy ítélnek, mint az a kis gyermek, akit édesapja először vitt hosszabb hajóútra. A kis fiú nagyon élvezte az utazást, a matrózok sürgésforgását . . . csak a kormányossal nem volt kibékülve. «Apa! Itt mindenki dolgozik, csak az az egy bácsi ott az üvegablak mögött, az áll tétlenül. Néha-néha mozdít egyet a karján, ennyi az egész» . . . «És tudod-e, fiam — felelte az apja —, hogy mégis ő végzi a legfontosabb és legnehezebb munkát? Az ő éber szeme nélkül, az ő irányítása nélkül hiábavaló lenne a többinek minden munkája!»

B) Persze a kisgyermek ezt nem tudhatta, a lázítással megszédített ember pedig nem akarja tudni; de tudja az ember teremtője, az Úr Isten és ezért **az Isten szava, a Szentírás több ízben és egész határozottsággal kel védelmére a tekintély megbecsülésének.**

Nem akarok most az Úr Jézus szavaira hivatkozni, hiszen ezek egészen közismertek mindnyájatok előtt: «Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami Istené». (Máté 22, 21.)

a) De hallgassátok csak, mit mond Szent Pál, aki több alkalommal egész részletesen foglalkozik a kérdéssel. A rómaiakhoz írt levelének 13. fejezetében pl. ezt írja *a törvényes hatalom védelmére:* «Mindenki vesse alá magát a felettes hatóságoknak. Nincs ugyanis hatalom, csak az Istentől; amik pedig vannak, azokat az Isten rendelte. Aki tehát ellene szegül a felsőbbségnek, szembeáll az Isten rendelésével. Az ellenszegülők pedig önmaguknak szereznek elítéltetést». (Róm. 13, s köv.) «Adjátok meg tehát mindenkinek, amivel tartoztok; akinek adóval, annak az adót, akinek illetékkel, annak az illetéket, akinek félelemmel, annak a félelmet, akinek tisztelettel, annak a tiszteletet.» (Róm. 13, 7.)

Lehetne-e komolyabb szavakkal védelmére kelni a fölebbvalóknak, a tekintélynek? Főleg, ha megfontolunk egy körülményt. Tudjátok, mikor írta Szent Pál ezt a parancsot? Akkor, amikor olyan császár uralkodott, aki saját nevelőjét és saját anyját megölette. És Szent Pál mégis azt mondja: Engedelmeskedjetek! A törvényes hatalom képviselőinek, a fölöttes hatóságnak, mint Isten képviselőjének tartoztok engedelmességgel! Akkor is, ha ők maguk magánéletük hibái vagy emberi gyarlóságaik tömege miatt talán semmi tiszteletet sem érdemelnének. Amint a gyermek nincs fölmentve a köteles szülői tisztelet alól, még ha szülői egyéni-

leg bűnösek volnának is, épúgy az alattvaló is fölebbvalóiban ne az egyénre nézzen, hanem az általa képviselt felsőbbségre, hatalomra!

Ki nem látná, mily megbecsülhetetlen tanítása szent vallásunknak éppen az emberi társadalom rendje szempontjából, hogy isteni parancs erejével követeli a tekintélyek tiszteletét!

Amit Szent Pál hirdet, ugyanazt írja Szent Péter apostol is: «Az Istent féljétek, a királyt tiszteljétek!» (Péter I. 2, 17.)

b) De halljátok csak, mily bölcs szavakkal rendezi Szent Pál *a munkás és munkaadó közti viszonyt is!*

Követel engedelmességet: «Szolgák, engedelmeskedjetek mindenben test szerinti uratoknak, de nem látszatra szolgáljatok, mintha emberek kedvét keresnétek, hanem egyenes szívvel az Úr félelmében. Amit tesztek, mindent szívből cselekedjetek, mintha az Úrnak, és nem embereknek tennétek, hiszen tudjátok, hogy az Úrtól megkapjátok jutalmát, az örökséget. Az Úr Krisztusnak szolgáljatok». (Kol. 3, 22. s köv.)

Aztán *követel hűséget.* Ezért írja Titus krétai püspöknek: «A rabszolgákat intsd, hogy vessék alá magukat uruknak, keressék mindenben kedvüket, ne feleselgessenek, ne hűtlenkedjenek, hanem tanusítsanak mindenben igaz hűséget». (Tit. 2, 9. s köv.)

Nem kevésbbé fontos tanítást ad az efezusi levél 6. fejezetében: «Szolgák! Engedelmeskedjetek test szerinti uraitoknak félelemmel és remegéssel szívetek egyszerűségében, akárcsak Krisztusnak . . . Készséges akarattal szolgáljatok, mintha az Úrnak tennének s nem embereknek». (Ef. 6, 5. 7.)

c) Már most ezek után — Testvéreim! — engedjetek meg egy közbevetett kérdést: Mikor a mi szent vallásunk ily félreismerhetetlen nyiltsággal kel a rend, a tekintély, a fölebbvalók, a törvények védelmére, mikor az embereket a tekintély tiszteletére így neveli, vajjon *nem a legértékesebb hazafias munkát végzi-e, nem a haza megerősödésének legelső oszlopát építi-e ekkor?!*

Igen: mi szeretjük hazánkat akkor is, amikor nem is mondjuk! Mi szeretjük hazánkat, nem nagy hanggal, nem melldöngetéssel, nem vezércikkel, hanem szeretjük a hazát építő s életben tartó erkölcsi alapok erősítésével! Mondjátok: nem ez-e az igazi hazaszeretet?

Kik vagyunk mi? Katolikusok vagy magyarok? — szokták szemünkbe vágni a kérdést. Üres kérdés! Katolikusok

vagyunk és magyarok! És a mi sírunkra is fe írhatják, ami Rómában a San Gregorio templom előcsarnokában van felírva egy angol ember síremlékére.

Ez a hitéhez hű angol, mikor VIII. Henrik üldözni kezdte a katolikusokat, inkább kivándorolt hazájából, de hitét nem hagyta el. És most sírján mindenki olvashatja a fönséges dícséretet: «Itt nyugszik Pechan Róbert, egy katolikus angol, aki, mikor Anglia szakított az Egyházzal, elhagyta hazáját, mert nem tudott ott hite nélkül élni; Rómába jött és meghalt, mert nem tudott itt hazája nélkül élni!» Igen, Testvéreim: magyarok vagyunk s nem tudnánk hazánk nélkül élni; katolikusok is vagyunk s nem tudnánk szent hitünk nélkül élni!

Alattvalók! Tiszteljétek a tekintélyt! — erről volt szó eddig. Rá kell mutatnom az érem másik felére is. Azon pedig ez van írva:

II. Fölebbvalók! Tegyétek könnyebbé a tekintély tiszteletét!

A) A francia forradalom három nagy jelszavat dobott a világba: *Liberté, Égalité, Fraternité! Szabadság, Egyenlőség, Testvériség!* Ezek a jelszavak korlátlan mértékben, amint azt a forradalom hirdette, soha nem lesznek megvalósíthatók, viszont pedig oly mértékben, amennyire köztünk, emberek közt valóra lehet ezeket váltani, a kereszténység kezdettől fogva valóra is váltotta.

Mikor a kereszténység megjelent a földön, a rabszolgaság döbbenetesen lealacsonyító intézményét találta az emberek között. Amint lehetett, megszüntette azt; de nem szüntette meg az emberi természetből folyó osztálykülönbségeket. Ezt nem is tehette volna, hiszen az emberek közti különbséget maga a Teremtő oltotta az emberi természetbe. De viszont igyekezett az úr és a szolga, munkaadó és munkás, fölebbvaló és alattvaló viszonyát a IV. parancs szellemével átitatni s ezt a viszonyt a mindkét félre egyformán kötelező **felelősségérzet fölkeltésével emberhez méltóvá tenni.**

Az, hogy vannak fölebbvalók s alattvalók, vannak munkaadók s munkások, vannak tanítók és tanítványok, ez az emberi természetből következik, mindig megvolt, és meg is lesz, bármint szónokolnak ellene a mai világreformálók.

Azt azonban, hogy egyes emberek rabszolgákká lesznek és mások zsarnokokká; egyesek kitagadottakká s mások jólétben tobzódókká; egyesek éhen haljanak s mások élvezetben dúskáljanak — ezt már nem az Isten terve hozta, hanem az ember bűne. Ez a lényege a Krisztus Urunk által adott fönséges örömhírnek: Emberek, mindnyájan testvérek vagytok! Testvéred a szolga, a munkás, mert annak is örök életre hivatott halhatatlan lelke van, és testvéred a király és császár is, mert ez sem több, mint ember!

B) **A Szentírás telve van ezekkel a gondolatokkal is.** És ha az imént idéztem azokat a szent igéket, melyek az alattvalókhoz szólnak, halljátok most azokat, amelyek az elöljárókat figyelmeztetik.

Szent Pálnak nagyon komoly szavai vannak az elöljárókhoz. A zsidókhoz írt levelének 13. fejezetében pl., ahol ismét buzdítja az alattvalókat az engedelmességre, már ezt is mondja: «Engedelmeskedjetek elöljáróitoknak és hódoljatok nekik, mert ők őrködnek, mint akik számot fognak adni lelketekért». (Zsid. 13, 17.) Halljátok, urak, úrnők, fölebbvalók: *számot fogtok adni a rátok bízott emberek lelkéről!*

Máskor meg Szent Pál így figyelmezteti a munkaadókat: «Urak, adjátok meg a szolgáknak azt, ami jogos és méltányos, hiszen tudjátok, hogy nektek is van uratok a mennyben». (Kol. 4, 1.)

Sőt még tovább megy, és nem habozik kimondani, hogy nem keresztény ember az, aki alárendeltjei testi s lelki ügyeivel nem törődik: «Aki pedig övéinek, főképen házanépének gondját nem viseli, megtagadta a hitet s rosszabb a hitetlennél». (Tim. I. 5, 8.)

C) Jaj, Testvéreim, hol van a mai társadalmi felfogás ezektől a meghatározott, világos keresztény tételektől! Hányan vannak fölebbvalók, elöljárók, akik **maguk rontják a tekintélyt s maguk nehezítik meg annak tiszteletét!**

a) Megnehezíti a tekintély tiszteletét *az a fölebbvaló, aki elfelejti, hogy alattvalójának lelke is van!* A cselédnek kifizeti a bérét, a munkásnak kifizeti munkáját, s aztán vége; ki törődik ma azzal is, hogy cselédjének lelke is van, örök életre hivatott lelke! Hogy vasárnapokon jár-e templomba, végzi-e gyónását, vagy inkább máshová jár: a leggyanúsabb, legveszedelmesebb helyekre? Ki törődik ma még ezzel?

Sőt vannak úrnők, akik nemcsak, hogy nem törődnek

ezzel, hanem *egyenesen lehetetlenné teszik alkalmazottaiknak a vallásos életet!*

Mikor az ókori római birodalmat a hitetlenség és erkölcstelenség már a bukás szélére vitte, egyes előkelő római hölgyek unalmukban különös szórakozást eszeltek ki. Volt valami hosszú, hegyes tűjük és ahányszor rossz kedvük volt, a tűvel rabszolganőiket szúrkálták és élvezettel nézték, mint folyik a fájdalomtól vonagló teremtések vére. Ily szörnyűségek ma már köztünk meg nem esnek! De vajjon nincsenek-e olyan munkaadók, akiknek házában szegény cseléd-jeiknek nem vére folyik el, hanem elvesz, elsorvad vallásos élete, keresztény hite és tiszta erkölcse! A cselédeknek is van lelke! — ezt is hirdeti a IV. parancsolat.

Tudom: sok gondot ad a mai háztartás, sok a munka... de mégis: csupán földi szempontból is, mennyire rosszul jár az a kor, amely nem enged időt az alattvalóknak lelki ügyeikre! Volt-e még kor, amelyben ennyit panaszkodtak az emberek, hogy megbízhatatlanok a munkások, rosszak a cselédek? Volt-e a törvényes felsőbbség ellen annyi nyilt lázadás és elfojtott gyűlölet, mint épen ma — amikor az alattvalók vallási kötelességeik teljesítésére nem kapnak időt. «Ki mivel vétkezik, azzal bűnhődik.» (Ezech. 18, 24.); a Szentírásnak ezt a gondolatát ma szóról-szóra beteljesedve látjuk.

Hát elmondjam, mint fogalmaznám meg részletesen a IV. parancsot? Valahogy ilyesféleképen: Atyádat és anyádat tiszteljed. És fogadj nekik szót. És légy hozzájuk kedves, szolgálatkész. Ha hibákat látsz bennük, húnyd be a szemedet. Bármiben reád szorulnak, segíts rajtuk. És tiszteld az idősebb korúakat. Adj nekik helyet és üdvözöld őket. És tisztelj mindenkit, akinek joga van Isten nevében szólni hozzád. Ne hidd, hogy mindent jobban tudsz náluk. Ne kritizálj, hanem tedd kötelességedet. Ha munkás vagy, a munkaadód nem ellenséged. Ha polgár vagy, a törvény nem ellenséged. Ha katolikus vagy, szent vallásod előírásai nem ellenségeid. Tiszteld a törvényes felsőbbséget, tiszteld elöljáróidat. *És szülők, előljárók: ti meg úgy éljetek és viselkedjetek, hogy valóban tisztelni lehessen titeket!*

«Szociális korban» élünk, «demokrata korban» élünk... Folyton halljuk ezeket a jelszavakat és tömérdek visszaélést is takarnak ezek. De ami igaz mag van bennük, az keresztény gondolat. Keresztény gondolat, hogy mindenkinek örök lelke van s ezért mindenkit meg kell becsülnünk! Minden-

kit, bármilyen munkát végez — ha ez a munka tisztességes! Ne tegyük még keserűbbé a szolgáknak s munkásoknak úgyis nehéz életét! Utóvégre, hogy jövök én ahhoz, hogy embertársam — akinek pedig épen olyan lelke van s emberi méltósága, mint nekem —, hogy ő a cipőmet pucolja vagy a ruháimat takarítsa?! De ha már így van az élet beosztása a földön, legalább tegyük számukra elviselhetőbbé ezt az életsort megértő, résztvevő kereszténi bánásmóddal! Testvéreim, ez nem szocialista izgatás, *ez igaz keresztény tan; ez is benne van a IV. parancsban!*

D) De ártanak a felsőbbség tiszteletének azok is, akik *meggondolatlan viselkedésükkel s esztelen pazarlásukkal* keserítik az embereket és ezzel mesterségesen megnehezítik a tekintély tiszteletét.

A kereszténység hirdeti ugyan, hogy a szegényebb osztály elégedjék meg kisebb kenyerével és ne vessen gyűlölködő pillantást a jobbmódúakra. De viszont — Testvéreim! — akkor meg a jóbbmódúak se ingereljék a szegényebbeket azzal a határtalanul tékozló fényűzéssel, amit egyes pénzdobáló emberek lelkiismeretfurdalás nélkül képesek kifejteni.

Ezrével s ezrével rajzanak ma utcáinkon emberek, becsületes családapák, akik egymást törik-tapossák, csakhogy napi 3—4 pengős munkához juthassanak, amiből 4—5 tagú családot kell eltartaniok . . . Mit érezhetnek ezek az élet nyomorultjai, mikor megállnak egy-egy luxus csemegekereskedés kiabáló kirakata előtt, ahol április elején már kapható eper — néhány szem öt pengőért; kapható fokföldi ringló — szemenkint egy pengőért; kapható indiai fecskefészek — darabonként tizenöt pengőért! Hát ez nem lázítás, Kedves Testvéreim?!

Amerikában nemrég nyílt meg egy állatgondozó intézet. Minek? Mit csinálnak ott? A szegény beteg állatokat ápolgatják? Dehogy! Kis ölebeiket fésültetik, kis kedvenc macskáik bajuszát pödörtetik, ölben hordott kis majmocskáikat keféltetik, és muffban hordott kis eleven krokodíljaik körmöcskéit pedikürözteti azok az amerikai nők, akiknek ezen a kerek világon semmi, de semmi más gondjuk, feladatuk, munkájuk nincsen! *Hát ez nem lázítás!?*

Igen, a IV. parancs azt követeli: fölebbvalóitokat tiszteljétek! De szabad-e elfeledni, hogy a *IV. parancsnak visszája is van?!* Visszája, amely meg így szól: Királyok, kormányok, fölebbvalók, szülők, tanítók, munkaadók *ti meg úgy éljetek*

s viselkedjetek, hogy alattvalóitok mindig tisztelettel tekinthessenek fel rátok! Ha az emberek ezt megtartanák, nem volna a világon elkeseredés, nem gyűlölködés, nem forradalom!

Az emberi társadalomban mindenki felelős a másikért. Káin, mikor leütötte testvérét, Ábelt, s az Úr felelősségre vonta, nagy hetykén vágta ki: «Vajjon őrzője vagyok én testvéremnek?» *Bizony őrzői vagyunk! Felelősek vagyunk!* Felelős az a gyermek, az a munkás, az az alattvaló, aki lázong a felsőbbség ellen. De felelős az az elöljáró, felebbvaló, magasabb társadalmi állást betöltő is, aki meggondolatlan viselkedésével és könnyelmű életével nehézzé teszi a IV. parancs betöltését, a tekintélytiszteletet, az engedelmességet, a társadalmi rend betartását. Felelős az az alattvaló, akinek lelke lázong, de felelős az a felebbvaló, akinek meg az élete lázít! Felelős nemcsak az a kommunista, aki ökölbeszorított kézzel tör a más vagyonára; hanem felelős az a határtalan fényűzéssel izgató, brokátban, brilliánsban, gyöngyben tobzodó, lovagláson és mulatozáson kívül más munkát nem ismerő, vadászkutyáját autóztató gazdag ember is, aki valósággal kiprovokálja az emberekből az elkeseredést és gyűlöletet. Testvéreim! Nehéz volt ezt megmondani, de meg kellett. Meg kellett mondani azoknak, akik még ma sem látják, mint vöröslik köröttünk az ég, mint dübörög alattunk a föld és mint recseg-ropog velünk az egész emberi társadalom; az a társadalom, amelyet megmenteni nem gépfegyverrel, nem ijesztéssel, nem ezer rendőrrel, hanem csak a krisztusi törvények komoly betartásával, csak következetes keresztény élettel lesz lehetséges. *Igen: ez mind benne van a IV. parancsolatban!*

•

Kedves Testvéreim! A IV. parancs tárgyalásának végén, íme ijesztő világossággal döbben elénk a választás: vagy visszatérünk Isten parancsaihoz, vagy visszasüllyedünk a pogányságba! Vagy hozzá igazítjuk egész életünket a tízparancsolat előírásaihoz, vagy jön a gyűlölet, az ökölharc, a felfordulás. Az uralkodók, elöljárók, munkaadók vagy úgy bánnak alattvalóikkal, mint azt a IV. parancs megköveteli: saját felsőbbségük és egykori számadásuk teljes tudatával; vagy ha nem: jön az elkeseredés s abból az anarchia és a pusztulás. De viszont az alattvalók is vagy tisztelik felebbvalóikban az Isten által rendelt felsőbbséget s lehetővé

teszik az emberies és kulturált életet, vagy összeomlik a kultúra, de a leomló romjai őket is halálra sújtják.

Vérvörös lángok csapkodnak körülöttünk: a munkásság elkeseredett osztályharcának perzselő gyűlölete. Mit rejt még magában a szociális kérdés izzó krátere, nem tudhatjuk. Lehet-e békés úton, mindkét fél megelégedésére végkép megoldani a nehéz kérdést, nem tudjuk. De valamit mégis tudunk: *ami éppen tőlem függ, meg kell tennem!* Munkaadó vagy? — bánj embereiddel emberségesen; gondold meg, hogy egyszer számot kell róluk adnod! Munkás vagy? — teljesítsd kötelességedet híven! Gondold meg, hogy egyszer neked is számot kell adnod! *Ime: ez a mai szentbeszéd végső tanulsága!*

És ezzel — Kedves Testvéreim! — három hónapra búcsúzunk is egymástól. Amint abbahagyom mostani beszédemet, fölcsendül a nagymisén a «Te Deum» fönséges dallama, s a Pázmány-egyetem tanárai és tanítványai hálás szívvel fogják megköszönni az Úrnak a tanévben élvezett sok kegyelmet. Engedjétek meg, hogy az én hálaimám értetek is szóljon; értetek, az állandóan zsúfolt egyetemi templom kedves, kitartó híveiért, akiknek példás buzgóságát mindenfelé örömmel emlegetik, és akikre én is azt szeretném mondani, amit Szent Pál apostol ír a római hívekhez: «Hálát adok Istennek, Krisztus által mindnyájatokért, hogy az egész világon magasztalják a ti hiteteket». (Róm. 1, 8.) Testvéreim, akik az idei évben akár itt személyesen, akár a rádió által hallgattátok szentbeszédeimet, a szeptemberi viszontlátásig egyre kérlek titeket: *A mi nagy Istenünktől s az ő parancsaitól semmi el ne tántorítson titeket, hogy én is elmondhassam Szent János apostollal: «Nincs annál nagyobb örömöm, mint mikor hallom, hogy fiaim igazságban járnak».* (Ján. III. 4.) Amen.

TARTALOMJEGYZÉK.

BEVEZETŐ BESZÉDEK.

I.

Korszerű-e még a tízparancsolat? 3

I. *A kérdés fontossága. A)* Nem elavult-e már a tízparancsolat? *B)* Ezek a törvények régiek ugyan, de nem elavultak. II. *Ha megtartanók a tízparancsolatot* ... Micsoda földi paradicsom virágoznék ki e siralom völgyében!

II.

A tízparancsolat és a földi élet 11

I. *Jaj annak a népnek, amelyik széttöri a Sinai-táblákat! A)* A plébános és az idős hölgy párbeszéde. *B)* Mi várna az emberiségre, ha egy napon végkép szakítana a tízparancsolattal? II. *Jaj annak az egyénnek, amelyik széttöri a Sinai-táblákat!* Az isteni jutalom és büntetés gondolata.

III.

A tízparancsolat és az örök élet 19

I. *«Ha beakartok menni az életre ...» A)* «Ha akarsz!» Tehát Isten senkit nem kényszerít! *B)* Lehet-e az ember becsületes vallásosság nélkül is? II. *Tartsd meg a parancsokat!» A)* A törvény csak tökéletesítése a szabadságnak. *B)* Isten azt tesz. nekünk, amit minden atya tesz idegenbe induló fiával.

IV.

A tízparancsolat megszegése: a bűn 28

I. *Mit tart a bűnről a világ? A)* Korunk óriási hibája, hogy «nincs semmi bűne»; *B)* az egész világ egy nagy bűniskola, ahol mindenki a bűnt dícséri. II. *Mit tart a bűnről Isten? A)* Hogyan történik a bűn? *B)* Mi a bűn következménye? *C)* A bűn büntetése: a halál.

AZ ELSŐ PARANCSRÓL.

V.

«Én vagyok a te Urad, Istened!» 39

I. *Mit értünk azon, hogy Isten a mi Urunk? A)* Szeressük az Istent és *B)* éljünk az Istenben. II. *Mi következik abból,*

Hogy Isten a mi Urunk? Az hogy, *A)* az ő karjába bátran kapaszkodhatom a szenvedésben is, *B)* a kísértésben is, és *C)* a sírok birodalmában is.

VI.

«Idegen isteneid ne legyenek!» 47

I. *Akiknek nincs idejük az Istenre.* Nem megátalkodott hitetlenek, csak nincs rá idejük, hogy Istennel is törődhetnének. II. *Akik életmódjukban feledkeznek meg az Istenről. A)* Egyik típusa ezeknek az az ember, akinél a vallás csak léleknélküli, örökölt külsőség, *B)* a másik a földi élvezetekhez tapad, *C)* a harmadik a divatot bálványozza.

VII.

Imádd a te Uradat Istenedet! 56

I. *Imádkozom, mert ez kötelességem. A)* Imával kell hódolnunk Isten előtt. *B)* Nem katolikus, aki nem imádkozik! II. *Imádkozom, mert ez megtiszteltetésem. A)* Az imádság demokráciája. *B)* Mi lehet szégyelleni való az imádságon? III. *Imádkozom, mert ez erőm forrása. A)* Rászorulunk az imára lelki harcaink között, de *B)* rászorulunk földi, testi, anyagi küzdelmeink között is.

VIII.

Miért nem imádkozol? 64

I. *Akiknek nincs idejük imádkozni. A)* Fog és nem ereszt a modern élet hajszája, *B)* és éjjel-nappal dolgoztat a megélhetésért. II. *Akik nem is akarnak imádkozni. A)* «... azóta nem hiszek és nem imádkozom ...» *B)* «Hányszor imádkoztam valamiért s mégsem nyertem el!» *C)* «úgyis hiába imádkozol!» III. *Akik nem tudnak imádkozni.* Pedig kedves az Isten előtt minden imádság — a legegyszerűbb is, — ha szívből fakad.

IX.

A babona ellen 73

I. *Kell-e erről beszélni? A)* Bizony kell, mert *B)* a babonás szokások őserdeje éktelenkedik a mai ember lelkén is. II. *Gyakoribb nagyvárosi babonák. A)* A 13-as szám, *B)* «Jaj már nem lesz szerencsém!» III. *A spiritizmus. A)* Valóságos szellemi ragály. *B)* Mit szól hozzá a katolikus felfogás? *C)* Miért tiltja az Egyház a spiritista üléseket?

X.

A Mária-tiszteletről 83

I. *Mi jogon tiszteljük Szűz Máriát? A)* Mert ő az Úr Jézus édesanyja és *B)* mert a kereszténységben kezdettől fogva mindig tisztelték őt. II. *Mi cél ól tiszteljük Szűz Máriát?* Ha nem tisztelnők Szűz Máriát, *A)* elveszítenők mennyei Szűz Anyánkat, *B)* fájdalmas Szűz Anyánkat és *C)* Magyarország Nagyasszonyát.

XI.

Mi jogon tiszteljük a szenteket? 93

I. *Mit nem értünk a «szent»-ségen? A)* Ki az a szent? *B)* A «szent» fogalmának karrikaturája. II. *Mit értünk a «szent»-ségen? A)* A szentek a krisztusi élet művészei, és *B)* hősei voltak. III. *A szentek helyes tisztelete.* Vallásunk tiltakozik a szentek tiszteletének helytelen értelmezése ellen.

XII.

Mi célból tiszteljük a szenteket? 102

I. *A szentek tisztelete poézist visz vallási életünkbe,* meleggé, kedvessé teszi szent vallásunkat. II. *A szentek tisztelete méltó ideált állít az ember elé. A)* Az emberi eszmények terén ma ijesztő az értékdevalválódás, *B)* viszont a szentek szelleme méltó ideálokat ad. III. *A szentek tisztelete kitartást és erőt is ad Krisztus követéséhez. A)* Ezért szoktunk szobrot állítani híres embereknek. *B)* Ha megtehette ez és az, nem tehetném meg én is?

A MÁSODIK PARANCSRÓL.

XIII.

Istennek nevét hiába ne vegyed! 113

I. *A lázadók. A)* Vannak, akik pokoli gyűlölettel szidják az Istent. *B)* Hát csakugyan olyan nagy bűn a káromkodás? II. *Az indulatosak. A)* Ezek mérgükben, haragjuktól elragadtatva szidják Istent. *B)* Igyekszünk-e megfékezni ezt az ingerlékeny természetet? *C)* Mert az Úr türelmes ugyan, de a végső szó mégis az övé!

XIV.

Becsüld meg az Úr Jézus nevét! 122

I. *Miért kell tisztelnünk Jézus szent nevét?* Fontoljuk csak meg, *A)* milyen bajtól váltott meg és *B)* milyen áldozat árán váltott meg minket az Úr Jézus. II. *Hogyan kell tisztelnünk Jézus szent nevét? A)* Becsüljük meg szent nevét szóval is, de *B)* Krisztushoz méltó életünkkel is.

XV.

«Ne adjátok a szent dolgot ebeknek!» (Máté 7, 6.) 130

«Ebeknek adja a szent dolgot», aki *A)* Isten nevét könnyelműen kiejti, *B)* lépten-nyomon esküdözik, *C)* fogadalmat tesz és meg nem tartja, *D)* a vallást a köznapi élet porába rántja le, *E)* titokzatos vallási szektákat követ, és aki *F)* az Istent kísérti.

XVI.

A keresztény név öntudatos megbecsülése 139

I. *Akikből hiányzik a keresztény öntudat.* Van keresztlevelük, de nem keresztény katolikus az életük. II. *Akikben él a kereszt-*

tény öntudat. A) Katolikus vagyok, tehát tiszteletet kell szerez- nem e név számára! *B)* Igazán keresztények vagyunk-e? *C)* Pedig azoknak kell lennünk: öntudatos, hitünkre büszke s hitünk szerint élő kereszténveknek!

A HARMADIK PARANCSRÓL.

XVII.

A vasárnapi pihenés 151

I. *Mit jelent a vasárnapi pihenés anyagi tekintetben? A)* A ro- hanó mai ember tragikuma. *B)* Nem szabad tiltott munkát alantasainknak sem megparancsolnunk. *C)* Kifogások a vasár- napi munkaszünet ellen. II. *Mit jelent a vasárnapi pihenés lelki tekintetben? A)* Valósággal emberi mivoltunkat menti meg. *B)* Mily fontos a vasárnapi munkaszünet a munkás lelkének is!

XVIII.

A vasárnapi misehallgatás 159

I. *Miért kötelez a vasárnapi misehallgatás parancsa? A)* Mert elősegíti egész vallási életünk felfrissülését. *B)* Hiszen mit csinál belőlünk a mai nagyvárosi élet! *C)* Ennek ellensúlyozója a vasárnapi szentmise áldása. II. *Mire kötelez a vasárnapi mise- hallgatás? A)* Minden vasár- és ünnepnapon szentmisét kell hallgatni. *B)* A kemény mentségeket elfogadja Egyházunk, de nem fogadja el a kibeszéléseket. *C)* Áldozatkészeknek lenni a pontosságban is! *D)* És nem zavarni a hívek ájtatosságát!

XIX.

A vasárnap megszentelése 168

I. *A vasárnap az öröm napja. A)* Nincs öröme a mai ember- nek. *B)* Tehát hálásaknak kell lennünk Egyházunknak a vasárnapért! II. *A vasárnap vallásos ismereteink elmélyítésének napja,* hogy *A)* vallásos olvasmányok által jobban megismerjük vallásunkat, és *B)* a vasárnapi szentbeszéd meghallgatása által bővítsünk vallási ismereteinket. Hogyan kell hallgatnunk a szentbeszédet?

XX.

Miért kell templomba járnunk 176

I. *Szükséges-e templomba járni? A)* Valóban nem az a fő, hogy hol imádkozunk, hanem hogy hogyan. *B)* Hogyan értendő az Úr szava: «Te pedig, mikor imádkozol menj be kamarádba...» *C)* Elég-e «kimenni a hegyekbe, a nagy Isten szabad termé- szetébe?» II. *Miért szükséges templomba járni?* Mert ott van a szentmise, mely *A)* lehozza lelkünkhöz az Istent és *B)* fölviszi lelkünket az Istenhez.

XXI.

Liturgiánk értéke 185

I. *A nyilvános istentisztelet értéke az egyén szempontjából. A)* A szertartásokkal belső istentiszteletünknek adunk külső természetes kifejezést, és *B)* vallási érzelmeinket erősítjük. II. *A nyilvános istentisztelet értéke szociális szempontból. A)* Két orosz paraszt esete. *B)* A közös istentisztelet szociális áldásai.

XXII.

Liturgiánk természetessége 195

I. *Mit tartunk a szentmiséről? A)* Liturgiánk központja a szentmise, az meg *B)* a világtörténelem legmegrázóbb pillanatának megrögzítése. II. *Mennyire természetesek szertartásaink? A)* «Az Úr Jézus nem rendelte azokat». *B)* «Nem elég magunkban imádkozni?» *C)* «Miért kell selyem miseruhát fölvenni?»

XXIII.

Liturgiánk szimbolizmusa 204

I. *Az emberi természet szereti a szimbóliákat;* azért mindig jelképes szertartások közt fejezte ki tiszteletét Isten iránt. II. *Főbb jelképes szertartásaink: A)* A kéz, *B)* a térdhajtás, *C)* a felállás, *D)* a szenteltvíz használata, *E)* a tömjén, *F)* az oltár, *G)* a mellverés, *H)* a fény.

XXIV.

Liturgiánk hatása a lélekre 215

I. *Liturgiánk szépsége. A)* Kultusza megnyilvánulásaink művészileg is szépek, ezért *B)* páratlan a lelki hatásuk. II. *Liturgiánk latin nyelve. A)* Erre szükség van azért, hogy a világegyház egysége mindenütt kitűnjék és *B)* kitűnik tisztasága megmaradjon. *C)* De ezt követeli liturgiánk latin nyelvének ősisége is.

A NEGYEDIK PARANCSRÓL.

XXV.

A szülői méltóságról 225

I. *Mint emeli föl Isten a szülők tekintélyét! A)* A IV. parancs a szülők méltóságát védi. *B)* Milyen a keresztény apa és anya? II. *Mint ronthatják le a szülők saját tekintélyüket? A)* Mennyi ma a panaszkodó szülő! *B)* Pedig sok szülő maga tépi le homlokáról azt a méltóságot, mellyel őt Isten felruházta.

XXVI.

Gyermekek, tiszteljétek szüleiteket 236

I. *Miért kell tisztelni szüleinket? A)* Mert az Isten is parancsolja, de *B)* megköveteli maga a természet is. II. *Hogyan kell*

tisztelni szüleinket? A) A fölebbvalók és idősebbek keresztény megbecsülése. *B)* A szülők megbecsülése. *C)* A felnőtt gyermekek és szülők közti viszony.

XXVII.

Szülők, becsüljétek meg gyermekeiteket! 245

I. *Becsüljétek gyermekeiteket! A)* Azok nemcsak a tieitek, hanem elsősorban Istenéi. *B)* Hogyan becsüljük meg a gyermekeket? II. *Kíméljétek gyermekeiteket! A)* Adjatok nekik jó példát, *B)* és ne okozzatok lelkükben rombolást. III. *Szeressétek gyermekeiteket,* de ne lelkük kára árán.

XXVIII.

A tekintélytiszteletről 254

I. *Alattvalók! Tiszteljétek a tekintélyt! A)* Tekintélytisztelet nélkül nincs közös emberi élet, ezért *B)* a Szentírás védi a tekintély megbecsülését. II. *Fölebbvalók! Tegyétek könnyebbé a tekintély tiszteletét! A)* A felelősséget érezni! *B)* A Szentírás ezt is hirdeti. *C)* Vannak, akik maguk rontják le a tekintélyt s nehezítik annak tiszteletét.

SZENT ISTVÁN
PÁZMÁNY

SZENT ISTVÁN
PÁZMÁNY